

371.122

44514

ร. 2

ผลของการฝึกอบรมทางพฤกษศาสตร์ต่อจิตลักษณะและประสิทธิภาพของครู

ปริญญาโท

ของ

อ้อมเดือน สดมณี

21 ก.ค. 2536

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุสิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์

มีนาคม 2536

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

184940

184940

ผลของการฝึกอบรมทางพุทธปฏิบัติกรรมศาสตร์ต่อจิตลักษณะและประสิทธิภาพของครู

บทคัดย่อ

ของ

อ้อมเดือน สดมณี

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์

มีนาคม 2536

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 2 ประการคือ เพื่อค้นหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาประสิทธิผลการทำงานของครู และต้องการหาคำตอบว่า ครูลักษณะใดที่จะได้รับประโยชน์จากการฝึกแบบใดมากที่สุด ด้วยการเสริมสร้างจิตลักษณะที่สำคัญ คือความเชื่ออำนาจในตน และการฝึกทางพุทธศาสนา โดยมีการพิจารณาจิตลักษณะเดิมของข้าราชการอีก 4 ประการ คือ ความเชื่ออำนาจในตน ทศนคติต่อการทำงาน สุขภาพจิตและเหตุผลเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยครู 76 คน ซึ่งถูกสุ่มเข้ากลุ่ม 4 กลุ่ม กลุ่มแรก ครูจะได้รับการฝึกทั้ง 2 แบบคือ การฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ และการฝึกทางพุทธศาสนา กลุ่มที่สองครูจะได้รับการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์อย่างเดียว กลุ่มที่สาม ครูจะได้รับการฝึกทางพุทธอย่างเดียว กลุ่มสุดท้ายครูได้รับการฝึกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการฝึกทั้ง 2 แบบ ครูแต่ละคนจะได้รับการฝึก 4 วัน ในการฝึกแต่ละแบบจะใช้เวลา 10 ชั่วโมง วัดทันทีหลังการฝึก และวัดหลังการฝึก 1 เดือน เกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงาน ประเมินจากครูโดยตรงและจากหัวหน้างานของครู

ผลการวิจัยพบว่า (1) กลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกทางพุทธจะมีคะแนนความเชื่ออำนาจในตน เหตุผลเชิงจริยธรรม สุขภาพจิต และความเชื่อทางพุทธสูงกว่ากลุ่มทดลองอื่น ๆ (2) กลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกพฤติกรรมศาสตร์ สามารถพัฒนาความเชื่อทางพุทธ สุขภาพจิต และพฤติกรรมการทำงานดีกว่ากลุ่มทดลองกลุ่มอื่น (3) กลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกทั้งสองแบบจะมีจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อีก 3 กลุ่ม (4) ครูที่ได้รับประโยชน์จากการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์มากที่สุด คือ ครูที่มีอายุมาก งานตรงอุปนิสัยมาก และมีลักษณะทางพุทธเดิมต่ำ

**THE EFFECT OF BUDDHIST - BEHAVIORAL SCIENCES TRAININGS ON
THE PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS
AND EFFECTIVENESS OF TEACHERS**

AN ABSTRACT

BY

OMDUEN SOADMANEE

**Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Doctor of Education degree in Development Education
at Srinakharinwirot University**

March 1993

The main purposes of this study were to folds. First to search for the highly efficient means for promoting teachers effectiveness through Psychological training and Buddhist cognition training and second to identify the types of teachers who would benefit the most from each type of training. Some initial characteristics of the teachers, namely, belief in internal locus of control of reinforcement, attitude towards work mental health, moral reasoning, Buddhist belief, buddhist practice and Buddhist lifestyle.

The sample in the study consisted of 76 teachers who were randomly assigned to some of the four experimental groups. The first group of teachers received both the psychological training and Buddhist cognition training, third group received only the Buddhist cognition training. The last group was given irrelevant training. Each teacher spent four days at the training site. Each programs of training took about 10 hours. Post - training measurements were carried out twice; immediate after the training, and one month after these teachers went back to works. Both psychological and behavioral traits were monitored.

The results of this experiment showed that. (1) The experimental group that received Buddhist cognition scored higher on the belief in internal locus of control of reinforcement moral reasoning mental health and Buddhist belief experimental groups. (2) The experimental group that received psychological training developed more Buddhist belief mental health and higher work behavior than other experimental groups. (3) The

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับความกรุณาอย่างสูงจากท่านศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน ประธานกรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ และให้คำแนะนำที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง ตลอดจนน้ำใจที่มอบให้เสมอมาทำให้การวิจัยนี้สำเร็จลงด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างมาก และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลัย จงสืบพันธุ์ อาจารย์สุรสิทธิ์ วชิรขจร ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบปากเปล่า ตลอดจนได้กรุณาให้คำแนะนำต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ ทำให้การวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจวบจันทึก ศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณทัต อดีตผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต อินทสุวรรณ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์ และคณาจารย์ทุก ๆ ท่านของสถาบันฯ ที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลืออย่างดียิ่งตลอดระยะเวลาของการศึกษา ขอขอบพระคุณ ดร.อุบล เลี้ยววาริณ ดร.มานิตย์ ไชยกิจ รศ.ดร.อัมพร สุขเกษม ผศ.ดร.ดุชนิ โยเหลา รศ.อัจฉรา สุขารมณ์ อ.ดวงเดือน แซ่ตั้ง อ.อุษา ศรีจินดารัตน์ อ.จรัส อุ่นจิตติวัฒน์ อ.อัจฉรา วงศ์วัฒนามงคล คุณศักดิ์นา บุญเยี่ยม คุณณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก คุณแสง ทวีคุณ ที่ได้กรุณาเป็นผู้ร่วมดำเนินการทดลอง ซึ่งทำให้โครงการสำเร็จลงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ มงคล อิสสระมโนรส อาจารย์ ผกาพรรณ ภาควงุมิ ตลอดจนคณะครูที่เป็นผู้ร่วมดำเนินการทดลอง และสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

ขอขอบคุณ คุณนิยม ทวีชัยเจริญ คุณวิจิตร อักษรชู คุณสุรพงษ์ ทรงเดช ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการพิมพ์

ปริญญานิพนธ์นี้ได้รับทุนค่าใช้จ่ายในการทำปริญญานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา จากมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ ผู้วิจัยกราบขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณพ่อ-แม่ (พ.ต.ต.เชาวน์ - คุณสุวรรณ ธนสุกาญจน์) ที่ได้เมตตา
ให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์ และอื่น ๆ อีกนานัปการ และสุดท้าย ขอขอบคุณ
ครอบครัวของผู้วิจัย คือ พอ.เรวัต สดมณี น.ส.อิสริยา ด.ช.ปัญญวัต และ ด.ช.อภิวัตร
สดมณี ที่ได้ยอมสละความสละวกลบยาต่าง ๆ ให้ความรักและความเอาใจใส่ตลอดมา

อ้อมเดือน สดมณี

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	จุดมุ่งหมายของการวิจัย	4
	ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย	4
	ขอบเขตของการวิจัย	5
2	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	6
	การฝึกอบรมทางศาสนา กับจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงาน	6
	ประสบการณ์ทั่วไปทางศาสนากับจิตลักษณะและพฤติกรรม	7
	การร่วมกิจกรรมทางศาสนากับจิตลักษณะกับพฤติกรรม	9
	การฝึกอบรมแบบเบ็ดเสร็จกับจิตลักษณะและพฤติกรรม	11
	การฝึกอบรมทางพุทธศาสนากับจิตลักษณะและพฤติกรรม	13
	การฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์กับจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงาน	15
	สภาพสังคมไทยกับจิตลักษณะบางประการ	15
	สภาพการทำงานของครูสังกัดกรุงเทพมหานครกับความเชื่ออำนาจในตน .	17
	การพัฒนาจิตลักษณะด้านความเชื่ออำนาจในตน	18
	ความเชื่ออำนาจในตนกับทัศนคติต่อสภาพการทำงานและต่องาน	21
	จิตลักษณะต่าง ๆ กับพฤติกรรมการทำงาน	22
	พฤติกรรมการทำงาน ความหมาย และการวัด	22
	ทฤษฎีต้นไม้วริยธรรม	25
	ความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมการทำงาน	27

เหตุผลเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมการทำงาน	29
ทัศนคติที่ติดต่อกับงานและพฤติกรรมการทำงาน	30
สุขภาพจิตกับพฤติกรรมการทำงาน	31
งานตรงกับอุปนิสัยกับจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงาน	33
นิยามปฏิบัติการของตัวแปร	34
สมมติฐานในการวิจัย	38
 3 วิธีดำเนินการวิจัย	41
กลุ่มตัวอย่าง	41
รูปแบบการทดลอง	41
แผนแบบการวิจัย	43
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	44
วิธีดำเนินการทดลอง	56
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	57
 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	58
ลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง	59
ผลการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ ต่อจิตลักษณะ	
ลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมการทำงานของครู	61
ผลการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์	61
ผลการฝึกทางพุทธศาสนา	63
ผลการฝึก 4 สภาวะ	64

ผลการฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์และการฝึกทางพุทธของผู้ที่มีลักษณะบาง	
ประการต่างกัน	65
ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่	72
ผลของการฝึกทางพุทธศาสนาของผู้ที่มีลักษณะบางประการต่างกัน	73
การเปรียบเทียบจิตลักษณะที่มีการวัดซ้ำ	76
การฝึกทางพุทธฯ และเวลาวัดซึ่งส่งผลต่อตัวแปรตาม	80
การฝึกทางพุทธและเวลาวัดซึ่งส่งผลต่อตัวแปรตาม	81
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	84
ผลการตรวจสอบความเท่าเทียมกันของกลุ่มวิจัยต่าง ๆ	84
การสรุป และอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน	85
การสรุป และอภิปรายผลตามสมมติฐาน 1	86
การสรุป และอภิปรายผลตามสมมติฐาน 2	86
การสรุป และอภิปรายผลตามสมมติฐาน 3	87
การสรุป และอภิปรายผลตามสมมติฐาน 4	88
ผลของการฝึกทางพุทธศาสนาแก่ครู	90
ผลของการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์	91
ผลการฝึก 2 ด้านพร้อมกัน	92
ประเภทของครูที่ได้รับผลต่าง ๆ จากการฝึก	92
ลักษณะของครูที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน	95
ข้อดี และข้อจำกัดของการวิจัย	96
ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป	98
ข้อเสนอแนะประยุกต์	98

บทที่

หน้า

บรรณานุกรม 100

ภาคผนวก ก 108

ภาคผนวก ข 150

ภาคผนวก ค 247

ประวัติย่อของผู้วิจัย

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

- 1 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางเมื่อการฝึกทาง
พฤติกรรมศาสตร์ และการฝึกทางพุทธเป็นตัวแปรอิสระ โดยมีจิตลักษณะ
ลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมการทำงานเป็นตัวแปรตามในกลุ่มรวม 62
- 2 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางเมื่อพิจารณาการฝึก
ทางพุทธิ และลักษณะเฉพาะเป็นตัวแปรอิสระ ลักษณะจิตใจ ลักษณะทาง
พุทธ และพฤติกรรมการทำงานเป็นตัวแปรตาม 67
- 3 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางเมื่อพิจารณาการฝึก
ทางพุทธและลักษณะเฉพาะเป็นตัวแปรอิสระ ลักษณะจิตใจ ลักษณะ
ทางพุทธ และพฤติกรรมการทำงานเป็นตัวแปรตาม 74
- 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของทัศนคติต่องาน เมื่อพิจารณาการฝึก
ทางพฤติกรรมศาสตร์ งานตรงอุปนิสัย และเวลาวัดในกลุ่มรวม 77
- 5 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของทัศนคติต่องาน เมื่อพิจารณาการฝึกพุทธ
การปฏิบัติทางพุทธ และเวลาในกลุ่มรวม 79

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมแสดงลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจที่จะนำไปสู่ พฤติกรรมทางจริยธรรม	24
2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตน-นอกตนกับสมรรถนะการทำงาน	28

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครูคือทรัพยากรมนุษย์ที่ล้ำค่า เพราะบทบาทและหน้าที่ของครูต่อสังคมนั้น คือ การสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ให้แก่ประเทศชาติ ซึ่งเยาวชนเหล่านี้จะต้องมีความรู้ความสามารถ และเป็นพลเมืองดี จึงจะทำให้ประเทศชาติพัฒนาได้

ครูจึงต้องเป็นผู้ทำแต่ความดี ชยัน หมั่นเพียร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หนักแน่น อดทน รักษาวินัย ล้ำรวมระวังความประพฤติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ตั้งงาม รักษาความจริงใจ วางใจเป็นกลาง ไม่ยอมปล่อยไปตามอำนาจอคติ ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูน ทั้งด้านวิชาการ และความฉลาดรอบรู้ในเหตุผล ดังนั้น บุคคลที่ประกอบอาชีพครูจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนให้เป็นพลเมืองดี และมีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งตรงกับลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศของข้าราชการ จากสัมมนาเรื่อง "การเสริมสร้างทัศนคติ ค่านิยม และจริยธรรมของข้าราชการ" ที่สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน จัดขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม 2527 นั้น พบว่าผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมสัมมนายอมรับว่าพฤติกรรมที่พึงปรารถนาในข้าราชการไทยคือ (1) พฤติกรรมของพลเมืองดี (2) พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ (3) พฤติกรรมเฉพาะหน้าที่ข้าราชการ แต่พฤติกรรมเหล่านี้จะเกิดขึ้นหรือพัฒนาขึ้นได้อย่างไร

จากการวิเคราะห์พฤติกรรมทั้ง 3 ประการดังกล่าว พบว่า มีลักษณะของจิตใจที่เป็นแกนกลางของพฤติกรรมทั้ง 3 ประการนั้นร่วมกันอย่างน้อย 8 ประการ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2527 : 9 - 10) คือ (1) เหตุผลเชิงจริยธรรม (2) ความเชื่ออำนาจในตน (3) การมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง (4) ทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมที่สังคมปรารถนา และค่านิยมต่าง ๆ ต่อการทำงานในหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ (5) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (6) สติปัญญาดี (7) ประสบการณ์ทางสังคมสูง และ (8) สุขภาพจิตดี

ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาจิตลักษณะเหล่านี้ หรือจิตลักษณะด้านที่ยังบกพร่องในกลุ่มครู เพื่อให้ครูมีพฤติกรรมการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสูง จากผลการวิจัย ครูสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 468 คน ของวิชัย เอียดบัว (2534) แสดงให้เห็นว่า ความเชื่ออำนาจในตนของครู เป็นจิตลักษณะที่สำคัญมากที่สุดประการหนึ่งในบรรดาจิตลักษณะที่นำมาศึกษา เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมทางวิชาการของครู โดยพบว่าความเชื่ออำนาจในตนเป็นตัวทำนายที่สำคัญที่สุดของพฤติกรรมดังกล่าวในทั้ง 3 ด้าน คือ ความตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของความรู้ การแสวงหาความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยที่สำคัญ 6 กลุ่ม คือ กลุ่มครูชาย ครูที่เพิ่งจบการศึกษา ครูที่มีระดับการศึกษาสูง ครูที่ไม่ได้ศึกษาต่อ ครูในเมือง และครูชานเมือง ความเชื่ออำนาจในตน จึงอาจเป็นสาเหตุสำคัญของพฤติกรรม การยอมรับนวัตกรรมทางวิชาการของครู ที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะจากงานวิจัยนี้พบว่าสนับสนุนผลงานวิจัยของ ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2532 : 167) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความแปลกแยกกับพฤติกรรมการทำงานของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ศึกษาครู 405 คน ปรากฏว่าครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง มีพฤติกรรมการทำงานสูงกว่าครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ และเมื่อพิจารณาความเชื่ออำนาจในตนร่วมกับจิตลักษณะด้านอื่น ๆ คือ ความรู้สึกเกี่ยวกับการสนับสนุนจากสังคม และความภาคภูมิใจในตนเอง พบว่า ถ้าครูมีความเชื่ออำนาจในตนสูง ในขณะที่จิตลักษณะด้านอื่น ๆ ต่ำ ก็ยังเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสอนและการอบรมจริยธรรมสูงกว่าครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ ในขณะที่มีจิตลักษณะอื่น ๆ สูง

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว แสดงว่า ความเชื่ออำนาจในตนอาจเป็นสาเหตุสำคัญของพฤติกรรมการทำงานที่มีประสิทธิภาพของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร

ความเชื่ออำนาจในตนนั้น หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ว่ามีผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นกับตนเอง เป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง ส่วนความเชื่ออำนาจนอกตนนั้น หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ว่ามีผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นกับตนนั้นมีสาเหตุมาจาก โชคชะตา เคราะห์กรรม ความบังเอิญ อิทธิพลของผู้อื่นบันดาลให้เป็นไป หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝันด้วยอำนาจใด ๆ ที่อยู่รอบตัวเขา

X การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่ได้จัดขึ้นสำหรับบุคคลจะเรียนรู้ ความรู้ และหรือทักษะเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายคือ การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับการฝึกอบรม การฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมในประเทศไทยมีอยู่ 2 ด้าน คือ (1) ด้านวิชาการ คือการให้ทักษะ ความรู้ใหม่ ๆ เทคนิควิธีการสอน วิธีการประเมินผล การสอนตามรายวิชาต่าง ๆ เช่น การอบรมครูสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมต้น เพื่อให้ครูมีความรู้ความสามารถ มีทักษะที่จะใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ให้ครูเก่งเหมาะสมกับงาน ในหน้าที่ (2) ด้านการอบรมทางพุทธศาสนา ให้ความรู้เกี่ยวกับข้อธรรมะต่าง ๆ ทั้งด้านปริยัติ และปฏิบัติ เช่น การฝึกวิปัสสนากรรมฐานของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้ครูดี เหมาะสมที่จะเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน

การอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ หมายถึง การพัฒนาลักษณะที่น่าปรารถนาทางจิตใจหรือพฤติกรรม เช่น ความเชื่ออำนาจในตน ซึ่งอาจจะเป็นจิตลักษณะที่ครูบางประเภทมีน้อยให้มากยิ่งขึ้น โดยการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมตามหลักวิชาการทางจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ เช่น การเล่นเกม การสวมบทบาท การมีแบบอย่าง การพิจารณาตนเอง และการอภิปรายกลุ่ม เพื่อพัฒนาจิตลักษณะบางประการของครู วิธีการเช่นนี้ยังไม่เคยใช้ในการพัฒนาครูมาก่อน

การพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนของครู เป็นเนื้อหาที่มีอยู่ทั้งในทางพฤติกรรมศาสตร์และในทางพุทธศาสนา ในทางพฤติกรรมศาสตร์นั้น การพัฒนาจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตน ก็คือการเพิ่มความเชื่อในผลแห่งการกระทำของตนในบุคคล ส่วนในทางพุทธศาสนาก็คือ ทำดีได้ผลดี ทำชั่วได้ผลชั่ว มากกว่าที่จะเชื่อว่าผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนนั้นทั้งผลดีและผลร้าย เกิดจากความบังเอิญหรือโชคเคราะห์ จากการประมวณผลงานการวิจัย พบว่า ลักษณะความเชื่ออำนาจในตนเป็นลักษณะพื้นฐานทางจิตใจที่จะนำไปสู่การมีพฤติกรรมการทำงานของครู งานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงจะใช้การฝึกอบรมทั้งสองแนวทางร่วมกัน คือทางพฤติกรรมศาสตร์ ความเชื่ออำนาจในตน และทางพุทธศาสนา โดยศึกษาทดลองวิธีการพัฒนาจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตนในกลุ่มครู โดยครูจำนวนหนึ่งจะได้รับการฝึกทั้ง 2 แนวทางครูอีกจำนวนหนึ่งจะได้รับเพียงแนวทางเดียว คือ ได้รับการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์กลุ่มหนึ่ง ได้รับการฝึกทางพุทธกลุ่มหนึ่งแล้วนำครูทั้ง 3 ประเภทไป

เปรียบเทียบกัน และเปรียบเทียบกับครูที่ไม่ได้รับการฝึกทางด้านนี้เลยว่าจะมีจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ และต่างกันเพียงใด และจะได้พิจารณาประเมินผลการฝึกอบรมทั้ง 2 แบบที่ต่างกันทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพว่าจะให้ผลที่แตกต่างกันในครูประเภทใดด้วย

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาว่าผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาและผู้ที่ไม่ได้รับจะมีความเชื่อทางพุทธศาสนา สุขภาพจิต จริยธรรม และพฤติกรรมการทำงาน แตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด
2. เพื่อศึกษาว่าผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์และผู้ที่ไม่ได้รับจะมีสุขภาพจิต จริยธรรม และพฤติกรรมการทำงานที่แตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด
3. ผลวิจัยจะศึกษาว่าผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมในลักษณะและปริมาณที่ต่างกันจะมีสุขภาพจิต จริยธรรม และพฤติกรรมการทำงานที่แตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด
4. เพื่อศึกษาว่าครูอาจารย์ประเภทใดจะได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรมนี้มากกว่าครูประเภทอื่น ๆ

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยจะทำให้ทราบว่า การฝึกทางพุทธศาสนา และการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ ร่วมกันจะให้ผลดีกว่าการฝึกอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว หรือไม่ฝึกเลยเพียงใด
2. ผลการวิจัยจะเป็นเครื่องช่วยชี้แนะแนวทางในการพิจารณาว่า การใช้วิธีการฝึกแบบต่าง ๆ นี้ จะใช้กับกลุ่มครูประเภทใด จึงจะได้ผลดีที่สุด
3. ผลการวิจัยจะเสริมสร้างคุณลักษณะทางพุทธ และความเชื่ออำนาจในตนให้แก่ครูอาจารย์ และบุคคลประเภทอื่น ๆ ต่อไป
4. ผลการวิจัยจะเน้นการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาความเชื่ออำนาจในตน เช่น ปรับปรุงเนื้อหา และวิธีการในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ ข้าราชการครูสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการฝึกความเชื่ออำนาจในตนและความเชื่อทางพุทธด้วยวิธีการฝึกเข้มในสถาบันการฝึกเท่านั้น
3. การประเมินผล จะวัดปริมาณพฤติกรรมการทำงานของครู

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาทดลองเพื่อค้นหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานของครู โดยการฝึกจิตลักษณะที่ถือว่าเป็นแกนหนึ่งของพฤติกรรม คือ ความเชื่ออำนาจในตน แต่เนื่องจากจิตลักษณะนี้สามารถฝึกอบรมได้ 2 แนวทาง คือ การฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ และการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา ในบทนี้จึงได้ประมวลทฤษฎีและผลงานวิจัยแยกเป็นส่วน ๆ ดังนี้คือ (1) การฝึกอบรมทางศาสนากับจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานของ (2) การฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์กับจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานของ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะต่าง ๆ กับพฤติกรรมการทำงานของ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

การฝึกอบรมทางพุทธศาสนา กับจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานของ

ประชากรไทยปัจจุบัน ประมาณ 55 ล้านคน มีพลเมืองที่นับถือพุทธศาสนาประมาณร้อยละ 95 หรือกล่าวได้ว่าคนไทยเกือบทุกคนเป็นผู้นับถือพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่อย่างแนบแน่นกับพุทธศาสนา ความเชื่อถือ และหลักปฏิบัติต่าง ๆ ซึมแทรกผสมผสานอยู่ในแนวคิดจิตใจ และกิจกรรมแทบทุกด้านของชีวิตไทยตลอดเวลายาวนาน พุทธศาสนาเข้ามามีส่วนให้เกิดพัฒนาการในบุคคล ผ่านกระบวนการอบรมเลี้ยงดูและปฏิสัมพันธ์จากบิดา มารดา ญาติพี่น้อง ครู กลุ่มเพื่อนบ้าน คือจากชุมชนและจากครอบครัว อันเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลพัฒนาการตั้งแต่วัยเด็ก พุทธศาสนาจึงมีส่วนเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม

พุทธศาสนามีผลต่อจิตใจของคนไทยโดยทั่วไป จะเห็นได้จากหลักธรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและเนื่องด้วยพุทธศาสนาได้หล่อหลอมชีวิตจิตใจ และลักษณะนิสัยของคนไทย ให้เป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง และร่าเริงแจ่มใส ชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงความเป็นมิตร ยินดีใน

การให้และแบ่งปัน พร้อมทั้งจะบริจาคและให้ความช่วยเหลือ เป็นคนมีน้ำใจ อันเป็นลักษณะเด่นชัด ที่ชนต่างชาติมักสังเกตเห็น (พระเทพเวที. 2532 : 14 - 15)

ประสบการณ์ทั่วไปทางศาสนากับจิตลักษณะและพฤติกรรม

ประเพณีและพิธีการต่าง ๆ ในวงจรชีวิตของแต่ละบุคคล ในวงจรเวลาหรือฤดูกาลของสังคมไทยหรือชุมชนไทยก็ล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตลอด ถ้าไม่เป็นเรื่องของศาสนา หรือสืบเนื่องจากพระพุทธศาสนาโดยตรงก็ต้องมีกิจกรรมตามคติความเชื่อ หรือแนวปฏิบัติในพระพุทธศาสนาแทรกอยู่ด้วยสำหรับวงจรชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย เทศกาล งานพิธี นอกจากเป็นเครื่องผูกพัน และรื้อยประสาน รวมใจประชาชนทั้งสังคมแล้ว กิจกรรมบุคคลเหล่านี้ล้วนโน้มน้าวไปในทางการให้การบริจาค สละ และสละคลายความยึดติด จึงเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจ และฝึกนิสัยของคนไทยให้มีอัธยาศัย กว้างขวาง เผื่อแผ่ มีไมตรีและน้ำใจ ดังนั้นเอกลักษณ์ไทยที่ค่อนข้างเด่นชัดก็คือ ความมีน้ำใจเมตตาอย่างเป็นสากล ความรู้สึกอ่อนคลาย สบาย ๆ เรือย ๆ ปล่อยให้ได้ไม่ชอบความรุนแรง และความรู้จักประสานประโยชน์ ลักษณะเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์แต่ละอย่าง ๆ แต่ทั้งหมดทูกอย่างนั้นสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน หรือมีแกนสอดประสานอันเดียวกัน และพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งสำคัญที่หล่อหลอมให้เกิดเอกลักษณ์เหล่านี้ หรือหลักความเชื่อถือ และการปฏิบัติที่สืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา เป็นแกนรื้อยประสานเอกลักษณ์เหล่านี้ (พระเทพเวที. 2532 : 38) จะเห็นได้ว่า อิทธิพลของศาสนามีผลโดยตรงต่อสังคม เหมือนดังที่ กอร์สัช (Gorsuch. 1988) กล่าวไว้ว่า การที่ประชาชนภายในประเทศมีความเคร่งครัดในการนับถือศาสนา ยิ่งทำให้ประเทศมีความสงบสุขอีกด้วย เพราะบุคคลที่เคร่งศาสนาให้ผลเสียต่อสังคมน้อย และชอบให้ความช่วยเหลือผู้อื่น

ลักษณะของชุมชนในด้านศาสนาจะมีผลต่อการตัดสินใจของชนในชุมชนนั้น ๆ ดังที่รายงานการวิจัยของ สุนทรี โคมิน และสนธิ สมักรการ (2522) ได้สำรวจประชาชนทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด รวมกว่า 2,000 คน อายุตั้งแต่ 15 ถึง 80 ปี พบว่าความนิยมที่

จะบวชของคนไทย มีปริมาณที่แตกต่างกันตามลักษณะชุมชน กล่าวคือ ในต่างจังหวัดคนยังเชื่อว่า พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อตนมากกว่าคนในกรุงเทพฯ ในต่างประเทศมีนักวิจัยศึกษาเกี่ยวกับความเคร่งศาสนาของคน โดยกำหนดกลุ่มที่เคร่งศาสนาเป็นกลุ่มคนที่เป็สมาชิกของโบสถ์ มีความสัมพันธ์และปริมาณการไปโบสถ์สูง ร่วมกิจกรรม เช่น เสียสละเวลา ทำบุญกับโบสถ์ ร่วมฟังมิชชาสูงกว่ากลุ่มผู้ที่ไม่เคร่งศาสนา จากการวิจัยที่มีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนอื่น ๆ แล้ว พบว่าผู้ที่เคร่งศาสนามาก มีสุขภาพจิตดีกว่าผู้ไม่เคร่งศาสนา และมีสุขภาพกายดีกว่าผู้ไม่เคร่งศาสนา คือ มีอัตราการตายจากโรคมะเร็งต่ำ และการเป็นโรคความดันโลหิตสูงน้อยกว่า (Garden and Lyron. 1982; citing Ferrarot. 1991) จะเห็นได้ว่าถ้าบุคคลได้ใกล้ชิดศาสนามากขึ้นจะมีสุขภาพดีขึ้น เพราะบางศาสนามีข้อห้าม กฎเกณฑ์ ทำให้มีสุขภาพดี เช่น ไม่ให้ดื่มสุราในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสาเหตุภายนอก ขณะเดียวกันผู้ที่เคร่งศาสนาจะมีจิตลักษณะที่สำคัญคือ ความสามารถควบคุมตนมาก มีวินัยในตนเองมาก อันเป็นสาเหตุภายในตัวบุคคลที่ส่งผลต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมที่ดี จึงทำให้คาดได้ว่าถ้าบุคคลได้ใกล้ชิดศาสนามากขึ้น โดยเฉพาะได้รับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา จะทำให้บุคคลมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นกว่าเดิมได้

ศาสนาเข้ามามีส่วนทำให้เกิดพัฒนาการในบุคคลผ่านกระบวนการอบรมเลี้ยงดู และปฏิสัมพันธ์ โดยเฉพาะครอบครัว มีการวิจัยเกี่ยวกับความใกล้ชิดศาสนาของชาวพุทธ ให้ผลสอดคล้องกันว่าคนไทยที่อายุน้อย (วัยเด็ก) มีความเชื่อ และปฏิบัติทางศาสนามาก ส่วนคนไทยวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้นกลับมีลักษณะทางศาสนามีน้อยลง (โสภะ ชูพิบูลย์ สุนทรี โคมิน และสนิท สมัครงการ. 2522; เพ็ญแข ประจวบจิณิก และอ้อมเดือน สดมณี. 2529)

ดังนั้น ในงานวิจัยฉบับนี้จึงเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้าอบรมทางพุทธศาสนา และทางพฤติกรรมศาสตร์ เป็นกลุ่มผู้ใหญ่ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความใกล้ชิดกับศาสนามากขึ้น

นอกจากนี้ศาสนายังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในครอบครัว เช่น มีรายงานการวิจัย พบว่า มีอัตราแตกต่างกันเกี่ยวกับอัตราภาวะเจริญพันธุ์ การแต่งงาน และการหย่าร้าง ในคนที่นับถือนิกายศาสนาที่ต่างกัน ศาสนามีผลกระทบถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้หญิงคือ ผู้หญิงจะมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ชายในกลุ่มศาสนาเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่มีพฤติกรรมใน

ครอบครัวแบบเก่า คือ ครอบครัวที่มีภาวะเจริญพันธุ์สูง และการหย่าร้างต่ำ (McCarthy. 1979; Mosher and Henderchot. 1984; Heaton. 1987; Heaton and Goodman. 1985; citing Heaton. 1989)

การถ่ายทอดคุณลักษณะทางศาสนาโดยผ่านสถาบันครอบครัวเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนเกี่ยวข้องกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในครอบครัว อันจะส่งผลกระทบไปถึงพฤติกรรมทางสังคมอีกหลายประการ ดังนั้นในงานวิจัยฉบับนี้จึงกำหนดศึกษาตัวแปรอิสระที่สำคัญตัวหนึ่งคือ ลักษณะทางชีวสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

การร่วมกิจกรรมทางศาสนากับจิตลักษณะกับพฤติกรรม

พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังนั้นความเชื่อและการปฏิบัติตนของชาวไทยจึงได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังมาจากพระสงฆ์แทบทั้งสิ้น เช่น การเทศนา บรรยายธรรม ตลอดจนกิจกรรมเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งปวง ถึงแม้ศาสนาพุทธจะอยู่กับประเทศไทยมานาน แต่ก็ยังเป็นศาสนาพุทธที่ปรับปรุงสำหรับคนไทยพุทธศาสนิกชนไทย มีความเป็นชาวพุทธแบบไทย ๆ คือ เป็นกิจกรรมทางพุทธมากกว่าการปฏิบัติธรรม จากงานวิจัยของคริสตา เทียร์ทอง (2524) พบผลว่า ข้อแตกต่างระหว่างชาวพุทธกับชาวคริสต์ก็คือ ชาวพุทธถือว่าการบวชหรือให้ผู้อื่นบวชในบรรพชาเป็นบุญคุณขั้นสูง รองลงมาคือการทำงาน ขณะที่ชาวคริสต์นิยมการไปโบสถ์วิงวอนพระเจ้าด้วยตนเอง แต่สิ่งที่คล้ายคลึงกันระหว่างชาวคริสต์และชาวพุทธก็คือ ความเชื่อและการปฏิบัติของบุคคลอาจจะไม่สอดคล้องกัน แต่มีงานวิจัยต่อมาคืองานวิจัยของ ฐานันต์ศักดิ์ เวียงสารริน (2529) พบผลที่ได้ยืนยันว่า การร่วมกิจกรรมทางศาสนานั้น มีอิทธิพลต่อการยึดถือค่านิยมทางศาสนาของเยาวชนพุทธมากที่สุด โดยเฉพาะกิจกรรมของวัดธรรมกายในขณะที่กิจกรรมการปฏิบัติศาสนกิจทางคริสต์ศาสนาไม่พบกิจกรรมทางศาสนาใด ที่ส่งผลต่อการยึดถือค่านิยมทางศาสนาอย่างเด่นชัด นอกจากศรัทธาล้วนบุคคล

ในเรื่องการปฏิบัติทางศาสนา คือการเข้าร่วมกิจกรรมกับวัดนั้นพบผลจากการวิจัยว่า พวกที่ปฏิบัติทางศาสนามากเป็นผู้มีสุขภาพดีกว่าพวกที่ปฏิบัติทางศาสนาน้อย (Berkman and

Syme. 1979; Idler. 1987; citing Ferrarot and Jensent. 1991) จากการศึกษาด้วยวิธีการทางสังคมวิทยา ช่วยให้เข้าใจถึงความเชื่อ ทศคติ ค่านิยม และแนวทางปฏิบัติทางศาสนาของกลุ่มคนในแต่ละศาสนาที่เป็นลักษณะเฉพาะตามสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ สืบทอดมา แต่ลักษณะทางจิตใจที่เด่นชัดของแต่ละบุคคลที่เป็นผลจากการนับถือศาสนานั้น จำเป็นที่ต้องศึกษาโดยใช้วิธีการทางจิตวิทยา เนื้อหาการวิจัยด้านจิตวิทยาศาสนาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคม เริ่มตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พอจะสรุปจากการรวบรวมผลงานวิจัย แบ่งเป็น 3 ประเด็นคือ (1) ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาสม่ำเสมอ จะมีอคติต่อสังคมน้อย ส่วนผู้ที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาจะมีอคติต่อสังคมมาก (2) ผู้ที่มีลักษณะอคติมาก จะให้ความสำคัญต่อศาสนาน้อย ส่วนผู้ที่มีลักษณะอคติน้อยจะให้ความสำคัญต่อศาสนามาก (3) ค่านิยมภายใน (Intrinsic Orientation) ทางศาสนาสัมพันธ์กับการไม่มีอคติ ในขณะที่ค่านิยมภายนอก (Extrinsic Orientation) ทางศาสนาสัมพันธ์กับการมีอคติ นอกจากนี้ยังพบว่าค่านิยมภายใน-ภายนอก (Intrinsic-Extrinsic Orientation) ทางศาสนาเป็นลักษณะทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางศาสนา ดังที่แอลลอร์ท และรอสส์ (Allport and Ross. 1967) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้คือ

ผู้ที่มีค่านิยมภายในทางศาสนา หมายถึงผู้ที่มีความมุ่งมั่นที่สำคัญที่สุดในชีวิตทางด้านศาสนา ความต้องการอื่น ๆ จะมีความสำคัญเป็นรอง ความต้องการอื่น ๆ ในที่สุดจะถูกนำมาสู่ความสอดคล้องกับความเชื่อ และการปฏิบัติทางศาสนา บุคคลประเภทนี้จะมีการดำเนินการที่จะยอมรับหลักทางศาสนาเป็นลักษณะทางจิตของตนและปฏิบัติตามอย่างเต็มที่ บุคคลประเภทนี้จะมีชีวิตอยู่เพื่อศาสนาของตน

ผู้ที่มีค่านิยมภายนอกทางศาสนา หมายถึงผู้ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือเพื่อบำบัดความต้องการของตน บุคคลจะมีความสนใจในศาสนาเพราะเป็นทางที่เขาจะสำเร็จประโยชน์ทางด้านอื่น ค่านิยมภายนอกมักเกี่ยวกับประโยชน์ และเป็นวิถีทางเพื่อสิ่งอื่น บุคคลประเภทนี้มักเห็นว่าศาสนา มีประโยชน์ต่าง ๆ เช่น สร้างความมั่นคงทางจิตใจ บำลอบประโลม ช่วยให้เข้าสังคม เพิ่มสถานภาพทางสังคม ส่วนหลักทางศาสนาที่ยอมรับก็จะบางเบา บิดเบือน เพื่อให้เหมาะกับความต้องการเบื้องต้นของตน

สรุปได้ว่า ผู้ที่ร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอจะได้รับประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ในสังคมที่มีผู้มีค่านิยมภายในทางศาสนาสูง บ้านเมืองจะสงบสุข ไม่มีอคติต่อกัน ค่านิยมภายในทางศาสนาจากการศึกษาพบว่า เป็นลักษณะทางจิตใจที่สามารถพัฒนาขึ้นมาได้ โดยผ่านกระบวนการอบรมเลี้ยงดู และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ในสังคมไทยมีการฝึกอบรมแบบเบ็ดเสร็จในทางศาสนาหลายอย่างเช่น การบวชพระสงฆ์ บวชเณร บวชชี ดังจะกล่าวต่อไป

การฝึกอบรมแบบเบ็ดเสร็จกับจิตลักษณะและพฤติกรรม

มีความเชื่อกันมาแต่โบราณว่า ผู้ที่ได้บวชเรียนในพุทธศาสนานั้นจะเปลี่ยนจาก "คนดิบ" มาเป็น "คนสุก" ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงจากผู้ที่ยังไม่ได้รับการขัดเกลาทางสังคมอย่างพอเพียงมาก่อน เมื่อบวชเรียนบุคคลจะได้รับการฝึกกริยามารยาทของ "ผู้ดี" รู้จักสำรวมกาย วาจา และใจ ตามที่กำหนดไว้ในศีล 227 ข้อของพระสงฆ์ หรือศีล 10 ข้อของสามเณร นอกจากนั้นพระสงฆ์จะต้องลงโบสถ์ทุกเช้าและเย็น เพื่อสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังจะต้องจำและฝึกปฏิบัติตามหนังสือนวโกวาท ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาทางด้านวินัยบัญญัติธรรมวินัย หรือคิทธิปฏิบัติ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. 2533; อ้างอิงมาจาก ฉกาจ ชั่วยโต และดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2533) งานวิจัยที่เกี่ยวกับผลของการบวชเรียนในพุทธศาสนาที่มีต่อจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลนั้น ฉกาจ ชั่วยโต และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2533) ได้ทำไว้ทั้งพระภิกษุและสามเณร คือ เรื่องลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการบวชในพุทธศาสนาของชาวไทยในภาคใต้ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์บวชใหม่ 712 รูป สามเณร 175 องค์ และเพื่อนของท่านที่เป็นชายและไม่ได้บวช 541 คน จากวัดในพุทธศาสนา 112 วัด ในจังหวัดสงขลา พบผลการวิจัยที่สำคัญว่า พระสงฆ์ที่บวชได้รับการฝึกอบรมมากจากพระผู้ใหญ่ในวัดโดยได้ฝึกสำรวมตนทางด้านศีลมาก ได้ฝึกปฏิบัติตามมรรคมิถุนีแปด และได้ปฏิบัติกิจสงฆ์ในวัดและต่อชุมชนอย่างเหมาะสมมาก เป็นพระสงฆ์ที่มีลักษณะทางพุทธมามกะที่สมบูรณ์มากกว่า มีทัศนคติ

ที่ดีต่อคุณธรรมต่าง ๆ มากกว่า และมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่า พระสงฆ์ได้รับประสบการณ์ 4 ด้านดังกล่าวในขณะบวชน้อย

ทำให้ได้ข้อสรุปว่า การบวชเรียนในพุทธศาสนาโดยเฉพาะในวัดที่ได้มีการฝึกอบรมพระนวกะอย่างเหมาะสมนั้น เป็นแนวทางที่สำคัญในการถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรมอันมีคุณค่าสูงให้แก่ชาวไทยทั้งในอดีต ปัจจุบัน และต่อไปในอนาคต นอกจากนั้นประโยชน์จากการบวชเรียนนั้นนอกจากจะมีต่อตัวผู้บวชอย่างชัดเจนแล้ว ยังจะแผ่ขยายผลต่อไปยังครอบครัว และสังคมโดยรวม

ส่วนการบวชชีพรหมณีนัน อโนชา จังจริง (2529) ได้ศึกษาผลของการบวชชีพรหมณีต่อระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษา ในจังหวัดภาคกลาง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาวัยรุ่นหญิงที่กำลังเรียน ปก.ศ.สูง ปี 1 จำนวน 80 คน ผลปรากฏว่านักศึกษากลุ่มที่บวช มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตอนหลังบวชสูงขึ้นกว่าก่อนบวช โดยในช่วง 15 วันที่บวช นักศึกษาใช้ชีวิตอย่างเพศบรรพชิต ตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอน ฝึกสมาธิ ปฏิบัติกรรมฐาน ฟังธรรม ดูภาพยนตร์ และสไลด์เกี่ยวกับพุทธประวัติ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่ถูกอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และแบบเข้มงวดกวดขัน เป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการบวชมากกว่าผู้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยผลของการฝึกอบรมทางศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาจิตลักษณะของนักเรียนที่เข้าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โดยสำรวจ วรเชษฐคงคา (2534) พบว่า กลุ่มที่เข้ารับการฝึกอบรมทางศาสนามีการเปลี่ยนแปลงวินัยในตนเอง ทศณคติต่อพุทธศาสนา และการรับรู้ต่อการละเมิดศีลห้า สูงขึ้นมากกว่ากลุ่มที่ไม่เข้ารับการฝึกอบรมทางศาสนา จากงานวิจัยทั้งสามเรื่องนี้ ทำให้เห็นว่าผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมแบบเบ็ดเสร็จมาแล้ว จะมีคุณลักษณะทางพุทธศาสนาสูงขึ้น โดยส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านจิตลักษณะและพฤติกรรมที่ดีขึ้น แต่การจะเข้าอบรมโดยโครงการแบบเบ็ดเสร็จนี้ต้องใช้ระยะเวลายาวนานเกินกว่าบุคคลทั่วไปจะหาเวลาให้แก่ตนได้ ดังนั้นในปัจจุบันจึงมีการจัดโครงการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาระยะสั้นเพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีโอกาสเข้าร่วมได้

การฝึกอบรมทางพุทธศาสนากับจิตลักษณะและพฤติกรรม

การฝึกอบรมทางพุทธศาสนา คือ กระบวนการทั้งหมดที่จัดขึ้นเพื่อให้บุคคลเรียนรู้และเกิดทักษะ ครอบคลุมตั้งแต่ ปริยัติ จนถึง ปฏิบัติ ในทางพุทธศาสนา ปริยัติเป็นขั้นเรียนธรรมะ โดยเฉพาะสิ่งที่พระพุทธรเจ้าสอนไว้ สืบต่อกันมาในพระไตรปิฎก การปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์คือ ทาน ศีล ภavana หรืออนุสสิกา ซึ่งก็คือ การฝึกฝน ปฏิบัติอบรมในเรื่องความดี การทำให้ตนเจริญงอกงามขึ้นในความดีต่าง ๆ

การฝึกอบรมทำได้ทั้งแบบให้ความรู้ด้านปริยัติอย่างเดียว การฝึกปฏิบัติอย่างเดียวและแบบให้ร่วมกันทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ ในงานวิจัยฉบับนี้จะให้การฝึกอบรมทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ และศึกษาถึงผลของการฝึกอบรม

ผลของการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา มีนักวิจัยสนใจศึกษากันมาก ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์ สุวรรณสุทธิ และคนอื่น ๆ (2516) ได้ศึกษาผลของสมาธิที่มีต่อการเรียนของนักศึกษาแพทย์ ที่คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ผลวิจัยพบว่า นักศึกษาแพทย์ที่ได้รับการฝึกอบรมตั้งใจเรียนมากขึ้น มีความรู้ลึกซึ้งการเรียนมากขึ้น เห็นประโยชน์ของการเรียนมากขึ้น กว่านักศึกษาแพทย์ที่ไม่ได้รับการอบรมสมาธิ ในด้านจิตใจ พบว่าผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมมีความหงุดหงิด ลดลง โกรธง่ายน้อยลง

นอกจากนี้ มีงานวิจัยเกี่ยวกับผลของสมาธิกับการเรียนของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับประถมศึกษา พบผลวิจัยว่า นักเรียนชายที่ฝึกสมาธิมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ แตกต่างจากกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก (อำพน สงวนศิริธรรม. 2518) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของกลุ่มที่ฝึกสมาธิสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกสมาธิ (ชาลี หวานน้ำ. 2530)

จากที่กล่าวมา พอจะเห็นแนวโน้มว่าถ้าได้รับการฝึกสมาธิแล้ว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะดีขึ้น นอกจากนี้การฝึกสมาธิยังมีผลต่อจิตลักษณะต่าง ๆ เช่น ผลของการฝึกสมาธิกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม มีผู้ศึกษาไว้หลายคนคือ อวยชัย โรจนนรินทร์กิจ (2526) ทวีรัตน์ นาคเนียม (2530) และชาลี หวานน้ำ (2530) โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันคือ อวยชัย

โรจนนรินทร์กิจ ทำวิจัยเรื่องผลของการฝึกอาณานิเทศศาสตร์ในพุทธศาสนาต่อการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์ อายุ 17-20 ปี ได้รับการทดสอบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยใช้แบบทดสอบ The Defining Issues Test (Rest. 1974) ก่อนและหลังการทดลอง ผลการทดลองพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มฝึกสมาธิสูงกว่ากลุ่มอื่น และภายในกลุ่มฝึกสมาธิเอง การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองแสดงว่าการฝึกสมาธิแบบอาณานิเทศศาสตร์ช่วยพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมได้ ส่วนชาติ หวานฉ่ำ มีกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 60 คน ผลการทดลองพบว่าระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลองฝึกสมาธิสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ฝึกสมาธิ

ทวิรัตน์ นาคเนียม (2530) มีกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ต้องขังชายที่คดีถึงที่สุดแล้ว จำนวน 39 คน ใช้เวลาทดลอง 16 สัปดาห์ ผลการศึกษาปรากฏว่า ผู้ต้องขังทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า ในขั้นตอนการฝึกนั้นผู้ฝึกไม่ได้รับการอบรมจิตก่อนฝึก ขาดส่วนที่สำคัญคือ การให้ความรู้เกี่ยวกับความดี ความชั่ว และเหตุผลของการทำดีทำชั่วที่สูงขึ้น ซึ่งส่วนนี้จำเป็นต่อการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล มากกว่าการทำจิตให้สงบ โดยการกำหนดลมหายใจอย่างเดียว

ฉะนั้นจึงทำให้เข้าใจว่าการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุผลในการทำดีละเว้นความชั่วในขั้นสูงเท่านั้น ที่จะช่วยพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลได้

ส่วนโครงการฝึกอบรมให้ประสบการณ์ทางพุทธศาสนาเพื่อศึกษาอิทธิพลของศาสนาต่อบุคคลนั้น ฉาก ชวสโร (2521) ได้ทำไว้เป็นการวิจัยเชิงทดลองภาคสนาม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชายหญิง อายุ 16 ถึง 23 ปี จำนวน 169 คน ในวิทยาลัยครูภาคใต้ ในช่วงระหว่างการวัดสองครั้ง ส่วนหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างจะถูกคัดเลือกเข้ารับการฝึกอบรมเป็นเวลา 2 วัน ถือเป็นกลุ่มทดลอง ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมคือกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการ มีทัศนคติเชิงจริยธรรมดีกว่าผู้ที่ไม่เข้ารับการอบรม ในกลุ่มที่มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใกล้ชิดศาสนาน้อยนั้น พวกที่มีทัศนคติดีต่อโครงการฯ มีการพัฒนาด้านเหตุผลเชิงจริยธรรมมากกว่าและมีแนวโน้มว่าจะมีการพัฒนาด้านทัศนคติเชิงจริยธรรมมากกว่าพวกที่มีทัศนคติไม่ดีต่อโครงการฯ

ในกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีทัศนคติไม่ดีต่อโครงการนั้น พวกที่ใกล้ชิดศาสนาจะมีการพัฒนาด้านเหตุผลเชิงจริยธรรมมากกว่า และมีแนวโน้มว่าจะมีการพัฒนาด้านทัศนคติเชิงจริยธรรมมากกว่า พวกที่ใกล้ชิดศาสนาน้อย

แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการ มีความใกล้ชิดศาสนาน้อย คงคาดหวังถึงประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการมาก และต่อมาก็ได้รับประโยชน์มากตามที่คาดไว้

โครงการประเมินผลโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องพัฒนาตนเองของมหาวิทยาลัยมหิดล โดยรองศาสตราจารย์ชูธรรม กิจปรีดาภิรตฺธิ์ และคนอื่น ๆ (2530) เป็นโครงการหนึ่งที่ประเมินการฝึกอบรมที่เป็นการฝึกอบรมจิตทางพุทธศาสนา และใช้พุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติ และใช้กระบวนการทางแพทยศาสตร์ศึกษาช่วยในการอบรมวัตถุประสงค์ของโครงการ ต้องการติดตามประเมินผลความสำเร็จของโครงการตามความเห็นของผู้ผ่านการประชุมตั้งแต่รุ่นที่ 1-8 โดยมุ่งประเมินประโยชน์ที่ได้รับ และการนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการ และอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหิดล ที่ผ่านโครงการประชุมตั้งแต่รุ่นที่ 1-8 ผลการประเมินพบว่า หลังเข้าร่วมประชุมแล้ว ยังมีการฝึกทำสมาธิอีกต่อไปร้อยละ 86 ส่วนมากทำตามความสะดวก และเห็นว่าการทำสมาธิหรือการพัฒนาจิต ทำให้จิตใจสงบ เบิกบาน เกิดปัญญา เข้าใจชีวิตความเป็นจริงอันจะเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและมหาวิทยาลัยโดยรวม

จากการประมวลผลวิจัยเกี่ยวกับการได้รับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาทำให้คาดได้ว่า คนที่เข้ารับการฝึกอบรมทางพุทธโดยการศึกษาระยะโดยเฉพาะด้านทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และฝึกสมาธิ เป็นคนมีจริยธรรมสูง มีสุขภาพจิตดี และมีประสิทธิผลในงานอาชีพสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึก

การฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์กับจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงาน

สถาบันสังคมไทยกับจิตลักษณะบางประการ

มนุษย์เราต้องการที่จะให้เกิดผลดีต่าง ๆ กับตนมาก และเกิดผลเล็ยน้อย เช่น คนทำงานก็อยากให้เกิดประสิทธิผลมาก ครูสอนนักเรียนก็อยากให้นักเรียนมีความรู้มาก รับความรู้ได้มาก

ถ้าคนเราเชื่อว่าเราสามารถทำให้เกิดผลดีผลเสียแก่ตนเองและสังคมได้โดยการกระทำบางอย่างของตน บุคคลนั้นก็จะเป็นคนที่ไม่ท้อแท้สิ่งหวัง แต่จะกระตือรือร้น

ความสามารถการทำนายผล ขึ้นอยู่กับความขึ้นต่อกันของปริมาณความพยายามกระทำของบุคคล กับปริมาณของผลที่เกิด เช่น ถ้าครูพยายามสอนเด็กให้อ่านบ่อย ๆ ในไม่ช้าเด็กคนนั้นก็อ่านเก่ง ครูก็สามารถทำนายได้ว่า ถ้าคราวต่อไปเอาใจใส่สอนเด็กให้มาก จะเกิดผลดีต่อเด็กได้จริง ส่วนความสามารถในการควบคุมผลดีผลเสียที่จะเกิดกับตนและผู้อื่นนั้น ขึ้นอยู่กับความสมดุลย์ของปริมาณความพยายามกับปริมาณผลดีที่เกิด เช่น อยากได้คะแนนดี ต้องขยันเรียน คะแนนสูงจะได้จากการขยันมากเท่านั้น ความคาดหวังนี้ก่อตั้งขึ้นจากพฤติกรรม หรือเหตุการณ์เฉพาะอันใดอันหนึ่ง แล้วจึงแผ่ขยายไปครอบคลุมพฤติกรรมหรือเหตุการณ์อื่น ๆ จนกลายเป็นบุคลิกภาพสำคัญในตัวบุคคลนั้น ซึ่งก่อให้เกิดความเชื่ออำนาจในตน ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ว่ามีผลดีและผลเสียที่เกิดกับตนเอง เป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง ส่วนความเชื่ออำนาจนอกตน หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ว่ามีผลดีและผลเสียที่เกิดกับตนนั้นมีสาเหตุมาจาก โชคชะตาเคราะห์กรรม ความบังเอิญ อิทธิพลของผู้อื่นบนศาลาให้เป็นไป หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝันด้วยอำนาจใด ๆ ที่อยู่รอบตัวเขา (Rotter, 1966 : 1) ประเทศไทยเราเป็นประเทศเกษตรกรรม เกษตรกรยังขาดเทคโนโลยีสมัยใหม่ ต้องอาศัยดินฟ้าอากาศ ไม่สามารถควบคุมธรรมชาติได้ และรับรู้ว่ามีผลดีผลเสียระหว่างการทำกับผลที่ได้รับ จึงทำให้เกิดความรู้สึกแค้น และความแค้นทางจิต ซึ่งลักษณะทั้งสองนี้จะสัมพันธ์กับความเชื่ออำนาจในตน-นอกตน มีผลงานวิจัยข้ามวัฒนธรรมที่ศึกษากิจกรรมใน 3 ประเทศคือ ไทย เม็กซิโก และอเมริกา (Strickland, 1977 : 260; citing Reitz and Groff, 1972) พบว่า กรรมกรไทยมีลักษณะความเชื่ออำนาจในตนต่ำสุด ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีปัญหาสุขภาพจิต อันเป็นผลให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงแยกกับสังคมแวดล้อม ตลอดจนแยกกับตัวเอง เกิดปัญหาโรคจิต โรคประสาท สังคมอยู่ในสภาพแค้นแค้นสูง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสาเหตุของการเกิดความเชื่ออำนาจนอกตนมาจากพื้นเพเดิมที่เป็นเกษตรกรขาดเทคโนโลยี ทำงานราชการขาดความสามารถในการทำนาย ควบคุมผลงานของตน มีปัจจัยอื่นมาแทรกทำให้ผลบิดเบือนไป ไม่ขึ้นอยู่กับความพยายามกระทำของตนเอง

สภาพการทำงานของครูสังกัดกรุงเทพมหานครกับความเชื่ออำนาจในตน

สภาพการทำงานของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร จากงานวิจัยที่เห็นได้ชัดเจนคือ งานวิจัยของศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2531) และวิชัย เอียตบัว (2534) ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างเป็นครูที่สังกัดกรุงเทพมหานคร

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2531) ศึกษาตัวแปรจิตลักษณะที่เป็นองค์ประกอบด้านบวกของความแปลกแยก 4 ด้าน ได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตน ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกเกี่ยวกับการสนับสนุนจากสังคม และทัศนคติต่อสภาพการทำงาน ลักษณะทางชีวสังคมและพฤติกรรมการทำงาน ส่วนงานวิจัยของ วิชัย เอียตบัว (2534) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะจิตสังคมกับพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมทางวิชาการของครู โดยมีตัวแปรลักษณะทางชีวสังคม พฤติกรรม การยอมรับนวัตกรรมทางวิชาการของครู และจิตลักษณะของครู 5 ด้าน ได้แก่ ทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพครู การมุ่งอนาคต ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และสุขภาพจิต

จะเห็นได้ว่ามีจิตลักษณะที่ศึกษาตรงกันอยู่หนึ่งตัวแปรคือ ความเชื่ออำนาจในตน-นอกตน และผลการวิจัยก็ออกมาคล้าย ๆ กันคือ ครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง จะมีทัศนคติต่อสภาพการทำงาน ความภาคภูมิใจในตนเอง และความรู้สึกเกี่ยวกับการสนับสนุนจากสังคมสูง ขณะเดียวกันจะมีพฤติกรรมการทำงานสูงกว่าครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำกว่า และเมื่อพิจารณาร่วมกับจิตลักษณะอื่น ๆ คือ ความรู้สึกเกี่ยวกับการสนับสนุนจากสังคม และความภาคภูมิใจในตนเอง ก็พบว่า ถ้าครูมีความเชื่ออำนาจในตนสูง ในขณะที่มีจิตลักษณะอื่นต่ำ ก็ยังเป็นผู้ที่มีการสอนและการอบรมจริยธรรมสูงกว่าครูลักษณะอื่น และผลการวิจัยในส่วนของพฤติกรรมการทำงานตามคำรายงานของหัวหน้างานของครูที่มีจิตลักษณะต่างกัน ผลการวิจัยได้บ่งชี้ว่า ครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูงได้รับการรายงานว่ามีพฤติกรรมการทำงานในทางพึงปรารถนาสูงกว่าผู้ที่เชื่ออำนาจในตนต่ำ

ส่วนพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมทางวิชาการของครูนั้น พบจากผลการวิจัยว่า ความเชื่ออำนาจในตนของครูกรุงเทพมหานครเป็นจิตลักษณะที่สำคัญมากและเป็นตัวทำนายที่สำคัญที่สุดของพฤติกรรม การยอมรับนวัตกรรมในทั้ง 3 ด้านคือ ความตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญ

ของความรู้ การแสวงหาความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติ ความเชื่ออำนาจในตนจึงอาจเป็นสาเหตุสำคัญของพฤติกรรมกรรมการยอมรับนวัตกรรมทางวิชาการของครู

ลักษณะครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ จากผลการวิจัยในส่วนของปริมาณความเชื่ออำนาจในตนของครูที่มีลักษณะชีวสังคมและปัจจัยภูมิหลังต่างกัน ระบุได้ว่าครูที่มีลักษณะต่อไปนี้ เป็นครูซึ่งมีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ คือ ครูผู้หญิงอายุน้อย วุฒิต่ำ และครูผู้ชายอายุมากวุฒิต่ำ เพื่อพิจารณาตัวแปรเพศและวุฒิรวมกันจะเป็นครูผู้หญิงวุฒิต่ำ และครูผู้ชายวุฒิต่ำ นอกจากนั้นยังพบว่าครูที่ทำงานช้อยู่ในหน้าที่เดิม 11-20 ปี มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีลักษณะตรงข้าม นอกจากนี้จากผลการวิจัยยังพบว่าครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ เป็นครูที่มีปัญหามากในการยอมรับนวัตกรรม ซึ่งได้แก่ ครูที่มีระดับการศึกษาค่ำ และครูที่จบการศึกษามานาน

ครูที่มีพฤติกรรมการสอนต่ำ ได้แก่ ครูผู้หญิงวุฒิต่ำ และครูผู้ชายวุฒิต่ำ ส่วนพฤติกรรมการทำงานของครูตามคำรายงานของหัวหน้า พบว่า ผู้ที่หัวหน้ารายงานว่าปฏิบัติงานในหน้าที่ครูต่ำกว่าครูลักษณะอื่น คือ ครูผู้ชายอายุน้อย วุฒิต่ำ ครูผู้ชายอายุมากทั้งวุฒิต่ำและสูง

สรุป ครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ ได้แก่ ครูผู้หญิงวุฒิต่ำ และครูผู้ชายทั้งวุฒิต่ำและวุฒิต่ำ ครูที่มีนวัตกรรมทางการศึกษาค่ำ ได้แก่ ครูวุฒิต่ำ และครูที่จบการศึกษามานาน ส่วนครูที่มีพฤติกรรมการทำงานต่ำ คือ ครูผู้หญิงวุฒิต่ำ และครูผู้ชายทั้งวุฒิต่ำและวุฒิต่ำ

ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้ซึ่งมีเป้าหมายพัฒนาความเชื่ออำนาจในตน ให้แก่ กลุ่มครู จึงกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างที่จะเข้ารับการฝึกอบรมเป็นกลุ่มครูผู้หญิงและผู้ชายที่มีวุฒิการศึกษาค่ำ และสูง อายุทั้งต่ำและสูง เพื่อเปรียบเทียบผลของการฝึกอบรมในครูประเภทต่าง ๆ

การพัฒนาลักษณะด้านความเชื่ออำนาจในตน

รอตเตอร์ (Rotter. 1966 : 1) ได้อธิบายลักษณะของความเชื่ออำนาจในตน-นอกตน โดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ที่ว่า ผลตอบแทนที่ได้จากพฤติกรรมหนึ่งของบุคคลย่อมก่อให้เกิดความคาดหวัง (Expectancy) ว่าจะต้องได้รับผลตอบแทนเช่นเดียวกันในพฤติกรรมใหม่ นอกจากนี้ผลตอบแทนในแต่ละครั้งยังอาจทำให้ความคาดหวัง

ครั้งต่อไปสูงขึ้นหรือต่ำลงด้วย ซึ่งรอตเตอร์นอกจากจะสรุปความเชื่ออำนาจในตน-นอกตน ในเชิงความเชื่อแล้ว ยังสรุปในรูปเชิงการรับรู้ผลตอบแทนของการกระทำของบุคคล การที่บุคคลต่าง ๆ มีความเชื่ออำนาจในตนหรือนอกตน เกิดจากการที่บุคคลได้รับรางวัล และถูกลงโทษแตกต่างกัน กล่าวคือ การที่บุคคลจะเชื่ออำนาจในตนน้อยนั้น เกิดจากการที่ได้รับรางวัลและถูกลงโทษจากคนอื่นจากสังคม และจากธรรมชาติอย่างไม่เหมาะสมกับพฤติกรรมของเขาคือ ไม่เหมาะสมตามเวลาปริมาณ และคุณภาพของการกระทำของเขา (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2526 : 14)

วิธีการพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนอาจทำได้หลายวิธี โดยทุกวิธีต้องเน้นให้เห็นความขึ้นต่อกัน และสมมูลของการกระทำกับผลของการกระทำนั้น การฝึกการรับรู้ความสามารถของบุคคลแต่ละคนในการควบคุมผลได้ที่จะเกิดกับตนได้มีการฝึกจิตของนักเรียนและครูในสภาพการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มความเชื่ออำนาจในตน ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มพฤติกรรมที่เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2527; อ้างอิงมาจาก Lefcourt. 1976 and De Charm. 1972) นอกจากนั้นยังมีการฝึกจิตของอาชญากรวัยรุ่นให้ลดการแข็งขันต่อต้านลงด้วยการฝึกการรับรู้สาเหตุที่เกิดจากตน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2527; อ้างอิงมาจาก Master. 1970) การฝึกการรับรู้ผลของความพยายามในเมืองไทย ได้แก่ของ รัตนประเสริฐสม (2526) โดยวิธีการกระตุ้นให้บุคคลมีความพยายามที่จะกระทำพฤติกรรมอนามัยด้วยวิธีการปรับการรับรู้ของบุคคลเสียใหม่ ด้วยการให้บุคคลประเมินผลอันจะเกิดจากการกระทำของตนเองโดยให้แต่ละบุคคลตระหนักว่า ความพยายามในการกระทำพฤติกรรมอนามัยโดยสม่ำเสมอ นั้น เป็นสาเหตุของการมีสุขภาพอนามัยที่ดี และในทางตรงกันข้ามหากตนเองไม่พยายามที่จะกระทำพฤติกรรมอนามัย ปล่อยปละละเลยในเรื่องสุขภาพของตนหรือกระทำในสิ่งที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพแล้วจะเป็นสาเหตุของการมีสุขภาพที่อ่อนแอ และการเกิดโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ได้ การฝึกการรับรู้ผลของความพยายามจัดเป็นการสอน 5 คาบเวลา คาบเวลาละ 30-60 นาที ในช่วง 15 วัน ผลการวิจัยพบว่าผู้ที่ได้รับการฝึกมีปริมาณความพยายามสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึก นักเรียนที่ได้รับการฝึกมีการรายงานการกระทำพฤติกรรมอนามัยสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก ต่อมาดวงเดือน แซ่ตั้ง (2532) ได้ฝึกพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนของเด็กนักเรียน โดยให้แรงเสริมด้วยเบี้ยรางวัล ในการฝึกทำโดยให้นักเรียนเล่นเกม ซึ่งเป็นเกมที่เล่นตามคำพัง และต้องใช้ความพยายาม

ในการเล่นเพื่อให้ได้รับรางวัล นักเรียนจะได้รับการฝึก 15 ครั้ง ๆ ละ 30-60 นาที โดยฝึกติดต่อกันทุกวันวันละครั้ง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ได้รับการฝึกมีคะแนนความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอีก 2 กลุ่ม/นอกจากนี้มีการฝึกการมุ่งอนาคตและการควบคุมตน โดยนุรักษ์ คักคิมณี (2532) การมุ่งอนาคตคือการคาดถึงผลที่จะเกิดในอนาคต การควบคุมตนคือ การควบคุมตนเพื่อผลนั้นซึ่งก็คือ ความเชื่ออำนาจในตนว่า ตนทำแล้วจะได้ผลตามต้องการ การฝึกการมุ่งอนาคตมีวิธีการต่าง ๆ ดังนี้คือ ให้ผู้ฝึกทราวลักษณะมุ่งอนาคตคืออะไร มีความสำคัญอย่างไร ศึกษาแบบอย่างของผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ให้อ้างแผนสำหรับอนาคตของตนเอง ศึกษากิจกรรมเพื่ออนาคตของมนุษย์จากเรื่องและภาพ ส่วนการฝึกการควบคุมตนเองนั้น ให้ผู้เข้ารับการอบรมศึกษาวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการควบคุมตนเอง จากชุดการเรียนด้วยตนเอง ฝึกการควบคุมตนเอง เช่น การสังเกตพฤติกรรมของตนเอง การจดบันทึกพฤติกรรมของตนเอง การฝึกกระทำตามกำหนด การให้รางวัลและการลงโทษตนเอง แล้วสรุปผลการฝึกและร่วมอภิปรายระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับวิทยากร ผลของการวิจัยแสดงว่าผู้ที่ได้รับการฝึกการมุ่งอนาคตและการฝึกการควบคุมตนเองมีลักษณะที่ฝึกสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างเด่นชัด ส่วนการฝึกอบรมพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนของงานวิจัยฉบับนี้ได้กำหนดขั้นตอนจากการประมวลผลงานวิจัยต่าง ๆ แล้วดังนี้คือ (1) ให้ครูทราวลักษณะกำลังทำอะไร และส่งผลดีผลเสียต่อตนเอง และผู้อื่นอย่างไรบ้าง โดยมีการยกเหตุการณ์จริง และบุคคลที่มีลักษณะความเชื่ออำนาจในตนให้เห็น (2) ให้ครูอยากที่จะได้รับผลดี เช่น ทำงานดีขึ้น เพื่อผลบางอย่างที่ครูต้องการ เช่น กำลังใจในการทำงาน รางวัลครูดีเด่น ระดับเงินเดือน 2 ขั้น เป็นต้น (3) ให้ครูอยากกำจัดผลเสียที่เกิดกับตน เพื่อความสบายใจ (4) ให้ครูทราบวิธีการทำนายผลที่จะเกิด (5) ให้ครูทราบวิธีการดำเนินการ เพื่อให้เกิดผลดีให้มากตามต้องการ และให้ครูทราบวิธีการกำจัดหรือลดผลเสียที่จะเกิดขึ้น ด้วยวิธีการอภิปรายกลุ่ม วิธีใช้ตัวแบบ วิธีพัฒนาไปพร้อมกับให้ความรู้ วิธีพัฒนาบรรยากาศทางสังคมให้มีความยุติธรรมและเสมอภาค โดยแต่ละวิธีจะจัดให้มีขึ้น เป็นกิจกรรมย่อยต่าง ๆ ความเชื่ออำนาจในตนมีความสัมพันธ์กับจิตลักษณะอื่น ๆ อีกหลายประการ ในการพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนจะส่งผลกระทบต่อจิตลักษณะอื่น ๆ เช่น กับทัศนคติต่อสภาพการทำงาน และต่องาน

ความเชื่ออำนาจในตนกับทัศนคติต่อสภาพการทำงานและต่องาน

ความเชื่ออำนาจในตนเป็นการคาดหวังทั่วไปของบุคคลว่าสิ่งต่าง ๆ ที่ตนได้รับนั้นเป็นผลจากการกระทำของตนไม่ว่าจะเป็นด้านดีหรือด้านร้าย จากการประมวลผลงานวิจัยของ สตริกแลนด์ (Strickland, 1977 : 233 - 252) พบว่า คนที่เชื่ออำนาจในตนจะมีความเชื่อมั่นในตนเอง อดทนต่องานหนัก อดได้รอได้ เข้ากับผู้อื่นได้ดีกว่าพวกที่เชื่ออำนาจนอกตน นอกจากนั้นเพื่อประสบการณ์ล้มเหลว พวกที่เชื่ออำนาจในตนจะเชื่อว่าเป็นเพราะใช้ความพยายามในการทำงานนั้นน้อยไป และมีแนวโน้มว่าจะใช้ความพยายามมากขึ้น เมื่อเชื่อมโยงข้อค้นพบดังกล่าวกับความเห็นของนักวิชาการไทย ซึ่งให้ความเห็นบนพื้นฐานของข้อค้นพบจากงานวิจัยเช่นเดียวกันว่า ความเชื่ออำนาจในตนเป็นจิตลักษณะอย่างหนึ่งที่มีบทบาททำให้บุคคลทำตามทัศนคติ หรือความรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรมที่พึงปรารถนา (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2526 : 13) จากงานวิจัยของ คักคิซึ นิรุญทวี (2532) พบว่า ในกรณีของกรุงเทพมหานคร จะเห็นว่าความเชื่ออำนาจในตนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน ซึ่งแสดงว่าถ้าครุคนใดยังมีความเชื่อว่าตนสามารถควบคุมสถานการณ์ เพื่อให้ได้ประโยชน์ที่ตนต้องการในอาชีพครุได้มาก ครุผู้นั้นจะยังมีความพอใจในการทำงานหน้าที่ครุมากตามไปด้วย ส่วนจินตนา บิลมาศ และคนอื่น ๆ (2529) พบว่า ความเชื่ออำนาจในตนมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการทำงานราชการเท่ากับ .44 ในข้าราชการกลุ่มที่เป็นหัวหน้า และทำงานมานาน และเท่ากับ .37 ในข้าราชการกลุ่มผู้ปฏิบัติที่บรรจุใหม่ ซึ่งหมายถึงว่าข้าราชการที่ทำงานนานและตำแหน่งสูงขึ้นนั้น ความพอใจงานขึ้นอยู่กับความเชื่อในการควบคุมผลที่จะได้จากการทำงานมากยิ่งขึ้น จึงทำให้คาดได้ว่าผู้ที่เชื่อว่าตนทำนายนและควบคุมผลดี-ผลเสียที่จะเกิดกับตนได้มากจะเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่องานมากด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับจิตลักษณะอื่น ๆ

จากการศึกษาและวิจัยในอดีต พบหลักฐานว่า จิตลักษณะต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันพอสมควร เช่นพบว่าความเชื่ออำนาจในตนนั้นเกิดควบคู่ไปกับสุขภาพจิตที่ดี (ดวงเดือน

พันธุมนาวิน. 2527) และพบว่าทัศนคติที่ดีต่อการทำงานราชการ สัมพันธ์กับเหตุผลเชิงจริยธรรม ความเชื่ออำนาจในตน สุขภาพจิต และการควบคุมตน (ดวงเดือน. พันธุมนาวิน. 2524 : 5 - 9) นอกจากนี้ยังพบว่าความเชื่ออำนาจในตนยังเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานดีของบุคคล อย่างใกล้ชิด (Hollander. 1981 : 123) ส่วนสุขภาพจิตมีบทบาทเกี่ยวข้องกับจริยธรรม ของบุคคลในลักษณะที่เป็นทั้งสาเหตุหรือผลของจริยธรรม โดยนักวิชาการเชื่อว่าสุขภาพจิตจะเป็น สาเหตุของพฤติกรรมมากกว่าผลของพฤติกรรม จินตนา บิลมาค และคนอื่น ๆ (2529) พบว่า ปริมาณความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะต่าง ๆ มีอยู่ในระดับสูงทั้งในข้าราชการบรรจุใหม่ และ ข้าราชการระดับกลาง โดยพบผลที่น่าสนใจซึ่งแตกต่างไปจากการวิจัยอื่น ๆ คือ พบความเชื่อ อำนาจในตนของข้าราชการที่มีความสัมพันธ์กับจิตลักษณะอีก 3 ประเภท นอกจากนี้ยังปรากฏผล เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตกับจิตลักษณะอื่น ๆ เช่น ความเชื่ออำนาจในตน และสัมพันธ์ กับทัศนคติต่อการทำงานราชการ ในข้าราชการที่อายุมาก ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติต่อการทำงานราชการจะสูงขึ้นด้วย

จากการประมวลผลงานวิจัยที่กล่าวมาแล้ว พบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะความเชื่อ อำนาจในตนกับจิตลักษณะอื่นๆ จึงทำให้คาดได้ว่า ถ้าการฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์เป็นการ พัฒนาความเชื่ออำนาจในตนแล้ว จิตลักษณะอื่นที่เกี่ยวข้องก็จะพัฒนาสูงขึ้นด้วย คือ ทัศนคติที่ดีต่อ งาน และสุขภาพจิตของครู

จิตลักษณะต่าง ๆ กับพฤติกรรมการทำงาน

พฤติกรรมการทำงาน ความหมาย และการวัด

จากการวิจัยของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2528 : 21 - 25) ได้จัดหมวดหมู่ พฤติกรรมที่พึงปรารถนาของข้าราชการไว้เป็น 3 ประเภทคือ พฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรม ที่เอื้ออำนาจต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมในหน้าที่ราชการ โดยที่ขอบข่ายของความหมาย ดังนี้

พฤติกรรมของพลเมืองดี หมายถึง พฤติกรรมซื่อสัตย์ พฤติกรรมการรับผิดชอบต่อตนเอง และผู้อื่น พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ผู้ที่มีพฤติกรรมลักษณะนี้จะเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่า ยึดถือกฎเกณฑ์และเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มุ่งอนาคต สุขภาพจิตดี มีความวิตกกังวลน้อย มีสติปัญญาสูง และมีทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรม

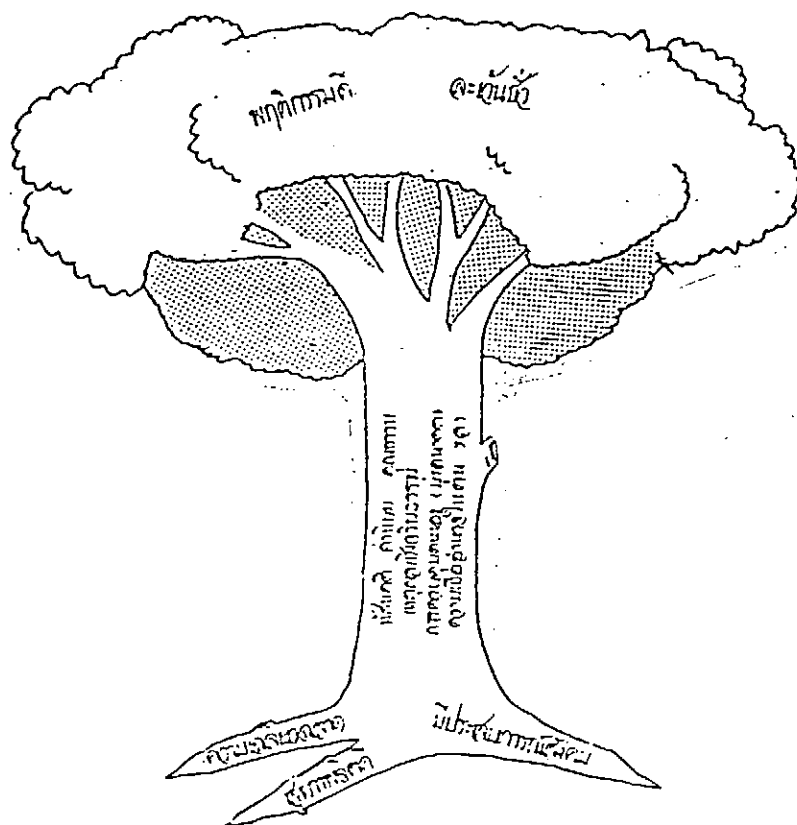
พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ หมายถึง พฤติกรรมการปรับตัวให้สามารถทำงานแปลกใหม่ได้ เช่น การพัฒนาอาชีพของตน พฤติกรรมยอมรับนวัตกรรม นอกจากนั้นยังเป็นพฤติกรรมที่ทำให้ส่วนรวมและหมู่คณะ จากผลการวิจัยซึ่งศึกษาจากนักศึกษาและชาวนาไทย ทำให้พบว่า คนที่มีพฤติกรรมเช่นนี้จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง มีการมุ่งอนาคต แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความเชื่ออำนาจในตนสูงอีกด้วย

พฤติกรรมในหน้าที่ข้าราชการ หมายถึง พฤติกรรมการใช้ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในการทำงานตามหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตน หรือพวกพ้องและมีความมานะบากบั่น

ครุควรมีพฤติกรรมประการแรกเป็นพื้นฐาน และพฤติกรรม 2 ประการหลัง เป็นพฤติกรรมที่กระทำสำหรับหน้าที่ครู ถึงแม้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถวิสัยหรือคุณภาพของครูได้มีผู้จำแนกไว้หลายด้านเช่น งานสอน งานธุรการ งานกิจการนักเรียน งานให้คำปรึกษาแนะแนว งานพัฒนาสังคม และงานพัฒนาคน (นิคม ตั้งคะนิพน. 2528 : 96 - 107) หรือความรู้ในวิชาชีพ คุณธรรม จริยธรรม อุดมการณ์ และวิญญาณครู การพัฒนาชุมชน วินัย บุคลิกภาพ (ศรีสมร นุ่มสะอาด. 2530 : 181 - 182) แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะงานสอนและการอบรม ซึ่งเป็นงานหลักของครู จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมที่พึงปรารถนาของครูมี 3 ช่วง คือ หนึ่งก่อนสอน ได้แก่ การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาเพิ่มเติม การเตรียมการสอน สองในขณะสอน ได้แก่ การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ต้องรักเด็ก อบรมสั่งสอนอย่างมีเหตุผล มีความอดทนในการเสริมสร้างนิสัยที่ดีแก่เด็ก ระยะยาว สามพฤติกรรมการสอน ได้แก่ การวัดการประเมินผลการเรียนการสอน การปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องทั้งของครูและนักเรียน (ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ. 2532 : 51) งานวิจัยนี้จะศึกษาพฤติกรรมการสอนตามแนวที่กล่าวนี้เป็นดัชนีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของครู

การวัดพฤติกรรมการทำงาน

จากงานวิจัยต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าการศึกษานวัตกรรมการสอนทั้งในแง่สอนเนื้อหาวิชา และการฝึกอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน สามารถวัดโดยให้ครูและหัวหน้างานเป็นผู้รายงาน และในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวัดพฤติกรรมการทำงานของครูที่ คักคี่ชัย นิรัญทวี ได้พัฒนามาจาก เครื่องมือวัดพฤติกรรมการสอนเนื้อหาพฤติกรรมการฝึกอบรมจริยธรรม ซึ่งดัดแปลงมาจากเครื่องมือ ประเมินสมรรถวิสัยด้านการสอน ของ นิคม ตั้งคณิกพ (2529) เครื่องมือวัดการใช้หลักสูตร ประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของ คักคี่ลลิตธิ์ ชันตติยาสวรรณ (2526) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติ และมีค่าความเชื่อมั่น 0.96 และเครื่องมือวัดพฤติกรรมการฝึกอบรมของครู ของบุญกอบ วิสมิตะนันท์ (2523) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น 0.99 และเป็นเครื่องมือ ซึ่งใช้วัดพฤติกรรมการรักเมตตาเด็ก การใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ และการปฏิบัติต่อเด็กอย่างถูกวิธีตลอดจนการประณัติตนเป็นแบบอย่าง เป็นหลักในการวัดพฤติกรรมที่เหมาะสมในการอบรมสั่งสอนเด็กของครู

ภาพประกอบ 1 ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมแสดงลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจที่จะนำไปสู่ พฤติกรรมทางจริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นทฤษฎีที่เกิดจากการศึกษาวิจัยพฤติกรรมของคนไทยทางด้านจิตวิทยาว่า คนไทยที่มีการกระทำที่จัดได้ว่าเป็นคนดีและคนเก่งนั้น การกระทำเหล่านั้นเกิดจากสาเหตุทางด้านจิตใจอะไรบ้าง โดยมีวิธีการวิจัยเปรียบเทียบกับคนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน หรือคล้ายกัน แต่มีพฤติกรรมการทำดีในปริมาณต่างกัน

จากการวิจัยคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ 7 ถึง 60 ปี จำนวนกว่า 5,000 คนในการวิจัยหลายสิบเรื่องจนถึงปัจจุบัน ทำให้พบว่าคนไทยที่มีการกระทำที่จัดว่าเป็นพฤติกรรมของคนดีหรือพฤติกรรมของคนเก่งนั้น มีลักษณะทางจิตใจที่สำคัญ 8 ประการ ในปริมาณที่แตกต่างจากคนที่ดীন้อย หรือเก่งน้อย (ซึ่งอยู่ในสถานการณ์เดียวกันกับคนที่ดีมากและเก่งมาก) นั่นคือ คนที่ดีมากและเก่งมาก เป็นคนที่ (1) มีคุณธรรมต่าง ๆ สูง คือ เป็นผู้ที่เห็นประโยชน์ของความดีงามต่าง ๆ และโทษของความชั่วต่าง ๆ ในทางวิชาการเรียกว่า เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรม (2) เป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัวน้อย แต่เห็นแก่ผู้อื่น เห็นแก่ส่วนรวม และเห็นแก่หลักการหรืออุดมคติมากกว่า (มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง) (3) เห็นความสำคัญของอนาคต มีการวางแผนหาประโยชน์ระยะสั้นและระยะยาว รู้จักบังคับตนให้อดได้รอได้ (มุ่งอนาคตและควบคุมตนได้มาก) (4) มุมานะ ขาก้นฝ่ฝานอุปสรรคเมื่อทำความดี และทำงานอย่างเข้มแข็งตามเป้าหมายที่วางไว้ (แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง) (5) เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่อว่าผลดีและผลเสียที่เกิดกับตนนั้น ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการกระทำของตนเองทั้งในปัจจุบันและในอดีต (เชื่ออำนาจในตน) (6) เป็นผู้ที่มีความฉลาดคิดได้หลายแง่มุม และคิดได้ในเชิงรูปธรรมและนามธรรมอย่างลึกซึ้ง (ความสามารถทางการรู้คิดสูง) (7) รู้ธรรมชาติของมนุษย์และสังคมอย่างถูกต้อง กว้างไกล รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (มีประสบการณ์ทางสังคมสูง) และ (8) มีอารมณ์มองโล วิตกกังวลน้อย หรือเหมาะสมกับเหตุการณ์ รู้เท่าทันเหตุการณ์ต่าง ๆ (สภาวะจิตดี) (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2523, 2526, 2531)

ต้นไม้จริยธรรมในทฤษฎีนี้มีส่วนสำคัญ 3 ส่วนคือ ดอก และผลไม้บนต้น ลำต้น และราก โดยพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง เปรียบเสมือนผลผลิตที่น่าพอใจ และมีประโยชน์คือดอกไม้และผลไม้ จิตลักษณะประการที่หนึ่งถึงห้าที่กล่าวมาเปรียบเสมือนลำต้นของต้นไม้นี้ กล่าวคือ ต้นไม้จะ

ออกดอกและผลดกสมบูรณ์ได้ ต้องมีลำต้นหรือสาเหตุที่เพียบพร้อมด้วย ส่วนจิตลักษณะอีกสามด้าน คือ ประการที่หกถึงแปดที่กล่าวมาเปรียบเสมือนรากของต้นไม้ ซึ่งเป็นพื้นฐานของความเจริญทางจิตใจห้าประการที่ลำต้น และจิตลักษณะทั้ง 8 ประการนี้ร่วมกัน เป็นสาเหตุของพฤติกรรมการทำงานละเอียดถี่ถ้วน และการทำงานอย่างขยันขันแข็งตามหน้าที่ และเพื่อคุณภาพของงาน

จากแนวคิดเกี่ยวกับต้นไม้จริยธรรม และการประมวลผลงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าครูควรจะได้รับ การฝึกความเชื่ออำนาจในตน เพราะจิตลักษณะนี้มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการทำงานของครู และเมื่อนำพัฒนาจิตลักษณะนี้ จิตลักษณะอื่น ๆ ก็จะมีขึ้นพร้อม ๆ กันคือ สุขภาพจิต และทัศนคติที่ดีต่องาน เป็นต้น การฝึกความเชื่ออำนาจในตนจะได้ผลดี ต่อเมื่อบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจคือ มีจิตลักษณะอื่น ๆ อยู่ในระดับสูง งานวิจัยนี้จึงกำหนดให้มีการวัดจิตลักษณะอื่นเหล่านี้ เพื่อเป็นการทดสอบด้วย

การฝึกอบรมพัฒนาจิตลักษณะนั้น ดวงเดือน แซ่ตั้ง (2532) ได้ทดลองวิธีการพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 โดยวิธีการแบบให้เบี้ยรางวัล (Token Economy) ในขณะที่เล่นเกมในชั้นเรียน แล้วมีการวัดการเปลี่ยนแปลงที่จิตใจ โดยมีการวัดผลหลังจากที่นักเรียนได้รับการฝึกไปแล้ว 5 คาบ 10 คาบ และ 15 คาบ ผลปรากฏในการวัดครั้งที่ 3 ว่า นักเรียนในกลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยวิธีเบี้ยรางวัล (มีข้อตกลงการให้รางวัล และได้รับรางวัลตามระเบียบนั้น) และของนักเรียนในกลุ่มที่ได้รับรางวัลตามระเบียบ (แต่ไม่ได้ตกลงไว้ก่อน) ทั้งสองกลุ่มนี้มีคะแนนความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอีก 2 กลุ่ม (คือกลุ่มที่มีข้อตกลงแต่ไม่ได้รับรางวัลตามระเบียบ และกลุ่มควบคุม) แสดงว่าการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้แก่บุคคลจะสามารถพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนให้แก่บุคคลได้ งานวิจัยของดวงเดือน แซ่ตั้ง (2532) เป็นงานวิจัยชิ้นเดียวในประเทศไทยที่มีการพัฒนาจิตลักษณะด้านความเชื่ออำนาจในตน ด้วยวิธีการฝึกแบบเข้มข้น

จากทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ทำให้คาดได้ว่าผู้ที่ได้รับการฝึก และมีอำนาจในตนสูงขึ้น จิตลักษณะทางด้านนี้จะสูงขึ้นตามไปด้วย ดังได้กล่าวไปแล้ว และท้ายสุดพฤติกรรมการทำงานของครูกรุงเทพมหานครที่ได้รับการฝึกก็ควรจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังจะได้กล่าวต่อไป

ความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมการทำงาน

จากงานวิจัยหลายชิ้นได้ยืนยันให้เห็นว่า ความเชื่ออำนาจในตนเป็นลักษณะที่พึงปรารถนา และนำไปสู่พฤติกรรมการทำงานที่พึงปรารถนา เช่น งานวิจัยของซีแมน และคนอื่น ๆ พบว่า นักโทษ ที่อยู่ระหว่างการควบคุมความประพฤติที่มีความเชื่ออำนาจในตนจะมีพฤติกรรมแสวงหาความรู้ เกี่ยวกับข้อมูลการควบคุมความประพฤติสูงกว่าผู้มีความเชื่ออำนาจนอกตน (Seeman. 1963 : 270 - 284)

พฤติกรรมแสวงหาความรู้เป็นพฤติกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของครู เพราะย่อมทำให้ การเรียนการสอนมีคุณภาพมากขึ้น ความเชื่ออำนาจในตนจึงเป็นจิตลักษณะที่สำคัญในการก่อให้เกิด พฤติกรรมที่พึงปรารถนา

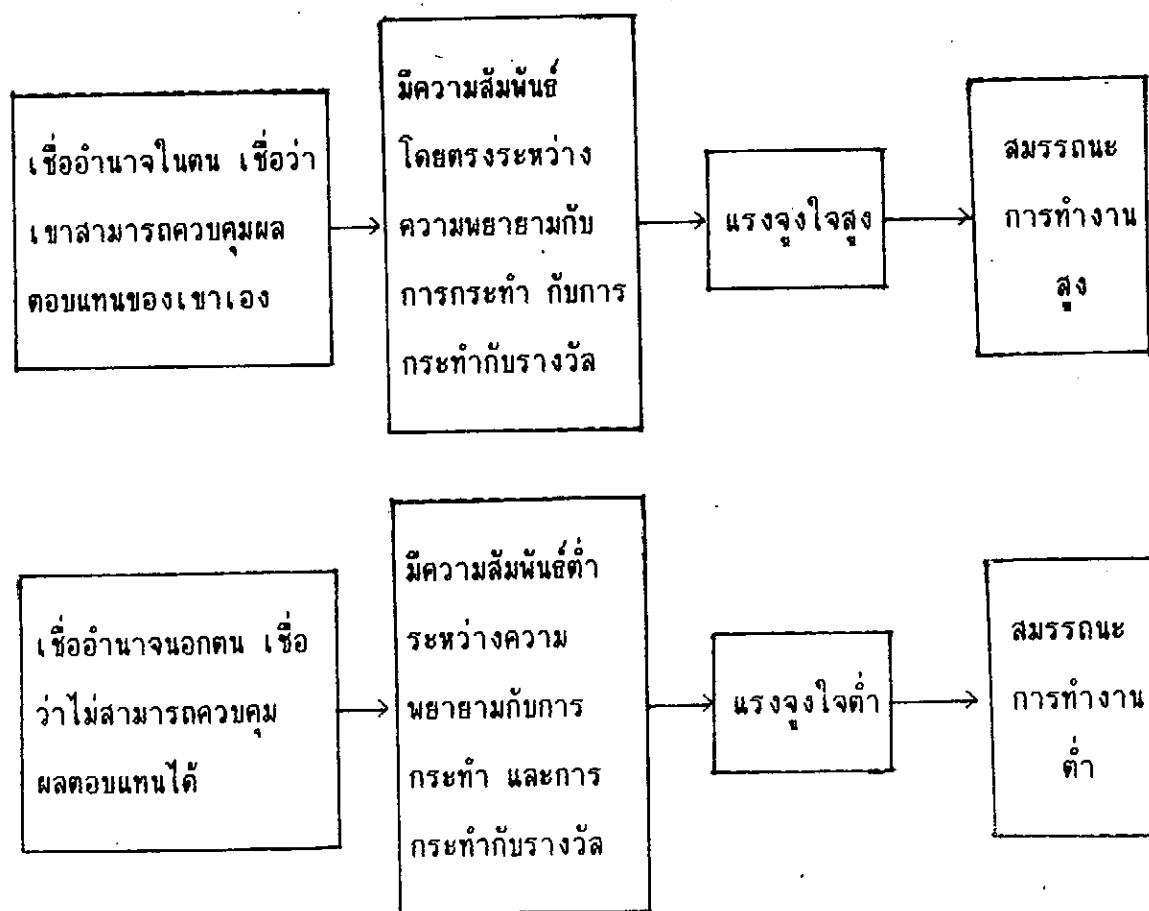
จากงานวิจัยของศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2532) ได้พบว่า จิตลักษณะนี้มีบทบาทสำคัญต่อ พฤติกรรมทำงานมาก คือ ถ้าครูมีความเชื่ออำนาจในตนสูงเพียงอย่างเดียว ก็มีพฤติกรรมการทำงานสูง แต่ถ้ามีความเชื่ออำนาจในตนต่ำจะมีพฤติกรรมการทำงานต่ำอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยของไทยยืนยันว่า ความเชื่ออำนาจในตนมีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมหรือลักษณะอื่น ๆ ที่นำไปสู่พฤติกรรมการทำงานที่พึงปรารถนา เช่น ลักษณะการเป็นผู้นำ ความเกรงใจ หรือการศึกษาความสัมพันธ์กับผู้อื่นให้คงที่หรือดีขึ้น (วันเพ็ญ เจริญผลารักษ์. 2516) ทศนคติทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อโชคกลางต่ำ (มนตรี อนันตรักษ์. 2517) ลักษณะเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามและความเป็นคนมีกำลังใจทำงาน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเชื่อว่า จะทำให้เกิดผลดีได้ด้วยตนเอง (ดวงเดือน พันธมนาวิน. 2529; Strickland. 1977) ซึ่งเมื่อเทียบกับพฤติกรรมการสอนและอบรม อันเป็นพฤติกรรมในหน้าที่ รับผิดชอบของครู ครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนจะต้องเป็นผู้พยายามหาความรู้เตรียมการสอน วางแผนดำเนินกิจกรรมการสอนอย่างเป็นขั้นตอน มีเป้าหมายในการวัดและประเมินผลที่ชัดเจน ความเชื่ออำนาจในตน-นอกตน กับพฤติกรรมการทำงานมีผู้สนใจศึกษาไว้ เปรีเว่ (Perrevé. 1986) พบผลวิจัยว่าในพวกที่เชื่ออำนาจนอกตน จะมีความสัมพันธ์ทางลบระหว่างการเรียกร้อง ปริมาณงานและความพอใจ บารอนและเจอร์าลด์ (Baron and Jerald. 1990) เสนอ ในงานของเขาเกี่ยวกับลักษณะความเชื่ออำนาจในตน-นอกตนว่า สัมพันธ์กับคุณลักษณะที่สำคัญของ

พฤติกรรมองค์การดูในภาพประกอบ 2 จะพบว่าผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตน จะมีความเชื่อในความพยายามของเขาจะสัมฤทธิ์โดยตรงกับการกระทำและรางวัล และสะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจในการทำงานสูง ผู้ที่เชื่ออำนาจในตนมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพสูงกว่าผู้เชื่ออำนาจในตนต่ำ จะเป็นผู้ทำงานในระดับสูงกว่า หาเงินได้มากกว่า เป็นผู้มีสมาธิในงาน แต่มีความตึงเครียดมากกว่า เป็นลูกจ้างที่ดีกว่า ผู้ที่เชื่ออำนาจนอกตน

จากความสัมพันธ์นี้ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของระบบรางวัลว่า เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติและผู้บริหาร งานวิจัยชิ้นนี้จึงกำหนดให้มีการฝึกอบรมความเชื่ออำนาจในตน โดยคาดว่าจะส่งผลถึงพฤติกรรมการทำงาน

จากที่กล่าวมานี้ สามารถสรุปผลของความสัมพันธ์ได้ตามภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตน-นอกตนกับสมรรถนะการทำงาน

งานวิจัยที่ยืนยันว่าความเชื่ออำนาจในตนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมองค์การอีกชั้นหนึ่ง แอชฟอर्थ (Ashforth. 1989) ทำงานวิจัยเกี่ยวกับประสบการณ์ของความไร้อำนาจ (powerlessness) ในองค์การ พบว่า (1) ความไร้อำนาจสูง คือ ความไม่สามารถคาดหวัง ไม่สมปรารถนาในการควบคุม ซึ่งเป็นภาวะทางจิตที่ทำให้เกิดจิตลักษณะความเชื่ออำนาจนอกตน และส่งผลต่อไปยังการไร้สมรรถภาพทางการทำงาน (2) การไม่สามารถคาดหวังหรือทำนายจะมีปฏิริยาโต้แย้งสูง (3) ความไร้อำนาจสูงจะเกิดความรู้สึกทำอะไรไม่ถูก สรุปแล้วจะเห็นว่า ภาวะความไร้อำนาจ จะทำให้ไม่สามารถรับรู้ผลแห่งความพยายามในการกระทำ จึงขาดแรงจูงใจ และสมรรถภาพในการทำงานก็จะตกต่ำ

ดังนั้น การพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนจึงมีความสำคัญมากต่อพฤติกรรมการทำงานที่มีคุณภาพ งานวิจัยชิ้นนี้จึงกำหนดให้การฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ ในที่นี้เป็นการฝึกความเชื่ออำนาจในตนแก่ครูอาจารย์ เพื่อให้มีจิตลักษณะที่เหมาะสมกับพฤติกรรมการทำงานที่ดี และคาดว่า ครูอาจารย์ที่ได้รับการฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ จะมีพฤติกรรมการทำงานสูงกว่าผู้ไม่ได้รับการฝึก

เหตุผลเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมการทำงาน

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่ กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแบ่งเป็น 6 ชั้น ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก คือ ชั้นที่ 1 หลักการเชื่อฟังคำสั่งและหลบหลีกการถูกลงโทษทางกาย ชั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของ ชั้นที่ 3 หลักการทำตามที่มีผู้อื่นเห็นชอบ ชั้นที่ 4 หลักการทำหน้าที่ทางสังคม ชั้นที่ 5 หลักการใช้วิจารณ์ญาณของตนเอง ชั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล จากการศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในคนไทย โครงสร้างของพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ คนไทย มีความสอดคล้องกับทฤษฎีดังกล่าว (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จนิท. 2522; วิชัย จาปนอม. 2520; วิเชียร ทองนุช. 2521; สุริยา เหมตะศิลป์ธรรม. 2521; ทินวรรณ กิติวิบูลย์. 2522, ทินยศดา นิลสินธพ. 2522)

ในส่วนที่เกี่ยวกับพฤติกรรม ได้มีการวิจัยพบว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่าง ๆ เช่น พฤติกรรมอาสาพัฒนาชนบท (วิเชียร รักการ. 2522) ซึ่งพบว่าผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงจะมีพฤติกรรมอาสาพัฒนาชนบทมากกว่าผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำ ส่วนในพฤติกรรมซื้อสัตย์ในการเล่นเกมนั้น พบว่าวัยรุ่นที่มีจริยธรรมสูง และลักษณะมุ่งอนาคตสูง จะมีพฤติกรรมซื้อสัตย์ในการเล่นเกมนั้น มากกว่าผู้ที่มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งต่ำ หรือทั้งสองลักษณะนี้ต่ำ เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นจิตลักษณะหนึ่งในแกนกลางของพฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคล ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2531) มีความเชื่อว่าผู้ที่มีจิตลักษณะหลายด้านสูงมากเท่าใดก็จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งมากขึ้น ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ และจากงานวิจัยของจินตนา บิลมาศ และคนอื่น ๆ (2529) พบว่า จิตลักษณะที่เป็นแกนกลางนี้มีความสัมพันธ์กันอยู่บ้าง ดังนั้นถ้าฝึกทางด้านพุทธศาสนาและสมาธิแก่ครูก็คาดว่าครูจะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นด้วย และเหตุผลเชิงจริยธรรมนี้ก็จะเป็นจิตลักษณะที่เอื้อต่อการมีพฤติกรรมการทำงานที่ทำเพื่อส่วนรวมและประเทศชาติ เช่นงานครู

ทัศนคติที่ดีต่องานและพฤติกรรมการทำงาน

ฟิชเบิน และเอจเซน (Fishbein and Ajzen. 1975 : 336 - 339) มีความเห็นว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่นักจิตวิทยาสังคมคิดขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้ทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งเพราะบุคคลจะทำอะไรย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อ ความรู้สึก และความเข้าใจ มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ฟิชเบินและเอจเซน ประมวลมาสนับสนุนการศึกษาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการทำงานกับทัศนคติ เช่น งานของวรูม (Vroom. 1964) ที่ศึกษาทัศนคติของคนงานกับการทำงานพบว่า ทัศนคติที่ดีกับความสามารถในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กันในปริมาณระหว่าง .68 ถึง .03 ซึ่งแสดงว่าทัศนคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมอยู่มาก ทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ (1) ความรู้เชิงประเมินค่า ซึ่งหมายถึงการรับรู้ว่าสิ่งนั้นมีประโยชน์ หรือ เสวมิโทษมากเพียงใด (2) ความรู้สึกพอใจ หมายถึงความรู้สึกของบุคคลในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้น (3) การมุ่งกระทำ หมายถึงความโน้มเอียงหรือความพร้อม

ที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตน จากผลงานวิจัยของ คักคิซึ นิรุทวิ (2532) พบว่า ครูที่มีการมุ่งกระทำหน้าที่สูง คือครูที่มีจิตลักษณะ 4 แบบต่อไปนี้คือ มีความเชื่ออำนาจในตนเองสูงบวกกับความรู้สึกเกี่ยวกับการสนับสนุน มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงบวกกับความรู้สึกเกี่ยวกับการสนับสนุนต่ำ เมื่อพิจารณาพร้อมกัน 2 ตัวแปร แต่เมื่อพิจารณาครั้งละหนึ่งตัวแปร ก็พบว่า ครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนเองหรือความภาคภูมิใจในตนเองเพียงด้านเดียวก็มีการมุ่งกระทำหน้าที่สูงเช่นกัน และเมื่อศึกษาปริมาณการทํานายการมุ่งกระทำโดยจิตลักษณะที่เป็นองค์ประกอบของความแปลกแยก พบว่ามีปริมาณการทํานายอยู่ระหว่าง 53% - 18% ซึ่งจัดว่าเป็นปริมาณการทํานายที่สูง โดยมีตัวทํานายสำคัญคือทัศนคติต่อสภาพการทำงาน นอกจากนั้นผลของการศึกษาปฏิสัมพันธ์ของการมุ่งกระทำหน้าที่กับจิตลักษณะทั้ง 4 ล้วนแต่มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ในส่วนของการมุ่งกระทำหน้าที่กับพฤติกรรมการทำงานทั้งสามด้าน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การมุ่งกระทำหน้าที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการทำงาน บทบาทการเชื่อมโยงของการมุ่งกระทำหน้าที่ที่มีต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงาน ในส่วนของพฤติกรรมการอบรมจริยธรรม กล่าวได้ว่า ในขณะที่การมุ่งกระทำหน้าที่มีความสัมพันธ์อย่างมากกับการอบรมจริยธรรม การมุ่งกระทำหน้าที่ยังมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อสภาพการทำงาน

ดังนั้นในงานวิจัยฉบับนี้ เน้นการฝึกความเชื่ออำนาจในตนเองที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการทำงาน เมื่อทัศนคติสูงก็น่าจะเป็นไปได้ที่พฤติกรรมการทำงานจะสูงขึ้นด้วย

สุขภาพจิตกับพฤติกรรมการทำงาน

สก๊อต (Scott, 1958) ได้ให้ความหมายของสุขภาพจิตโดยใช้อาการทางจิตของบุคคลเป็นเกณฑ์ ซึ่งสังเกตจากอาการ 6 ชนิดดังนี้ (1) ประวัติเข้ารับการบำบัดทางจิต (2) การมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานทางสังคม (3) อาการทางจิต สามารถแบ่งบุคคลได้ตามระดับหรือปริมาณของลักษณะ (4) ความรู้สึกตนว่าไร้สุข (5) ความล้มเหลวในการปรับตัว (6) พฤติกรรมในชีวิตประจำวัน และอาการทางจิต เช่น ความวิตกกังวล หวาดกลัว และอาการผิดปกติทางกาย มาสโลว์เชื่อว่า สุขภาพจิตของบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บุคคล

พัฒนาความต้องการไปถึงขั้นสูงสุดและพร้อมจะพัฒนาตนเอง สุขภาพจิตสัมพันธ์โดยตรงกับทัศนคติที่ติดต่อบรรยากาศ คือ สุขภาพจิตหมายถึงความสามารถในการควบคุมตนเองให้เปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม ซึ่งหมายถึงความสำเร็จและการปรับตัว การที่บุคคลจะปรับตัวได้ดี จะต้องเข้าใจและยอมรับสภาพของตน เข้าใจสภาพความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น มีทัศนคติที่ติดต่อบุคคลแวดล้อม และมีความวิตกกังวลน้อย (จรรยา สุวรรณทัต และคนอื่น ๆ. 2523)

ในต่างประเทศมีผู้ศึกษาถึงปริมาณงานที่บุคคลจะถูกเรียกร้องให้กระทำกับสุขภาพกายและจิตใจ (French and Caplan. 1972; citing Perrewe. 1986) พบว่า การทำงานเกินกำลังทั้งด้านปริมาณและคุณภาพจะสัมพันธ์กับความรู้สึกบีบคั้นเกี่ยวกับงาน กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานเกินกำลัง แสดงให้เห็นว่า มีความภูมิใจในตนเองต่ำ มีความผิดพลาดเรื่องงานสูง มีอัตราการเป็นโรคหัวใจสูง และระดับคอเรสเตอรอลในเลือดสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Perrewe (1986) ที่ว่า บุคคลประเภท Type A (การแข่งขันสูง เร่งรีบ) จะทำงานเกินกำลัง และพบความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเกินกำลัง และความวิตกกังวลมากกว่าบุคคลประเภท Type B (ไม่ชอบแข่งขัน มีความสัมพันธ์กับคนอื่นดี) บารอน และเจอร์ราร์ด (Baron and Jerald. 1980) ศึกษาสุขภาพจิตกับการทำงาน พบว่า (1) บุคคลใน Type A จะรีบเร่ง มีแนวโน้มที่จะไม่อดทนกับคนอื่น และมักจะโกรธคนอื่นเสมอ ๆ (2) ถ้าเปิดโอกาสให้เลือกงานได้ บุคคลใน Type A จะเลือกทำงานด้วยตนเอง มากกว่าทำร่วมกับคนอื่น เขาจึงโดดเดี่ยว (3) บุคคลใน Type A จะก้าวร้าวมากกว่าบุคคลใน Type B มีความขัดแย้งในการทำงานมากกว่า

จะเห็นว่าสุขภาพจิตเป็นตัวแปรที่สำคัญในการทำงาน จากการศึกษาและวิจัยในอดีตพบว่าจิตลักษณะต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างสูง เช่น พบว่าสุขภาพจิตเกิดควบคู่ไปกับความเชื่ออำนาจในตน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2527) และพบว่าทัศนคติต่อการทำงาน สัมพันธ์กับเหตุผลเชิงจริยธรรม สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจในตนซึ่งตรงกับการฝึกอบรมเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ตามการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา ดังนั้นในการวิจัยนี้จึงตั้งสมมติฐานว่าครูอาจารย์ที่ได้รับการฝึกทั้ง 2 ด้าน คือพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์จะมีสุขภาพจิตดีกว่า มีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่า และมีพฤติกรรมการทำงานสูงกว่าผู้ที่ได้รับการฝึกเพียงด้านเดียว และผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกเลย

งานตรงกับอุปนิสัยกับจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงาน

จินตนา บิลมาศ และคนอื่น ๆ (2529) พบว่า ลักษณะงานตรงกับอุปนิสัยเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อจิตลักษณะทั้ง 5 ประเภทคือ เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคตและการควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ที่คนคิดต่อการทำงานราชการ สุขภาพจิต เนื่องจากพบผลสอดคล้องกันว่าข้าราชการที่รายงานว่าลักษณะงานที่ทำตรงกับอุปนิสัยมากกว่าจะเป็นผู้มีจิตลักษณะ 5 ประเภทสูงกว่าข้าราชการที่รายงานทำงานตรงกับอุปนิสัยน้อยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลต่อข้าราชการทุกกลุ่มในเรื่องทัศนคติต่อการทำงานราชการ ในเรื่องลักษณะมุ่งอนาคต เป็นตัวทำนายจิตลักษณะต่าง ๆ ได้มากที่สุด ผลอันนี้ยังสอดคล้องกับผลปรากฏที่ว่า ลักษณะงานตรงกับอุปนิสัยสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความเชื่ออำนาจในตน ที่คนคิดต่อการทำงานราชการ และลักษณะมุ่งอนาคต ต่อมาบุญรับ ศักดิ์มณี (2532) พบว่า การฝึกการมุ่งอนาคตที่มีผลต่อจิตใจมากที่สุด คือได้รับผลของการฝึกต่อจิตใจทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ กลุ่มข้าราชการเงินเดือนน้อย รองลงมาได้แก่ กลุ่มข้าราชการที่ทำงานตรงกับนิสัยน้อย และผลของการฝึกมุ่งอนาคตต่อพฤติกรรมการทำงานราชการปรากฏผลดีในกลุ่มข้าราชการเงินเดือนน้อย และกลุ่มข้าราชการที่ทำงานวิชาการน้อย กลุ่มข้าราชการที่ทำงานตรงกับนิสัยน้อย และข้าราชการที่มีการศึกษาต่ำ กลุ่มข้าราชการที่ได้รับผลจากการฝึกการควบคุมตนเองต่อจิตใจมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มข้าราชการที่ทำงานตรงกับนิสัยน้อย ส่วนผลของการฝึกการควบคุมตนเองต่อพฤติกรรมการทำงาน ปรากฏชัดในกลุ่มข้าราชการที่ทำงานตรงกับนิสัยน้อย สรุปแล้วการฝึกการมุ่งอนาคตส่งผลต่อจิตใจและพฤติกรรมของข้าราชการเงินเดือนน้อยทั้ง 9 ด้าน และส่งผลต่อจิตใจและพฤติกรรม 4 ใน 9 ด้าน ของกลุ่มข้าราชการที่มีการศึกษาต่ำ และกลุ่มข้าราชการที่ทำงานตรงกับนิสัยน้อย ส่วนการฝึกการควบคุมตนเองส่งผลต่อจิตใจและพฤติกรรมของข้าราชการที่ทำงานตรงกับนิสัยน้อย 6 ด้าน จาก 9 ด้าน และข้าราชการกลุ่มนี้ก็ได้รับผลจากการฝึกการมุ่งอนาคตด้วยอย่างชัดเจน

จากผลงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าคนที่ทำงานไม่ตรงกับอุปนิสัยจะมีปัญหาในการทำงานมาก ทั้งทางจิตใจ และพฤติกรรม ซึ่งควรจะแก้ไขได้ด้วยการฝึกอบรมทั้ง 2 ด้านคือ ด้านพุทธานุภาพ และพฤติกรรมศาสตร์ ที่จะทำในการวิจัยนี้

นิยามปฏิบัติการของตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (experimental study) โดยมีตัวแปร 3 ประเภท ประเภทแรกคือ ตัวแปรอิสระที่จัดกระทำ ได้แก่ การฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ และการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา ตัวแปรประเภทที่สองเป็นตัวแปรเกี่ยวกับคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางพุทธเดิม ตัวแปรประเภทที่สาม เป็นตัวแปรตาม ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธ ความเชื่ออำนาจในตนทั่วไป ความเชื่ออำนาจในตนเกี่ยวกับงาน สุขภาพจิต เหตุผลเชิงจริยธรรมที่คนคิดต้องงาน พฤติกรรมการทำงาน

ตัวแปรอิสระที่จัดกระทำ มี 2 ตัวแปร ได้แก่

1. การฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ หมายถึง การกระตุ้นให้ครูทราบว่าผลดีผลเสียในการทำงานของครูที่เกิดกับตนขึ้นอยู่กับการทำงานของตนเอง โดยอยู่ที่ความพยายามกระทำการเสริมสร้างสภาพที่เอื้ออำนวยในการทำงาน ป้องกันและแก้ไขข้อผิดพลาดและอุปสรรคในงานก็จะทำให้เกิดผลดีตามต้องการได้ ผลดีคือสอนได้ดี วัดผลได้ดี และทำยอดผลการเรียนของนักเรียนดี ส่วนผลเสียจะมีน้อย เช่น เด็กหนีเรียน ขาดเรียน และสอบตก ผลการเรียนไม่ดี มีความรู้น้อย จริยธรรมคุณธรรมต่ำ โดยมีขั้นตอนที่ฝึกดังนี้คือ (1) ให้ทราบว่าตนทำอะไร และส่งผลดีผลเสียต่อตนเองและผู้อื่นอย่างไรบ้าง ด้วยการยกเหตุการณ์จริง ยกตัวอย่างคนอื่น (2) ให้อยากที่จะได้รับผลดี เช่น เรียนดีขึ้น ทำงานดีขึ้น เพื่อผลบางอย่างที่เขาต้องการ (3) ให้อยากกำจัดผลเสียที่เกิดขึ้นกับตน (4) ให้ทราบวิธีการทำนุผลที่จะเกิด (5) ให้ทราบวิธีการดำเนินการ เพื่อให้เกิดผลดีให้มากตามต้องการ และให้ทราบวิธีการกำจัดหรือลดผลเสียที่จะเกิดขึ้น วิธีการฝึก มีการเล่นเกม การสวมบทบาท การมีแบบอย่าง การพิจารณาตนเอง และการอภิปรายเป็นกลุ่ม โดยจะใช้เวลา 12 คาบ ๆ ละโดยเฉลี่ย 60 นาที รวม 720 นาที หรือ 12 ชั่วโมง การฝึกตัวแปรนี้มี 2 ระดับคือ ฝึกกับไม่ฝึก กลุ่มฝึกจะได้รับประสบการณ์ที่ส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตน ส่วนกลุ่มที่ไม่ฝึกจะไม่ได้รับประสบการณ์นี้

2. การฝึกอบรมทางพุทธศาสนา หมายถึง วิธีการที่กระตุ้นให้ครูได้พัฒนาตนโดยการฝึกสมาธิและการอบรมธรรมะที่เป็นเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทาน ศีล ภavana โดยมีขั้นตอนดังนี้คือ

- ✓ (1) เพื่อให้ทราบข้อธรรม ความหมาย และความมุ่งหมายของท่าน คีล ภาวนา กฎแห่งกรรม
 (2) เพื่อให้ทราบถึงผลร้ายของการขาดคุณธรรมทั้งต่อตนเองและสังคม (3) ให้ทราบถึงผลดี
 ของการมีคุณธรรมต่อตนเองและสังคม (4) ให้ทราบถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและกัน เสริมกับ
 ข้อธรรม (5) ให้ตระหนักถึงความจำเป็นของท่าน คีล ภาวนา และความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม
 วิธีการฝึกมีการให้แบบอย่าง การพิจารณาตนเอง การอภิปรายเป็นกลุ่ม และการฝึกปฏิบัติ โดยจะ
 ใช้เวลา 12 คาบ ๆ ละโดยเฉลี่ย 60 นาที รวม 720 นาที หรือ 12 ชั่วโมง การฝึกตัวแปรนี้มี
 2 ระดับคือ ฝึกกับไม่ฝึก กลุ่มฝึกจะได้รับประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะทางพุทธ ส่วนกลุ่มที่ไม่ฝึกจะ
 ไม่ได้รับประสบการณ์นี้

ตัวแปรที่เป็นคุณสมบัติของบุคคลในกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

๑ ลักษณะทางชีวสังคม หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ การงานตรงกับ
 อุปนิสัย ตัวแปรบางตัวจะแบ่งเป็น 2 ค่า เช่น งานตรงกับอุปนิสัยมากหรือน้อย

๒ ลักษณะความพอใจในงานที่ตรงกับอุปนิสัย หมายถึง ปริมาณความพอใจของครูต่อลักษณะ
 งานที่ตนต้องปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการวัดกิจกรรมการสอน และอบรมจริยธรรม เช่น พื่อใจในการสอน
 ในวิชาที่ได้รับมอบหมายในการอบรมเด็ก วัดโดยแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น รวม 15 ข้อ ซึ่งอยู่ใน
 มาตรฐานวัดประเมินค่า 6 หน่วย

ลักษณะทางพุทธจะแบ่งเป็นการปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตชาวพุทธ

๓ การปฏิบัติทางพุทธ หมายความว่า การกระทำของบุคคลในชีวิตประจำวันตามหลักธรรม
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์สาวก จากการปฏิบัติขั้นต่ำ ไปสู่การปฏิบัติขั้นสูงคือ การให้
 ท่าน รักษาศีล ตลอดจนการทำสมาธิ ซึ่งเป็นการงดเว้นการทำชั่ว ทำแต่ความดี และรักษาจิตให้
 ผ่องใส วัดได้จากรายงานการปฏิบัติของผู้ตอบในชีวิตประจำวัน โดยใช้ประโยชน์ 10 ประโยค
 แต่ละประโยคมีมาตร 6 หน่วย ประกอบจาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" คะแนนรวม 10-60
 คะแนน

✓ วิถีชีวิตทางพุทธ หมายความว่า การเลือกประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่มีความสอดคล้อง
 กับคำสอน และหลักธรรมทางพุทธศาสนา ตั้งแต่การเลือกอาชีพ การคบเพื่อน การใช้เวลาว่าง

การเลือกงานอดิเรก และวิธีพักผ่อนหย่อนใจ วัดได้จากรายงานการเลือกกระทำของผู้ตอบ โดยใช้
 ประโยค 10 ประโยค แต่ละประโยคมีมาตร 6 หน่วย ประกอบจาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย"
 คະแนนรวม 10-60 คະแนน

ตัวแปรตาม

✓ ความเชื่อทางพุทธ หมายความว่า จิตลักษณะประเภทหนึ่งของบุคคล ความเชื่อ คือ
 การรู้ และการยอมรับว่าเป็นความจริง ความเชื่อทางพุทธจึงหมายถึงการรู้และการยอมรับของ
 บุคคลที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา อันประกอบด้วยส่วนที่สำคัญคือ ไตรสรณาคัม ภรรณ และวิบาก
 เอนกชาติ นรก สวรรค์ และนิพพาน เป้าหมายสูงสุด วัดได้ด้วยแบบวัดอันประกอบด้วยประโยค
 10 ประโยค และมีมาตร 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" คະแนนรวม 10-60
 คະแนน

ความเชื่อทางพุทธในแนวกรรม หมายถึงการรู้และยอมรับของบุคคลที่เกี่ยวกับ
 พระพุทธศาสนาในแนวกรรม อันประกอบด้วยตัวแท้ของกรรมคือเจตนา อกุศลกรรม กุศลกรรม
 การให้ผลของกรรมวัดได้ด้วยแบบวัดประกอบด้วยประโยค 10 ประโยค และมีมาตร 6 หน่วย
 จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" คະแนนรวม 10-60 คະแนน

ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ว่ามีผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนไม่ว่า
 จะเป็นความสำเร็จหรือความล้มเหลว เกิดจากการกระทำของตนเอง และตนยังสามารถควบคุม
 ผลให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ และยังสามารถทำนายผลที่จะเกิดขึ้นได้ ความเชื่ออำนาจในตน ใน
 การทดลองนี้ แบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ (1) ความเชื่ออำนาจในตนทั่วไปที่เป็นลักษณะถาวร (Trait)
 ซึ่งวัดโดยแบบวัดความเชื่ออำนาจในตนที่ปรับปรุงจากของโนวิกกี-สตรีกแลนด์ (Strickland,
 1977 : 226 - 229) จำนวน 15 ข้อ คະแนนรวมของผู้ตอบแต่ละคน ถ้าเป็นคະแนนต่ำแสดง
 ถึงความเชื่ออำนาจนอกตน ส่วนคະแนนสูงแสดงถึงความเชื่ออำนาจในตน (2) ความเชื่ออำนาจ
 ในการรับราชการของครู วัดโดยแบบวัดความเชื่ออำนาจในตนของ คักคัสซี่ นิรัญทวี (2532)
 มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วยประโยค 15 ประโยค มีมาตร 6 หน่วยประกอบ ผู้ตอบ
 จะได้คະแนนระหว่าง 15-90 คະแนน

สุขภาพจิต หมายถึง ระดับความวิตกกังวลอันประกอบด้วยความกลัวในเรื่องต่าง ๆ โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ความกลัวใจ ความโกรธง่าย ความตื่นตันทันง่าย ขาดสมาธิ ขาดความกลัวและกลัวผิด นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงปัญหาทางกายด้วย เช่น ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร และความผิดปกติอื่น ๆ ตัวแปรนี้วัดโดยแบบวัดสุขภาพจิตของจินตนา บิลมาศ และคนอื่น ๆ (2529) จำนวน 15 ข้อ คะแนนสูงแสดงว่าเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี คะแนนต่ำแสดงว่าเป็นผู้มีสุขภาพจิตไม่ดี

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่ไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเหตุผลเหล่านี้จัดเรื่องไว้ 6 ขึ้นตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก คือ (1) หลักการเชื่อฟังคำสั่งและหลบหลีกการถูกลงโทษทางกาย (2) หลักการแสวงหารางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของ (3) หลักการทำตามที่มีผู้อื่นเห็นชอบ (4) หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (5) หลักการใช้วิจารณ์ตนเอง (6) หลักการยึดอุดมคติสากล ตัวแปรนี้วัดโดยแบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมของ จินตนา บิลมาศ และคนอื่น ๆ (2529) จำนวน 14 ข้อ คะแนนสูงแสดงถึงการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง คะแนนต่ำแสดงว่ามีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำ

4 ทัศนคติต่อการทำงาน มี 2 ด้าน ด้านแรกหมายถึง ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ความรู้และความรู้สึกพอใจของครูที่มีต่อการทำงานในหน้าที่ของครูผู้สอน ในด้านที่ 2 แนวโน้มของการมุ่งกระทำพฤติกรรมการสอน และการอบรมนักเรียน จะวัดโดยใช้แบบวัดความรู้ประเมินค่า และความรู้สึกกับแบบวัดการมุ่งกระทำ ที่ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2531) ใช้กับครูสังกัดกรุงเทพมหานคร เมื่อวัดทัศนคติของครูที่มีต่อการทำงานในโรงเรียน เป็นแบบวัด มีจำนวน 20 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยประโยคและมาตร 6 หน่วย คะแนนอยู่ระหว่าง 20-120 คะแนน ผู้ที่ตอบได้คะแนนสูงแสดงว่าเป็นบุคคลที่มีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพครูมาก ผู้ที่ตอบได้คะแนนต่ำแสดงว่าเป็นบุคคลที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการประกอบอาชีพครูน้อย

พฤติกรรมการทำงานที่พึงปรารถนาของครู แบ่งออกเป็น พฤติกรรมการสอนและพฤติกรรม การอบรมนักเรียน

พฤติกรรมการสอนวิชาการแก่นักเรียน หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติงานของครู ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการสอน เนื้อหาวิชาในห้องเรียน โดยแบ่งเป็นช่วงเวลาก่อนสอน

ขณะที่สอน และหลังสอน พฤติกรรมที่วัดโดยเครื่องมือวัดสิ่งที่ครูผู้สอนปฏิบัติ ในแบบสอบถามการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของศักดิ์สิทธิ์ ขัตติยาสุวรรณ (2526) ซึ่งมีค่าความเชื่อถือได้ 0.96 เป็นแบบสอบถามเชิงประเมินค่า 6 ระดับ จำนวน 15 ข้อ ผู้ตอบจะได้คะแนนอยู่ระหว่าง 15-90 คะแนน

๗ พฤติกรรมการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน หมายถึง การให้คำแนะนำ ตักเตือน ให้เหตุผล ให้ความเมตตา และกระทำตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนของครู โดยพฤติกรรมนี้วัดโดยเครื่องมือซึ่งนำมาจากแบบสอบถามพฤติกรรมการฝึกอบรมของครูของ บุญกอบ วิสมิตะนันท์ (2525) มีค่าความเชื่อมั่น 0.99 โดยมีข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรักเมตตาเด็ก การให้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ และการปฏิบัติต่อเด็กอย่างถูกวิธีการ ตลอดจนการทำตนเป็นแบบอย่าง เป็นแบบสอบถามเชิงประเมินค่า 6 ระดับ จำนวน 15 ข้อ

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานตามคำรายงานของหัวหน้างาน เป็นการให้หัวหน้าซึ่งใกล้ชิดกับครูที่สุด เช่น หัวหน้าระดับหรือหัวหน้าสาขาวิชา เป็นผู้รายงานพฤติกรรมการทำงานที่สังเกตเห็นได้ของครู โดยแบบวัดที่ปรับปรุงจากศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2532) สร้างขึ้นรวม 15 ข้อ ซึ่งอยู่ในมาตรวัดประเมินค่า 8 หน่วย ผู้ถูกศึกษาจะได้คะแนนอยู่ระหว่าง 15-120 คะแนน

สมมติฐานในการวิจัย

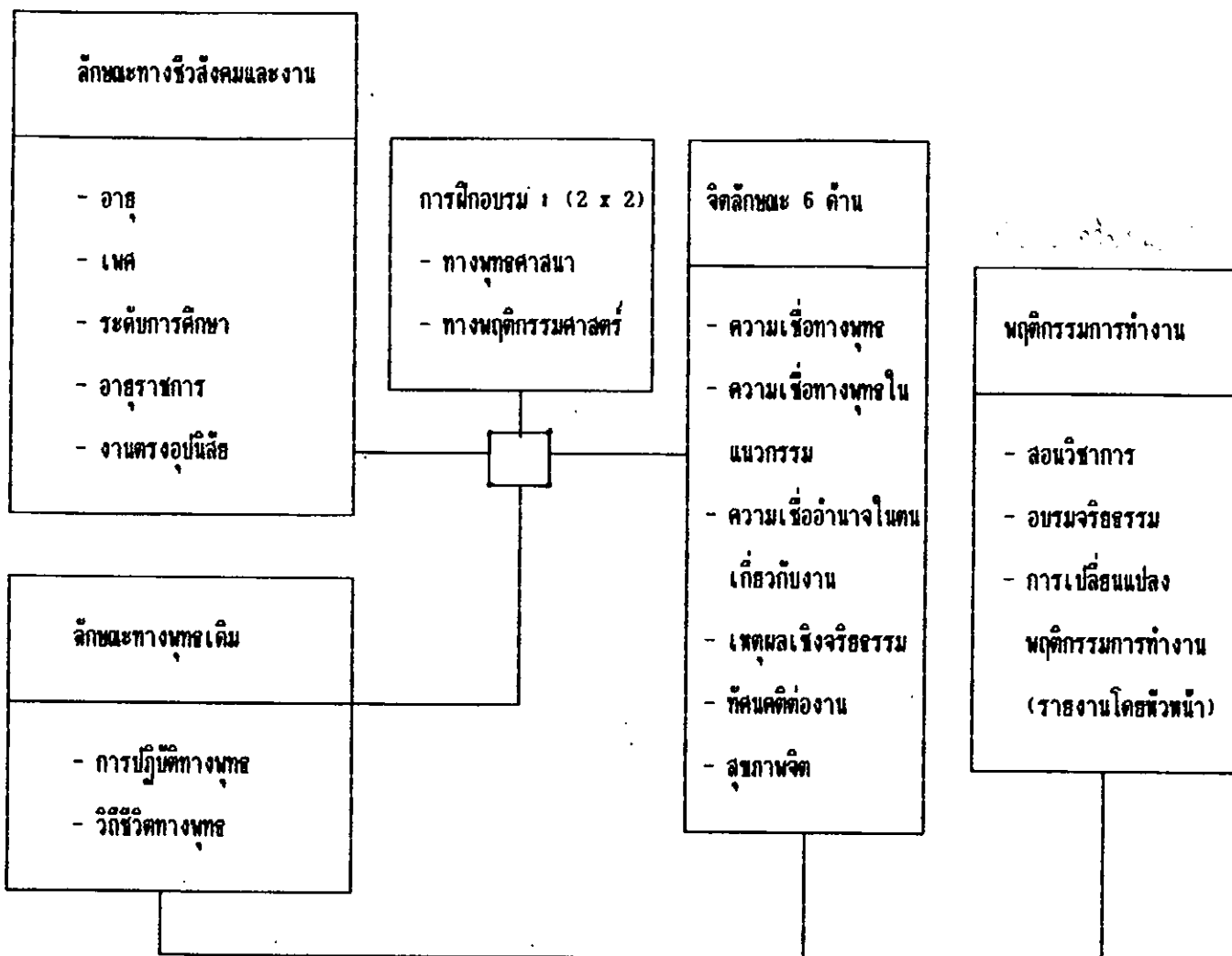
จากการประมวลทฤษฎีและผลการวิจัยต่าง ๆ ทำให้สามารถตั้งสมมติฐานได้ 4 ข้อ ที่สำคัญดังนี้

1. ครูอาจารย์ที่ได้รับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม ทศณคติต่องานครู และสุขภาพจิตดีกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึก
2. ครูอาจารย์ที่ได้รับการฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ มีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่า มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึก
3. ครูอาจารย์ที่ได้รับการฝึกทั้ง 2 ด้าน มีสุขภาพจิตดีกว่า มีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่า และพฤติกรรมการทำงานสูงกว่าผู้ที่ได้รับการฝึกเพียงด้านเดียว และผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกเลย

4. ครูอาจารย์ที่ได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรมมากที่สุดปรากฏในพฤติกรรมการทำงาน

3 ด้าน คือ ครูที่มีอายุน้อย ทำงานครูซึ่งไม่เหมาะสมกับอุปนิสัยของตนมาก และมีลักษณะทางพฤกษ

3 ด้านแต่เดิมน้อย แตกต่างจากครูที่มีลักษณะตรงข้าม

ภาพประกอบ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในการวิจัยนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเพื่อประเมินผลการฝึกอบรมจิตลักษณะที่สำคัญคือ ความเชื่ออำนาจในตนด้วยวิธีทางพฤติกรรมศาสตร์ และการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มครูบรรพชาใหม่สังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งเพศหญิงและชาย ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะค้นหาวิธีการที่ได้ผลดีในการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมการทำงานของครู

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการทดลองเป็นครูระดับประถมศึกษาที่มีใช้ผู้บริหาร สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 76 คน ที่ได้รับเลือกเข้ารับการอบรมในโครงการที่จัดขึ้นมาจากโรงเรียนต่าง ๆ อย่างน้อย 10 โรงเรียน ทั้งเพศชายและเพศหญิง กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ได้เป็นตัวแทนของประชากรข้าราชการครู ในกรุงเทพมหานคร เพราะมิได้สุ่มตัวอย่างมาจากทุกโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร แต่เป็นครูที่ได้รับการเสนอชื่อจากโรงเรียน

รูปแบบการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการฝึกอบรม 2 ประการคือ

1. การฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ ได้แก่ การฝึกจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตน
 2. การฝึกอบรมทางพุทธศาสนา ได้แก่ การฝึกอบรมข้อธรรมะและการปฏิบัติ
- ทั้ง 2 ตัวแปรแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ฝึกและไม่ฝึก ดังแสดงในภาพประกอบ 4

ครูที่ได้รับการฝึกอบรมทางพุทธฯ

(ฝึก) ไม่ฝึก รวม

ครูที่ได้รับการ การอบรมทาง พฤติกรรมศาสตร์	(ฝึก)	(22 คน) กลุ่มทดลอง ที่ 1	(19 คน) กลุ่มทดลอง ที่ 3	41
	ไม่ฝึก	(20 คน) กลุ่มทดลอง ที่ 2	(15 คน) กลุ่มควบคุม	35
	รวม	42	34	76

ภาพประกอบ 4 แสดงรูปแบบการทดลอง

ตามรูปแบบการทดลองดังกล่าว จะมีกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม คือ
 กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการฝึกอบรมทางพุทธและทางพฤติกรรมศาสตร์
 กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการฝึกอบรมทางพุทธ
 กลุ่มทดลองที่ 3 ได้รับการฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์
 กลุ่มทดลองที่ 4 ไม่มีการฝึกในการวิจัยครั้งนี้ แต่ได้รับการฝึกด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง
 กลุ่มครูที่เข้ารับการฝึกจะถูกแบ่งโดยการจับฉลากเข้าสู่กลุ่มทั้ง 4 นี้ การฝึกจะดำเนิน

การตามขั้นตอนของการวิจัย ได้แสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยในกลุ่มต่าง ๆ

	วัดตัวแปร อิสระ (วัด ครั้งแรก)	ฝึกทาง พุทธ ศาสนา	ฝึกทาง พฤติกรรม ศาสตร์	วัดผลทันที วัดผลทันที ๒	วัดพฤติกรรม หลัง 1 เดือน ๑๐๗
กลุ่มทดลองที่ 1	/	/	/	/	/
กลุ่มทดลองที่ 2	/	/	-	/	/
กลุ่มทดลองที่ 3	/	-	/	/	/
กลุ่มควบคุม	/	-	-	/	/

การวัดครั้งแรก เป็นการวัดตัวแปรอิสระ ได้แก่ คุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง เช่น ลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะงานตรงอุปนิสัย สุขภาพจิต ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ วิถีชีวิตทางพุทธ ความเชื่ออำนาจในตน ทักษะคิดทำงาน และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

การวัดครั้งหลัง เมื่อทำการฝึกอบรมแล้ว ได้แก่ จิตลักษณะ 6 ด้าน คือ ความเชื่อทางพุทธ ความเชื่ออำนาจในตน ทักษะคิดทำงาน ความเชื่อพุทธตามแนวกรรม

การวัดครั้งสุดท้าย เป็นการวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของครูและตามคำรายงานของหัวหน้างานภายหลังการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครู พฤติกรรมการอบรมจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม สุขภาพจิต และพฤติกรรมการทำงาน รายงานโดยหัวหน้า

แผนแบบการวิจัย (Research design)

แผนแบบการวิจัยที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ Posttest Only Control Group Design โดยจะมีการวัดตัวแปรอิสระก่อนการฝึกอบรม ส่วนตัวแปรตามจะวัดภายหลังการฝึกอบรม

แล้ว ซึ่งได้แก่ จิตลักษณะทั้ง 6 ประการ คือ ความเชื่อทางพุทธ ความเชื่อพุทธในแนวกรรม ความเชื่ออำนาจในตนเกี่ยวกับงาน เหตุผลเชิงจริยธรรม ทศนคติต่องาน สุขภาพจิต และพฤติกรรม การทำงานของครู รวมทั้งพฤติกรรมการทำงานของครู รายงานโดยหัวหน้า

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ เคยมีผู้ทำการวิจัยมาแล้วจึงนำมาใช้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่าง เดิมเป็นข้าราชการใหม่ในประเทศไทย ส่วนกลุ่มในงานวิจัยนี้เป็นกลุ่มครู ซึ่งเป็นข้าราชการ เช่นเดียวกัน แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจิตลักษณะที่แตกต่างไป และเพิ่มการพัฒนาลักษณะทาง พุทธศาสนา

ตัวแปรที่มีผู้ทำการวิจัยกับข้าราชการในประเทศไทยแล้ว ได้แก่ เหตุผลเชิงจริยธรรม สุขภาพจิต ความเชื่ออำนาจในตนที่เกี่ยวกับงาน ทศนคติต่อสภาพการทำงานในโรงเรียน พฤติกรรม ที่ครูปฏิบัติในการสอน พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติเกี่ยวกับการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน พฤติกรรม การทำงานของครูตามคำรายงานของหัวหน้างาน (ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ. 2532: จินตนา บิลมาศ และคนอื่น ๆ. 2529) ส่วนตัวแปรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่ ลักษณะการงานที่ตรงกับอุปนิสัย ความเชื่อทางพุทธเรื่องกรรม

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อวัดตัวแปรอิสระบางตัว ตัวแปรตามทั้งหมด และการตรวจสอบการจัดกระทำ มีรวม 11 ชุด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

* 1. แบบวัดลักษณะทางชีวสังคม เป็นแบบสอบถามลักษณะต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวครู ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา มีลักษณะเป็นข้อความให้เลือกตอบ และเติมข้อความหรือตัวเลข ลงใน ช่องว่างที่กำหนดให้

2. แบบวัดลักษณะความพอใจในงานที่ตรงกับอุปนิสัย เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวัด ปริมาณความพอใจในพฤติกรรมการทำงาน และการอบรมจริยธรรม ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ แต่ละข้อมีคำตอบอยู่ในมาตราวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" เช่นเดียวกับ แบบวัดอื่นทั้ง 10 ข้อ มีเนื้อความที่สอวัดถึงความรู้สึกพอใจ-ไม่พอใจ ในงานที่ครูจะต้องปฏิบัติ และ

การดำรงสถานภาพการเป็นครู เช่น สถานการณ์การทำงานร่วมกับครูท่านอื่น เป็นต้น ในการนำไปหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำไปทดลองใช้กับครูสังกัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนต่าง ๆ รวม 100 คน โดยหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อด้วยการใช้สถิติ ค่าที (Edwards. 1957 : 152) ดังนั้นข้อคำถามที่นำมาใช้จริงของแบบวัดฉบับนี้ได้ผ่านการวิเคราะห์และเลือกมาเฉพาะข้อที่มีอำนาจจำแนกสูง ($t > 2.00$) เท่านั้น จำนวน 9 ข้อ ผู้ที่ได้คะแนนสูงแสดงว่าเป็นผู้มีลักษณะงานที่ตรงกับอุปนิสัยสูง ส่วนผู้ที่ได้คะแนนต่ำ แสดงว่าเป็นผู้มีลักษณะงานที่ตรงกับอุปนิสัยต่ำ ดังนั้นพิสัยของคะแนนรวมจึงอยู่ระหว่าง 9 ถึง 54 คะแนน เฉลี่ยลักษณะงานที่ตรงกับอุปนิสัยของกลุ่มตัวอย่างในการทดลองนี้มีค่าเป็น 40.71 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดนี้อยู่ในระดับ .80 โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Anastasi. 1982 : 117) จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้จริงจำนวน 76 คน

ตัวอย่างแบบวัดลักษณะงานที่ตรงกับอุปนิสัย

(๐) ข้าพเจ้าพอใจจะใช้เวลาในการอบรมนักเรียนเกี่ยวกับความประพฤติ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(๐๐) ข้าพเจ้าเต็มใจที่จะทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานในโรงเรียน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. แบบวัดลักษณะทางพุทธ มี 2 ชุดคือ แบบวัดการปฏิบัติทางพุทธ และแบบวัดวิถีชีวิตชาวพุทธ

3.1 แบบวัดการปฏิบัติทางพุทธ เป็นแบบวัดการกระทำของบุคคลในชีวิตประจำวันตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวก จากการปฏิบัติขั้นต่ำ ไปสู่การปฏิบัติขั้นสูง วัดได้จากรายงานการปฏิบัติของผู้ตอบในชีวิตประจำวัน โดยใช้ประโยค 10 ประโยค แต่ละประโยคมีมาตร 6 หน่วย ประกอบด้วย "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" คะแนนรวม 10-60

คะแนน ประโยคทั้ง 10 ประโยคมีค่าอำนาจจำแนก (t-ratio) ในกลุ่มฆราวาส 4.55-11.06 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability แบบ α Coefficient) ในกลุ่มฆราวาส 159 คน เท่ากับ .73 และในกลุ่มพระสงฆ์ 121 รูป เท่ากับ .77 ส่วนค่าความเที่ยงตรง (Construct Validity แบบ Known Group) ในกลุ่มฆราวาส 157 คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 45.21 คะแนนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.60 กับกลุ่มพระสงฆ์ 121 รูป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 48.89 คะแนน และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.56 ได้ค่าอำนาจจำแนก (t) เท่ากับ 6.02 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2535) ผู้วิจัยได้นำแบบวัดนี้มาหาค่าความเชื่อมั่นใหม่ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Anastasi. 1982 : 117) ผลปรากฏว่าได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) อยู่ในระดับ .75

ตัวอย่างแบบวัดการปฏิบัติทางพุทธ

(๐) ฉันจะคำนึงถึงบาปบุญก่อนตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(๐๐) คงต้องรอให้ร่ำรวยกว่านี้ก่อน ฉันจึงจะทำบุญให้ทานแก่ผู้อื่น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3.2 แบบวัดวิถีชีวิตชาวพุทธ เป็นแบบวัดการเลือกประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ที่มีความสอดคล้องกับคำสอน และหลักธรรมะทางพุทธศาสนา วัดได้จากรายงานการเลือกกระทำของผู้ตอบ โดยใช้ประโยค 10 ประโยค แต่ละประโยคมีมาตร 6 หน่วยประกอบจาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" คะแนนรวม 10-60 คะแนน ประโยคทั้ง 10 ประโยคมีค่าอำนาจจำแนก (t-ratio) ในกลุ่มฆราวาส 6.41-10.87 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability แบบ α coefficient) ในกลุ่มฆราวาส 157 = .85 ผู้วิจัยได้นำแบบวัดนี้มาหาค่าความเชื่อมั่นใหม่ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Anastasi. 1982 : 117) ผลปรากฏว่าได้ความเชื่อมั่น (Reliability) อยู่ในระดับ .82

ตัวอย่างแบบวัดวิถีชีวิตชาวพุทธ

(๐) ฉันชอบไปเที่ยวตามวัดวาอารามมากกว่าสถานที่อื่น ๆ

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(๐๐) ฉันรู้สึกว่าเป็นพุทธแต่เพียงในนาม หรือในทะเบียนบ้านเท่านั้น

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. แบบวัดความเชื่ออำนาจในตนเกี่ยวกับงาน เป็นแบบวัดที่มีจุดประสงค์ใช้วัดความเชื่ออำนาจในตน มีทั้งหมด 15 ข้อคำถาม โดยมีคำตอบอยู่ในรูปมาตรวัดประเมินค่า 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงที่สุด" เป็นการตอบรับหรือปฏิเสธแต่ละข้อคำถามในปริมาณต่าง ๆ กัน เนื้อหาของข้อคำถามอยู่ในรูปการรายงานความรู้สึกนึกคิดของตนเกี่ยวกับผลตอบแทนที่ตนปรารถนาในการทำงานว่าผลเหล่านั้นเกิดขึ้นจากความรู้ความสามารถของตนเองหรือเกิดจากปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือความสามารถของตนเองมากน้อยเพียงใด แบบวัดนี้เคยใช้วัดความเชื่ออำนาจในตนของครูสังกัดกรุงเทพมหานครในการวิจัยของ คักดีชัย นิรัญทวี (2532) ใช้ข้อคำถาม 15 ข้อ ข้อคำถามมีอำนาจจำแนกแบบที (t-ratio) อยู่ระหว่าง 7.31-4.17 ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา จากครู 150 คน = .90 ผู้วิจัยนำแบบวัดนี้มาหาค่าความเชื่อมั่นใหม่ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Anastasi, 1982 : 117) ผลปรากฏว่าได้ความเชื่อมั่น (Reliability) อยู่ในระดับ .88

ตัวอย่างแบบวัดความเชื่ออำนาจในตนเกี่ยวกับงาน

(๐) ข้าพเจ้ามีความตั้งใจและพยายามทำงานอย่างเต็มความสามารถ แต่ข้าพเจ้าไม่อาจบอกได้ว่าวิถีชีวิตราชการของข้าพเจ้าจะเป็นอย่างไร

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

- (00) บ่อยครั้งเมื่อข้าพเจ้าส่งผลงานที่ข้าพเจ้าใช้ความพยายามอย่างมากในการจัดทำแก่ผู้บังคับบัญชา แต่ผู้บังคับบัญชากลับมาเพียงแต่รับไว้เท่านั้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5. แบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นแบบวัดชนิดให้ผู้ตอบเลือกตอบจากเรื่องจำนวน 14 เรื่อง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันและเหตุการณ์ในการทำงาน เช่น การมาทำงานเวลาเช้า การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน โดยในแต่ละเรื่องนั้นให้ผู้ถูกศึกษาสมมุติตัวเองเป็นตัวละครเอกในเรื่อง และถามถึงการตัดสินใจกระทำ และเหตุผลในการกระทำ แล้วเลือกคำตอบที่ตรงกับความคิดของตนมากที่สุดหนึ่งคำตอบจากตัวเลือกที่มีไว้ให้ 6 ตัวเลือก สำหรับแต่ละเรื่องผู้ตอบจะมีคะแนนรวมจาก 14-84 คะแนนในแบบวัดนี้ผู้เข้าอบรมจะตอบเอง

แบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมนี้ได้เคยมีการใช้กับข้าราชการมาแล้ว (จินตนา บิลมาศ และคนอื่น ๆ. 2529) โดยได้มีการหาค่าประสิทธิภาพแบบวัดในการใช้ครั้งนั้นได้พบว่าค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (t-ratio) มีค่าระหว่าง 2.85-8.48 ที่ระดับความเชื่อมั่น $p < .01$ ส่วน บุญรับ คักคัมณี (2532) ได้หาความเชื่อมั่นของแบบวัดนี้ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha, Guiford. 1954 : 385) พบว่า แบบวัดนี้มีค่าความเชื่อมั่น .69 ผู้วิจัยได้นำแบบวัดนี้มาหาค่าความเชื่อมั่นใหม่ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Anatasi. 1982 : 117) พบว่าได้ความเชื่อมั่น (Reliability) อยู่ในระดับ .4528

ตัวอย่างแบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม

- (0) ถ้าข้าพเจ้าเห็นผู้ร้ายกำลังลักทรัพย์ และต่อมาผู้ร้ายถูกจับได้ ตำรวจขอร้องให้ข้าพเจ้าเป็นพยาน ข้าพเจ้าจะไปเป็นพยานให้ เพราะ
- _____ การเป็นพยานให้ตำรวจจะทำให้ข้าพเจ้ามีแต่ทางเสียมากกว่าทางได้
- _____ การปรักปรำผู้อื่น โดยข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าเขาเป็นผู้ร้ายจริงเป็นสิ่งที่น่าละอายใจเกินกว่าที่ข้าพเจ้าจะทำได้

- _____ ข้าพเจ้ากลัวผู้ร้ายจะมาแก้แค้นภายหลัง
- _____ ถ้าข้าพเจ้าไม่ยอมเป็นพยานก็ไม่ใช่เป็นการกระทำที่ขัดกับกฎเกณฑ์ใด ๆ
- _____ การลงโทษคนที่ไม่ได้ทำผิดแม้เพียงคนเดียวเลวร้ายกว่าการปล่อยให้คนชั่วลอยนวล
- _____ เป็นการฉลาดที่จะปฏิเสธไม่ยอมเป็นพยานเพราะคนอื่น ๆ ก็คงจะเห็นว่าข้าพเจ้าทำถูกต้องแล้ว

6. แบบวัดทัศนคติต่อการทำงานในโรงเรียน เป็นแบบวัดที่ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี (2531) สร้างขึ้น ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ แต่ละข้อมีคำตอบอยู่ในมาตราวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" มีเนื้อความที่สอบวัดถึงความรู้คุณ รู้โทษ และความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจในสวัสดิการของโรงเรียน สภาพการทำงานร่วมกับครูท่านอื่น ผู้ตอบจะได้คะแนน 10-60 คะแนน เคยนำไปใช้กับครูมาแล้ว ค่าอำนาจจำแนกแบบที (t-ratio) 6.11 ถึง 1.83 ส่วนค่าความเชื่อมั่นมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ .56 ผู้วิจัยนำแบบวัดนี้มาหาความเชื่อมั่นใหม่ พบว่า ได้ความเชื่อมั่น .85

ตัวอย่างแบบวัดทัศนคติต่อการทำงานในโรงเรียน

(๐) งานอาชีพของข้าพเจ้ามีประโยชน์ในการสร้างสรรค์คุณภาพของคนในชาติ

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

(๐๐) ถ้าข้าพเจ้ามีความรู้ความสามารถมากกว่านี้ ข้าพเจ้าคงจะไม่เป็นครู

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

7. แบบวัดสุขภาพจิต มีลักษณะเป็นประโยคประกอบมาตร จำนวน 15 ข้อ โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 มีมาตรประเมินค่า 6 หน่วย ข้อความในประโยคแสดงถึงความรู้สึกของผู้ถูกศึกษาเกี่ยวกับสภาพการทำงานที่เบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล ส่วนใน

ตอนที่ 2 ของแต่ละประโยคจะถามถึงความถี่ของการเกิดความรู้สึกเช่นนั้น ในตัวผู้ถูกศึกษาโดยมีมาตรประเมินค่า 4 หน่วย ผู้ตอบจึงจะได้คะแนนจาก 15-360 คะแนน ผู้เข้าอบรมจะเป็นผู้ตอบเอง แบบวัดนี้เคยใช้มาแล้วกับข้าราชการ โดย จินตนา บิลมาศ และคนอื่น ๆ (2529) โดยได้มีการหาประสิทธิภาพของแบบวัดนี้ไว้แล้ว รายงานอำนาจจำแนกรายข้อ (t-ratio) มีค่าระหว่าง 2.5-7.1 ส่วนนัยรับ คักคัมพี (2532) ได้หาค่าความเชื่อมั่นใหม่และพบว่า แบบวัดนี้มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .78 ผู้วิจัยนำแบบวัดนี้มาหาค่าความเชื่อมั่นใหม่ พบว่าได้ความเชื่อมั่น .88

ตัวอย่างแบบวัดสภาพจิต

(๐) ข้าพเจ้าจะรู้สึกรำคาญมากถ้าที่ทำงานคับแคบ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(๐๐) ข้าพเจ้าจะรู้สึกกังวลใจมากเมื่อต้องทำงานที่เสี่ยงกับความล้มเหลว

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. แบบวัดความเชื่อทางพุทธ เป็นแบบวัดการรู้และการยอมรับของบุคคลที่เกี่ยวข้อง พระพุทธศาสนา ประกอบด้วยประโยค 10 ประโยค มีมาตร 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" คะแนนรวม 10-60 คะแนน ประโยคทั้ง 10 ประโยคมีค่าอำนาจจำแนก (t-ratio) ในกลุ่มฆราวาส 5.28-11.87 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability แบบ α coefficient) ในกลุ่มฆราวาส 159 คน เท่ากับ .78 ค่าความเที่ยงตรง (Construct Validity แบบ Known group) ของกลุ่มฆราวาส 157 คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 42.06 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.86 กับกลุ่มพระสงฆ์ 121 รูป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 52.93 คะแนน และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.86 ได้ค่าอำนาจจำแนก (t) เท่ากับ 13.29 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ดวงเดือน นันธมณาวิน. 2535) ผู้วิจัยนำแบบวัดนี้มาหาความเชื่อมั่นใหม่ พบว่าได้ความเชื่อมั่น .79

ตัวอย่างแบบวัดความเชื่อทางพุทธ

(0) ข้าพเจ้าเชื่อว่าบุคคลเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าสามารถนำติดตัวไปได้ทุกหนทุกชาติ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

(00) การพัฒนาตนเองเพื่อเข้านิพพาน เป็นสิ่งที่ไม่เกินความพยายามของมนุษย์

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9. แบบวัดความเชื่อทางพุทธในแนวกรรม เป็นแบบวัดการรู้และการยอมรับของบุคคล ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาในแนวกรรม ประกอบด้วยประโยค 10 ประโยค มีมาตร 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" คะแนน 10-60 คะแนน ในการนำไปหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำไปทดลองกับครูสังกัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนต่าง ๆ รวม 100 คน โดยหาค่าอำนาจ จำแนกเป็นรายข้อ ด้วยการใช้สถิติค่าที (Edward. 1959 : 152) ดังนั้นข้อคำถามที่นำมาใช้จริงของแบบวัดนี้ ได้ผ่านการวิเคราะห์ และเลือกมาเฉพาะข้อที่มีอำนาจจำแนกสูง ($t > 2.00$) เท่านั้น จำนวน 21 ข้อ มีพิสัยของคะแนนระหว่าง 21-126 คะแนน ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดนี้ .88 โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Anastasi. 1982 : 117)

ตัวอย่างแบบวัดความเชื่อทางพุทธในแนวกรรม

(0) ข้าพเจ้าเชื่อว่า กรรมดีทำให้เกิดกุศลกรรมในจิตใจ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

(00) ข้าพเจ้าคิดเสมอว่า ลาก ยศ สรรเสริญ หรือความเลื่อมความเจริญของชีวิตมนุษย์เกิดจากกรรมชัณห์

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10. แบบวัดพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติในการสอน เป็นแบบวัดที่ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2531) สร้างขึ้น ประกอบด้วยข้อคำถามที่มีคำตอบอยู่ในมาตรวัด 6 หน่วย จำนวน 15 ข้อ มีเนื้อความเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนสอน การดำเนินกิจกรรมการสอน ลักษณะการใช้อุปกรณ์ การประเมินผล การเรียน และการติดตามผลการเรียน ผู้ตอบจะได้คะแนนอยู่ระหว่าง 15-90 คะแนน อำนาจจำแนกรายข้อ (t-ratio) อยู่ระหว่าง 16.36 ถึง 6.72 ซึ่งจัดว่าสูงมาก มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ .90 ผู้วิจัยนำแบบวัดนี้มาหาความเชื่อมั่นใหม่ พบว่าได้ความเชื่อมั่น .92

ตัวอย่างแบบวัดพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติในการสอน

(๐) ข้าพเจ้าไม่ได้ศึกษาเอกสารหลักสูตรก่อนสอน เพราะสอนมานานปีแล้ว

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติ	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
มากที่สุด		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

(๐๐) นักเรียนในชั้นมีข้อจำกัดมาก จึงสอนได้แต่ความรู้ความจำเท่านั้น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติ	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
มากที่สุด		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

11. แบบวัดพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติเกี่ยวกับการอบรมจริยธรรมและจริยธรรมของหลักสูตร

แก่นักเรียน เป็นแบบวัดลักษณะการให้คำแนะนำ ตักเตือน ให้เหตุผล ให้ความเมตตา และกระทำตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ประกอบด้วยข้อคำถาม 30 ข้อ ที่มีคำตอบอยู่ในมาตรวัดประเมินค่า 6 หน่วย โดยปรับปรุงจากของ ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2531) นำไปใช้ พบว่า อำนาจจำแนกรายข้อเดิมอยู่ระหว่าง 7.99 ลงมาถึง 2.76 และค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ .69 ผู้วิจัยนำแบบวัดนี้มาหาความเชื่อมั่นใหม่ พบว่ามีความเชื่อมั่น .81

ตัวอย่างแบบวัดพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติเกี่ยวกับการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน

(๐) ข้าพเจ้าไม่ยอมให้สิ่งผิดพลดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของนักเรียนผ่านไปโดยไม่ได้ตักเตือน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติ	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
มากที่สุด		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

(๐๐) ข้าพเจ้าไม่ประพฤตินสิ่งซึ่งข้าพเจ้าห้ามนักเรียน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติ	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
มากที่สุด		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

12. แบบวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของครูตามคำรายงานของหัวหน้างาน

เป็นแบบประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของครูในหน้าที่ของครู โดยหัวหน้างานที่ใกล้ชิดกับครู ผู้ถูกรายงาน เพื่อเนื้อความบางข้อคำถามจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานของหัวหน้างาน สามารถสังเกตเห็นได้ และสอดคล้องกับพฤติกรรมที่วัดในแบบวัดพฤติกรรมการสอน และการอบรม จริยธรรมที่ตัวครูเป็นผู้รายงานข้อคำถามทั้งหมด 15 ข้อ ปรับปรุงจาก คักดีชัย นิรัฐทวี (2531) เดิมใช้ พบว่ามีอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 8.61 ลงมาถึง 5.26 และค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาที่ปรากฏ เท่ากับ .57 ผู้วิจัยนำแบบวัดนี้มาหาค่าความเชื่อมั่นใหม่ พบว่ามีความเชื่อมั่น .93

ตัวอย่างแบบวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของครูตามคำรายงานของหัวหน้างาน

(๐) ครูท่านนี้มาทำงานสม่ำเสมอ ไม่ขาด ไม่ลาป่วยจนสังเกตเห็นได้

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ลดลงมาก	ลดลงมาก	ลดลง	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น
อย่างยิ่ง		ปานกลาง	เล็กน้อย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	อย่างยิ่ง

(๐๐) ครูท่านนี้มักอาสาทำงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ลดลงมาก	ลดลงมาก	ลดลง	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น
อย่างยิ่ง		ปานกลาง	เล็กน้อย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	อย่างยิ่ง

แบบสอบถามทั้งหมดมี 12 ชุด (1) บัณฑิตภูมิหลังและชีวสังคัม (2) เหตุการณ์ในชีวิตทำงานของข้าพเจ้า (3) การทำงานในโรงเรียน (4) สิ่งที่ครูปฏิบัติในการสอน (5) สิ่งที่ครูปฏิบัติเกี่ยวกับการอบรมจริยธรรมฯ (6) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับงาน (7) เหตุผลในการแก้ปัญหา (8) ความรู้เกี่ยวกับสภาพการทำงาน (9) ความเชื่อของคนไทย (10) การปฏิบัติและวิถีชีวิตของคนไทย (11) ผลของการกระทำ (12) ความคิดเห็นของหัวหน้างาน โดยในการตอบแบบสอบถามก่อนฝึกให้ตอบชุดที่ 1, 6, 8, 9, 10, 2, 3, 7 ตอบหลังฝึกทันที ชุดที่ 2, 3, 9, 11 ตอบหลังฝึก 1 เดือน ชุดที่ 4, 5, 7, 8 และหัวหน้าตอบชุดที่ 12

การฝึกจิตลักษณะ

การฝึกจิตลักษณะในการทดลองครั้งนี้คือ การฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ให้แก่ครู โดยมีวิธีการฝึกตามลำดับขั้นตอนดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 ให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้ว่า การกระทำอย่างมีเป้าหมายจะนำไปสู่ผลที่ต้องการได้ ด้วยการจัดกิจกรรมวิเคราะห์บทความ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมอ่านเรื่องราวของผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตซึ่งเกิดจากการกระทำของตนเอง และเกิดความเชื่ออำนาจในตนโดยผ่านการอ่าน อภิปราย และการสรุปผลใช้เวลา 120 นาที (2 คาบ)

ขั้นที่ 2 ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ศึกษาตัวอย่างกิจกรรมของบุคคลต่าง ๆ จากรูปภาพ เพื่อทำนายผลที่จะเกิดตามมาว่า เมื่อกระทำอะไรแล้ว มักจะได้ผลอย่างไร ด้วยการเสนอภาพที่เป็นชีวิตจริงของบุคคลต่าง ๆ ได้กระทำในอดีต ให้ผู้เข้าอบรมทำนายผลปัจจุบัน และเฉลย อภิปราย สรุปผลโดยวิทยากร ใช้เวลา 120 นาที (2 คาบ)

ขั้นที่ 3 ให้ผู้เข้าอบรมได้ฝึกพัฒนาความเชื่ออำนาจในตน ด้วยการให้รางวัลตนเอง เมื่อกระทำตามเป้าหมายที่ตั้งไว้สำเร็จ ด้วยกิจกรรมการฝึกด้วยตนเอง คือ ให้ผู้อ่านบทความ 2 เรื่อง เมื่ออ่านจบจะมีการตัดสินใจให้เลือกพฤติกรรมบางประการ และมีเหตุผลสำหรับเลือก ในตอนเฉลยจะให้เลือกจนได้ข้อที่เห็นว่า ฝึกให้ผลดีแก่ตนเองเมื่อทำตามเป้าหมายได้ ใช้เวลา 60 นาที

(1 คาบ)

ขั้นที่ 4 ให้ผู้อ่านเข้าอบรมรับรู้ว่า ผลดี-ผลเสียที่เกิดขึ้นกับตน เป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง ไม่เชื่อถือโชคชะตาหรือเคราะห์กรรม ระบบอภิสิทธิ์ลดลงในสังคมไทย ลดความเชื่อว่าผลดีผลเสียเกิดกับตนอย่างบังเอิญ ด้วยการอ่านเรื่องสั้น ๗ 5 เรื่อง ตอบคำถาม อภิปราย และสรุป ใช้เวลา 60 นาที (1 คาบ)

หลังจากจบการอบรมในแต่ละขั้น จะมีการเล่นเกม (ขั้น 3 และขั้น 4 ต่อเนื่องกัน ไม่มีการเล่นเกมคั่นกลาง) ที่ต้องให้ผู้เข้ารับการอบรมทำให้สำเร็จโดยแข่งกับเวลา มีเบี้ยรางวัลให้เก็บสะสมเพื่อแลกรางวัล ตามปริมาณของงานที่ทำสำเร็จครั้งละ 60 นาที (1 คาบ) รวมทั้งหมด 180 นาที (3 คาบ) รวมการฝึกทั้งหมด 9 คาบ (540 นาที)

การฝึกอบรมทางพุทธศาสนา

ในการฝึกอบรมทางพุทธในการวิจัยครั้งนี้ จะกระทำเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ให้ผู้เข้ารับการฝึกทราบว่า "หลักกรรม" คืออะไร มีความสำคัญต่อตนเองและสังคมอย่างไร คุณค่าทางจริยธรรมของหลักกรรมมีอะไรบ้าง โดยการให้ผู้เข้าอบรมฟังการบรรยายโดยผู้ทรงคุณวุฒิเรื่อง "หลักกรรมแนวพุทธ" ใช้เวลา 1 ชั่วโมง (1 คาบ)

ขั้นที่ 2 ให้ผู้เข้าอบรมดูรูปภาพที่เกี่ยวกับกรรมต่าง ๆ ของบุคคล ให้เขียนเรื่องปัจจุบันจากภาพที่แสดงถึงอดีต เพื่อให้ทราบคุณค่าทางจริยธรรมของหลักกรรม แบ่งสมาชิกเป็นกลุ่มย่อยให้อภิปรายกลุ่มตามใบสั่งงาน เช่น กรรมเก่า เป็นต้น ให้ร่วมกันเขียนเรื่องที่แสดงถึงคุณค่าทางจริยธรรมของหลักกรรม ข้อเสนอแนะให้กลุ่มส่งตัวแทนมาเสนอผลงาน ขั้นนี้ใช้เวลา 3 ชั่วโมง (3 คาบ)

ขั้นที่ 3 ให้ผู้เข้าอบรมวิเคราะห์บทความที่เกี่ยวกับผลแห่งกรรมเรื่อง "บู่เบี้ยนักร้อง" และ "กรรมนิมิตของบ้ำเงิน" ซึ่งเป็นบทความของอุบาสิกาถวิล (บุญทรง) วัตรางกุล แบ่งสมาชิกเป็นกลุ่มย่อยให้อภิปรายกลุ่มตามใบสั่งงาน เช่น สรุปเรื่อง กุศลกรรม อกุศลกรรม การให้ผลของกรรม ยกตัวอย่างในชีวิตจริง สนับสนุนเนื้อหาข้อเสนอแนะสิ่งควรปฏิบัติจริงตามแนวคิด โดยให้กลุ่มส่งตัวแทนมาเสนอผลงาน ใช้เวลา 2 ชั่วโมง (2 คาบ)

ขั้นที่ 4 ให้ผู้เข้าอบรมรู้เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติกรมฐาน โดยการบรรยายจากผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง (1 คาบ)

ขั้นที่ 5 ให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิด โดยผ่านการอ่านบทความ 2 บทเรื่อง "อดีตชาติ" และ "หญิงสองร่างนางสองชาติ" ซึ่งเป็นบทความของพระภิกษุวิสุทธคุณ แบ่งสมาชิกเป็นกลุ่มย่อย ให้อภิปรายตามใบสั่งงาน เช่น สรุปประเด็นสำคัญ ญูงกับบาปปลงล้างกัน ได้ไหม ให้กลุ่มส่งตัวแทนเสนองผลงาน ใช้เวลา 2 ชั่วโมง (2 คาบ)

ขั้นที่ 6 เป็นการสรุปผลการฝึกอบรมและร่วมอภิปรายระหว่างผู้เข้ารับการอบรมและวิทยากร ทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ประเมินผล และเสนอความคิดเห็น ใช้เวลา 1 ชั่วโมง (1 คาบ)

ก่อนการอบรมในแต่ละวัน จะมีการสวดมนต์ฝึกปฏิบัติสมาธิก่อน ครั้งละ 30 นาที รวมทั้งหมด 60 นาที (1 คาบ) ในช่วงบ่ายของสองวันแรกและช่วงเช้าของวันที่สามจะมีการสวดมนต์ ฟังธรรม และปฏิบัติสมาธิอีกครั้งละ 180 นาที (3 คาบ) ทุกวัน รวมการฝึกอบรมทั้งหมด 13 ชั่วโมง (13 คาบ)

วิธีดำเนินการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์และการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา โดยแบ่งการฝึกออกเป็น 2 ส่วน รายละเอียดของการดำเนินการทดลองมีดังนี้ คือ

1. วัดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง เช่น ลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะงานที่ตรงกับอุปนิสัย สุขภาพจิต ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ วิถีชีวิตทางพุทธ ความเชื่ออำนาจในตน ทศนคติต่องาน และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
2. การสุ่มผู้เข้ารับการอบรมเข้ารับการทดลอง ผู้วิจัยสุ่มผู้เข้ารับการอบรมเข้าเป็นกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม โดยวิธีจับฉลาก
3. การทดลอง การทดลองฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ และการฝึกทางพุทธศาสนาจะดำเนินการทดลองที่ห้องประชุมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยจะดำเนินการดังนี้คือ

กลุ่มทดลองที่ 1 จะได้รับการฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ และการฝึกอบรมทางพุทธ
รวม 18 คาบ (1,080 นาที)

กลุ่มทดลองที่ 2 จะได้รับการฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์เป็นเวลา 9 คาบ (540
นาที)

กลุ่มทดลองที่ 3 จะได้รับการฝึกทางพุทธศาสนาเป็นเวลา 17 คาบ (1020 นาที)

กลุ่มที่ 4 (กลุ่มควบคุม) จะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำงานเฉพาะหน้าที่ ซึ่ง
ไม่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์ และการฝึกอบรมทางพุทธ เป็นเวลา 25 คาบ (1500 นาที)

4. การวัดผลการทดลอง จะมีการวัดพฤติกรรมการทำงานของข้าราชการทั้งในกลุ่ม
ทดลองและกลุ่มควบคุม หลังจากทดลองทันที และวัดอีกครั้งหลังฝึกแล้ว 1 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two way Analysis of Variance)
(Myers. 1971 : 113 - 120) และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางแบบวัดซ้ำ
(Three way Analysis of Variance, Repeated Measure) การวิเคราะห์ทำโดย
คอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS"

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ผลของการศึกษาอบรมทางพุทธพฤติกรรมศาสตร์ต่อจิตลักษณะ และ ประสิทธิภาพของครู เป็นการวิจัยเชิงทดลองที่มีจุดประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา และทางพฤติกรรมศาสตร์พร้อมกันสองด้านหรือด้านเดียวและ ผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมว่า จะมีลักษณะทางพุทธ จิตลักษณะ และพฤติกรรมการทำงาน แตกต่าง กันหรือไม่ เพราะเหตุใด นอกจากนี้ยังต้องการศึกษาว่า ครูประเภทใดในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จะได้รับประโยชน์จากการฝึกดังกล่าวมากที่สุด

จุดสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยจะวิเคราะห์ในกลุ่มรวม และต่อมาได้นำตัวแปรที่เป็นลักษณะชีวสังคมของผู้ถูกศึกษาและ ตัวแปรจิตลักษณะบางประการ รวมทั้งลักษณะทางพุทธบางประการมาใช้เป็นตัวแปรอิสระประกอบ ด้วย

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้กำหนดหัวข้อไว้ดังนี้ (1) ลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง (2) ผลของการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา และพฤติกรรมศาสตร์ต่อจิตลักษณะ ลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมการทำงาน (3) ผลของการฝึกอบรมทางพุทธ และพฤติกรรม ศาสตร์ของผู้ที่มีลักษณะบางประการต่างกัน โดยมีตัวแปรอิสระที่เพิ่มขึ้นคือ อายุ งานตรงกับ อุปนิสัย และลักษณะทางพุทธเดิม (3) เปรียบเทียบจิตลักษณะที่วัดก่อนและหลังการฝึกทางพุทธ และพฤติกรรมศาสตร์ของครูที่มีลักษณะบางประการต่างกัน

วิธีการทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two way Aanalysis of Variance) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง แบบวัดซ้ำ (Three - way Analysis of Variance, Repeated Measure) การวิเคราะห์ทำโดยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS*

ลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

ก่อนที่จะเริ่มเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับที่กล่าวมาแล้ว จะขอเสนอข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างนี้เพื่อเป็นพื้นฐานของการเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยซึ่งจะเป็นการแสดงความเหมาะสมในการศึกษา และเป็นการชี้แนวทางของการแบ่งกลุ่มย่อย เพื่อวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป นอกจากนั้นยังเป็นประโยชน์ในการตีความผลการวิจัย และการกำหนดขอบเขตของการนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ต่อไปด้วย

กลุ่มตัวอย่าง เป็นครูสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 76 คน เป็นเพศชาย 11 คน (=14.5%) เพศหญิง 65 คน (=85.5%) เมื่อแยกออกเป็น 4 กลุ่มวิจัย กลุ่มฝึกปฏิบัติ ด้านเดียว เป็นเพศชาย 3 คน (=15.8%) เพศหญิง 16 คน (=84.2%) กลุ่มฝึกทั้ง 2 ด้านเป็นเพศชาย 1 คน (=4.5%) เพศหญิง 21 คน (95.5%) กลุ่มฝึกพุทธด้านเดียวเป็นเพศชาย 3 คน (=15%) เพศหญิง 17 คน (=85%) กลุ่มควบคุม เป็นเพศชาย 4 คน (=26.75%) เพศหญิง 11 คน (=73.3%) ครูเพศชายจากกลุ่มฝึกพุทธด้านเดียวมีเพียง 4.5% ในขณะที่กลุ่มรวมเป็นเพศชายมี 14.5% ส่วนในกลุ่มควบคุมครูเพศชายมีมากถึง 26.75% กลุ่มวิจัยทั้งสี่จึงไม่เท่าเทียมกันทางด้านเพศมากเท่าที่ควร

อายุของกลุ่มตัวอย่าง ให้กลุ่มรวม มีค่าเฉลี่ย 41.98 ปี กลุ่มฝึกปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยอายุของกลุ่มตัวอย่าง 38.26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.08 กลุ่มฝึก 2 ด้านมีค่าเฉลี่ยอายุ 44.36 ปี กลุ่มฝึกพุทธด้านเดียว มีค่าเฉลี่ยอายุ 44.25 ปี กลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยอายุ 41.07 ปี ครูที่ศึกษามีอายุน้อยที่สุดคือ 25 ปี อายุมากที่สุด 57 ปี ครูอายุน้อย 38 คน (50%)

อายุราชการของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มรวม มีค่าเฉลี่ย 17.01 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.77 กลุ่มฝึกปฏิบัติรวม มีค่าเฉลี่ยอายุราชการ 14.21 ปี กลุ่มฝึก 2 ด้านมีค่าเฉลี่ยอายุราชการ 19.68 ปี กลุ่มฝึกพุทธมีค่าเฉลี่ยอายุราชการ 18.50 ปี กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยอายุราชการ 14.67 ปี อายุราชการน้อยที่สุด ไม่ถึง 1 ปี อายุราชการมากที่สุด 35 ปี ใช้เกณฑ์

17.01 ปี แบ่งครูเป็น ครูอายุราชการน้อย 40 คน (52.6%) ครูอายุราชการมาก 36 คน (47.4%)

รายได้ของกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ย 10,226.65 บาทต่อเดือน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2,664.35 บาท เงินเดือนต่ำสุด 3,430 บาท เงินเดือนสูงสุด 16,060 บาท ใช้เกณฑ์ 10,226.65 บาท แบ่งครู เป็นครูเงินเดือนต่ำ 32 คน (42.1%) ครูเงินเดือนสูง 44 คน (57.9%)

งานตรงกับอุปนิสัย มีค่าเฉลี่ย 40.71 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.25 คะแนนต่ำสุด 20 คะแนนสูงสุด 54 ใช้เกณฑ์ 40.71 เป็นเกณฑ์ ครูที่มีงานตรงอุปนิสัยน้อย 33 คน (43.42%) ครูที่มีงานตรงอุปนิสัยมาก 43 คน (56.6%)

ความเชื่อทางพุทธ มีค่าเฉลี่ย 46.43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.20 คะแนนต่ำสุด 20 คะแนนสูงสุด 60 ใช้เกณฑ์ 46.43 แบ่งครู เป็นครูที่มีความเชื่อทางพุทธน้อย 37 คน (48.7%) ความเชื่อทางพุทธมาก 39 คน (51.3%)

การปฏิบัติทางพุทธมีค่าเฉลี่ย 49.87 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.30 คะแนนต่ำสุด 29 คะแนนสูงสุด 60 ใช้เกณฑ์ 49.87 แบ่งครูเป็นครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธน้อย 32 (42.1%) ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธมาก 44 คน (57.9%)

วิถีชีวิตทางพุทธมีค่าเฉลี่ย 47.12 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.48 คะแนนต่ำสุด 31 คะแนนสูงสุด 60 ใช้เกณฑ์ 47.12 แบ่งครูเป็นครูที่วิถีชีวิตทางพุทธน้อย 37 (48.7%) ครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธสูง 39 (51.3%)

สรุป ในหมู่ครูกรุงเทพมหานครที่มาร่วมในการวิจัยนี้ 76 คน ส่วนใหญ่เป็นหญิง (85.5%) ในกลุ่มวิจัยทั้ง 4 กลุ่มมีครูชายตั้งแต่ 4.5% ถึง 26.8% ซึ่งแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันในกลุ่มวิจัยทั้ง 4 อยู่บ้างทางด้านเพศ ส่วนทางด้านอายุ แตกต่างกันระหว่างกลุ่มวิจัยทั้ง 4 อยู่บ้าง คือ อายุเฉลี่ยมีตั้งแต่ 38.26 ถึง 44.25 ปี ส่วนความเท่าเทียมกันของจิตลักษณะที่สำคัญของครูในกลุ่มวิจัยทั้ง 4 กลุ่ม ซึ่งวัดก่อนการฝึกต่าง ๆ จะได้นำเสนอในส่วนที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ

ผลของการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา และพฤติกรรมศาสตร์ต่อจิตลักษณะ ลักษณะทางพุทธ และ พฤติกรรมการทำงานของครู

ตัวแปรอิสระที่จัดกระทำในส่วนนี้มี 2 ตัวแปรคือ การฝึกทางพุทธศาสนา แบ่งเป็น 2 ระดับคือ ฝึก และไม่ฝึก และการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ แบ่งเป็น 2 ระดับคือ ฝึก และไม่ฝึก เมื่อนำมาผสมกันทำให้เกิดสภาพการฝึก 4 แบบ คือ สภาพการฝึกทั้ง 2 ด้าน สภาพการฝึกพุทธด้านเดียว สภาพการฝึกพฤติกรรมศาสตร์ด้านเดียว และสภาพควบคุมซึ่งไม่ได้รับการฝึกเลย โดยมีตัวแปรตาม 9 ตัว ได้ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two - way Analysis of Variance) ในกลุ่มรวม เนื่องจากได้พบว่า ตัวแปรอิสระ 2 ตัวที่ใช้คือ ฝึกทางพุทธ และฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ นั้น ตัวแปรตามที่วิเคราะห์ทั้ง 9 ตัวมิได้แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระทั้งสองนี้แต่อย่างใด (ดูตาราง 1) และเพื่อความสะดวกในการพิจารณาอิทธิพลของการฝึก แต่ละประเภท ต่อตัวแปรตาม 9 ตัวด้วยกัน จึงเห็นสมควรกำหนดหัวข้อการเสนอผลในส่วนนี้เป็น 2 หัวข้อคือ ผลการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ และผลการฝึกทางพุทธ หลังจากนั้นจะได้พิจารณาผลการฝึก 4 สภาวะเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ บอนเฟอโรนี (Bonferroni ผจงจิต อินทสุวรรณ 2528 : 166) ซึ่งสามารถทำได้โดยไม่เกี่ยวข้องกับผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน ในสองหัวข้อแรกดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผลการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนโดยใช้ตัวแปรตาม 8 ตัว พบผลในส่วนนี้ 3 ตัวคือ พฤติกรรมการสอนของครูแปรปรวนไปตามการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ในปริมาณที่ยอมรับได้ ($F = 18.17$, $p < .001$) (ตาราง 1) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ มีคะแนนพฤติกรรมการสอนสูงกว่า (74.56) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.27 ครูที่ไม่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ (62.83) (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 13.59) แต่ไม่พบผลการฝึกทางพุทธและปฏิสัมพันธ์ของการฝึกสองแบบนี้ต่อพฤติกรรมการสอนของครู

ตาราง 1 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง เมื่อการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ และการฝึกทางพุทธ เป็นตัวแปรอิสระ โดยมีจิตลักษณะ ลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมการทำงานเป็นตัวแปรตามในกลุ่มรวม

ตัวแปรตาม	จำนวน	ฝึกพฤติกรรม	ฝึกพุทธ	ปฏิสัมพันธ์
ความเชื่ออำนาจในตน	76	<1	1.16	<1
ทัศนคติต่องาน	76	<1	<1	<1
ความเชื่อทางพุทธ (วัดหลัง)	76	<1	6.34 [*]	3.22
ความเชื่อเรื่องกรรม	76	1.60	2.37	<1
พฤติกรรมการสอน	76	18.17 ^{***}	<1	1.32
พฤติกรรมการอบรมจริยธรรม	76	<1	<1	3.39
พฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า	75	8.78 ^{***}	2.25	<1
สุขภาพจิต	76	18.77 ^{***}	<1	<1
เหตุผลเชิงจริยธรรม	76	<1	4.13 [*]	<1

***, **, * มีนัยสำคัญที่ระดับ .001, .01, .05

ส่วนการวิเคราะห์เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้าเป็นตัวแปรตาม พบผลว่า พฤติกรรมทำงานรายงานโดยหัวหน้าแปรปรวนไปตามการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ ในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ 8.78, พี < .005) (ตาราง 1) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม จะมีพฤติกรรมการทำงานอย่างเหมาะสม รายงานโดยหัวหน้า (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 44.01) ครูที่ไม่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม (150.24)

(ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 45.55) แต่ไม่พบผลการฝึกทางพุทธและปฏิสัมพันธ์ของการฝึกสองแบบ ต่อพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้าของครู

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง เมื่อพิจารณาสุขภาพจิตเป็นตัวแปรตาม พบว่าสุขภาพจิตของครูแปรปรวนไปตามการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ 18.77, พี < .00) (ตาราง 1) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธ มีสุขภาพจิตดีกว่า (115.72) (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 42.66) ครูที่ไม่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม (159.60) (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 75.31) แต่ไม่พบผลการฝึกทางพุทธและปฏิสัมพันธ์ของการฝึกสองแบบนี้ต่อสุขภาพจิตของครู

สรุปในช่วงนี้ได้ว่า ครูที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ มีพฤติกรรมการสอน สุขภาพจิตดี และพฤติกรรมการทำงานอย่างเหมาะสม รายงานโดยหัวหน้ามากกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์

ผลการฝึกทางพุทธศาสนา จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางพบอิทธิพลของการฝึกทางพุทธศาสนาต่อตัวแปรตามสองตัวคือ ความเชื่อทางพุทธแปรปรวนไปตามการฝึกพุทธ ในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ = 6.34, พี < .01) (ตาราง 1) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่ได้รับการฝึกพุทธ จะมีความเชื่อพุทธ (49.64) (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.59) ในภายหลังสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกพุทธ (46.71) (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.24) แต่ไม่พบผลการฝึกทางพุทธ และปฏิสัมพันธ์ของการฝึกสองแบบนี้ต่อความเชื่อพุทธของครู

นอกจากนี้ จากตาราง 1 ยังพบว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมของครูแปรปรวนไปตามการฝึกพุทธ ในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ = 4.13, พี < .05) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่ได้รับการฝึกพุทธ จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรม (46.38) (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.41) ในภายหลัง สูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกพุทธ (44.12) (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.04) แต่ไม่พบผลการฝึกทางพุทธ และปฏิสัมพันธ์ของการฝึกสองแบบนี้ต่อเหตุผลเชิงจริยธรรมของครู

จึงสรุปผลการฝึกทางพุทธศาสนาได้ว่า ครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธศาสนา จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนาหลังฝึก และเหตุผลเชิงจริยธรรมวัดหลังฝึก สูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกทางพุทธศาสนา

ผลการฝึก 4 สภาวะ เพื่อที่จะได้พิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามแต่ละตัว ในกลุ่มครูที่ได้รับการฝึกแตกต่างกันเป็น 4 สภาวะ จะทำให้ทราบในรายละเอียดว่าการฝึกสองด้าน ด้านเดียว และไม่ฝึกเลยนั้นจะให้ผลแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร จึงได้ทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ของกลุ่มครูทั้ง 4 สภาวะ โดยวิธีของ บอนเฟอโรนี (Bonferoni ผจจจิต อินทสุวรรณ 2528 : 166) ดังในตาราง 1 - 6 ในภาคผนวก ข. ซึ่งวิธีการนี้เป็น การวิเคราะห์ที่แยกต่างหากจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two way ANOVA) ที่ได้ทำไปแล้วในตอนต้น

ผลปรากฏว่า (1) ครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธิฯ อย่างเดียวจะมีทัศนคติที่ดีต่องานต่ำสุดแตกต่างจากอีก 3 สภาวะ (2) ครูที่ได้รับการฝึกทั้งสองด้านจะมีความเชื่อทางพุทธสูงกว่าครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธิฯ ด้านเดียว และครูที่ไม่ได้รับการฝึกเลย (3) ครูที่ได้รับการฝึกทั้งสองด้านจะมีความเชื่อเรื่องกรรมสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกเลย (4) ครูที่ได้รับการฝึกทั้งสองด้าน และฝึกพุทธิฯ ด้านเดียว จะมีพฤติกรรมการสอนเหมาะสมมากกว่าครูที่ได้รับการฝึกพุทธด้านเดียว และครูที่ไม่ได้รับการฝึกเลย (5) ครูที่ได้รับการฝึกทั้งสองด้าน มีสุขภาพจิตดีมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกเลย และครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธด้านเดียว ส่วนครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธิฯ จะมีสุขภาพจิตดีมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกเลย (ค่าเฉลี่ยต่ำแสดงว่าสุขภาพจิตดีมาก) (6) ครูที่ได้รับการฝึกทั้งสองด้าน มีพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้าสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกเลย และครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธด้านเดียว ส่วนครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธิฯ ด้านเดียว มีพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้าสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกเลย

ส่วนการฝึกทั้ง 4 สภาวะนี้ให้ผลไม่แตกต่างกันใน 3 ตัวแปรตามที่วิเคราะห์ คือ ความเชื่ออำนาจในตน พฤติกรรมการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน และลักษณะเหตุผลเชิงจริยธรรม

สรุปแล้วพบว่า (1) การฝึกสองด้านเท่านั้นที่ให้ผลดีต่อตัวแปรตาม แตกต่างจากกลุ่มควบคุม ซึ่งไม่ฝึกเลย แต่การฝึกด้านเดียวไม่ให้ผลต่างจากการไม่ได้ฝึกเลยนั้น ปรากฏที่ตัวแปรความเชื่อเรื่องกรรม เพียงตัวเดียว (2) การฝึก 2 ด้านให้ผลดีมากกว่า กลุ่มที่ไม่ฝึกเลย และกลุ่มฝึกพุทธเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นการฝึกทางพุทฺธิฯ ให้ผลดีว่าการไม่ฝึกเลยด้วยนั้น ปรากฏในตัวแปร 3 ตัวคือ สุขภาพจิตของครู พฤติกรรมการสอน และพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า (3) ส่วนการฝึก 2 ด้านได้ผลดีว่าการฝึกทางพุทฺธิฯ เพียงด้านเดียว ปรากฏใน 2 ตัวแปรตามคือ ทักษะคติต้องงาน และความเชื่อทางพุทฺธิฯ (4) ส่วนการฝึก 4 สภาวะให้ผลไม่แตกต่างกันมากพอ จะยอมรับได้ใน 3 ตัวแปรตามคือ ความเชื่ออำนาจในตน ลักษณะเหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมอบรมจริยธรรมของครู

จึงสรุปได้จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของตัวแปรตาม 9 ตัว และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ได้ว่า การฝึกทางพุทฺธิกรรมศาสตร์ให้ผลดีต่อตัวแปรตาม 3 ตัว คือ พฤติกรรมการทำงานของครู 2 ด้าน และสุขภาพจิต ส่วนการฝึกทางพุทฺธิศาสนาให้ผลดีต่อจิตลักษณะทางจริยธรรม 2 ด้านของครู คือ ความเชื่อทางพุทฺธิศาสนา และเหตุผลเชิงจริยธรรมของครู ส่วนการฝึก 2 ด้านร่วมกันให้ผลดีว่าการไม่ได้ฝึกเลยใน 5 ตัวแปรตามคือ พฤติกรรมการทำงานของครู 2 ตัวแปร ความเชื่อ 2 ตัวแปร และสุขภาพจิต นอกจากนั้นการฝึก 2 ด้านร่วมกันยังให้ผลดีว่าการฝึกด้านเดียว ใน 5 ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการทำงานของครู 2 ตัวแปร ความเชื่อทางพุทฺธิฯ สุขภาพจิต และทักษะคติต้องงานครู

ผลการฝึกอบรมทางพุทฺธิกรรมศาสตร์และการฝึกทางพุทฺธิของผู้ที่มีลักษณะบางประการต่างกัน ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง ต่อไปนี้ได้ใช้การอบรมแต่ละอย่างร่วมกับลักษณะบางประการที่ต่างกัน เช่น อายุ งานตรงอุปนิสัย ความเชื่อทางพุทฺธิ การปฏิบัติทางพุทฺธิ วิถีชีวิตทางพุทฺธิเป็นตัวแปรอิสระ ตัวแปรตามได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตน ทักษะคติต่อการทำงาน สุขภาพจิต เหตุผลเชิงจริยธรรม ความเชื่อทางพุทฺธิ ความเชื่อเรื่องกรรม พฤติกรรมการสอน พฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า การเสนอผลการวิเคราะห์แยกเป็น 2 หัวข้อคือ การฝึกทางพุทฺธิกรรมศาสตร์ของผู้ที่มีลักษณะบางประการต่างกัน และการฝึกทางพุทฺธิของผู้ที่มีลักษณะบางประการต่างกัน

ผลการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ของผู้ที่มีลักษณะบางประการต่างกัน ในการวิเคราะห์ ส่วนนี้ มีตัวแปรอิสระ 2 ตัวคือ เป็นตัวแปรจัดกระทำ 1 ตัวได้แก่ การฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ ตัวแปรอิสระที่เป็นลักษณะของครูที่เข้ารับการฝึก คือ อายุโดยแบ่งกลุ่มครูตามค่าเฉลี่ยของกลุ่ม รวมคือ 41.98 ปี แบ่งเป็นกลุ่มอายุสูงกว่าค่าเฉลี่ยคือ อายุ 42 - 57 ปี กลุ่มอายุต่ำ คืออายุ 25 - 41 ปี ส่วนตัวแปรตามมี 9 ตัวคือ จิตลักษณะ 4 ตัวได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตน ทักษะการทำงาน สุขภาพจิต เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะทางพุทธ 2 ตัวได้แก่ ความเชื่อทางพุทธ และความเชื่อเรื่องกรรม ส่วนพฤติกรรมการทำงาน 3 ตัวแปรได้แก่ พฤติกรรมการอบรมจริยธรรม และพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า

จากการวิเคราะห์ในตาราง 2 จะไม่กล่าวถึงอิทธิพลของการฝึกทางพฤติกรรม ที่ส่งผลต่อ ตัวแปรตามซ้ำอีก ตัวแปรตามความเชื่อทางพุทธแปรปรวนไปตามอายุในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ = 13.47, พี < .001) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่อายุน้อยกว่า มีความเชื่อทางพุทธ (51.39) สูงกว่าครูที่มีอายุน้อย (45.26) แต่ไม่พบผลปฏิสัมพันธ์ของการ ฝึกพฤติกรรม กับอายุต่อตัวแปรตามนี้

เมื่อให้ตัวแปรอิสระ 2 ตัวคือ เป็นตัวแปรจัดกระทำ 1 ตัวได้แก่ การฝึกพฤติกรรม ศาสตร์ ตัวแปรอิสระอีกตัวหนึ่ง คือ งานตรงอุปนิสัยโดยแบ่งกลุ่มครูตามค่าเฉลี่ยของกลุ่มรวม คือ 40.71 กลุ่มงานตรงอุปนิสัยน้อยคือ ผู้มีคะแนน 20 - 40.71 คะแนน ส่วนกลุ่มงานตรงอุปนิสัย มากคือผู้มีคะแนนเกิน 40.71 ขึ้นไป ส่วนตัวแปรตามมี 9 ตัว คือ จิตลักษณะ 4 ตัว ลักษณะ ทางพุทธ 2 ตัว และพฤติกรรมการทำงาน 3 ตัว จากตาราง 2 พบว่า ตัวแปรตามความเชื่อ อำนาจในตนแปรปรวนไปตามงานตรงอุปนิสัยในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ = 5.29, พี < .05) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่มีงานตรงอุปนิสัยมาก จะมีความเชื่ออำนาจ ในตน (57.79) สูงกว่าครูที่มีงานตรงอุปนิสัยน้อย (50.64) แต่ไม่พบผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึก พฤติกรรม กับงานตรงอุปนิสัย นอกจากนี้ได้พบว่า (ตาราง 2) ทักษะการทำงานแปรปรวนไป ตามงานตรงอุปนิสัยในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ 36.21, พี < .001) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของ ครูสองประเภทพบว่า ครูที่มีงานตรงอุปนิสัยมาก มีทักษะการทำงาน (88.30) สูงกว่าครูที่มีงาน

ตาราง 2 ค่าเอพีในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางเพื่อพิจารณาการฝึกทางสถิติ และลักษณะเฉพาะเป็นตัวแปรอิสระ ลักษณะทางเพศ และพฤติกรรมการ ลักษณะจิตใจ ลักษณะทางเพศ และพฤติกรรมการ ทำงานเป็นตัวแปรตาม

ตัวแปรตาม	จำนวน	ฝึกทางสถิติ	อายุ	งานตรงอุปนิสัย	ความเชื่อทางพุทธเดิม	การปฏิบัติทางพุทธ	วิถีชีวิตทางพุทธ	ปฏิสัมพันธ์
ความเชื่ออำนาจโชคลาภ	76	1.52	<1	5.29*	2.19	5.53*	2.37	<1
ทัศนคติต่อการทำงาน	76	1.35	1.76	36.21**	3.40	9.15**	8.06**	<1
สุขภาพจิต	76	10.01**	<1	2.18	<1	<1	<1	<1
เหตุผลเชิงจริยธรรม	76	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1
ความเชื่อทางพุทธ	76	1.50	13.47***	2.61	21.89***	18.88***	15.36***	<1
ความเชื่อเรื่องกรรม	76	1.81	1.35	<1	24.92***	21.81***	15.59***	<1
พฤติกรรมการสูบบุหรี่	76	16.93***	<1	1.63	4.93*	2.96	3.87*	<1
พฤติกรรมการอบวชิรธรรม	76	<1	<1	<1	3.43	16.43**	6.90*	<1
พฤติกรรมการทำงาน								
รายงานโดยหัวหน้า	75	9.28**	<1	<1	<1	<1	<1	<1

* **, *** วิกฤตการณ์ทางสถิติที่ระดับ .05, .01, .001

ตรงอุปนิสัยน้อย (75.33) แต่ไม่พบผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึกปฏิบัติ กับงานตรงอุปนิสัย สรุปได้ว่า ครูที่มีงานตรงอุปนิสัยมาก จะมีความเชื่ออำนาจในตนและทัศนคติต่องานสูงกว่าครูที่มีงานตรงอุปนิสัยน้อย ในการวิเคราะห์ต่อไป มีตัวแปรอิสระ 2 ตัวคือ เป็นตัวแปรจัดกระทำ 1 ตัว ได้แก่ การฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ ตัวแปรอิสระอีกตัวหนึ่งคือ ความเชื่อทางพุทธเดิม (วัดก่อน) ได้แบ่งกลุ่มครูเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีความเชื่อทางพุทธเดิมสูง และต่ำ โดยใช้ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธเดิมคือ 46.43 กลุ่มความเชื่อทางพุทธต่ำ คือ ผู้ที่มีคะแนน 20 - 46 คะแนน ส่วนกลุ่มที่มีความเชื่อสูงคือผู้ที่มีคะแนนเกิน 46 คะแนนขึ้นไป ส่วนตัวแปรตามมี 9 ตัวคือ จิตลักษณะ 4 ตัว ลักษณะทางพุทธ 2 ตัว และพฤติกรรมการทำงานมี 3 ตัว จากตาราง 2 พบว่า ความเชื่อทางพุทธแปรปรวนไปตามความเชื่อทางพุทธเดิมในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ = 21.89, พี < .001) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่มีความเชื่อทางพุทธเดิมสูงจะมีความเชื่อทางพุทธ (52.13) สูงกว่าครูที่มีความเชื่อทางพุทธเดิมต่ำ (44.32) แต่ไม่พบผลการฝึกทางปฏิบัติ และผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึกปฏิบัติ กับความเชื่อทางพุทธเดิม

จากตาราง 2 พบว่าความเชื่อเรื่องกรรมแปรปรวนไปตามความเชื่อทางพุทธเดิม ในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ = 24.92, พี < .000) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่มีความเชื่อทางพุทธเดิมสูงจะมีความเชื่อเรื่องกรรม (106.74) สูงกว่าครูที่มีความเชื่อทางพุทธเดิมต่ำ (94.14) แต่ไม่พบผลการฝึกทางปฏิบัติ และผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึกปฏิบัติ กับความเชื่อทางพุทธเดิม

ส่วนพฤติกรรมการสอนของครูจะแปรปรวนไปตามความเชื่อทางพุทธเดิม ในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ 4.93, พี < .05) (ตาราง 2) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่มีความเชื่อทางพุทธสูง จะมีพฤติกรรมการสอน (72.33) สูงกว่าครูที่มีความเชื่อทางพุทธเดิมต่ำ (65.81) พบผลการฝึกทางปฏิบัติ แต่ไม่พบผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึกทางปฏิบัติ กับความเชื่อทางพุทธเดิม สรุปได้ว่าครูที่มีความเชื่อทางพุทธเดิมสูง จะมีความเชื่อเรื่องกรรม ความเชื่อทางพุทธ วัฏภายหลัง และพฤติกรรมการสอน สูงกว่าครูที่มีความเชื่อทางพุทธเดิมต่ำ

การวิเคราะห์ในต่อไป เป็นการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง ที่มีตัวแปรอิสระคือ การฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ และการปฏิบัติทางพุทธ โดยแบ่งครูออกเป็น 2 กลุ่มด้วย ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธ 49.87 ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำคือครูที่มีคะแนน 29 - 49.87 ส่วนครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูงคือ ครูที่มีคะแนนเกิน 49.87 ตัวแปรตามมี 9 ตัว จากตาราง 2 พบว่า ความเชื่ออำนาจในตน แปรปรวนไปตามการปฏิบัติทางพุทธ ในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ = 5.53, พี < .05) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูง จะมีความเชื่ออำนาจในตน (57.52) สูงกว่าครูที่ปฏิบัติทางพุทธต่ำ (50.78) แต่ไม่พบผลการฝึกทางพฤติกรรม และผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึกพฤติกรรม กับการปฏิบัติทางพุทธ และพบว่าทัศนคติต่อการทำงานแปรปรวนไปตามการปฏิบัติทางพุทธ ในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ 9.15, พี < .01) (ตาราง 2) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูง จะมีทัศนคติที่ดีต่องาน (85.66) สูงกว่าครูที่ปฏิบัติทางพุทธต่ำ (78.56) แต่ไม่พบผลการฝึกทางพฤติกรรม และผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึกพฤติกรรม กับการปฏิบัติทางพุทธ ส่วนความเชื่อทางพุทธ พบว่าแปรปรวนไปตามการปฏิบัติทางพุทธในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ = 18.88, พี < .001) (ตาราง 2) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูง จะมีความเชื่อทางพุทธ (51.48) สูงกว่าครูที่ปฏิบัติทางพุทธต่ำ (44.00) แต่ไม่พบผลการฝึกทางพฤติกรรม และผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึกพฤติกรรม กับการปฏิบัติทางพุทธ นอกจากนี้ความเชื่อในแนวกรรมยังแปรปรวนตามการปฏิบัติทางพุทธในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ 21.81, พี < .001) (ตาราง 2) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูงจะมีความเชื่อเรื่องกรรม (105.70) สูงกว่าครูที่ปฏิบัติทางพุทธต่ำ (93.59) แต่ไม่พบผลการฝึกทางพฤติกรรม และไม่มีปฏิสัมพันธ์ของการฝึกทางพฤติกรรม กับการปฏิบัติทางพุทธ

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการสอนของครูเป็นตัวแปรตาม ไม่พบว่าการปฏิบัติทางพุทธมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสอน แต่พบผลการฝึกทางพฤติกรรม ไม่พบปฏิสัมพันธ์ของการฝึกพฤติกรรม กับการปฏิบัติทางพุทธ

การวิเคราะห์เมื่อมีพฤติกรรมการอบรมจริยธรรมเป็นตัวแปรตาม พบว่าพฤติกรรมการอบรมจริยธรรมแปรปรวนไปตามการปฏิบัติทางพุทธ ในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ 16.43,

พื <.001) (ตาราง 2) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภท พบว่าครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูง มีพฤติกรรมการอบรมจริยธรรม (73.45) สูงกว่าครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ (65.56) แต่ไม่พบผลการฝึกทางพละฯ และผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึกทางพละฯ กับการปฏิบัติทางพุทธต่อพฤติกรรมการอบรมจริยธรรม

เมื่อพิจารณาการทำงานรายงานโดยหัวหน้าเป็นตัวแทนตาม พบว่าการปฏิบัติทางพุทธไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า แต่พบผลการฝึกพละฯ ไม่พบผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึกพละฯ กับการปฏิบัติทางพุทธ

สรุปได้ว่า ในกลุ่มครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูง จะมีความเชื่ออำนาจในตน ทศคติต่องาน ความเชื่อทางพุทธ ความเชื่อเรื่องกรรม พฤติกรรมการอบรมจริยธรรมสูงกว่า ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางเมื่อพิจารณาการฝึกทางพละฯ และวิถีชีวิตทางพุทธ เป็นตัวแปรอิสระ วิถีชีวิตต่ำและสูง แบ่งโดยใช้ค่าเฉลี่ย 47.12 ครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธต่ำ จะมีคะแนน 31 - 47.12 วิถีชีวิตทางพุทธสูงคือ ครูที่มีคะแนนสูงกว่า 47.12 ส่วนตัวแปรตามคือ ตัวแปรทั้ง 9 ตัวดังกล่าวมาแล้ว

จากตาราง 2 พบว่าทัศนคติต่อการทำงานแปรปรวนไปตามวิถีชีวิตทางพุทธในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ = 8.06, พื <.01) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่มีวิถีชีวิตสูง จะมีทัศนคติต่อการทำงาน (86.03) สูงกว่าครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธต่ำ (79.14) ไม่พบผลการฝึกทางพละฯ และผลการปฏิสัมพันธ์ของการฝึกพละฯ กับวิถีชีวิตทางพุทธในทัศนคติต่อการทำงาน เมื่อตัวแปรตามคือ ความเชื่อทางพุทธ จากตาราง 2 พบว่าความเชื่อทางพุทธแปรปรวนไปตามวิถีชีวิตทางพุทธในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ = 15.36, พื <.001) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของครูสองประเภทพบว่า ครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธสูงจะมีความเชื่อทางพุทธ (51.51) สูงกว่าครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธต่ำ (44.97) ไม่พบผลการฝึกทางพละฯ และผลการปฏิสัมพันธ์ของการฝึกพละฯ กับวิถีชีวิตทางพุทธต่อความเชื่อทางพุทธ

จากการวิเคราะห์โดยมีตัวแปรตามเป็นความเชื่อเรื่องกรรม พบว่าความเชื่อเรื่องกรรมแปรปรวนตามวิถีชีวิตทางพุทธ ในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ 15.59, พี < .001) (ตาราง 2) ครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธสูงจะมีความเชื่อเรื่องกรรมสูง (105.60) กว่าครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธต่ำ (95.32) พบผลการฝึกทางพฤติกรรม แต่ไม่พบผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึกทางพฤติกรรมกับวิถีชีวิตทางพุทธต่อความเชื่อเรื่องกรรม

นอกจากนี้ยังพบว่า พฤติกรรมการสอน แปรปรวนตามวิถีชีวิตทางพุทธ ในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ 3.87, พี < .01) (ตาราง 2) คือ ครูที่มีวิถีชีวิตสูง จะมีพฤติกรรมการสอน (71.72) สูงกว่าครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธต่ำ (66.46) พบผลการฝึกทางพฤติกรรม แต่ไม่พบผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึกทางพฤติกรรม กับวิถีชีวิตทางพุทธต่อพฤติกรรมการสอน

พฤติกรรมการอบรมจริยธรรมแปรปรวนไปตามวิถีชีวิตทางพุทธ ในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ 6.90, พี < .05) (ตาราง 2) ครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธสูง จะมีพฤติกรรมการอบรมจริยธรรมสูง (72.69) กว่าครูที่มีวิถีชีวิตต่ำ (67.43) ไม่พบผลการฝึกอบรมทางพฤติกรรม และผลปฏิสัมพันธ์ของการฝึกทางพฤติกรรม และวิถีชีวิตทางพุทธ

สรุปได้ว่า ครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธสูง จะมีทัศนคติต่อการทำงาน ความเชื่อทางพุทธ ความเชื่อเรื่องกรรม พฤติกรรมการสอน พฤติกรรมอบรมจริยธรรม สูงกว่าครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธต่ำ

สรุปผลจากตาราง 2 ได้ว่า ครูในกลุ่มตัวอย่างนี้ ถ้าเป็นผู้ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูง (คือมีความเชื่อทางพุทธสูง มีการปฏิบัติทางพุทธมาก และมีวิถีชีวิตทางพุทธสูง) จะเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง มีทัศนคติที่ดีต่องานมาก และมีพฤติกรรมการสอนและพฤติกรรมการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียนสูงกว่า ครูที่มีลักษณะทางพุทธต่ำ แต่ครูที่มีลักษณะทางพุทธ 3 ด้านนี้ ในปริมาณต่างกัน ไม่แตกต่างกันทางด้านสุขภาพจิต เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมการทำงานโดยหัวหน้าเป็นผู้รายงาน ส่วนครูที่งานตรงกับอุปนิสัยมากนั้น มีความเชื่ออำนาจในตนสูงและมีทัศนคติที่ดีต่องานสูงกว่าครูที่งานตรงกับอุปนิสัยน้อย อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการทำงาน 3 ด้านของครูที่งานตรงกับอุปนิสัยมาก กับน้อยนั้น ไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ เมื่อกำหนดกลุ่มตามการฝึกพฤติกรรม และการปฏิบัติทางพุทธเดิม เป็น 4 กลุ่ม ตามวิธีของ บอนเฟอโรน (Bonferroni ผจงจิต อินทสุวรรณ 2528 : 166) พบว่าครูที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม ด้วยกัน ถ้ามีการปฏิบัติทางพุทธสูงจะมีความเชื่ออำนาจในตนและทัศนคติที่ดีต่องานสูงกว่าครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำกว่า (ตาราง 10 - 11) (ภาคผนวก) ส่วนครูที่เดิมมีการปฏิบัติทางพุทธต่ำนั้น ผู้ที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม มีคะแนนความเชื่ออำนาจในตนต่ำกว่า ผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกพฤติกรรม ผลส่วนนี้กลับกันที่คาดหมายไว้ ในตัวแปรตามความเชื่อทางพุทธพบว่า (1) ครูที่ได้รับการฝึกพฤติกรรม และไม่ฝึกทางพฤติกรรม ทั้งสองกลุ่ม ถ้ามีอายุมาก ความเชื่อทางพุทธเดิมสูง การปฏิบัติทางพุทธสูง จะมีความเชื่อทางพุทธสูงกว่าครูในลักษณะตรงกันข้าม (ตาราง 12 - 14 ภาคผนวก) (2) ครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธต่ำด้วยกัน ถ้าได้รับการฝึกพฤติกรรม จะมีความเชื่อทางพุทธสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึก (ตาราง 15 ภาคผนวก) ตัวแปรตามพฤติกรรมกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า พบว่า ครูที่มีอายุมาก งานตรงอุปนิสัยสูง ความเชื่อทางพุทธต่ำ การปฏิบัติทางพุทธต่ำ วิถีชีวิตทางพุทธสูง ถ้าได้รับการฝึกพฤติกรรม จะมีพฤติกรรมกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้าสูงกว่าครูที่มีลักษณะเดียวกัน แต่ไม่ได้รับการฝึก (ตาราง 16 - 20 ภาคผนวก) ตัวแปรตามพฤติกรรมกรรมการสอน พบว่า (1) ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำเหมือนกัน ถ้าครูได้รับการฝึกทางพฤติกรรม จะมีพฤติกรรมกรรมการสอนสูงกว่าครูลักษณะเดียวกัน ที่ไม่ได้รับการฝึก (ตาราง 24 ภาคผนวก) (2) ครูที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม ถ้ามีงานตรงอุปนิสัยทั้งมากและน้อย วิถีชีวิตทางพุทธทั้งสูงและต่ำ จะมีพฤติกรรมกรรมการสอนสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม (ตาราง 22 และตาราง 25 ภาคผนวก) (3) ตัวแปรตามพฤติกรรมกรรมการอบรมจริยธรรม พบว่าครูที่ได้รับการฝึกหรือไม่ฝึกก็ตามถ้ามีการปฏิบัติทางพุทธสูง จะมีพฤติกรรมอบรมจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่มีการปฏิบัติต่ำ (ตาราง 26 ภาคผนวก) ตัวแปรตามสุขภาพจิต พบว่า (1) ครูที่อายุมาก งานตรงอุปนิสัยสูง ความเชื่อทางพุทธต่ำ ถ้าได้รับการฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ จะมีสุขภาพจิตดีกว่าครูลักษณะเดียวกันที่ไม่ได้รับการฝึก (ตาราง 27 - 31 ภาคผนวก) (2) ครูที่ได้รับการฝึกด้วยกัน ถ้ามีงานตรงอุปนิสัยสูง จะมีสุขภาพจิตดีกว่าครูที่มีงานตรงอุปนิสัยต่ำ (ตาราง 28 ภาคผนวก) ตัวแปรตามความเชื่อเรื่องกรรมพบว่า

(1) ครูที่ได้รับการฝึกด้วยกันถ้ามีความเชื่อทางพุทธสูง จะมีความเชื่อเรื่องกรรมสูงกว่าครูที่มีลักษณะตรงกันข้าม (ตาราง 32 - 34 ภาคผนวก) (2) ครูที่ได้รับการฝึก และผู้ที่ไม่ได้ฝึก ถ้ามีการปฏิบัติทางพุทธแต่เดิมสูง และวิถีชีวิตทางพุทธสูง จะมีความเชื่อเรื่องกรรมสูงกว่าผู้ที่มีลักษณะทางพุทธ 2 ประการนี้ต่ำ (3) ส่วนครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธด้วยกันนั้น ถ้างานตรงอุปนิสัยมากจะมีพฤติกรรมการสอนมากกว่าครูที่ทำงานตรงอุปนิสัยน้อย

จากการเปรียบเทียบกลุ่ม 4 กลุ่ม ที่ได้รับการฝึกพุทธ หรือไม่ได้ฝึกพร้อมกับตัวแปรอิสระ อีกทั้งละตัว โดยให้ทั้งหมด 5 ตัวด้วยกัน แล้วเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนตัวแปรตามทีละตัว มีทั้งหมด 9 ตัวด้วยกัน พบผลเป็น 3 ประการดังต่อไปนี้ (1) พบว่าครูที่มีการฝึกพุทธ มีลักษณะต่อไปนี้ 4 ด้านสูงหลังฝึก มากกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก คือ ความเชื่อทางพุทธศาสนา (วัดหลังฝึก) พฤติกรรมการทำงานที่หัวหน้ารายงาน พฤติกรรมการสอนที่ครูรายงานและสุขภาพจิตดี โดยพบผลของการฝึกเฉพาะในครูที่มีลักษณะทางพุทธศาสนา 2 ด้าน ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธ แต่เดิมต่ำ ครูที่มีอายุมาก และครูที่งานตรงกับอุปนิสัยมาก ส่วนในกลุ่มครูที่ได้รับการฝึกด้วยกัน ถ้างานตรงกับอุปนิสัยมาก จะมีสุขภาพจิตดี และพฤติกรรมการสอนหลังฝึก สูงกว่าผู้ที่ฝึกด้วยกัน แต่งานตรงกับอุปนิสัยน้อย (2) พบผลที่กลับกันที่คาดหมายคือ ครูที่ไม่ได้ฝึกทางพุทธ มีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่าครูที่ได้รับการฝึก โดยพบผลเช่นนี้ในครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธแต่เดิมต่ำ (3) ไม่พบความแตกต่างของลักษณะต่อไปนี้ในผู้ที่ฝึกทางพุทธ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่ได้ฝึก คือ ทักษะคิดต่องาน เหตุผลเชิงจริยธรรม ความเชื่อเรื่องกรรมและพฤติกรรมอบรมจริยธรรมของครู

ผลของการฝึกทางพุทธศาสนาของผู้ที่มีลักษณะบางประการต่างกัน ในการวิจัยส่วนนี้มีตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ ตัวแปรจัดกระทำ 1 ตัวได้แก่ การฝึกทางพุทธศาสนา และตัวแปรอิสระที่เป็นลักษณะของครูได้แก่ อายุ งานตรงอุปนิสัย ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ วิถีชีวิตทางพุทธ ส่วนตัวแปรตามได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตน ทักษะคิดต่อการทำงาน สุขภาพจิต เหตุผลเชิงจริยธรรม ความเชื่อทางพุทธ ความเชื่อเรื่องกรรม พฤติกรรมการสอน พฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า เมื่อทำการวิเคราะห์แล้ว ผลปรากฏว่า

ตาราง 3 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางเมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธและลักษณะเฉพาะเป็นตัวแปรอิสระ ลักษณะหัวใจ
ลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมการทำงานเป็นตัวแปรตาม

ตัวแปรตาม	จำแนก	ฝึกพุทธ	อายุ	งานตรงอุปนิสัย	ความเชื่อทางพุทธ	การปฏิบัติทางพุทธ	วิถีชีวิตทางพุทธ	ปฏิสัมพันธ์
ความเชื่ออำนาจในตนเอง	76	1.93	1.34	6.06 [*]	2.02	5.25 ^{**}	2.45	<1
ทัศนคติต่อการทำงาน	76	<1	1.19	40.31 ^{***}	3.01	8.775 ^{***}	8.37 ^{***}	<1
สุขภาพจิต	76	2.31	1.69	1.15	<1	<1	<1	<1
เหตุผลเชิงจริยธรรม	76	4.28 [*]	<1	<1	<1	<1	<1	<1
ความเชื่อทางพุทธ	76	<1	9.75 ^{**}	2.57	23.14 ^{***}	21.04 ^{***}	15.51 ^{***}	<1
ความเชื่อเรื่องกรรม	76	1.44	<1	<1	26.01 ^{***}	23.04 ^{***}	15.98 ^{***}	<1
พฤติกรรมการสอน	76	<1	<1	<1	4.84 [*]	3.10	3.08	<1
พฤติกรรมการอบรมจริยธรรม	76	<1	<1	<1	3.41	16.90 ^{***}	15.98 ^{***}	<1
พฤติกรรมการทำงาน								
รายงานโดยหัวหน้า	76	1.69	<1	<1	<1	<1	<1	<1

* , ** , *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, .01, .001

ตัวแปรอิสระ ไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (ตาราง 3) ส่วนผลอื่น ๆ ช้ำกับที่กล่าวมาแล้วในตาราง 2 ในส่วนนี้จึงขอเสนอผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ดังต่อไปนี้ ในตัวแปรตาม ความเชื่ออำนาจในตน กลุ่มครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธด้วยกัน ถ้าครูมีความเชื่อทางพุทธเดิมสูง และการปฏิบัติทางพุทธสูง จะมีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่าครูในลักษณะตรงกันข้าม (ตาราง 35 - 36 ภาคผนวก) ตัวแปรตามทัศนคติต่องาน พบว่า ครูที่ได้รับการฝึกพุทธด้วยกัน ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูง จะมีทัศนคติต่องานสูงกว่าคนปฏิบัติทางพุทธต่ำ (ตาราง 37 ภาคผนวก) ตัวแปรตามเชื่อทางพุทธพบว่า (1) ครูที่ได้รับการฝึกด้วยกันถ้าเป็นครูอายุมาก ความเชื่อทางพุทธเดิมสูง และวิถีชีวิตทางพุทธสูง จะมีความเชื่อทางศาสนา (วัดหลังฝึก) สูงกว่าครูที่มีลักษณะตรงข้าม (ตาราง 38 - 41 ภาคผนวก) (2) ในหมู่ครูที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำหรือมีวิถีชีวิตทางพุทธสูง ถ้าได้รับการฝึกทางพุทธ จะมีความเชื่อทางพุทธสูงกว่าครูที่มีลักษณะเดียวกันที่ไม่ได้รับการฝึก (ตาราง 39, 41 ภาคผนวก) ตัวแปรเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องกรรม พบว่า กลุ่มครูที่ได้รับการฝึกด้วยกันหรือไม่ฝึกด้วยกัน ถ้ามีความเชื่อทางพุทธเดิม การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตทางพุทธสูง จะมีความเชื่อเรื่องกรรมสูงกว่าครูที่มีลักษณะตรงกันข้าม (ตาราง 42 - 44 ภาคผนวก) ตัวแปรตาม พฤติกรรมการสอน พบว่ากลุ่มครูที่ได้รับการฝึกพุทธด้วยกันถ้าครูที่มีความเชื่อทางพุทธสูง จะมีพฤติกรรมการสอนสูงกว่าครูที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ (ตาราง 45 ภาคผนวก) ตัวแปรตามพฤติกรรมการอบรมจริยธรรม พบว่าครูที่ได้รับการฝึกพุทธด้วยกัน ถ้าครูมีวิถีชีวิตทางพุทธสูงจะมีพฤติกรรมอบรมจริยธรรมสูงกว่าครูที่มีลักษณะตรงกันข้าม (ตาราง 46 - 47 ภาคผนวก) ตัวแปรตาม เหตุผลเชิงจริยธรรมพบว่า ครูที่มีงานตรงอุปนิสัยสูงเหมือนกันกับครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธ จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก (ตาราง 48 ภาคผนวก) สรุป ได้พบผลการฝึกทางพุทธศาสนาลักษณะ 2 ประการของครูคือ (1) ความเชื่อทางพุทธ (วัดหลังฝึก) ในครูที่มีความเชื่อทางพุทธเดิมสูงและมีวิถีชีวิตทางพุทธสูง (2) เหตุผลเชิงจริยธรรม ในครูที่มีงานตรงอุปนิสัยมาก นอกจากนั้นยังพบว่าในหมู่ครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธนั้น ถ้ามีลักษณะทางพุทธเดิม 3 ประการสูง จะมีความเชื่ออำนาจในตนสูง มีความเชื่อทางพุทธ (วัดหลังฝึก) สูง มีทัศนคติต่องานสูง มีพฤติกรรมการสอน และพฤติกรรมการอบรม

จริยธรรมสูงกว่าครูที่มีลักษณะทางพุทธ 3 ประการต่ำแต่เดิม ผลนี้ไม่พบในกลุ่มครูที่ไม่ได้ฝึกทางพุทธ ส่วนลักษณะของครูที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงหลังการฝึกทางพุทธคือ สุขภาพจิต และ พฤติกรรมการทำงานที่หัวหน้ารายงาน

สรุปผลการฝึกทางพุทธศาสนาและการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์

1. ทั้งการฝึกปฏิบัติ และฝึกพุทธ ให้ผลดีคล้ายคลึงกันใน 3 ด้านดังนี้

1.1 ความเชื่อทางพุทธ วัดหลังฝึก แต่มีในกลุ่มครูที่มีลักษณะต่างกันคือ การฝึกปฏิบัติ ให้ผลดีต่อความเชื่อทางพุทธ ในครูที่มีลักษณะทางพุทธเดิมต่ำ แต่การฝึกทางพุทธให้ผลดีต่อความเชื่อทางพุทธในครูที่มีลักษณะทางพุทธเดิมสูง

1.2 ในครูที่งานตรงอุปนิสัยสูง พบผลดีของการฝึกปฏิบัติ และฝึกพุทธในต่างตัวแปร การฝึกปฏิบัติ ให้ผลดีต่อสุขภาพจิต และพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้าการฝึกทางพุทธศาสนา ให้ผลดีในครูประเภทเดียวกันนี้ต่อเหตุผลเชิงจริยธรรม

1.3 ในกลุ่มฝึกปฏิบัติ และกลุ่มฝึกพุทธ จะมีผลดีต่อพฤติกรรมการสอนของครูเหมือนกัน แต่ในครูที่ต่างประเภทกันคือ ฝึกปฏิบัติ ให้ผลดีต่อพฤติกรรมการสอนของครูที่งานตรงอุปนิสัยมาก สูงกว่าครูที่งานตรงอุปนิสัยน้อย แต่การฝึกพุทธให้ผลดีต่อพฤติกรรมการสอนของครูที่มีลักษณะทางพุทธเดิมสูง มากกว่าครูที่มีลักษณะทางพุทธเดิมต่ำ

2. การฝึกปฏิบัติ และการฝึกพุทธ ไม่ให้ผลต่อตัวแปรตามที่เป็นตัวเดียวกัน คือ ความเชื่อเรื่องกรรม เพราะพบว่าความเชื่อกรรมขึ้นอยู่กับลักษณะทางพุทธเดิม 3 ด้านของครู มากกว่าการฝึกครั้งนี้

การเปรียบเทียบจิตลักษณะที่มีการวัดซ้ำ ในการวิจัยนี้ได้มีการวัดจิตลักษณะของครู 5 ด้าน ซ้ำสองครั้งคือ วัดก่อนมีการฝึกแบบต่าง ๆ และวัดทันทีหลังการฝึกโดยใช้แบบวัดเดียวกัน ซ้ำสองครั้ง ในเวลาห่างกัน 3 วัน จิตลักษณะเหล่านี้คือ ทศณคติต่องานครูความเชื่อทางพุทธ ความเชื่ออำนาจในตน เหตุผลเชิงจริยธรรมและสุขภาพจิต โดยในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตลักษณะเหล่านี้ จะใช้เวลาที่วัดเป็นตัวแปรอิสระภายในตัวผู้ถูกศึกษา และตัวแปรอิสระตัวที่สาม ร่วมกับการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ (หรือทางพุทธ) และการที่งานตรงกับอุปนิสัย

ของผู้ตอบมากเพียงใด ทั้งนี้จุดมุ่งหมายที่จะพิจารณาผลใน 2 ประเด็นที่สำคัญคือ หนึ่ง ความแตกต่างของจิตลักษณะ ระหว่างก่อนฝึกกับหลังฝึก และสองความเท่าเทียมกันของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการฝึก

ตาราง 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของทัศนคติต่องาน เมื่อพิจารณาการฝึกทางพฤติกรรม ศาสตร์ งานตรงอุปนิสัย และเวลาว่าง ในกลุ่มรวม

แหล่งความแปรปรวน	ดีเอฟ	एमเอฟ	เอฟ
ระหว่างกลุ่ม	72		
การฝึกพฤติกรรม (ก)	1	265.03	2.04
งานตรงอุปนิสัย (ข)	1	6,784.80	52.20***
ก x ข	1	271.23	2.09
ภายในกลุ่ม	72		
เวลาว่าง (ค)	1	564.03	19.52*
ก x ค	1	25.85	<1
ข x ค	1	26.98	<1
ก x ข x ค	1	380.28	13.16**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

เมื่อให้ทัศนคติต่องานเป็นตัวแปรตาม โดยมีการฝึกทางพฤติกรรม งานตรงอุปนิสัย และเวลาเป็นตัวแปรอิสระ ผลการวิเคราะห์พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้ง 3 (ดังตาราง 4) มีผลต่อความแปรปรวนของทัศนคติที่ติดต่อกันของครูในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ = 13.16 พี < .01)

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ ด้วยวิธีการของ บอนเฟอโรนี (Bonferroni พงจิต อินทสุวรรณ. 2528 : 166) พบว่ามีค่าเฉลี่ยของกลุ่ม 2 กลุ่มแตกต่างกันอยู่ 10 คู่ ที่สำคัญมี 2 คู่คือ (1) กลุ่มฝึกพฤติฯ วัดก่อนฝึก ถ้างานตรงอุปนิสัยมาก จะมีทัศนคติที่ดีต่องานสูงกว่าผู้ที่ทำงานตรงอุปนิสัยน้อย (2) กลุ่มครูที่ฝึกพฤติฯ วัดหลังฝึก ถ้างานตรงอุปนิสัยมาก มีทัศนคติที่ดีต่องานมากกว่าครูที่งานตรงอุปนิสัยน้อย สรุปได้ว่า ในกลุ่มฝึกพฤติฯ ไม่ว่าจะวัดทัศนคติก่อนหรือหลังการฝึก ผู้ที่งานตรงอุปนิสัยมากจะมีทัศนคติที่ดีต่องานสูงกว่าผู้ที่งานตรงอุปนิสัยน้อย ส่วนการพิสูจน์ความเท่าเทียมกันทางด้านทัศนคติต่องานของครูก่อนการฝึก พบว่าครูในกลุ่มที่ฝึกพฤติฯ และไม่ฝึกพฤติฯ มีทัศนคติที่ดีต่องาน ครูก่อนฝึกไม่แตกต่างกัน ผลนี้พบในกลุ่มที่แยกย่อยเป็นครู 2 ประเภทด้วย คือครูที่งานตรงกับอุปนิสัยสูง กับต่ำ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าก่อนการฝึกนั้น ครูในกลุ่มที่ฝึกทางพฤติฯ กับครูในกลุ่มที่ไม่ได้ฝึกทางพฤติฯ มีทัศนคติที่ดีต่อครูเท่าเทียมกัน เมื่อให้ทัศนคติต่องานเป็นตัวแปรตาม โดยมีการฝึกทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธและเวลาเป็นตัวแปรอิสระ ผลการวิเคราะห์พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้ง 3 ดังตาราง 5 มีผลต่อความแปรปรวนของทัศนคติในปริมาณที่ยอมรับได้ (เอฟ = 4.10, พี < .05) ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยพิจารณาตัวแปรอิสระ 3 ตัวพร้อมกัน ด้วยวิธี บอนเฟอโรนี (Bonferroni พงจิต อินทสุวรรณ. 2528 : 166) (ดังตาราง 48 ข. ในภาคผนวก) พบว่า ค่าเฉลี่ยของกลุ่มมีแตกต่างกัน 9 คู่ ที่สำคัญควรกล่าวถึงพบว่า มี 2 คู่คือ (1) กลุ่มฝึกพุทธวัดหลัง ถ้าครูมีการปฏิบัติทางพุทธสูง จะมีทัศนคติที่ดีต่องานสูงกว่าครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ (2) กลุ่มฝึกพุทธวัดก่อน ถ้ามีการปฏิบัติทางพุทธสูงจะมีทัศนคติต่องานดีกว่าครูที่มีการปฏิบัติต่ำ แสดงว่า ครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธด้วยกัน ไม่ว่าจะวัดทัศนคติก่อนหรือวัดหลังฝึก ก็พบว่าถ้าครูมีการปฏิบัติทางพุทธสูงจะมีทัศนคติดีมากกว่าครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ ส่วนผลที่แสดงความเท่าเทียมกันของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าในการวัดทัศนคติต่องานก่อนฝึกนั้น ครูในกลุ่มฝึกทางพุทธ

ตาราง 5 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของทัศนคติต่องาน เมื่อพิจารณาการฝึกพุทธ
การปฏิบัติทางพุทธ และเวลาในกลุ่มรวม

แหล่งความแปรปรวน	ดีเอฟ	เอ็มเอฟ	เอฟ
ระหว่างกลุ่ม	72		
การฝึกพุทธ (ก)	1	277.80	1.36
การปฏิบัติทางพุทธ (ข)	1	2,145.83	10.51 [*]
ก x ข	1	98.45	<1
ภายในกลุ่ม	72		
เวลา (ค)	1	449.65	13.67 [*]
ก x ข	1	<1	<1
ข x ค	1	29.54	<1
ก x ข x ค	1	134.79	4.10 [*]

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และกลุ่มไม่ฝึกทางพุทธ ไม่แตกต่างกันทางด้านทัศนคติต่องานครู ผลนี้พบในครูที่แยกส่วนเป็น 2 ประเภทคือ ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูงและต่ำ แสดงว่าครูในกลุ่มฝึกทางพุทธและครูในกลุ่มไม่ฝึกทางพุทธ มีความเท่าเทียมกันทางด้านทัศนคติต่องานครูก่อนการเริ่มฝึก

สรุป ผลสำคัญของการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเปรียบเทียบรายคู่ คือ การพบความเท่าเทียมกันของทัศนคติต่องานครู ในกลุ่มที่ฝึกกับกลุ่มที่ไม่ได้ฝึกทั้งที่เป็นการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ หรือฝึกทางพุทธศาสนาก็ตาม

การฝึกทางพฤติกรรม และเวลาวัดซึ่งส่งผลต่อตัวแปรตาม เมื่อให้ความเชื่อทางพุทธ เป็นตัวแปรตาม โดยมีการฝึกทางพฤติกรรม เป็นตัวแปรอิสระ และเวลาซึ่งแสดงถึงการวัดซ้ำใน แบบแผนการทดลอง แบบวัดซ้ำเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า (ตาราง 49 ภาคผนวก)

- (1) กลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม มีความเชื่อทางพุทธวัดหลังฝึกสูงกว่าการวัดก่อนฝึก
- (2) กลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม มีความเชื่อทางพุทธวัดหลังฝึกสูงกว่า กลุ่มครูที่ไม่ได้รับการฝึก แสดงว่าการฝึกพฤติกรรม มีผลต่อความเชื่อทางพุทธ (3) กลุ่มไม่ได้ฝึกพฤติกรรม วัดหลัง เชื่อพุทธสูงกว่าวัดก่อน แสดงถึงอิทธิพลของการวัดก่อนต่อการวัดซ้ำ (4) วัดก่อน กลุ่มฝึก พฤติกรรม มีความเชื่อพุทธเท่ากับกลุ่มไม่ฝึกพฤติกรรม แสดงความเท่าเทียมกันก่อนฝึกทางด้านจิตลักษณะ ความเชื่อพุทธแต่เดิม

เมื่อให้ความเชื่ออำนาจในตนเป็นตัวแปรตาม ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (ตาราง 50 ภาคผนวก) (1) กลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม และในกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม ในการวัดหลังฝึก มีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่าการวัดก่อนฝึก เมื่อพบผลเช่นนี้ในกลุ่มที่ฝึกและไม่ฝึก แสดงว่าเป็นผลของการวัดก่อนต่อการวัดซ้ำ (2) กลุ่มไม่ฝึก วัดหลัง มีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่ากลุ่มฝึก วัดหลัง ซึ่งเป็นผลที่กลับกับที่คาดหมาย (3) การวัดความเชื่ออำนาจในตนก่อนฝึกนั้น กลุ่มฝึกพฤติกรรม และไม่ฝึก ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยของกลุ่มไม่แตกต่างกัน แสดงถึงความเท่าเทียมกันของครูในกลุ่มฝึกพฤติกรรม กับกลุ่มไม่ฝึก ในจิตลักษณะนี้ เมื่อให้สุขภาพจิตเป็นตัวแปรตาม พบผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (ตาราง 51 ภาคผนวก) ว่า (1) ในการวัดหลัง ครูที่ได้รับการฝึก จะมีสุขภาพจิตดีมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก (2) ในการวัดก่อน กลุ่มฝึกพฤติกรรม และกลุ่มไม่ฝึกมีความเท่าเทียมกันในตัวแปรสุขภาพจิต เมื่อเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นตัวแปรตาม พบผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (ตาราง 52 ภาคผนวก) ในการวัดก่อน กลุ่มฝึกพฤติกรรม และกลุ่มไม่ฝึก มีความเท่าเทียมกันในตัวแปรลักษณะนี้

สรุป การฝึกพฤติกรรม และเวลาใน 4 ตัวแปรตามพบ 2 ประเด็นดังนี้ (1) พบผลการ ฝึกพฤติกรรม ระหว่างกลุ่มผู้ถูกศึกษา คือ จากการวัดครั้งหลัง กลุ่มที่ได้รับการฝึกพฤติกรรม มีจิตลักษณะ

2 ด้านคือ ความเชื่อทางพุทธ และสุขภาพจิตดีกว่ากลุ่มครูที่ไม่ได้รับการฝึกปฏิบัติฯ (2) ก่อนฝึกอบรมพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเท่าเทียมกันในความเชื่อทางพุทธ ความเชื่ออำนาจในตน สุขภาพจิตและเหตุผลเชิงจริยธรรม

การฝึกพุทธและเวลาวัดซึ่งส่งผลต่อตัวแปรตาม

เมื่อให้ความเชื่อทางพุทธเป็นตัวแปรตาม พบผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยว่า (ตาราง 53 ภาคผนวก) (1) กลุ่มฝึกพุทธวัดหลัง จะมีความเชื่อทางพุทธสูงกว่าการวัดครั้งแรก (2) มีความเท่าเทียมกันก่อนการฝึก ในความเชื่อทางพุทธระหว่างกลุ่มฝึกและกลุ่มไม่ฝึก (3) ในการวัดครั้งหลังกลุ่มฝึกพุทธมีความเชื่อทางพุทธสูงกว่ากลุ่มไม่ได้ฝึก

เมื่อความเชื่ออำนาจในตนเป็นตัวแปรตาม พบผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยว่า (ตาราง 54 ภาคผนวก) (1) กลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพุทธ ในการวัดหลังฝึกมีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่าในการวัดก่อนฝึก แสดงผลการฝึกพุทธต่อจิตลักษณะนี้ที่ปรากฏแตกต่าง ภายใต้อาณัติศึกษา (2) กลุ่มฝึกและไม่ฝึกพุทธ วัดก่อนฝึก มีความเชื่ออำนาจในตนไม่แตกต่างกัน (3) ในการวัดครั้งหลัง กลุ่มฝึกพุทธมีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่ากลุ่มไม่ได้ฝึก แสดงถึงผลการฝึกที่ปรากฏแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้ถูกศึกษา

เมื่อให้สุขภาพจิตเป็นตัวแปรตาม โดยมีการฝึกทางพุทธและเวลาเป็นตัวแปรอิสระ พบผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยว่า (ตาราง 55 ภาคผนวก) (1) กลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกพุทธ สุขภาพจิตเสื่อม วัดหลังสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกพุทธ แต่ในกลุ่มฝึกพุทธ สุขภาพจิตในการวัด 2 ครั้งไม่แตกต่างกันมากพอจะยอมรับได้ (2) คะแนนสุขภาพจิต วัดก่อนของกลุ่มฝึก และไม่ฝึกเท่าเทียมกัน (3) ในการวัดสุขภาพจิตครั้งหลังพบว่า กลุ่มฝึกพุทธมีสุขภาพจิตดี มากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ฝึก แสดงถึงผลการฝึกพุทธระหว่างผู้ถูกศึกษา

เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นตัวแปรตาม พบผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยว่า (ตาราง 56 ภาคผนวก) (1) ในการวัดครั้งหลัง กลุ่มฝึกพุทธ มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มไม่ฝึก

(2) กลุ่มฝึกพุทธในการวัดครั้งหลัง เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าการวัดครั้งแรกและไม่ปรากฏผล เช่นนี้ในกลุ่มไม่ฝึก (3) กลุ่มฝึกพุทธและไม่ฝึกมีความเท่าเทียมกันทางด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม ก่อนฝึก

สรุป ผลการฝึกทางพุทธและเวลาใน 4 ตัวแปรตามพบ 2 ประเด็นดังนี้ (1) พบผลการฝึกทางพุทธ ระหว่างกลุ่มผู้ถูกศึกษาคือ จากการวัดครั้งหลัง กลุ่มผู้ได้รับการฝึกทางพุทธมีจิตลักษณะ 3 ด้านคือ ความเชื่ออำนาจในตน สุขภาพจิต และเหตุผลเชิงจริยธรรม ดีมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก (2) ก่อนฝึกอบรมพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเท่าเทียมกันในความเชื่อทางพุทธ ความเชื่ออำนาจในตน สุขภาพจิต เหตุผลเชิงจริยธรรม

สรุปผลการศึกษาอิทธิพลของการฝึก 2 แบบที่ปรากฏทั้งภายในผู้ถูกศึกษา และระหว่างกลุ่มผู้ถูกศึกษาดังนี้คือ (1) การฝึกทางพุทธิฯ ส่งผลดีเฉพาะที่ปรากฏระหว่างกลุ่มผู้ถูกศึกษาคือ ผลของกลุ่มฝึกพุทธิฯ สูงกว่ากลุ่มไม่ฝึกในการวัดครั้งหลังของตัวแปร 2 ตัวคือ ความเชื่อทางพุทธ และสุขภาพจิต (2) การฝึกทางพุทธส่งผลดี 2 ทางคือ ทั้งผลดีที่ปรากฏระหว่างกลุ่มผู้ถูกศึกษาที่ตัวแปรตาม 3 ตัวคือ สุขภาพจิต ความเชื่ออำนาจในตน เหตุผลเชิงจริยธรรม และผลดีของการฝึกทางพุทธยังปรากฏภายในผู้ถูกศึกษา คือในกลุ่มที่ฝึกพุทธในการวัดครั้งหลัง มีจิตลักษณะสูงกว่าการวัดครั้งแรก 3 ตัวคือ ความเชื่อพุทธ ความเชื่ออำนาจในตน เหตุผลเชิงจริยธรรม

จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อทางพุทธนั้นเพิ่มขึ้นจากการที่ครูได้รับการฝึกทั้งทางพุทธิฯ และทางพุทธ แต่ในทำนองที่ต่างกันคือ พบผลดีต่อความเชื่อทางพุทธ ภายในครูที่ถูกฝึกพุทธ แต่พบผลดีของการฝึกพุทธิฯ ต่างกัน ต่อตัวแปรนี้ระหว่างกลุ่ม ครูที่ฝึกกับไม่ได้ฝึกพุทธิฯ

ส่วนสุขภาพจิตดีนั้น เป็นผลของการฝึกทั้งทางพุทธิฯ และทางพุทธที่ปรากฏแตกต่างระหว่างกลุ่มครูที่ฝึกกับไม่ได้ฝึก

ส่วนความเชื่ออำนาจในตนและเหตุผลเชิงจริยธรรมเพิ่มขึ้น จากการฝึกทางพุทธที่ปรากฏใน 2 รูปแบบคือ ปรากฏความแตกต่างทั้งระหว่างกลุ่มครูที่ฝึกกับไม่ฝึกพุทธ และปรากฏความแตกต่างภายในครูที่ถูกฝึกพุทธ โดยมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน จากการวัดครั้งแรกไปสู่การวัดครั้งหลัง นอกจากนี้เหตุผลเชิงจริยธรรมยังปรากฏผล 2 รูปแบบนี้ จากการฝึกพุทธิฯ เช่นกัน

สรุปผลเกี่ยวกับการวัดก่อนและวัดหลัง (1) ผลการวัดก่อนเท่าเทียมกันทุกตัวแปรตาม (2) อิทธิพลของวัดก่อนต่อการวัดครั้งหลังในการฝึกพฤติฯ กับไม่ฝึกพฤติฯ พบผลเหมือนกันว่าวัดหลังสูงกว่าวัดก่อนใน 2 ตัวแปรตามคือ ความเชื่อพุทธ และความเชื่ออำนาจในตน แม้ว่า การวัดครั้งหลังจะเพิ่มขึ้นทั้งกลุ่มฝึกพฤติฯ และไม่ฝึก แต่กลุ่มฝึกพฤติฯ ก็ยังมีคะแนนเฉลี่ยที่สูงกว่ากลุ่มไม่ฝึกอย่างชัดเจนในการวัดครั้งหลังของตัวแปรตามทั้ง 2 นี้ ในขณะที่ผลการวัดก่อนของกลุ่มฝึกพฤติฯ ไม่แตกต่างจากกลุ่มไม่ฝึก จึงแสดงว่าในขณะที่พบอิทธิพลของการวัดก่อนต่อความเชื่อพุทธ และความเชื่ออำนาจในตน ก็ยังพบอิทธิพลของการฝึกทางพฤติฯ ต่อจิตลักษณะทั้ง 2 นี้ด้วยอย่างชัดเจน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในบทก่อนได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีประเด็นสำคัญ คือ ประการ ประการแรกคือการวิเคราะห์ลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง ประการที่สอง การวิเคราะห์ผลของการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา และพฤติกรรมศาสตร์ต่อจิตลักษณะ ลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมการทำงานของครู ประการที่สามคือ การวิเคราะห์ผลของการฝึกอบรมทางพุทธ และพฤติกรรมศาสตร์ของผู้ที่มีลักษณะบางประการต่างกัน โดยตัวแปรอิสระที่เพิ่มขึ้น คือ อายุ งานตรงอุปนิสัย และลักษณะทางพุทธเดิม ประการที่สี่ การวิเคราะห์จิตลักษณะที่มีการวัดซ้ำผลที่ได้นี้ศึกษาจากครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นครูระดับประถมศึกษาจำนวน 76 คน มีตัวแปรที่นำมาศึกษาทั้งสิ้น 16 ตัว ในการวิเคราะห์ผลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ทั้ง 4 ข้อ และเพื่อประโยชน์ในการอภิปรายผลกระทำโดยใช้ค่าสถิติจากครูผู้ถูกศึกษาในกลุ่มรวม

ในบทนี้จะกล่าวถึงการอภิปรายผลของการวิจัย ซึ่งได้เสนอผลการวิเคราะห์ไปแล้วในบทที่ผ่านมา โดยมีการอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เป็นส่วนแรก เพื่อจะได้ทราบว่าผลการวิจัยมีส่วนสนับสนุนข้อทำนายที่ได้ตั้งไว้ล่วงหน้าหรือไม่ ในส่วนที่สองจะเป็นการสรุปและการอภิปรายผลตามข้อค้นพบที่เด่นชัด และน่าสนใจ โดยจะเน้นตัวแปรที่ให้ผลสำคัญในการวิจัยนี้ รวมทั้งข้อเสนอนแนะต่าง ๆ

ผลการตรวจสอบความเท่าเทียมกันของกลุ่มวิจัยต่าง ๆ

ในการวิจัยนี้ได้แบ่งครู กทม. ที่มาร่วมในการวิจัยเป็น 4 กลุ่ม จำนวนใกล้เคียงกัน ตั้งแต่ 15 คน ในกลุ่มควบคุม ถึง 22 คน ในกลุ่มฝึกพฤติกรรมอย่างเดียว ส่วนกลุ่มฝึกพุทธมี 20 คน และกลุ่มที่ได้รับการฝึก 2 ด้าน มี 19 คน ในการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะทำการวิจัยเชิงทดลองประเมินผลการพัฒนา โดยได้ศึกษาผลของการฝึกพุทธพฤติกรรมศาสตร์ ที่มีต่อจิตใจ พฤติกรรมและลักษณะทางพุทธของครูเหล่านี้

การที่จะพิสูจน์ว่าการฝึกแบบต่าง ๆ นี้จะให้ผลเพียงใดหรือไม่ จะต้องมีการพิจารณา เป็นเบื้องต้นเสียก่อนว่า ครูที่ได้รับการสุมเข้ากลุ่มวิจัยทั้ง 4 โดยไม่ลำเอียงนั้น มีลักษณะทาง จิตใจที่สำคัญต่าง ๆ เท่าเทียมกันกลุ่มต่อกลุ่มมาแต่เดิมหรือไม่ ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง แสดงว่าครู กทม. ใน 4 กลุ่มวิจัยนี้มีความเท่าเทียมกัน และการสุมเข้ากลุ่มวิจัย ให้ผลตรงตามเจตนารมณ์ ถ้าพบว่าแต่เดิมก่อนการฝึกครูเหล่านี้มีลักษณะที่สำคัญไม่แตกต่างกัน แต่ต่อมาหลังการฝึก ครูที่ได้รับการฝึกมีจิตลักษณะแตกต่างกัน จะสามารถอ้างได้ว่าความแตกต่างนี้มาจากอิทธิ พลของการฝึกได้อย่างมั่นใจ

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของลักษณะทางจิตของครู กทม. ที่ศึกษานี้ 5 ด้าน ซึ่งมีการวัด 2 ครั้ง คือก่อนและหลังการฝึก โดยใช้การฝึก และเวลาวัดเป็นตัวแปรอิสระ ผล ปรากฏเป็นที่น่าพอใจว่า กลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพุทธ เมื่อเปรียบกับกลุ่มครูที่ไม่ได้รับการฝึกทาง พุทธ และกลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ เปรียบเทียบกับกลุ่มครูที่ไม่ได้ฝึก ครูในกลุ่ม เปรียบเทียบกับกลุ่มครูที่ไม่ได้ฝึก ครูในกลุ่มเปรียบเทียบแต่ละคู่มี จิตลักษณะ 5 ด้านที่วัดก่อนการ ฝึก (ค่าเฉลี่ยของกลุ่มต่าง ๆ) ไม่แตกต่างกันมากพอจะยอมรับได้ จิตลักษณะเหล่านี้ คือ ความ เชื่ออำนาจในตน ความเชื่อทางพุทธ สุขภาพจิต เหตุผลเชิงจริยธรรม ที่คนคิดต้องงาน (ดูตาราง 49 ถึง 56 ในภาคผนวก ข.) ฉะนั้นจึงสรุปได้อย่างมั่นใจว่า ครูในกลุ่มวิจัยที่ได้ และไม่ได้รับ การฝึกมีความเท่าเทียมกัน ในจิตลักษณะ 5 ประการที่สำคัญนี้ก่อนการฝึกจะเริ่มขึ้น หลังจากฝึกแล้ว พบว่าจิตลักษณะเหล่านี้ซึ่งมีการวัดซ้ำอีกมีความแตกต่างกันในกลุ่มฝึก และไม่ฝึก ซึ่งทำให้มั่นใจ ได้ว่าความแตกต่างเหล่านี้เกิดจากอิทธิพลของการฝึก นั้นเอง ดังจะได้กล่าวต่อไป

ส่วนตัวแปรตามอื่น ๆ ที่มีได้มีการวัดก่อนการฝึก เช่น พฤติกรรม 3 ประการ (ค่า เฉลี่ยของตัวแปรเหล่านี้ในกลุ่ม) ครูที่ได้รับการฝึก กับ ไม่ได้ฝึก จะมีความเท่าเทียมกันในตัวแปร ตามเหล่านี้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เกิดจากผลของการสุมครู โดยไม่ลำเอียงเข้ากลุ่มวิจัยต่าง ๆ ในตอนต้นนั่นเอง

การสรุปและอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน

ในการวิจัยครั้งนี้มีสมมติฐานทั้งหมด 4 ข้อด้วยกัน ซึ่งได้จากการประมวลเอกสาร ทั้ง ของไทยและต่างประเทศ ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกัน สมมติฐานแต่ละข้อมีดังต่อไปนี้

สมมติฐาน 1 มีใจความว่า "ครูอาจารย์ที่ได้รับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ตนคิดต้องงานครู และสุขภาพจิตดีกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึก" สมมติฐานนี้เป็นการคาดถึงผลของการฝึกอบรมทางพุทธ ต่อลักษณะทางพุทธและจิตลักษณะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การวิเคราะห์ทำได้ 3 แนวทางคือ (1) การวิเคราะห์ ANOVA โดยให้การฝึกพุทธ และการฝึกพฤติกรรม เป็นตัวแปรตาม ตามสมมติฐานรวม 4 ตัวคือ ความเชื่อทางพุทธ เหตุผลเชิงจริยธรรม ที่ตนคิดต้องงานและสุขภาพจิต พบผลว่าการฝึกทางพุทธ ✓ ส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธและเหตุผลเชิงจริยธรรม ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ (2) การวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยให้ตัวแปรอิสระเป็นการฝึกพุทธ และเวลาวัด ตัวแปรตาม 4 ตัวดังกล่าวแล้วโดยพิจารณาความแตกต่างระหว่างกลุ่ม พบว่า ในการวัดหลังฝึก กลุ่มฝึกพุทธมีจิตลักษณะสูงขึ้นกว่ากลุ่มไม่ฝึกพุทธ 3 ตัว คือ ความเชื่อทางพุทธ เหตุผลเชิงจริยธรรม และสุขภาพจิต (3) การวิเคราะห์เหมือนข้อ 2 แต่พิจารณาความแตกต่างภายในกลุ่ม พบว่า กลุ่มที่ได้รับการฝึกมีคะแนนจิตลักษณะวัดภายหลังฝึกสูงกว่า คะแนนที่วัดก่อนฝึก อยู่ 2 ตัว คือ ความเชื่อทางพุทธ และเหตุผลเชิงจริยธรรม

เมื่อปรากฏผลเช่นนี้ จึงกล่าวได้ว่า ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานหนึ่ง เพียงครั้งเดียว คือ ครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธ มีความเชื่อทางพุทธ เหตุผลเชิงจริยธรรม และสุขภาพจิตดีกว่า ✓ ครูที่ไม่ได้รับการฝึกนี้

สมมติฐาน 2 มีใจความว่า "ครูอาจารย์ที่ได้รับการฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ มีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่ามีทัศนคติที่ดี ต่อการทำงานมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึก" สมมติฐานนี้ เป็นการคาดถึงผลของการฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ ต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐานข้อนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เป็น 2 แนวทางคือ (1) การวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยให้การฝึกพฤติกรรม และเวลาวัดเป็นตัวแปรอิสระ มีตัวแปรตาม ตามสมมติฐานรวม 2 ตัว คือ ความเชื่ออำนาจในตน และทัศนคติต้องงาน โดยพิจารณาความแตกต่างระหว่างกลุ่ม พบผลว่า การฝึกทางพฤติกรรมส่งผลต่อตัวแปรตาม ความเชื่ออำนาจในตนได้ผลกลับกับที่คาดไว้ คือ ในการวัดหลังฝึก กลุ่มไม่ฝึก

มีคะแนนความเชื่ออำนาจในงานสูงกว่ากลุ่มฝึก ส่วนทัศนคติต่องาน กลุ่มไม่ฝึกสูงกว่ากลุ่มฝึก

(2) การวิเคราะห์เหมือนข้อ 1 แต่พิจารณาความแตกต่างภายในกลุ่ม พบว่า กลุ่มฝึกพฤติกรรม มีคะแนนความเชื่ออำนาจในตนวัดหลังสูงกว่าวัดก่อน แสดงให้เห็นว่าการฝึกพฤติกรรมมีผลต่อการพัฒนาความเชื่ออำนาจในตน แต่ตัวแปรทัศนคติ พบว่าได้ผลกลับกันที่คาด คือ ในกลุ่มฝึกพฤติกรรมและกลุ่มไม่ฝึกวัดก่อนมีทัศนคติต่องานสูงกว่าวัดหลัง คือ ในกลุ่มฝึกยังได้รับการฝึก ✓ ทัศนคติต่องานกลับลดลง และไม่พบผลสนับสนุนสมมติฐาน

เมื่อปรากฏผลเช่นนี้ จึงกล่าวได้ว่า ผลการวิจัยนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐาน 2 เพียงแต่พบว่า จิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตน จะเพิ่มขึ้น ในกลุ่มครูที่ได้รับการฝึก เมื่อเปรียบเทียบวัดก่อนและวัดหลังฝึก ในขณะที่กลุ่มไม่ได้รับการฝึกพฤติกรรมกลับเพิ่มมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบการวัดก่อน และวัดหลัง มากจนถึงขั้นสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกพฤติกรรม ที่เป็นเช่นนี้อาจมีสาเหตุมาจากกลุ่มที่ไม่ได้ฝึกพฤติกรรมส่วนหนึ่ง เป็นกลุ่มที่ฝึกพุทธ ผลของการกระทำทั้งชาตินี้ชาติหน้า การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เน้นความเชื่อในเรื่องกรรมมีประสิทธิภาพสูง จึงทำให้กลุ่มที่ไม่ได้ฝึกพฤติกรรมมีความเชื่ออำนาจในงานสูงขึ้นมาก ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากกลุ่มฝึกพุทธ ก็พบว่า ความเชื่ออำนาจในตนได้เกิดเพิ่มขึ้นในกลุ่มฝึก วัดหลังจะสูงกว่า กลุ่มไม่ฝึกวัดหลังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐาน 3 มีใจความว่า "ครูอาจารย์ที่ได้รับการฝึกทั้ง 2 ด้าน มีสุขภาพจิตดีกว่า มีความเชื่ออำนาจในงานสูงกว่า และพฤติกรรมการทำงานสูงกว่าผู้ที่ได้รับการฝึกเพียงด้านเดียว และผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกเลย" สมมติฐานนี้เป็นการคาดถึงปริมาณการให้การฝึกอบรมที่แตกต่างกัน ซึ่งควรจะมีผลแตกต่างกันในจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงาน การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐานข้อนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง โดยมีตัวแปรอิสระ เป็นการฝึกอบรมทางพุทธ และการฝึกอบรมทางพฤติกรรมศาสตร์ ให้จิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานเป็นตัวแปรตาม ได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตน สุขภาพจิต พฤติกรรมการสอบ พฤติกรรมการอบรมจริยธรรม และพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า เมื่อทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ ด้วยวิธีของบอนเฟอโรนี ตามสมมติฐานที่วางไว้ (ตาราง 1 ภาคผนวก) ครูทุก

กลุ่มมีความเชื่อในตน ไม่แตกต่างกันใน 4 สภาวะ คือสภาวะการที่จะได้รับการฝึกพุทธด้านเดียว มีพฤติกรรมด้านเดียว ฝึกทั้ง 2 ด้าน และกลุ่มควบคุมไม่ฝึกเลย เมื่อให้สขภาพจิตเป็นตัวแปรตาม พบว่า (ตาราง 7 ภาคผนวก) ครูที่ได้รับการฝึกทั้งสองด้าน จะมีสขภาพจิตดีมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกเลย และครูที่ฝึกพุทธอย่างเดียว

สรุปว่า ฝึก 2 ด้านสขภาพจิตดีกว่ากลุ่มไม่ฝึกเลย และฝึกด้านเดียว ส่วนพฤติกรรมการทำงาน แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ พฤติกรรมการสอน พฤติกรรมการอบรมจริยธรรม และพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้าในส่วนพฤติกรรมการสอนพบว่า ครูที่ได้รับการฝึกทั้งสองด้าน จะมีพฤติกรรมการสอนสูงกว่าครูที่ได้รับการฝึกพุทธด้านเดียว และครูที่ไม่ได้รับการฝึกเลย

สรุปได้ว่า ผู้ที่ได้รับการฝึก 2 ด้านมีพฤติกรรมการสอนดีกว่าครูที่ได้รับการฝึกด้านเดียว และผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกเลย (ตาราง 6 ภาคผนวก) พฤติกรรมการอบรมจริยธรรม พบว่าครูทุกกลุ่มมีพฤติกรรมอบรมจริยธรรม ไปแตกต่างกันในทั้ง 4 สภาวะ พฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า พบว่า (1) ครูที่ได้รับการฝึกทั้งสองด้าน มีพฤติกรรมการทำงานสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกเลย และครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธด้านเดียว

สรุปได้ว่า สขภาพจิต พฤติกรรมการสอน และพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า กลุ่มฝึก 2 ด้านจะดีกว่ากลุ่มฝึกด้านเดียว และกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก

เมื่อปรากฏผลเช่นนี้ จึงกล่าวได้ว่า ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 3 เพียงบางส่วนเท่านั้น คือ สนับสนุนในจิตลักษณะ 1 ตัว คือสขภาพจิต สนับสนุนในพฤติกรรมการทำงาน 2 ตัว คือ พฤติกรรมการสอน และพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า แต่ไม่สนับสนุนในความเชื่ออำนาจในตน และพฤติกรรมการอบรมจริยธรรม

สมมติฐาน 4 มีใจความว่า "ครูอาจารย์ที่ได้รับประโยชน์ที่ปรากฏในพฤติกรรมการสอน 3 ด้าน จากการฝึกอบรมมาก คือ ครูที่มีอายุน้อย ทำงานครู ซึ่งไม่เหมาะสมกับอุปนิสัยของตนมาก และมีลักษณะทางพุทธ 2 ด้าน แต่เดิมน้อย แตกต่างจากครูที่มีลักษณะตรงข้าม สมมติฐานนี้เป็นการคาดถึงอิทธิพลของตัวแปรทางชีวสังคม และปัจจัยภูมิหลัง รวมทั้งเวลาในการวัดที่จะส่งผล

ต่อตัวแปรตามต่างๆ การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตรวจสอบสมมติฐานนี้ ทำโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน มีการฝึกทางพุทธและพฤติกรรม กับลักษณะเฉพาะของครู เป็นตัวแปรอิสระตัวแปรตามเป็นจิตลักษณะ ลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมการทำงานรวม 9 ตัวแปร ผลจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (ตาราง 10 - 34 ภาคผนวก) ว่า เมื่อให้การฝึกทางพฤติกรรม และลักษณะเฉพาะของครู ซึ่งได้แก่ อายุ งานตรงอุปนิสัย ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตทางพุทธ เป็นตัวแปรอิสระ โดยมีตัวแปรตามเป็นตัวแปรต่าง ๆ ดังกล่าว พบผลว่า ถ้าพิจารณาลักษณะเฉพาะของครูที่ร่วมกับการได้รับการฝึกทางพุทธ และไม่ได้รับการฝึก พบว่า (1) ครูที่มีลักษณะต่อไปนี้เหมือนกันคือ อายุมาก งานตรงอุปนิสัยมาก ความเชื่อทางพุทธต่ำ มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ วิถีชีวิตทางพุทธสูง จะมีพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้าสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก (2) ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำเหมือนกัน ถ้าครูได้รับการฝึกจะมีพฤติกรรมการทำงานสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก ดังนั้นครูที่จะได้ประโยชน์จากการฝึกทางพุทธ คือ ครูที่อายุมาก งานตรงอุปนิสัยมาก ความเชื่อทางพุทธต่ำ การปฏิบัติทางพุทธต่ำ วิถีชีวิตทางพุทธสูง ถ้าพิจารณาลักษณะเฉพาะของครูที่ร่วมกับการได้รับการฝึกทางพุทธ หรือไม่ได้รับการฝึก (ตาราง 35 - 48 ภาคผนวก) จะพบว่า (1) ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูงเหมือนกัน ครูที่ได้รับการฝึกจะมีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก (2) ครูที่มีความเชื่อทางพุทธเดิมต่ำเหมือนกัน วิถีชีวิตทางพุทธสูงเหมือนกัน ถ้าได้รับการฝึกจะมีความเชื่อทางพุทธสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก (3) ครูที่มีงานตรงอุปนิสัยมากเหมือนกัน ถ้าครูได้รับการฝึกจะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก ดังนั้นครูที่จะได้รับประโยชน์จากการฝึกทางพุทธคือ ครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูงมีความเชื่อทางพุทธต่ำ วิถีชีวิตทางพุทธสูง และงานตรงอุปนิสัยมาก สรุปได้ว่าครูที่จะได้ประโยชน์จากการฝึกทั้งสองคือ ครูอายุมาก มีงานตรงอุปนิสัยมาก ความเชื่อทางพุทธต่ำ การปฏิบัติทางพุทธต่ำ วิถีชีวิตสูง การปฏิบัติทางพุทธและวิถีชีวิตทางพุทธสูง (ในการฝึกทางพุทธ)

เมื่อปรากฏผลเช่นนี้จึงกล่าวได้ว่า ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 4 บางส่วนเท่านั้น คือ สนับสนุนในด้านลักษณะทางพุทธ คือ ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธต่ำ ในการ

ฝึกทางพุทฺธิฯ และวิถีชีวิตต่ำ ในการฝึกทางพุทฺธ แต่ให้ผลที่กลับกับสมมติฐานใน อายุ และ งานตรงอุปนิสัย

จากผลการวิจัยเพื่อตรวจสอบสมมติฐานสี่ ทำให้ได้ข้อคิดสำคัญประการหนึ่งคือ ลักษณะทางชีวสังคมของครูเป็นตัวแปรสำคัญในประสิทธิผลของการจัดฝึกอบรม จึงควรกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าอบรมให้เหมาะสม เพื่อประโยชน์ที่สูงสุดที่จะบังเกิดขึ้นต่อไป

สรุปผลการวิจัยนี้สนับสนุนบางส่วนของสมมติฐาน โดยสมมติฐาน 2 ข้อได้รับการสนับสนุนมากกว่าครึ่ง คือ สมมติฐาน 1 และ 4 ส่วนสมมติฐาน 3 ได้รับการสนับสนุน 1 ใน 3 ส่วน สมมติฐาน 2 ได้รับการสนับสนุนน้อยที่สุด

ผลของการฝึกทางพุทฺธศาสนาแก่ครู ในการทดลองครั้งนี้ได้กำหนดให้ผู้เข้ารับการฝึกทางพุทฺธ เข้ามาสู่การทดลองโดยวิธีการสุ่ม และก่อนการฝึกได้วัดจิตลักษณะ และลักษณะทางพุทฺธไว้แล้ว ซึ่งพบว่ากลุ่มฝึกและกลุ่มไม่ฝึกที่กำหนดไว้มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความเชื่ออำนาจในตนไม่ต่างกัน ต่อมาเมื่อกลุ่มหนึ่งจำนวน 42 คน ได้รับการฝึกทางพุทฺธโดยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ฟังการบรรยายเรื่องกรรม ฝึกกรรมฐาน เป็นต้น ส่วนที่เหลือ ไม่ได้รับการฝึกพุทฺธ แต่ทำกิจกรรมอื่นแทน ก็ปรากฏผลแตกต่างกันที่จิตลักษณะและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ศึกษาดังต่อไปนี้

(1) กลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพุทฺธศาสนา มีความเชื่อทางพุทฺธ และเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกทางพุทฺธ พบผลจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง โดยมีการฝึกทางพุทฺธิฯ และการฝึกทางพุทฺธเป็นตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามเป็นจิตลักษณะ ลักษณะทางพุทฺธ และพฤติกรรมการทำงานของครูรวม 9 ตัวแปร (2) ในกลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพุทฺธศาสนา พบว่ามีความแตกต่างภายในบุคคล จากการวัดครั้งแรกและการวัดครั้งหลัง ด้านความเชื่อทางพุทฺธ ความเชื่ออำนาจในตน และเหตุผลเชิงจริยธรรม คือ พบว่ากลุ่มครูที่ได้รับการฝึกทางพุทฺธ เมื่อวัดภายหลังฝึกจะมีคะแนนความเชื่อทางพุทฺธ ความเชื่ออำนาจในตน และเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าก่อนฝึก (3) ในกลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพุทฺธ และกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกทางพุทฺธ พบผลของความแตกต่างระหว่างบุคคล คือ กลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพุทฺธ จะมีความเชื่ออำนาจในตน เหตุผลเชิงจริยธรรม และความเชื่อทางพุทฺธสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกทางพุทฺธ

สรุป การฝึกทางพุทธจะส่งผลที่เหตุผลเชิงจริยธรรมมากที่สุด ความเชื่ออำนาจในตน และความเชื่อทางพุทธตามมา รวมทั้งสุขภาพจิตด้วย

ข้อสังเกต การฝึกทางพุทธ ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานทัศนคติต่องานไม่เกิดขึ้นจากการฝึก และผู้ที่ได้รับผลดีจากการฝึกทางพุทธคือ คนที่มีลักษณะทางพุทธเดิมสูง

ผลของการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ ในการทดลองครั้งนี้ได้กำหนดให้ผู้เข้าอบรมฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ เข้าสู่การทดลองโดยวิธีการสุ่ม จำนวน 34 คน ส่วนที่เหลือไม่ได้รับการฝึกแต่ทำกิจกรรมอื่นแทน การฝึกอบรมทางพฤติกรรม นี้เป็นการนำวิชาการทางจิตวิทยามาปรับให้สร้างเป็นกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมตระหนักถึงผลของการกระทำ เช่น การวิเคราะห์บทความ การทำนายภาพ และการเล่นเกม เป็นต้น โดยสรุปผลการฝึกพบว่า (1) กลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม มีสุขภาพจิต พฤติกรรมการสอน และพฤติกรรมการทำงาน รายงานโดยหัวหน้าดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ (2) ในกลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม และไม่ได้รับการฝึก พบผลความแตกต่างระหว่างบุคคลคือ กลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม จะดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม ใน 2 ตัวแปรคือ ความเชื่อทางพุทธและสุขภาพจิต ส่วนความเชื่ออำนาจในตน พบว่า กลุ่มครูที่ไม่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม เมื่อทำการวัดคะแนนความเชื่ออำนาจในตนหลังฝึก กลับมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม อาจจะเป็นเพราะกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม ส่วนหนึ่งได้รับการฝึกพุทธอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นในเรื่องผลของการกระทำ คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ในแนวเดียวกับจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตนเอง จึงทำให้เกิดผลกลับกันที่คาดไว้

สรุป การฝึกพฤติกรรม ส่งผลมากที่สุดต่อสุขภาพจิต นอกจากนั้นยังมีผลต่อพฤติกรรมการทำงานและความเชื่อทางพุทธด้วย

ข้อสังเกต ผลจากการฝึกพฤติกรรม ไม่ส่งผลต่อทัศนคติต่อการทำงาน จุดประสงค์ของการฝึกต้องการให้ส่งผลต่อความเชื่ออำนาจในตนแต่ไม่เป็นไปตามที่คาด จึงจำเป็นที่จะต้องฝึกทางพุทธศาสนา ซึ่งผลของการฝึกสามารถพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนได้ แต่อย่างไรก็ตาม การฝึกทางพฤติกรรม ก็ส่งผลดีต่อสุขภาพจิตตามคาด คือ ความผ่อนคลายจากจิตใจลดลง

ผลการฝึก 2 ด้านพร้อมกัน (พุทธพฤติกรรมศาสตร์) ในการฝึกอบรมครั้งนี้ ได้กำหนด ตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มฝึกพุทธอย่างเดียว กลุ่มฝึกพุทธิย อย่างเดียว กลุ่มฝึก 2 ด้าน และกลุ่มไม่ฝึกเลย เพื่อให้ทราบในรายละเอียดว่า การฝึก 2 ด้าน ด้านเดียว และไม่ฝึกเลยนั้น จะให้ผลแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ซึ่งได้ผลดังต่อไปนี้ (1) เมื่อ เปรียบเทียบการฝึก 2 ด้านกับการฝึกด้านเดียว ในที่นี้คือ การฝึกทางพุทธด้านเดียว และ การฝึกทางพุทธิย ด้านเดียว พบว่า ผลของการฝึก 2 ด้านดีกว่าการฝึกด้านเดียว ใน ทักษะคติต้องงาน ความเชื่อทางพุทธ สุขภาพจิต พฤติกรรมการสอน และพฤติกรรมการทำงาน รายงานโดยหัวหน้า (2) เมื่อเปรียบเทียบการฝึก 2 ด้านกับกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการ ฝึกเลย พบว่าผลของการฝึก 2 ด้านดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกเลย ที่ความเชื่อทางพุทธ ความเชื่อเรื่องกรรม สุขภาพจิต พฤติกรรมการสอน และพฤติกรรมการทำงาน รายงานโดย หัวหน้า

สรุป กลุ่มที่ได้รับการฝึก 2 ด้าน (พุทธพฤติกรรมศาสตร์) ดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึก ด้านเดียว และกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกเลย ที่ความเชื่อทางพุทธ สุขภาพจิต พฤติกรรมการสอน และพฤติกรรมการทำงาน รายงานโดยหัวหน้า ข้อสังเกต การฝึก 2 ด้านส่งผลต่อพฤติกรรม การสอน และพฤติกรรมการทำงาน รายงานโดยหัวหน้าอย่างเด่นชัด ถ้าต้องการฝึกเพียง ด้านเดียวให้เกิดผลต่อพฤติกรรมการทำงาน จะต้องฝึกทางพุทธิย แต่ถ้าต้องการให้เกิดผล ต่อจิตใจ มีเหตุผลเชิงจริยธรรม และความเชื่ออำนาจในตน จะต้องฝึกทางพุทธ

ประเภทของครูที่ได้รับผลต่าง ๆ จากการฝึก

กลุ่มครูที่ได้รับผลการฝึกทางพุทธต่อจิตใจ พฤติกรรม และลักษณะทางพุทธ จากการ ประมวลงานวิจัยต่าง ๆ ทำให้เห็นว่ามีตัวแปรทางชีวสังคมบางตัวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม และมีความสำคัญในฐานะที่เป็นตัวแปรใช้จำแนกลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามในกลุ่มตัวอย่างย่อย ๆ ตามลักษณะตัวแปรทางชีวสังคมดังนี้คือ

อายุ งานตรงอุปนิสัย ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตทางพุทธ จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนโดยมีการฝึกทางพุทธ และลักษณะทางชีวสังคม ของครูเป็นตัวแปรอิสระ โดยมีตัวแปรตาม 9 ตัวคือ ความเชื่ออำนาจในตน ทักษะคติต้องงาน สุขภาพจิต เหตุผลเชิงจริยธรรม ความเชื่อทางพุทธ ความเชื่อเรื่องกรรม พฤติกรรมการสอน พฤติกรรมอบรมจริยธรรม พฤติกรรมทำงานรายงานโดยหัวหน้า เป็นตัวแปรตาม พบว่า ในกลุ่มครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูงด้วยกันถ้าครูได้รับการฝึกทางพุทธจะมีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก ซึ่งจากงานวิจัยในต่างประเทศพบว่า ผู้ที่ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาสูง จะมีสุขภาพจิตดีมากกว่าผู้ไม่เข้าร่วม (Garden and Lyron. 1982; citing Ferrarot. 1981) ในขณะที่ผลงานวิจัยของ ดวงเดือน พันธมนาวิน (2527) พบว่า ความเชื่ออำนาจในตนนั้นเกิดควบคู่ไปกับสุขภาพจิตที่ดี ดังนั้นผู้ที่มีการปฏิบัติทางศาสนาสูง จะมีสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งสุขภาพจิตที่ดีนั้นจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับความเชื่ออำนาจในตนด้วย จึงกล่าวได้ว่า ผลงานวิจัยดังกล่าวมาแล้วชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่มีการปฏิบัติทางศาสนาสูง น่าจะมีความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่าผู้ที่มีการปฏิบัติต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยฉบับนี้ ส่วนความเชื่อทางพุทธ พบว่า กลุ่มครูที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ ถ้าได้รับการฝึกทางพุทธศาสนา จะมีความเชื่อทางพุทธสูงกว่าคนที่ไม่ได้รับการฝึก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฐานันดรศักดิ์ เวียงสารสิน (2529) ที่พบว่าความเชื่อและการปฏิบัติของบุคคลจะสอดคล้องกัน คือการร่วมกิจกรรมทางศาสนานั้นมีอิทธิพลต่อการยึดถือค่านิยมทางศาสนามากที่สุด ในการฝึกอบรมทางพุทธครั้งนี้ ได้จัดให้มีการร่วมกิจกรรมทางศาสนาหลายประการ เช่น การร่วมฟัง การบรรยายธรรมะ การฝึกปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่งเมื่อครูได้ร่วมกิจกรรมเหล่านี้ ครูที่เคยมีความเชื่อทางพุทธต่ำ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับการปฏิบัติทางพุทธที่เพิ่มมากขึ้น เพราะผลวิจัยกล่าวว่าการปฏิบัติของคนจะสอดคล้องกับความเชื่อ ดังนั้นความเชื่อทางพุทธจึงสูงขึ้นจนเห็นได้ชัดเจนจากผลการวิจัยฉบับนี้ในกลุ่มครูที่เดิมมีความเชื่อต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวมาแล้ว และยังพบว่ากลุ่มครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธสูง ถ้าได้รับการฝึกทางพุทธก็จะมี ความเชื่อทางพุทธสูงขึ้นกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก จากแนวคิดของ แอลล์พอร์ต และ รอสส์ (Allport and Ross. 1967) ที่ว่า ผู้ที่มีค่านิยมภายนอกทางศาสนา หมายถึงผู้ใช้ศาสนา

เป็นเครื่องมือเพื่อบำบัดความต้องการของตน ค่านิยมภายนอกมักเกี่ยวกับประโยชน์ และเป็นวิถีทางเพื่อสิ่งอื่น มักเห็นว่าศาสนามีประโยชน์ เช่น สร้างความมั่นคงทางจิตใจ เช่น ชอบไปเที่ยววัดมากกว่าที่อื่น เพราะรู้สึกสบายใจ ไม่ใช่ศรัทธา ดังนั้นกลุ่มครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธสูง จึงอาจเป็นบุคคลที่มีค่านิยมภายนอกทางศาสนา แต่เมื่อได้รับการฝึกอบรมทางศาสนา มีโอกาสได้ปฏิบัติทางศาสนา ซึ่งการปฏิบัตินี้จะสอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาอยู่แล้ว จึงทำให้กลุ่มที่มีวิถีชีวิตทางพุทธสูงเมื่อได้รับการอบรมทางพุทธศาสนา จะมีความเชื่อทางพุทธสูงขึ้นอย่างชัดเจน ส่วนเหตุผลเชิงจริยธรรม พบว่าครูที่มีงานตรงอุปนิสัยมากเหมือนกัน ถ้าครูได้รับการฝึกพุทธ จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จินตนา บิลมาศ และคนอื่น ๆ (2529) ที่พบผลการวิจัยว่า ข้าราชการที่รายงานว่าลักษณะงานที่ทำตรงกับอุปนิสัยมากกว่าจะเป็นผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าข้าราชการที่รายงานว่าลักษณะงานที่ทำตรงกับอุปนิสัยน้อยกว่า และในงานวิจัยฉบับนี้พบอีกว่า ถ้ายังได้รับการฝึกทางพุทธแล้ว ครูที่ได้รับการฝึกจะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าครูที่ไม่ได้ฝึก

สรุป กลุ่มครูที่ได้รับผลจากการฝึกทางพุทธคือ ครูที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ การปฏิบัติทางพุทธสูง และครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธสูง

กลุ่มครูที่ได้รับผลการฝึกทางพฤติกรรมศาสตร์ต่อจิตใจ พฤติกรรม และลักษณะทางพุทธ
จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนโดยมีการฝึกทางพุทธ และลักษณะทางชีวสังคมของครูเป็นตัวแปรอิสระ โดยมีตัวแปรตาม 9 ตัว เป็นตัวแปรตามคือ ความเชื่ออำนาจในตน สุขภาพจิต เหตุผลเชิงจริยธรรม ทศนคติต่องาน ความเชื่อทางพุทธ ความเชื่อเรื่องกรรม พฤติกรรม การสอน พฤติกรรมการอบรมจริยธรรม พฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า พบว่าความเชื่อทางพุทธนั้น ถ้าครูมีวิถีชีวิตทางพุทธต่ำ และได้รับการฝึกจะดีกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก เพราะเมื่อครูได้ร่วมกิจกรรมโดยพึงธรรม ฝึกปฏิบัติกรรมฐาน มีการปฏิบัติทางพุทธสูงขึ้นก็จะทำให้ความเชื่อสูงขึ้นสอดคล้องกับที่ ฐานันดรศักดิ์ เวียงสารสิน (2529) พบว่า ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสอดคล้องกัน ในด้านพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้าพบว่า ถ้าครูได้รับการฝึกทางพุทธที่อายุมาก งานตรงอุปนิสัยมาก ความเชื่อทางพุทธต่ำ การปฏิบัติทางพุทธต่ำ และวิถีชีวิตสูง จะดีกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก ส่วนพฤติกรรมการสอน พบว่า

ครูที่ได้รับการฝึกและมีการปฏิบัติทางพุทธต่ำจะดีกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก ด้านสุขภาพจิตพบว่า ครูอายุมาก งานตรงอุปนิสัยมาก ความเชื่อทางพุทธต่ำ ถ้าได้รับการฝึกทางพุทธจะดีกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่พบว่า จิตลักษณะต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างสูง เช่น พบว่าสุขภาพจิตเกิดควบคู่ไปกับความเชื่ออำนาจในตน (ดวงเดือน พันธมนาวิน. 2527) เมื่อฝึกความเชื่ออำนาจในตนให้กับครู สุขภาพจิตของครูก็สูงขึ้นตาม

สรุปได้ว่า กลุ่มครูที่ได้รับผลจากการฝึกทางพุทธ คือ กลุ่มครูที่อายุมาก ความเชื่อทางพุทธต่ำ การปฏิบัติทางพุทธต่ำ งานตรงอุปนิสัยสูง วิถีชีวิตต่ำ (ในด้านความเชื่อทางพุทธ) วิถีชีวิตสูง (ในด้านพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า)

ลักษณะของครูที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน

1. เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางพุทธ 3 ประการคือ ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตทางพุทธ กับพฤติกรรมการทำงาน 3 ด้านคือ พฤติกรรมการสอน พฤติกรรมการอบรมจริยธรรม และพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า พบว่าถ้าครูมีความเชื่อทางพุทธเดิมสูง มีพฤติกรรมการสอนสูง ส่วนครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูง มีพฤติกรรมการอบรมจริยธรรมสูง และครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธสูง มีพฤติกรรมการสอนและพฤติกรรมการอบรมจริยธรรมสูง

สรุปได้ว่า ครูที่มีลักษณะทางพุทธเดิมสูง จะมีพฤติกรรมการทำงานสูงกว่าครูที่มีลักษณะทางพุทธเดิมต่ำกว่า

2. เมื่อพิจารณาลักษณะทางพุทธ 3 ด้านกับจิตลักษณะ พบว่า ถ้าครูมีการปฏิบัติทางพุทธสูง มีทัศนคติที่ดีต่องานมากกว่าครูที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ และครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธสูง มีทัศนคติที่ดีต่องานมากกว่าครูที่มีวิถีชีวิตทางพุทธต่ำ

สรุปได้ว่าครูที่มีลักษณะทางพุทธสูง คือ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตทางพุทธสูงจะมีทัศนคติที่ดีต่องานมากกว่าครูที่มีลักษณะทางพุทธต่ำ

3. เมื่อพิจารณาลักษณะทางปัจจัยชีวสังคมกับจิตลักษณะ พบว่า ครูที่มีงานตรง
อุปนิสัยมาก มีความเชื่ออำนาจในตนมาก และมีทัศนคติที่ดีต่องาน มากกว่าครูที่มีงานตรง
อุปนิสัยน้อย

สรุปว่า ลักษณะงานตรงอุปนิสัย มีผลต่อจิตลักษณะ 2 ตัวคือ ความเชื่ออำนาจในตน
และทัศนคติที่ดีต่องาน

ตามทฤษฎีตันไม้จริยธรรม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เกิดจากการศึกษาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ของ
คนไทยทางด้านจิตวิทยาว่า คนไทยที่มีการกระทำที่จัดได้ว่า เป็นคนดีคนเก่งนั้น การกระทำ
เหล่านี้เกิดขึ้นจากสาเหตุทางด้านจิตใจอะไรบ้าง โดยมีวิธีการวิจัยเปรียบเทียบคนที่อยู่ใน
สภาพแวดล้อมเดียวกันหรือคล้ายกัน แต่มีพฤติกรรมการทำงานในปริมาณต่างกัน จากการวิจัยนี้
ได้กำหนดให้มีการฝึกอบรมแบบต่าง ๆ เพื่อดูผลของการฝึกอบรมลักษณะต่าง ๆ ต่อจิตใจและ
พฤติกรรมการทำงาน พบว่า การฝึกทางพุทธ มีผลต่อจิตลักษณะของคนดี และคนเก่ง คือ
กลุ่มครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธ สามารถพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม และความเชื่ออำนาจใน
ตนได้ ในขณะที่ กลุ่มครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธ และกลุ่มที่ได้รับการฝึกทางพุทธพฤติกรรม
ศาสตร์ (2 ด้าน) ส่งผลดีต่อสุขภาพจิต และพฤติกรรมการทำงาน ฉะนั้นครูที่ประสบความสำเร็จ
ในงานคือ ครูที่มีลักษณะทางพุทธสูงแต่เดิม และได้รับการฝึกทางพุทธพฤติกรรมศาสตร์
(2 ด้าน) หรือเป็นครูที่ได้รับการฝึกทางพุทธ ด้านเดียว เท่านั้น

ส่วนผลดีของการฝึกทางพุทธอย่างเดียวนั้น จะส่งผลต่อจิตลักษณะต่าง ๆ ให้สูงขึ้น คือ
เหตุผลเชิงจริยธรรม ความเชื่ออำนาจในตน สุขภาพจิต ทัศนคติที่ดีต่องาน เป็นจิตลักษณะ
4 ประการ ตามทฤษฎีตันไม้จริยธรรม ที่เกี่ยวกับการเป็นคนที่มีพฤติกรรมที่ดี และเก่ง

ข้อดีและข้อจำกัดของการวิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบการวิจัยนี้กับการวิจัยอื่น ๆ ทำให้เห็นว่าการวิจัยนี้มีข้อดีและ
ข้อจำกัดที่สมควรนำมากล่าวเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจ ที่จะศึกษาเรื่องนี้นำไปปรับปรุง
พัฒนาให้สมบูรณ์ขึ้นในโอกาสต่อไป

ประการแรก การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อประเมินผลการพัฒนาข้าราชการ โดยนำพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย มาศึกษาควบคู่ไปกับวิชาการทางจิตวิทยาสากลเป็น ครั้งแรก ๆ และเป็นการฝึกที่สอดคล้องกัน

ประการที่สอง ได้มีการวัดผลการฝึกต่อจิตใจและพฤติกรรมถึง 2 ครั้ง คือ ภายหลัง การฝึกทันที และติดตามผลภายหลังการฝึกแล้ว 1 เดือน โดยให้ผู้ถูกฝึกรายงานตนเอง และให้หัวหน้างานรายงานซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น มิใช่จากครูประเมินตนเองอย่าง เดียว

ประการที่สาม ได้มีการนิสฺฐาเกี่ยวกับทฤษฎีต้นไม้วชิรธรรม โดยการศึกษาจิตลักษณะ อื่น ๆ นอกเหนือจิตลักษณะที่ได้พัฒนาเพื่อคุณของการฝึกต่อจิตใจ และพฤติกรรมในข้าราชการ ครูประเภทต่าง ๆ

ส่วนข้อจำกัดของการวิจัย มี 3 ประการคือ

ประการแรก ผู้วิจัยไม่สามารถกำหนดลักษณะความ แตกต่างทางปัจจัยภูมิหลังของ กลุ่มตัวอย่างได้ เนื่องจากทางโรงเรียนเป็นผู้ส่งครูมา จึงทำให้ตัวแปรบางตัวต้องตัดทิ้งไป เช่น วุฒิทางการศึกษา ที่เดิมเกือบทุกคนจะจบปริญญาตรีเหมือน ๆ กัน เป็นต้น กลุ่มตัวอย่าง มีจำนวนจำกัดเนื่องจากเกิดความขัดข้องทางสถานการณ์ทางการเมือง จึงทำให้การวิเคราะห์ ข้อมูลได้ไม่ละเอียดมากเท่าที่ควร

ประการที่สอง วิธีการที่ใช้ในการฝึกข้าราชการครูนี้เพื่อใช้เป็นครั้งแรก ผู้รับผิดชอบ ในการฝึกอาจจะยังไม่มี ความชำนาญพอ ผลของการฝึกจึงอาจจะยังไม่ปรากฏเด่นชัด

ประการที่สาม ในการทดลองมีการวัดตัวแปรจิตลักษณะก่อนการฝึก 5 ตัวแปร เพื่อ ตรวจสอบความเท่าเทียมกัน ก่อนฝึก ทำให้เกิดข้อเสียคือ การเลือกกลุ่มที่จะทำการทดลอง เป็นการเจาะจงเลือกครูที่มีจิตลักษณะทั้ง 5 เท่าเทียมกันเท่านั้น กลุ่มตัวอย่างจึงเสียความ เป็นตัวแทนของครู กทม. โดยทั่วไปอยู่บ้าง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

งานวิจัยนี้เป็นการแสวงหาความรู้ใหม่ที่ต่อเนื่องมาจากผลการวิจัยที่มีผู้กระทำไว้ เนื่องจากในอดีตมีผลงานวิจัยพบว่า ความเชื่ออำนาจในตน มีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจิตลักษณะตัวอื่นและพฤติกรรมการทำงาน งานวิจัยนี้จึงสร้างวิธีการพัฒนาความเชื่ออำนาจในตน และประเมินผลการฝึกอบรม เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสม แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดจากผลของการฝึกอบรม และแนวทางการวิจัยเพื่อตอบปัญหาบางปัญหาที่ยังไม่สามารถตอบได้อย่างแน่ชัดด้วยผลการวิจัยที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไปมีดังนี้คือ

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ให้ใช้ครูมากขึ้นเป็น 320 คน ศึกษาความพร้อมทางจิตของครูบางด้าน เช่น ทักษะคติต้องงาน เหตุผลเชิงจริยธรรม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สุขภาพจิต ลักษณะมุ่งอนาคต ฝึกปฏิบัติ คือ ความเชื่ออำนาจในตน แล้วจึงวัดผลการฝึกต่อพฤติกรรมการทำงาน
2. ควรมีการปรับปรุง พัฒนาสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมทั้งความเชื่ออำนาจในตน และการฝึกอบรมทางพุทธพร้อมทั้งวิจัยประเมินหลักสูตรทั้งสองด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ทั้งในกลุ่มคนอาชีพเดียวกัน ที่มีลักษณะทางชีวสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อค้นหากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ในการฝึกเพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการฝึก และในกลุ่มคนต่าง ๆ อาชีพ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบ ประเมินผลหลักสูตร และเผยแพร่หลักสูตรใหม่ให้เกิดประโยชน์
3. ควรมีการทดลองพัฒนาจิตลักษณะด้านอื่น ๆ ในกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับผลการวิจัยนี้ เช่น ทักษะคติต้องงานครูโดยตรง

ข้อเสนอแนะประยุกต์ มีดังต่อไปนี้

1. วิธีการพัฒนาครูด้านต่าง ๆ ในการพัฒนาจิตลักษณะ ครูจะต้องได้รับการฝึกทางพุทธในการพัฒนาจิตลักษณะทางพุทธ ครูจะต้องได้รับการฝึกทางปฏิบัติ ร่วมกับลักษณะงานตรงอุปนิสัยสูง ในการพัฒนาพฤติกรรมการทำงาน ครูจะต้องได้รับการฝึกทางปฏิบัติ หรือได้รับการฝึกทั้ง 2 ด้าน

2. ครูประเภทต่าง ๆ และการฝึกที่แตกต่างกัน ครูที่มีปัจจัยทางชีวสังคมแตกต่างกัน จะได้รับผลจากการฝึกแต่ละประเภทแตกต่างกันไปด้วย คือ

ครูอายุมาก มีงานตรงอุปนิสัยมาก ควร ได้รับการฝึกทางพฤติกรรม

ครูที่มีลักษณะทางพุทธเดิมต่ำ ควรได้รับการฝึกทางพฤติกรรม

ครูที่มีลักษณะทางพุทธเดิมสูง ควรได้รับการฝึกทางพุทธ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กริสุดา เทียรทอง. การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญและบาปในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา และผลของความเชื่อนี้ที่มีต่อวิถีทางดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน และคริสต์ศาสนิกชน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลลำไทร อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2524. อัดสำเนา.
- จินตนา บิลมาศ และคนอื่น ๆ. คุณลักษณะของข้าราชการพลเรือน. รายงานการวิจัยของสถาบันข้าราชการพลเรือน, กรุงเทพฯ : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, 2529.
- ฉกาจ ชัยโยธิต. การศึกษาผลของการฝึกอบรมตามโครงการจริยธรรมสำหรับนักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521. อัดสำเนา.
- ฉกาจ ชัยโยธิต และ ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ลักษณะจิตสังคมที่เกี่ยวกับการบวชในพุทธศาสนาของชายไทยในภาคใต้. รายงานการวิจัยฉบับที่ 43. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
- ชาลี หวานน้ำ. การทดลองฝึกสมาธิที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.
- ฐานันดรศักดิ์ เวียงสาริน, ว่าที่ร้อยตรี. การศึกษาเปรียบเทียบค่านิยมทางศาสนาของเยาวชนพุทธและเยาวชนคริสต์ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529. อัดสำเนา.
- ดวงเดือน แซ่ตั้ง. อิทธิพลของการให้แรงเสริมด้วยเบี้ยรางวัลต่อความเชื่ออำนาจในตนของเด็กวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. สรุปคำบรรยายเรื่อง โครงการพัฒนาทัศนคติและจริยธรรมของข้าราชการสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. กรุงเทพฯ : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, 2527.

ทวีรัตน์ นาคเนียม. ผลของการฝึกสมาธิที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ต้องขัง. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.

บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ และคนอื่น ๆ. การติดตามประเมินผลโครงการการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องพัฒนาดตนเองของมหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.

บุญรับ คักคัมณี. การเสริมสร้างจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานราชการ. ปรินิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.

พระเทพเวที. อารยธรรมไทย : ทางเลือกออกจากยุคพัฒนา. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ, 2531.

_____. ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2532.

เพ็ญแข ประจักษ์จันท์ และ อ้อมเดือน สดมณี. การยึดหลักทางศาสนาในการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง. รายงานการวิจัยฉบับที่ 34. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2529.

ภาคภูมิ รัตนโรจนากุล. ผลการฝึกสมาธิกับเวลาปฏิภินิหารในการเริ่มออกวิ่งระยะสั้นของนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.

ลัดดาวัลย์ นรศรีสมุทร และ วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. ครอบครัวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจของไทย. รายงานการวิจัยฉบับที่ 25 กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

- วันชัย มิกกลาง. ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ ความรู้ ความ เข้าใจ การปฏิบัติตาม และ การได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาของนิสิตระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร. ปรินยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.
- วิชัย เอียดบัว. ลักษณะจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมทางการแสวงหา ความรู้ของครูประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. ความแปลกแยกกับพฤติกรรมการทำงานของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินยานิพนธ์ กศ.ค. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. อัดสำเนา.
- สุนทร โคมิน และ สนิท สัมครการ. ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย : เครื่องมือในการ สำรวจวัด. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2522.
- โสภา ขุนกุลชัย. การศึกษาวิเคราะห์สาเหตุที่วัยรุ่นระยะกลางในกรุงเทพมหานครเห็นต่าง ศาสนา. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2522.
- อวยชัย โรจนนรินทร์กิจ. การฝึกอานาปานสติในพระพุทธศาสนาต่อการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิง จริยธรรม. วิทยานิพนธ์ ก.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529. อัดสำเนา.
- อโนชา จังจริง. ผลของการบวชชีพรามณ์ต่อระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา วิทยาลัยพลศึกษาในจังหวัดภาคกลาง. ปรินยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529, อัดสำเนา.
- อังสนา ช่างแก้ว. การศึกษาอิทธิพลของการเผยแพร่พุทธศาสนาที่มีต่อพฤติกรรม และแนว ความคิดของชาวเขาในจังหวัดภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2528. อัดสำเนา.
- อุษา ศรีจินดารัตน์. พัฒนาการของเอกลักษณ์แห่งโอโก้เกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของการทำงาน และการรับรู้คุณค่าของศาสนาในวัยรุ่นไทยภาคใต้. ปรินยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.

Allen, Bergin B
Health :
New York

es and Mental
an Psychological.

Allport, G.W. and Orientation and
Prejudice," Journal of Personality and Social Psychology.
5(4) : 432 - 443; 1967.

Beron, Robert A. and Jerald Grunberg. Behavior in Organization :
Understanding and Managing the Human Side of Work.
Massachusetts : A Uynand Bacon, 1990.

Blake, Ashforth E. "The Experience of Powerlessness in Organization,"
Organizational Behavior and Human Decision Processes. 43 :
207 - 242; 1989.

Burger, Lerry M. "Desure for Control and Achievement Related Behaviors,"
Journal of Personality and Social Psychology. 48(6) : 1520 -
1532; 1985.

Donalnee, M.J. "Intrinsic and Extrinsic Religiousness : Review and
Meta-Analysis," Journal of Personality and Social Psychology.
48(2) : 400 - 419; 1985.

Ferrarot, Kenneth F. M.C. Albreeht-Jensent. "Does Religion
Influence Adult Healty?" Journal for the Scientific Study of
Religion. 30(2) : 193 - 203; 1991.

Fishbein, Marton and leek Ajzen. Belief, Attitude Intention and
Behavior : an Introduction to Theory and Research.
Massachusetts : Addison - Wesley Publishing Company, 1975.

Gorsuch, R.L. "Psychology of Religion," Annual Review of Psychology.
39 : 201 - 221; 1988.

- Heaton, Tim B. and Cornwall, Maric. "Religion Group Variation in the Socioeconomic Status and Family Behavior of Women," Journal for the Scientific Study of Religion. 28(3) : 283 - 299; 1989.
- Hollander, Edwin P. Principle and Method of Social Psychology. London : Oxford University Press, 1981.
- Kohlberg, L. "Moral Stages and Morlization : The Cognitive Developmental Approach," in Moral Development and Behavior : Theory, Research, and Social Issues. New York : Holt, Rinehart and Winson, 1976.
- Lefcourt, Herbert M. Locus of Control : Current Trends in Theory and Research. Hillsdale, N.J. : Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1976.
- Myers, T.L. Fundamentals of Experimental Design. Boston : Allyn and Bacon, 1971.
- Nelson, Hart M. "Religious Conformity in an Age of Disbelief Contextal Effects of Time, Denomination, and Family Processes Upon Church Decline and Apostasy," Americal Sociological Review. 46(5) : 632 - 639; 1981.
- Perrervi, Damela L. "Locus of Control and Activity Level as Moderators in the Quantitative Job Demands - Satisfaction Psychological Anciety Relationship: An Experimental Analysis," Journal of Applied Social Psychology. 16(7) : 620 - 632; 1986.
- Richard, Scott P. "Religious Devoutness in College Students : Relations with Emotional Adjustment and Psychological Separation From Parents," Journal of Counseling Psychology. 38(2) : 189 - 196; 1991.

- Roger, Everett M. Modernization Among Peasants : The Impact of Communication. New York : Holt, Rinehart, Inc., 1969.
- Ross, Catherine E. "Religion and Psychological Distress," Journal for the Scientific Study of Religion. 29(2) : 236 - 245; 1990.
- Rotter, Julian B. "Generalized Expectancies for Internal Versus External of Reinforcement," Psychological Monographs : General and Applied. 80(1) : 609; 1966.
- Scott, William A. "Research Definitions of Mental Health and Mental Illness," Psychological Bulletin. 55(1) : 29 - 45; 1958.
- Seeman, Melvin. "Alienation and Social Learning in a Refactory," Americal Journal of Sociology. 36 : 270 - 284; 1965.
- Strickland, Bonnie R. "Internal - External Control of Reinforcement," in Thomas Blass (ed.). Personality Variables in Social Behavior. New York : John Wiley and Son, 1977.
- Suman, Melvin and J.W. Evans. "Alienation and Learning in a Hospital Setting," American Sociological Review. 27 : 772 - 782; 1962.
- Williams, Lawrence K. "Some Development Correlates of Scarcity," Human Relation. 20(1) : 51 - 65; 1973.

ກາດພວກ

ภาคผนวก ก.

แบบวัดต่าง ๆ

แบบสอบถามชุดที่ 1
ปัจจัยภูมิหลังและชีวสังคม

คำชี้แจงในการตอบ

แบบสอบถามชุดนี้เป็นแบบเติมคำและให้กาเครื่องหมาย / ขอความกรุณาให้ท่านเติมข้อความหรือทำเครื่องหมายในตัวเลือกที่ตรงกับความจริงสำหรับตัวท่าน

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. ศาสนา _____
3. อายุ _____ ปี อายุราชการนับแต่เริ่มรับราชการถึงปัจจุบัน _____ ปี
4. ข้าพเจ้าจบการศึกษาสูงสุดระดับ
 - ☐ ต่ำกว่าอนุปริญญา
 - ☐ อนุปริญญา
 - ☐ ปริญญาตรี ชื่อวุฒิ _____
 - ☐ สูงกว่าปริญญาตรี ชื่อวุฒิ _____
 สาขา _____
5. จำนวนปีที่ได้รับการศึกษาหลังมัธยมศึกษาตอนต้น _____ ปี
6. สถานภาพสมรส
 - ☐ โสด
 - ☐ มีคู่สมรสแล้วและอยู่ด้วยกัน
 - ☐ แยกอยู่ต่างหากจากคู่สมรส
 - ☐ หย่า, เป็นหม้าย

7. จำนวนบุตรและผู้อยู่ในความอุปถัมภ์ _____ คน

[] อายุต่ำกว่า 5 ขวบ จำนวน _____ คน

[] อายุ 6-12 ปี จำนวน _____ คน

[] อายุ 13-18 ปี จำนวน _____ คน

[] อายุ 19 ปีขึ้นไป จำนวน _____ คน

8. ปัจจุบันท่านสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ _____

สอนหนังสือมาแล้ว _____ ปี

ปัจจุบันท่านสอนวิชา _____ ชั้น _____

วิชา _____ ชั้น _____

[] เป็นครูประจำชั้น _____ [] ไม่ได้เป็น

แบบสอบถามชุดที่ 2

เหตุการณ์ในชีวิตการทำงานของคุณ

คำชี้แจงในการตอบ

แบบสอบถามนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะสำรวจเหตุการณ์ในชีวิตการทำงานของคุณ กรุงเทพมหานคร ขอให้ท่านอ่านข้อความและพิจารณาอย่างละเอียด เมื่ออ่านคำถามแล้วโปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง _____ ที่มีข้อความตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุดเพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบให้ครบทั้ง 15 ข้อ

1. คุณไม่ทราบผลที่ผู้จ้างจะได้รับจากการที่ผู้จ้างช่วยรักษาผลประโยชน์ของหน่วยงานหรือทำชื่อเสียงให้หน่วยงาน

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2. ผู้จ้างมีความตั้งใจและพยายามทำงานอย่างเต็มความสามารถ แต่ผู้จ้างไม่อาจบอกได้ว่าวิถีชีวิตราชการของผู้จ้างจะเป็นอย่างไร

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3. ในที่ทำงานของผู้จ้างคนที่ได้เงินเดือนขึ้น 2 ขั้นนั้น เพื่อนร่วมงานมักมองไม่เห็นว่าได้ทำความดีความชอบให้ราชการในแง่ใด

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4. บ่อยครั้งเมื่อผู้จ้างส่งผลงานที่ผู้จ้างใช้ความพยายามอย่างมากในการจัดทำแก่ผู้บังคับบัญชาแต่ผู้บังคับบัญชาท่านเพียงแต่รับไว้เท่านั้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5. ขณะนี้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการทำงานราชการให้ผลไม่คุ้มค่า

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6. ครูที่มาจากครอบครัวที่มีชาติตระกูล มักได้รับการพิจารณาเลื่อนขึ้นดำรงตำแหน่งสำคัญเสมอ ๆ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7. การเล่นพวกเล่นพรรคและระบบอุปถัมภ์ยังมีอยู่มากในวงราชการที่ข้าพเจ้าเกี่ยวข้อง

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8. มีครูบางคนในที่ทำงานของข้าพเจ้ามาสายเป็นประจำ ลาป่วย ลากิจ บ่อยครั้งมาก แต่ก็ได้รับการพิจารณาเลื่อนเงินเดือน 2 ชั้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9. ในหลายกรณีผู้ที่ได้รับความดีความชอบเป็นพิเศษในหน่วยงานของข้าพเจ้านั้น ไม่ใช่คนที่ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นคนที่ทำงานดีและมีนิสัยดี

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10. บางครั้งข้าพเจ้าทำผิดเพียงเล็กน้อย แต่ถูกตำหนิจากผู้บังคับบัญชาอย่างรุนแรง

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

11. มีบ่อยครั้งที่ข้อเสนอแนะของคน ๆ หนึ่งมักเป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชาทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้ามองไม่เห็นความเหมาะสม

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

12. คนโปรดของเจ้านายมักไม่ถูกลงโทษอย่างรุนแรง ถึงแม้จะทำความผิดร้ายแรงอันมีผลเสียหายต่อราชการ

_____ | _____ | _____ | _____ | _____ | _____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

13. ข้าพเจ้ามีความตั้งใจและเอาใจใส่ต่อการทำงานเป็นอย่างดี แต่ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าจะได้รับการพิจารณาความดีความชอบเพราะสาเหตุนี้

_____ | _____ | _____ | _____ | _____ | _____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

14. ข้าพเจ้าไม่กระตือรือร้นในการทำงาน เพราะไม่แน่ใจว่าผู้บังคับบัญชาจะให้ความสนใจทำงานและผลงานเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความดีความชอบ

_____ | _____ | _____ | _____ | _____ | _____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

15. ถ้าผู้บังคับบัญชาไม่ชอบข้าพเจ้า ก็เป็นสิ่งที่ยากมากที่จะทำให้กลับมาชอบข้าพเจ้าได้

_____ | _____ | _____ | _____ | _____ | _____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

แบบสอบถามชุดที่ 3

การทำงานในโรงเรียน

คำชี้แจงในการตอบ

แบบสอบถามนี้มีความประสงค์ที่จะทราบถึงความรู้สึกที่ท่านมีต่อการทำงานในหน้าที่ครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพื่อใช้ประโยชน์ในทางการศึกษา เมื่อท่านอ่านข้อความแล้วโปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง | ____ | เหนือวลีนั้น ที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุดเพียงแห่งเดียวในแต่ละประโยคขอให้ตอบทั้งสองตอน ๆ ละ 10 ข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

ตอนที่หนึ่ง

1. ข้าพเจ้ารู้สึกพอใจที่ได้ทำงานร่วมกับเพื่อนครูในโรงเรียนนี้
 | ____ | | ____ | | ____ | | ____ | | ____ | | ____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
2. งานอาชีพของข้าพเจ้ามีประโยชน์ในการสร้างสรรค์คุณภาพของคนในชาติ
 | ____ | | ____ | | ____ | | ____ | | ____ | | ____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
3. การได้สอนหนังสือเด็กจะช่วยให้ข้าพเจ้าได้รับตำแหน่งที่ดีกว่าในอนาคต
 | ____ | | ____ | | ____ | | ____ | | ____ | | ____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
4. การสอนของข้าพเจ้าจะช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถของลูกศิษย์ได้มาก
 | ____ | | ____ | | ____ | | ____ | | ____ | | ____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
5. ข้าพเจ้าภูมิใจที่ได้สอนในโรงเรียนนี้
 | ____ | | ____ | | ____ | | ____ | | ____ | | ____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6. งานครูเป็นงานที่ต้องรับผิดชอบมาก แต่ได้รับผลตอบแทนไม่คุ้มค่า

_____ , _____ , _____ , _____ , _____ , _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7. งานที่ทำอยู่ในปัจจุบันเพิ่มความเป็นมิตร และความสามัคคีในหน่วยงานของข้าพเจ้า

_____ , _____ , _____ , _____ , _____ , _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8. งานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ไม่เหมาะสมกับข้าพเจ้า

_____ , _____ , _____ , _____ , _____ , _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9. เมื่อเปรียบเทียบกับงานของข้าราชการอื่น ๆ งานของครูเป็นงานที่คนทั่วไปเห็นความสำคัญน้อย

_____ , _____ , _____ , _____ , _____ , _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

ตอนที่สอง

1. ถ้ามีโอกาสเลือก ข้าพเจ้าต้องการเปลี่ยนไปทำงานอื่นที่ไม่ใช่งานสอน

_____ , _____ , _____ , _____ , _____ , _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2. การกระทำตนเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์เป็นเรื่องยากเกินกว่าครูในยุคปัจจุบันจะปฏิบัติได้

_____ , _____ , _____ , _____ , _____ , _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3. เนื่องจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ ถ้ามีโอกาสหารายได้พิเศษข้าพเจ้าต้องทำ แม้จะกินเวลาราชการไปบ้าง

_____ , _____ , _____ , _____ , _____ , _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4. ข้าพเจ้าเห็นว่าเมื่อครูพบนักเรียนที่ประพฤติผิดไม่ว่าในสถานที่ใดก็ตาม ควรหาโอกาส
ตักเตือนแก้ไขทันที

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. ถ้าข้าพเจ้ามีความรู้ความสามารถมากกว่านี้ ข้าพเจ้าคงจะไม่เป็นครู

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. ข้าพเจ้าจะแนะนำให้ลูกหลานเลือกอาชีพอย่างเดียวกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. ข้าพเจ้ามีความมุ่งมั่นที่จะทำงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. ข้าพเจ้ารู้สึกท้อถอยที่จะทำหน้าที่ครูให้ครบถ้วน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. อาชีพครูเป็นอาชีพที่น่าจะได้รับความนิยมจากชนรุ่นหลังมาก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. เมื่อเป็นครูมากขึ้น ข้าพเจ้าจึงทราบว่าข้าพเจ้าเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

แบบสอบถามชุดที่ 4

สิ่งที่ครูปฏิบัติในการสอน

คำชี้แจงในการตอบ

แบบสอบถามนี้มีความประสงค์ที่จะศึกษาการทำงานของครู ดังนั้นเมื่อท่านอ่านข้อความแต่ละข้อ โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่อง : ____ : ที่ตรงกับการปฏิบัติของท่านมากที่สุด กรุณาตอบให้ครบทั้ง 15 ข้อ

1. ข้าพเจ้าไม่ได้ศึกษาเอกสารหลักสูตรก่อนสอน เพราะสอนมานานปีแล้ว

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

2. ข้าพเจ้าเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรหรือวิธีสอนใหม่ ๆ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

3. ข้าพเจ้าไม่ได้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นได้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

4. ข้าพเจ้ามักไม่ได้ใช้สื่อการสอนที่หาได้ในท้องถิ่นประกอบการสอน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

5. ข้าพเจ้าไม่ค่อยให้นักเรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะทำให้ห้องเรียนวุ่นวาย

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

6. ข้าพเจ้าไม่ค่อยได้นำประสบการณ์หลาย ๆ วิชาสอนให้สัมพันธ์กัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

7. นักเรียนในชั้นมีข้อจำกัดมาก จึงสอนได้แต่ความรู้ความจำเท่านั้น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

8. ข้าพเจ้าไม่ได้เน้นหนักในการสอนให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

9. ข้าพเจ้าให้นักเรียนนั่งเรียนอย่างตายตัว เคลื่อนย้ายไม่ได้ เพื่อความเรียบร้อย

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

10. ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีเวลาที่จะควบคุมดูแลเรื่องความสะอาดของห้องเรียน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

11. ข้าพเจ้าต้องสอนไปให้ครบชั่วโมงแม้ว่าในขณะนั้นนักเรียนบางส่วนไม่สนใจก็ถือว่าเป็นเรื่องของเขา

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

12. ข้าพเจ้าไม่ค่อยให้นักเรียนได้มีโอกาสใช้อุปกรณ์การเรียนด้วย เพราะเห็นว่าไม่จำเป็น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

13. ถ้าโรงเรียนไม่มีอุปกรณ์การสอนเตรียมไว้ให้ ข้าพเจ้าก็สอนได้โดยไม่ใช้อุปกรณ์

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

14. ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีเวลาแก้ไขปรับปรุงสิ่งที่เป็นปัญหาหรือส่งเสริมสิ่งที่ดีของนักเรียนที่พบจากการประเมิน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

15. โอกาสที่จะประเมินผลนักเรียนนั้นมีเพียงครั้งเดียว คือตอนที่โรงเรียนจัดให้มีการสอบประจำภาค

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

แบบสอบถามชุดที่ 5
สิ่งที่ครูปฏิบัติเกี่ยวกับการอบรมจริยธรรม
แก่นักเรียน

คำแนะนำ

แบบสอบถามนี้มี 15 ข้อ โดยมีความประสงค์จะศึกษากิจการรวมทั้งปฏิบัติเกี่ยวกับการอบรมจริยธรรม เมื่อท่านอ่านแล้วโปรดทำเครื่องหมาย / ลงตรงช่อง _____ ที่ตรงกับความจริงมากที่สุด กวาดตอบให้ครบทุกข้อ

1. ข้าพเจ้าไม่ยอมให้สิ่งผิดพลาดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของนักเรียนผ่านไปโดยไม่ได้ตักเตือน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

2. ข้าพเจ้าพยายามให้เด็กมีโอกาสสลับเปลี่ยนกันเป็นหัวหน้ากลุ่ม

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

3. เทศกาลทำบุญ ข้าพเจ้าชักชวนให้นักเรียนไปฟังเทศน์และทำบุญเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

4. ข้าพเจ้าใช้หลายวิธีเพื่อชักจูงให้นักเรียนประพฤติดี แม้ต้องบีบบังคับกันก็ตาม

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

5. ข้าพเจ้าเข้าชั้นสอนตรงเวลาเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

6. ข้าพเจ้าระมัดระวังกิจกรรมารยาทเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

7. ข้าพเจ้าไม่มีเวลาที่จะสอดแทรกการอบรมความประพฤติของนักเรียนในวิชาที่สอน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

8. เมื่อพบนักเรียนนอกโรงเรียน ข้าพเจ้าทักทายด้วยดี

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

9. ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งทุกอย่างอย่างมีระเบียบเหมาะสม

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

10. ข้าพเจ้าไม่ประพฤตินในสิ่งที่ข้าพเจ้าห้ามนักเรียน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

11. ข้าพเจ้ามักหาหนทางสอนใจมาแล้วให้นักเรียนฟัง แล้วให้ช่วยกันรวบรวมความคิดที่นักเรียน
ควรประพฤติตาม

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

12. ข้าพเจ้าไม่ชอบใช้วิธีการลงโทษให้นักเรียนเจ็บกายโดยไม่จำเป็น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

13. ถ้านักเรียนผิด ข้าพเจ้าให้เขาชี้แจงเหตุผลว่าทำอะไรจึงจะปรับตัวให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

14. ข้าพเจ้าไม่แสดงให้นักเรียนทราบว่าข้าพเจ้าพอใจเมื่อนักเรียนทำความดี

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

15. ข้าพเจ้าสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความดีความชั่วอยู่บ่อย ๆ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
ปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ไม่ได้ปฏิบัติ
		ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย		

แบบสอบถามชุดที่ 6
ความรู้สึกเกี่ยวกับงาน

คำชี้แจงในการตอบ

แบบสอบถามนี้มีความประสงค์ที่จะทราบความรู้สึกที่ท่านมีต่องานของท่าน เมื่อท่านอ่านข้อความแล้วโปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง ____ เหนือวลีที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด กรุณาตอบให้ครบ 10 ข้อ

1. อาชีพสอนหนังสือเป็นอาชีพที่ข้าพเจ้าชอบ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. การงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าอยากหลีกเลี่ยง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. ข้าพเจ้าเบื่อหน่ายที่ต้องสอนซ้ำ ๆ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. ข้าพเจ้ามีความเพลิดเพลินในการเล่าประสบการณ์ของข้าพเจ้าให้นักเรียนฟัง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. ข้าพเจ้าเห็นว่างานครูเป็นงานหนัก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. ข้าพเจ้าจะทำงานอื่นได้ดีกว่างานครู

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. งานครูเป็นงานที่ทำให้ข้าพเจ้าชื่นใจ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. นักเรียนทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกท้อแท้ในการสอน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. งานพัฒนาเยาวชนเป็นงานที่ยากเกินไปสำหรับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. ข้าพเจ้าทำงานครูได้อย่างสะดวกสบาย

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

แบบสอบถามชุดที่ 7

เหตุผลในการแก้ปัญหา

คำแนะนำ กรุณาเลือกข้อที่ท่านเห็นด้วย เรียงลำดับจากอันดับ 1 ถึง 6 กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. ถ้าหน่วยแพทย์และพยาบาลเคลื่อนที่มารับบริจาคโลหิตที่สำนักงาน ข้าพเจ้าจะไม่บริจาคโลหิตเพราะ
 - _____ บุคคลไม่จำเป็นจะต้องละอายใจตนเอง เมื่อไม่ได้บริจาคโลหิตเพราะการทำ
ความดีนั้นทำได้หลายทาง
 - _____ มีงานในหน้าที่ซึ่งสำคัญกว่าที่จะต้องรีบทำ
 - _____ เป็นการเสียสละที่ได้ผลไม่คุ้มค่า
 - _____ เพราะเห็นว่ายังมีโลหิตสำรองเหลืออยู่มาก แต่ถ้าประเทศอยู่ในภาวะ
สงครามก็ยินดีบริจาค
 - _____ ข้าพเจ้ากลัวเจ็บ และเมื่อบริจาคโลหิตแล้วจะทำให้ร่างกายอ่อนแอ
ติดโรคง่าย
 - _____ ข้าพเจ้าไม่กลัวเพื่อนร่วมงานจะหาว่าข้าพเจ้าเป็นคนใจแคบ เพราะ
มีเพื่อน ๆ อีกหลายคนที่ไม่บริจาคโลหิต

2. ถ้าข้าพเจ้าเห็นผู้ร้ายกำลังลักทรัพย์ และต่อมาผู้ร้ายถูกจับได้ ตำรวจขอร้องให้ข้าพเจ้าเป็น
พยาน ข้าพเจ้าจะไม่เป็นพยานให้ เพราะ
 - _____ การเป็นพยานให้ตำรวจจะทำให้ข้าพเจ้ามีแต่ทางเสียมากกว่าทางได้
 - _____ การปกป้องผู้อื่น โดยข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าเขาเป็นผู้ร้ายจริง เป็นสิ่งที่น่า
ละอายใจเกินกว่าที่ข้าพเจ้าจะทำได้
 - _____ ข้าพเจ้ากลัวผู้ร้ายจะมาแก้แค้นภายหลัง
 - _____ ถ้าข้าพเจ้าไม่ยอมเป็นพยานก็ไม่เป็นการกระทำที่ขัดกับกฎเกณฑ์ใด ๆ

- _____ การลงโทษคนที่ไม่ได้ทำผิดแม้เพียงคนเดียวเลวร้ายกว่าการปล่อยให้คนชั่ว
ลอยนวล
- _____ เป็นการฉลาดที่จะปฏิเสธไม่ยอมเป็นพยานเพราะคนอื่น ๆ ก็คงจะเห็นว่า
ข้าพเจ้าทำถูกต้องแล้ว
3. ข้าพเจ้างัดใจจะชมภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง ถึงแม้มีคนเข้าคิวคอยซื้อตั๋วเป็นแถวยาวมาก และ
ถ้าไปต่อคิวตั๋วอาจจะหมดเสียก่อน แต่ข้าพเจ้าจะเข้าคิวตามลำดับก่อนหลัง เพราะ
- _____ ข้าพเจ้ากลัวการแย่งชิง ซึ่งอาจทำให้เกิดการทำร้ายกันขึ้นได้
- _____ เป็นการรักษาความยุติธรรมที่ทุกคนต้องการ
- _____ ข้าพเจ้ามาที่หลังคนอื่น ๆ จึงต้องรับผิดชอบในผลของการมาที่หลัง
- _____ เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องช่วยรักษาความเป็นระเบียบของสังคม
- _____ ข้าพเจ้าอยากให้คนอื่นเห็นว่าข้าพเจ้ามีมารยาทดี
- _____ ข้าพเจ้าคิดว่าไม่มีใครในแถวอยากให้ข้าพเจ้าแซงคิว เพราะข้าพเจ้าเอง
ก็ไม่อยากให้ใครมาแซงคิวข้าพเจ้าเช่นกัน
4. ถ้าในหน่วยงานของท่านมีระเบียบว่าจะต้องเลือกตั้งหัวหน้าจากคนในหน่วยงานนั้น ๆ ถ้า
ในกรณีที่ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมากที่สุด มีอาวุโสสูง และมีผลงานดีเด่นเป็นที่
ยอมรับทั่วไปมากกว่าข้าราชการคนอื่น ๆ ท่านจะลงคะแนนเสียงเลือกตัวท่านเองหรือไม่
เพราะเหตุใด ข้าพเจ้าจะไม่เลือกตนเองเพราะ
- _____ การเป็นหัวหน้าในสมัยนี้ลำบากทั้งกายและใจ ไม่เป็นหัวหน้าจะสบายกว่ามาก
- _____ คนเราอาจตนเองผิดไปได้เพราะความลำเอียง ข้าพเจ้าอาจจะมีข้อบกพร่อง
ทางด้านอื่นก็ได้
- _____ ถ้าเป็นการเลือกตั้งทางการเมือง คนเราอาจจะเลือกตนเองได้ แต่ไม่ควร
นำมาใช้กับหน่วยงาน
- _____ เกรงจะเป็นที่ครหานินทาถ้ามีผู้ทราบว่าข้าพเจ้าเลือกตนเอง

- _____ เชื่อมั่นว่าอย่างไรเสียข้าพเจ้าก็คงจะได้รับเลือกเป็นหัวหน้าอย่างแน่นอน
อยู่แล้ว
- _____ ระเบียบของการเลือกตั้งให้คู่แข่งข้างมากเป็นฝ่ายชนะ

5. เจ้าหน้าที่พิมพ์ดีดได้รับแบ่งงานจากหัวหน้างานพิมพ์เป็นสัดส่วนเท่าเทียมกันแล้ว คนที่หนึ่งพิมพ์เร็วและขยันจึงเสร็จก่อน และว่างอยู่ ส่วนคนอื่น ๆ พิมพ์ช้า และผิบบ่อยจึงยังมีงานเหลือเกือบครึ่งหนึ่ง ในขณะที่ก็มีเรื่องด้วยอีกเรื่องหนึ่งเข้ามา ซึ่งผู้ใหญ่ต้องการในวันนั้น หัวหน้างานพิมพ์จึงขอร้องให้คนที่หนึ่งช่วยรับเรื่องด่วนนั้นมาพิมพ์ให้ด้วย ถ้าท่านเป็นเจ้าหน้าที่พิมพ์ดีดคนที่หนึ่ง ท่านจะรับพิมพ์ให้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้าพเจ้าจะพิมพ์ให้ เพราะ

- _____ จะทำให้เพื่อนร่วมงานชอบพอเรามากขึ้น และผู้บังคับบัญชา ก็จะยกย่องชมเชย
คนทำงานดี
- _____ เป็นความภาคภูมิใจของข้าพเจ้าที่เป็นคนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง
และไม่เห็นแก่ตัว
- _____ เราช่วยเขาในครั้งนี้ ครึ่งหน้าเขาจะได้ช่วยเราบ้าง นอกจากนั้นข้าพเจ้า
ยังอาจได้รับพิจารณาความดีความชอบเป็นพิเศษด้วย
- _____ เป็นหน้าที่ของพนักงานพิมพ์ดีดที่จะต้องพิมพ์งานต่าง ๆ อยู่แล้ว ตามการ
มอบหมายของผู้บังคับบัญชา
- _____ การช่วยให้งานเร่งด่วนของราชการสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จะทำให้
ประเทศชาติพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว
- _____ ข้าพเจ้าก็ว่างอยู่และพิมพ์ได้คล่องแคล่ว จึงไม่มีความลำบากอะไรที่จะรับ
มาพิมพ์ได้

6. ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่งเพิ่งไปรับงานในหน่วยงานใหม่ได้เพียง 1 สัปดาห์ สำนักงาน
 อำนวยภารกิจกิจกรรม ทั้ง ๆ ที่ก็ได้มีการจัดเวรยาม ทั้งภารโรงและเจ้าหน้าที่ตามปกติ
 แล้ว ต่อมาก็สืบทราบว่าการกิจกรรมครั้งนี้เป็นการแสดงความไม่พอใจของคนเก่า และ
 พวกซึ่งผิดหวังจากตำแหน่งนี้ แต่ก็ไม่มีหลักฐานแน่ชัด ข้าราชการผู้ใหญ่คนนี้จะตัดสินใจจ่าย
 ค่าเสียหายให้แก่รัฐโดยจำนองบ้านของตนเองเป็นเงินกว่าหนึ่งแสนบาท

ถ้าข้าพเจ้าเป็นข้าราชการผู้ใหญ่คนนี้ ข้าพเจ้าไม่ยอมชดใช้ค่าเสียหายเพราะ

- _____ จะทำให้ข้าพเจ้าเดือดร้อนโดยข้าพเจ้ามิได้เป็นผู้กระทำผิด
- _____ การยอมชดใช้ค่าเสียหายจะทำให้คู่ปรปักษ์หัวเราะเยาะว่าโง่เง่า
- _____ เป็นการแก้ที่ปลายเหตุ ไม่ช่วยให้ข้าพเจ้ารู้สึกภาคภูมิใจในการเสียสละของ
 ตนเอง
- _____ ควรมีการสอบสวนดำเนินการตามระเบียบหาตัวผู้กระทำผิด ถ้าหาไม่ได้
 ก็แล้วไป
- _____ เป็นการลงทุนที่ได้ผลไม่คุ้มค่า เพราะผลตอบแทนที่จะได้จากตำแหน่งนี้ก็
 ไม่มากนัก
- _____ การยอมชดใช้ค่าเสียหายมิได้ช่วยในการเสริมสร้างและการรักษากฎระเบียบ
 ของหน่วยงาน และของสังคมแต่อย่างใด

7. นายสมเดช กำแหงมหา นายอำเภอตอนแฉ่ง เป็นขวัญใจของชาวบ้าน มีมนุษยสัมพันธ์กับประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ดีมาก จุดเด่นของนายอำเภอสมเดชตรงที่เมื่อชาวบ้านมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันถึงขนาดจะฆ่ากันตาย นายอำเภอสมเดชสามารถจัดปัญหาให้คลี่คลาย โดยทั้งสองฝ่ายไม่มีอาฆาตมาตรร้ายต่อกัน เรียกว่าเป็นนายอำเภอเป่าบันจิ้นก็ได้ ประชาชนมักพูดกันว่าถ้านายอำเภอสมเดชย้ายไปแล้วละก็ อำเภอตอนแฉ่งจะลุกเป็นไฟทีเดียว นายอำเภอสมเดชได้ทำงานด้านพัฒนาอาชีพของชาวอำเภอตอนแฉ่ง เมื่อได้ผลผลิตของชาวบ้านออกมา ไม่ว่าจะเป็นผ้าไหม ตะกร้าหวาย ไม้แกะสลัก ฯลฯ นายอำเภอสมเดชจะนำไปจำหน่ายที่กรุงเทพฯ ได้หมด ตอนแรก ๆ นายอำเภอสมเดชก็ได้นำเงินมาชำระให้ชาวบ้านอย่างครบถ้วนโดยไม่หักค่าใช้จ่ายแต่อย่างใดเลย มาในครั้งสุดท้ายนายอำเภอสมเดชติดค้างเงินนายสันต์ ชาวบ้านผู้มีอันจะกินผู้หนึ่ง จนเวลาล่วงมาได้ 1 ปี นายอำเภอก็ยังไม่สามารถจะนำเงินจำนวนสองหมื่นบาทมาใช้ ถ้าท่านเป็นนายสันต์ท่านจะร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดหรือไม่ เพราะเหตุใด

ถ้าข้าพเจ้าเป็นนายสันต์ ข้าพเจ้าจะไม่รายงานเรื่องนายสมเดช แก่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด เพราะ

- _____ ข้าพเจ้าไม่ได้มีสัญญาผูกมัดกับนายอำเภออย่างแน่นแฟ้นพอ เกรงว่ากฎหมายจะช่วยข้าพเจ้าไม่ได้ จะเป็นการเสียเวลา
- _____ แม้ข้าพเจ้าอาจจะได้เงินคืน แต่ข้าพเจ้าอาจทำให้คนส่วนใหญ่เดือดร้อน เพราะขาดนายอำเภอที่ปฏิบัติงานดี
- _____ ข้าพเจ้าเกรงว่าเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ จะเกลียดชังและเป็นปฏิปักษ์ต่อข้าพเจ้า เพราะเขารักนายอำเภอคนนี้มาก
- _____ ข้าพเจ้ากลัวว่าพวกราษฎรที่จงรักภักดีต่อนายอำเภอจะทำร้ายข้าพเจ้าและครอบครัว
- _____ การยกหนี้ให้นายอำเภอจะทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสตอบแทนความดีของนายเออนี้บ้าง
- _____ ข้าพเจ้ายังจะต้องพึ่งพานายอำเภอสมเดชทางด้านอื่น ๆ อยู่อีก

8. ท่านเป็นหัวหน้าในหน่วยงานของท่าน นายกมลเป็นลูกน้องคนหนึ่งเริ่มทำราชการมาได้ 2 ปีแล้ว บุคคลนี้มีลักษณะท่าทางที่ท่านพอใจมาก นายกมลเป็นคนมีนิสัยโอบอ้อมอารีต่อเพื่อนร่วมงานและต่อท่านมาก มีลักษณะท่าทางที่ท่านพอใจมาก ได้ช่วยเหลือท่านหลายด้าน เช่น ช่วยซ่อมเครื่องไฟฟ้าที่ชำรุดให้ท่าน จัดหาคนงานไปดูแลบริเวณสนามในบ้านของท่าน ตลอดจนมีความเอื้ออาทรต่อสุขภาพของท่านอยู่เสมอ ต่อมาท่านได้มอบหมายงานราชการชิ้นหนึ่งให้นายกมลทำ และเป็นงานที่นายกมลมีความรู้ความชำนาญพอสมควร ท่านได้กำหนดให้แล้วเสร็จในเวลาที่เหมาะสม แต่เมื่อถึงเวลา นายกมลก็ยังไม่ได้เริ่มงานนั้น เพราะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในการคุยกับเพื่อนร่วมงานตามโต๊ะ แม้ท่านจะเลื่อนกำหนดส่งต่อไปอีก 3 ครั้ง นายกมลก็ยังไม่ทำงานนั้นมาส่งท่าน ในกรณีเช่นนี้ท่านจะปฏิบัติอย่างไรต่อนายกมล

ข้าพเจ้าจะลงโทษนายกมล เพราะ

- _____ เมื่อหาของมาตอบแทนนายกมลที่เคยช่วยเหลือข้าพเจ้าแล้วก็หมดหนี้สินกัน
- _____ ถ้าข้าพเจ้าไม่ลงโทษนายกมล ข้าพเจ้าเองก็จะมีความผิด
- _____ คุณค่าของข้าราชการอยู่ที่ผลงานเพื่อราชการและส่วนรวม การลงโทษนายกมลจะสามารถพัฒนาคุณภาพของนายกมลได้
- _____ เป็นความผิดของข้าพเจ้าด้วยส่วนหนึ่งที่ให้นายกมลในเรื่องส่วนตัวจนทำให้นายกมลเข้าใจผิด จึงควรลงโทษเพื่อทำให้นายกมลเข้าใจอย่างถูกต้อง
- _____ ข้าพเจ้าต้องทำตามหน้าที่ผู้บังคับบัญชาอย่างครบถ้วน ด้วยการตักเตือนนายกมลหลายครั้งแล้ว คราวนี้จึงควรลงโทษ
- _____ จะได้ไม่เป็นเยี่ยงอย่างแก่ข้าราชการอื่น และข้าพเจ้าอาจถูกครหาหากท่านไม่ดำเนินการ

9. ถ้าท่านมีโอกาสให้คำปรึกษาแนะนำแก่ลูกหลานหรือคนรู้จักที่กำลังตัดสินใจว่าจะเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาหรือไม่ ถ้าท่านเห็นว่าเขาควรเรียนต่อ ท่านจะให้เหตุผลกับเขาว่าอย่างไร

_____ ควรเรียนให้มาก ๆ เพื่อจะได้เป็นที่พึ่งแก่ตนเองและผู้อื่นเมื่อโตขึ้น

_____ การเรียนให้มากจะช่วยให้ไม่ต้องทำงานที่เหนื่อยมาก ลำบากกาย

_____ การเรียนให้มากจะทำให้มีกิมมิจ้อย่างสมบูรณ์พลสุข

_____ ถ้ามีคนส่งเสริมให้เรียน หน้าที่ของคนในวัยนี้คือ เรียนหาความรู้ให้เต็มที่

_____ ควรเรียนให้มาก เพราะใคร ๆ ก็ชอบคบหาสมาคมกับคนที่มีความรู้และยกย่อง

_____ คนที่มีความรู้จะสามารถทำให้เป็นประโยชน์แก่สังคมและส่วนรวมได้มาก

10. ถ้าบุตรหลานของท่านคบเพื่อนที่มีนิสัยไม่ดี ชอบลักขโมย แม้แต่บุตรหรือหลานของท่านก็ยังเคยโดนเพื่อนคนนี้ขโมยเงิน ถ้าท่านเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่บุตรหลานของท่าน ท่านจะบอกให้เขาเลิกคบเพื่อนที่ไม่ดี โดยท่านจะให้เหตุผลว่า

_____ การคบคนชั่วจะได้ผลอย่างเดียว คือ ทำให้จิตใจของเราต่ำลงทุกที

_____ การเป็นเพื่อนกับคนขโมยจะทำให้เราพลอยเสียชื่อไปด้วย

_____ ควรตอบแทนการกระทำที่ชั่วร้ายของเพื่อนคนนี้โดยการตัดขาดความเป็นเพื่อนกันเสีย

_____ คนที่น่าคบยังมีอีกมาก ไม่ควรเสียเวลาไปคบหากับคนไม่ดี

_____ ควรเลิกคบกับเพื่อนคนนี้ เพราะจะมาขโมยเงินทำให้เราเดือดร้อนอีก

_____ ถ้าไม่ยุ่งเกี่ยวกับกฎหมาย ก็ควรจะปลีกตัวออกจากเพื่อนคนนี้

แบบสอบถามชุดที่ 8

ความรู้สึกเกี่ยวกับสภาพการทำงาน

คำแนะนำในการตอบ

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจสภาพการทำงานของข้าราชการ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยและพัฒนา จึงขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบวัดนี้ โดยใช้ประสบการณ์จริงของท่านเป็นหลัก

แบบสอบถามนี้มี 15 ข้อ แต่ละข้อมีคำตอบ 2 ตอน กรุณาตอบให้ครบทุกข้อและทุกตอน ด้วย โปรดกาเครื่องหมาย / ในข้อที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นกับท่านบ่อยครั้งเพียงใด

1. ข้าพเจ้าจะอารมณ์เสียมากที่ต้องทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานที่ไม่มีความรับผิดชอบ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

ในปัจจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

เสมอ เกิดบ่อย เกิดน้อย ไม่เกิดเลย

2. ข้าพเจ้าจะรู้สึกหมดกำลังใจในการทำงานเมื่อมีการเล่นพรรคเล่นพวกกัน

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

ในปัจจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

เสมอ เกิดบ่อย เกิดน้อย ไม่เกิดเลย

3. ข้าพเจ้าจะรู้สึกรำคาญมากถ้าต้องทำงานกับเพื่อนร่วมงานที่ขาดความสามารถในงาน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในปัจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

4. ข้าพเจ้าจะรู้สึกเครียดมาก เมื่อคนในที่ทำงานของข้าพเจ้าขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในปัจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

5. ข้าพเจ้าจะรู้สึกรำคาญมากถ้าที่ทำงานคับแคบและไม่สะอาด

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในปัจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

6. ข้าพเจ้ารู้สึกหงุดหงิดมากที่ได้รับเงินเดือนน้อย

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในปัจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

7. ข้าพเจ้าจะรู้สึกเครียดมากถ้าสถานที่ทำงานไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในปัจจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

8. ข้าพเจ้าจะรู้สึกกลัวถ้าต้องทำงานที่เสี่ยงกับการทำผิดกฎระเบียบ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในปัจจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

9. ข้าพเจ้าจะรู้สึกกังวลใจมากเมื่อต้องทำงานที่เสี่ยงกับความล้มเหลว

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในปัจจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

10. ข้าพเจ้าจะหมดกำลังใจ เมื่อผู้บังคับบัญชาไม่มีความยุติธรรมในการทำงาน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในปัจจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

11. ข้าพเจ้าจะรู้สึกกลุ้มใจมากเมื่อผู้บังคับบัญชาไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของลูกน้อง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในบัจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

12. ข้าพเจ้าจะกลุ้มใจมากเมื่อลูกน้องของข้าพเจ้าทำงานร่วมกันไม่ได้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในบัจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

13. ข้าพเจ้าจะรู้สึกหนักใจมากเมื่อลูกน้องต่อต้านการเปลี่ยนแปลงการทำงานหรือการมอบหมายงานใหม่

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในบัจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

14. ข้าพเจ้าจะรู้สึกกลุ้มใจมากเมื่อเข้ากับผู้บังคับบัญชาไม่ได้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในบัจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

15. ข้าพเจ้าจะรู้สึกวิตกกังวลถ้าลูกน้องของข้าพเจ้าขาดความสามารถในการทำงาน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ในปัจุบันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดกับข้าพเจ้า

_____	_____	_____	_____
เสมอ	เกิดบ่อย	เกิดน้อย	ไม่เกิดเลย

แบบสอบถามชุดที่ 9

ความเชื่อของคนไทย

คำแนะนำในการตอบ

คำถามชุดนี้เกี่ยวกับความเชื่อของคนไทย ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละประโยคที่ให้มา แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นเป็นจริงหรือไม่จริงสำหรับท่าน มากน้อยเพียงใด ถ้า "จริง" ขอให้ท่านพิจารณาว่า จริงในปริมาณใดจาก "จริงที่สุด" "จริง" หรือ "ค่อนข้างจริง" ถ้า "ไม่จริง" ก็ขอให้ท่านพิจารณาว่าไม่จริงในปริมาณใดจาก "ค่อนข้างไม่จริง" "ไม่จริง" หรือ "ไม่จริงเลย" โดยขีดเครื่องหมาย / ลงในช่อง : _____ ที่อยู่เหนือวลีนั้น ๆ เพียงแห่งเดียวในแต่ละประโยค คำถามส่วนนี้มีทั้งหมด 10 ข้อ

(กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ)

1. ฉันเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้าจะทำให้ฉันมีความสุขอย่างแท้จริง

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2. พระสงฆ์บางรูปได้ช่วยให้ฉันใกล้ชิดและศรัทธาในศาสนามากยิ่งขึ้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3. ฉันเชื่อว่ามนุษย์เราเมื่อตายแล้วก็จบสิ้นเพียงแค่นั้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4. ความเชื่อที่ว่า "ชีวิตเป็นทุกข์" เป็นการมองโลกในแง่ร้าย และเป็นเรื่องเหลวไหล

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5. ฉันเชื่อว่าบุคคลเป็นสิ่งเดียวที่ฉันสามารถนำติดตัวไปได้ทุกหนทุกชาติ
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
6. ฉันเชื่อว่านรกสวรรค์เป็นภพภูมิต่าง ๆ เป็นเรื่องมงาย
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
7. พระพุทธเจ้ามีความสำคัญต่อชีวิตของฉัน
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
8. ฉันเป็นคนดีได้โดยไม่จำเป็นต้องสนใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
9. การพัฒนาตนเองเพื่อเข้านิพพาน เป็นสิ่งที่ไม่เกินความพยายามของมนุษย์
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
10. ฉันซาบซึ้งในความเมตตาของพระพุทธเจ้าต่อมวลมนุษย์
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

แบบสอบถามชุดที่ 10

การปฏิบัติและวิถีชีวิตของคนไทย

คำแนะนำในการตอบ

คำถามชุดนี้เกี่ยวกับการปฏิบัติและวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละประโยคที่นำมา แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นเป็นจริงหรือไม่จริงสำหรับท่านมากน้อยเพียงใด ถ้า "จริง" ขอให้ท่านพิจารณาว่า จริงในปริมาณใดจาก "จริงที่สุด" "จริง" หรือ "ค่อนข้างจริง" ถ้า "ไม่จริง" ก็ขอให้ท่านพิจารณาว่าไม่จริงในปริมาณใดจาก "ค่อนข้างไม่จริง" "ไม่จริง" หรือ "ไม่จริงเลย" โดยขีดเครื่องหมาย / ลงใน _____ ที่อยู่เหนือวลีนั้น ๆ เพียงแห่งเดียวในแต่ละประโยค คำถามส่วนนี้มีทั้งหมด 20 ข้อ

(กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ)

1. ฉันพร้อมที่จะหลุดบด ถ้าคำพูดนั้นจะช่วยให้ฉันได้รับประโยชน์

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. ฉันเห็นว่าการสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน เป็นการกระทำที่ไร้สาระ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. คงต้องรอให้ร่ำรวยกว่านี้ก่อน ฉันจึงจะทำบุญให้ทานแก่ผู้อื่น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. ฉันดื่มสุราและ/หรือเบียร์ โดยไม่สนใจว่าจะผิดศีลหรือไม่

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. ฉันไม่คิดว่าการทำสมาธิจะให้ประโยชน์อะไรแก่ฉันได้

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6. การแอบหยิบของราคาเพียงเล็กน้อยจากร้านค้า ไม่น่าจะเป็นความผิด เพราะเจ้าของร้านได้กำไรจากสินค้าอื่น ๆ มากอยู่แล้ว

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7. ฉันชอบแนะนำให้คนอื่นอ่านหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนา

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8. ฉันจะอาฆาตเคียดแค้นคนที่จงใจทำให้ฉันเจ็บช้ำน้ำใจ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9. การตกปลาเป็นเกมกีฬาที่น่าตื่นเต้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10. ฉันจะคำนึงถึงเรื่องบาปบุญก่อนตัดสินใจกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดเสมอ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

11. ฉันชอบที่จะไปเที่ยวตามวัดวาอารามมากกว่าสถานที่อื่น ๆ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

12. ฉันมักระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์เมื่อผ่านสถานที่ทางศาสนา

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

13. อาชีพของฉันไม่ว่าในปัจจุบันหรืออนาคต ต้องเป็นอาชีพที่ไม่ทำให้ฉันผิดศีล เช่น ไม่ต้องฆ่าสัตว์ ไม่ต้องโกหก
- _____
- จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
14. ฉันใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตไปในการทำความดีและทำบุญสุนทาน
- _____
- จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
15. ฉันมักใช้เวลาว่างไปในการศึกษาธรรมะหรือปฏิบัติธรรม
- _____
- จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
16. ขณะเที่ยวเตร่กับเพื่อนฝูงฉันมักไม่สนใจว่า สิ่งที่เราทำลงไปนั้นจะผิดศีลหรือไม่
- _____
- จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
17. ฉันเคยคุยทางด้านธรรมะกับผู้อื่น
- _____
- จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
18. ฉันรู้สึกว่าเป็นพุทธแต่เพียงในนามหรือในทะเบียนบ้านเท่านั้น
- _____
- จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
19. การหมกมุ่นกับศาสนาทำให้คนเรามีความก้าวหน้าในชีวิตไม่มากเท่าที่ควร
- _____
- จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
20. ฉันช่วยเหลือคนอื่นและสังคมอยู่เสมอเพื่อสร้างกุศล
- _____
- จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

แบบสอบถามชุดที่ 11

ผลของการกระทำ

คำแนะนำในการตอบ

แบบสอบถามชุดนี้เกี่ยวกับผลแห่งการกระทำต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละประโยคที่ให้มา แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นเป็นจริงหรือไม่จริง สำหรับท่านมากหรือน้อยเพียงใด ถ้า "จริง" ขอให้ท่านพิจารณาว่า จริงในปริมาณใดจากจริงที่สุดจริง หรือค่อนข้างจริง ถ้า "ไม่จริง" ก็ขอให้ท่านพิจารณาว่าไม่จริงในปริมาณใดจากค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง หรือไม่จริงเลย โดยขีดเครื่องหมาย / ลงในช่อง : _____ ที่อยู่เหนือวลีนั้น ๆ เพียงแห่งเดียวในแต่ละประโยค คำถามส่วนนี้มีทั้งหมด 22 ข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. ข้าพเจ้าเชื่อว่า ผู้ใดทำกรรมไว้เช่นใด ย่อมได้รับผลตอบแทนเช่นนั้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2. ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่า มีชีวิตภายหลังความตาย

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3. ข้าพเจ้าเชื่อว่า การที่ข้าพเจ้าถูกล็อตเตอรี่ในบัจจุบันนั้นเป็นผลจากการให้ทานในชาติอดีต

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4. ถกษัณยามยามดีในการเริ่มงานใหม่ของข้าพเจ้าคือ เวลาที่ข้าพเจ้าได้เตรียมตัวอย่างดีแล้ว และพร้อมจะกระทำ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5. ปัญหาสภาพต่าง ๆ ในปัจจุบัน เป็นผลจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งทุกคนต้องมีส่วนรับผิดชอบ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6. ในยุคปัจจุบันมีคนไม่เชื่อเรื่อง บาป บุญ คุณโทษมากนัก แต่ข้าพเจ้ายังเชื่อเรื่องเหล่านี้อยู่

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7. ข้าพเจ้าเชื่อว่า ศิลปินจะมีชื่อเสียงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความพยายามฝึกฝนตนเอง ไม่ใช่การเลกเป่ากระหม่อมหรือเวทมนต์คาถาของเกจิอาจารย์ใด ๆ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8. ข้าพเจ้าจะร่ำรวยหรือยากจน เป็นผลจากการกระทำของข้าพเจ้าในปัจจุบัน ในการแสวงหาทรัพย์ และการใช้จ่ายทรัพย์ ไม่ใช่เพราะ "ดวงดี" ตามหลักกรรมมีว่า เคยทำความดีในอดีตชาติด้วย ชาตินี้จึงรวยได้

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9. แม้ว่าชาติหน้าจะมีจริงหรือไม่ ข้าพเจ้าก็ตั้งใจจะประกอบแต่กรรมดี ทั้งนี้เพื่อความสุขใจของข้าพเจ้าเอง

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10. การประสบความสำเร็จในงานของข้าพเจ้า เป็นผลจากความพยายามของข้าพเจ้าเอง มิใช่เกิดจากความบังเอิญ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

11. ข้าพเจ้าเชื่อว่า ความปรารถนาใด ๆ ของมนุษย์ จะสำเร็จได้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการณ์อื่น
ร้องขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ขึ้นอยู่กับความพยายามกระทำของเขาเอง
- _____
- จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
12. คนที่มีโรคประจำตัวในชาตินี้ คงจะเป็นเพราะชาติก่อน ๆ เคยฆ่าสัตว์ตัดชีวิตมามาก
- _____
- จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
13. ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่า กรรมเก่าจะส่งผลถึงการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน
- _____
- จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
14. ถ้าคนเรากำบาปหยาบช้าในชาตินี้ ไม่ชาตินี้หรือชาติหน้าจะต้องได้รับผลกรรมที่ตนทำไว้
- _____
- จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
15. ข้าพเจ้าแน่ใจว่า การที่คนเกิดมามีฐานะแตกต่างกันในชาตินี้ เพราะผลจากการปฏิบัติตน
ของเขาในชาติที่แล้ว ๆ มา
- _____
- จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
16. ข้าพเจ้าไม่เคยเชื่อว่า โจรผู้ร้ายที่ปล้นจี้ในปัจจุบันจะต้องไปชดใช้หนี้กรรมในชาติต่อ ๆ ไป
- _____
- จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
17. ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่า ที่ข้าพเจ้ามีอาชีพที่อยู่ทุกวันนี้ เป็นเพราะผลแห่งการกระทำในอดีต
- _____
- จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย
18. การปฏิบัติตัวอย่างดีในชาตินี้ จะช่วยบรรเทาความทุกข์ที่เกิดจากการกระทำที่ไม่ดีในชาติก่อน
- _____
- จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

19. "สวรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ" เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับคนเพียงไม่กี่คน

_____ | _____ | _____ | _____ | _____ | _____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

20. การฝึกปฏิบัติธรรมในชาตินี้ จะเป็นพื้นฐานให้ได้ก้าวหน้าในชาติต่อ ๆ ไปด้วย

_____ | _____ | _____ | _____ | _____ | _____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

21. ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่า การที่ครูตั้งใจสอนเด็กอย่างดี จะส่งผลให้ครูได้รับผลดีในชาติต่อ ๆ ไป

_____ | _____ | _____ | _____ | _____ | _____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

22. คนเกิดมามีฐานะแตกต่างกันในชาตินี้ เพราะผลการปฏิบัติของเขาในชาติที่แล้ว ๆ มา

_____ | _____ | _____ | _____ | _____ | _____ |
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

แบบสอบถามชุดที่ 12

แบบสอบถามความคิดเห็นของหัวหน้างาน

คำชี้แจงในการตอบ

แบบสอบถามนี้ เป็นแบบสอบถามภายหลังจากที่ครูผ่านการฝึกอบรมคุณวุฒิกรรมศาสตร์ที่ มศว ประสานมิตร แล้ว มีความประสงค์จะขอให้ท่านช่วยประเมินพฤติกรรมของครูที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของท่านที่พบ และสังเกตได้ภายใน 1 เดือนนี้ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยไม่มีผลด้านการปกครอง เมื่อท่านอ่านข้อความแล้ว กรุณาทำเครื่องหมาย / ตรงข้อความที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงในแต่ละข้อ ขอให้ตอบทั้งข้อ ก และข้อ ข กรุณาตอบให้ครบทั้ง 10 ข้อ จักขอบพระคุณยิ่ง

ชื่อผู้ตอบ _____ ตำแหน่ง _____

ครูที่พิจารณา _____

เป็นหัวหน้าของครูท่านนี้มานาน _____ ปี รู้จักครูท่านนี้มานาน _____ ปี

1. ก) ครูท่านนี้ผลงาน ฆาดงาน

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ลดลงมาก	ลดลง	ลดลง	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้นมาก
อย่างยิ่ง	มาก	ปานกลาง	เล็กน้อย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	อย่างยิ่ง

ข) ข้าพเจ้าตอบข้อนี้ด้วยความมั่นใจว่าเป็นจริงในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมา

_____	_____	_____
มาก	ปานกลาง	น้อย

2. ก) ครูท่านนี้สอนโดยไม่เตรียมการสอน

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ลดลงมาก	ลดลง	ลดลง	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้นมาก
อย่างยิ่ง	มาก	ปานกลาง	เล็กน้อย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	อย่างยิ่ง

ข) ข้าพเจ้าตอบข้อนี้ด้วยความมั่นใจว่าเป็นจริงในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมา

_____	_____	_____
มาก	ปานกลาง	น้อย

3. ก) ครูท่านนี้อาสาทำงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ลดลงมาก	ลดลง	ลดลง	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้นมาก
อย่างยิ่ง	มาก	ปานกลาง	เล็กน้อย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	อย่างยิ่ง

ข) ข้าพเจ้าตอบข้อนี้ด้วยความมั่นใจว่าเป็นจริงในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมา

_____	_____	_____
มาก	ปานกลาง	น้อย

4. ก) ครูท่านนี้ผลิตอุปกรณ์การสอนด้วยตนเอง

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ลดลงมาก	ลดลง	ลดลง	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้นมาก
อย่างยิ่ง	มาก	ปานกลาง	เล็กน้อย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	อย่างยิ่ง

ข) ข้าพเจ้าตอบข้อนี้ด้วยความมั่นใจว่าเป็นจริงในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมา

_____	_____	_____
มาก	ปานกลาง	น้อย

5. ก) เมื่อให้งานนักเรียนแล้ว ครูท่านนี้จะตรวจสอบผลงานของนักเรียน

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ลดลงมาก	ลดลง	ลดลง	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้นมาก
อย่างยิ่ง	มาก	ปานกลาง	เล็กน้อย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	อย่างยิ่ง

ข) ข้าพเจ้าตอบข้อนี้ด้วยความมั่นใจว่าเป็นจริงในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมา

_____	_____	_____
มาก	ปานกลาง	น้อย

6. ก) ครูท่านนี้ช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้า หรือมีปัญหาทางการเรียน

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ลดลงมาก	ลดลง	ลดลง	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้นมาก
อย่างยิ่ง	มาก	ปานกลาง	เล็กน้อย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	อย่างยิ่ง

ข) ข้าพเจ้าตอบข้อนี้ด้วยความมั่นใจว่าเป็นจริงในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมา

_____	_____	_____
มาก	ปานกลาง	น้อย

7. ก) ครูท่านนี้เอาใจใส่และสนใจความประพฤติของนักเรียน

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ลดลงมาก	ลดลง	ลดลง	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้นมาก
อย่างยิ่ง	มาก	ปานกลาง	เล็กน้อย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	อย่างยิ่ง

ข) ข้าพเจ้าตอบข้อนี้ด้วยความมั่นใจว่าเป็นจริงในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมา

_____	_____	_____
มาก	ปานกลาง	น้อย

8. ก) ครูท่านนี้มีความตรงต่อเวลาทั้งในการมาถึงโรงเรียนและการเข้าชั้นเรียน

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ลดลงมาก	ลดลง	ลดลง	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้นมาก
อย่างยิ่ง	มาก	ปานกลาง	เล็กน้อย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	อย่างยิ่ง

ข) ข้าพเจ้าตอบข้อนี้ด้วยความมั่นใจว่าเป็นจริงในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมา

_____	_____	_____
มาก	ปานกลาง	น้อย

9. ก) ถ้าจะมีการคัดเลือกครูสอนจริยธรรมเป็นการเฉพาะ ข้าพเจ้าคิดว่าครูท่านนี้ที่มีลักษณะที่เหมาะสมกับการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ลดลงมาก	ลดลง	ลดลง	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้นมาก
อย่างยิ่ง	มาก	ปานกลาง	เล็กน้อย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	อย่างยิ่ง

ข) ข้าพเจ้าตอบข้อนี้ด้วยความมั่นใจว่าเป็นจริงในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมา

_____	_____	_____
มาก	ปานกลาง	น้อย

10. ก) ครูท่านนี้ต้นตอที่จะปรับปรุงตนเองในวิชาที่ตนสอน

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ลดลงมาก	ลดลง	ลดลง	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้นมาก
อย่างยิ่ง	มาก	ปานกลาง	เล็กน้อย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	อย่างยิ่ง

ข) ข้าพเจ้าตอบข้อนี้ด้วยความมั่นใจว่าเป็นจริงในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมา

_____	_____	_____
มาก	ปานกลาง	น้อย

ภาคผนวก ข.

กิจกรรมการฝึกต่าง ๆ

กิจกรรมการฝึกความเชื่ออำนาจในตน

กิจกรรมที่ 1

ชื่อกิจกรรม การวิเคราะห์บทความ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจความหมายของความเชื่ออำนาจในตน โดยผ่านการอ่าน
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้และตระหนักถึงผลของการกระทำด้วยการวิเคราะห์ ประเมิน และอภิปราย

การจัดห้อง

ช่วงแรกนั่งตามปกติ ช่วงอภิปรายกลุ่มย่อยแบ่งผู้เข้าอบรมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-7 คน

สื่อที่ใช้

บทความ เขียนโดยอาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐแห่งหนึ่งที่เคยทำงานเอกชนมาก่อนหนึ่งบทความ โดยใช้ชื่อบทความว่า ‘ผลของการทำงาน’

ขั้นตอนกิจกรรม

1. วิทยากรแจกบทความ
2. ให้ผู้เข้าอบรมทุกคนอ่านบทความ ชี้แจงแก่ผู้เข้าอบรมว่าเป็นบทความของใคร เป็นคนเขียน
3. ให้ผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ในสองประเด็น คือ

- 3.1 ประเด็นสำคัญที่นำเสนอในบทความคืออะไร หมายความว่าอะไร
- 3.2 ให้เสนอเรื่องราวในชีวิตจริงของผู้เข้าอบรมหรือผู้ที่รู้จักสนับสนุนประเด็นสำคัญ
4. ให้ผู้เข้าอบรมบันทึกผลการวิเคราะห์ของตนเองไว้ด้วย
5. แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อยประมาณกลุ่มละ 3-5 คน และแจกใบงาน
6. ให้ทุกคนทำงานตามใบสั่งงาน โดยใช้เวลา 20 นาที
7. ให้กลุ่มส่งตัวแทนเสนอผลงาน

ขั้นตอนการสรุป

1. ให้ผู้รับการอบรมเข้าร่วมกลุ่มใหญ่
2. วิทยากรนำผู้เข้าอบรมอภิปรายผลการวิเคราะห์ของกลุ่มที่เสนอต่อกลุ่มใหญ่ ในประเด็นที่ว่า ผู้เขียนบทความได้รับผลจากการกระทำของตนเองอย่างไร เป็นผู้มีความน่าเชื่อถือเพียงไร สามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อ่านให้เชื่อตามได้มาก-น้อยเพียงไร

ใบงาน

ให้แต่ละกลุ่มดำเนินการดังนี้

1. ให้ผู้เข้าอบรมทุกคนของกลุ่ม เขียนประเด็นที่สำคัญต่าง ๆ ที่ค้นพบในบทความด้วยการวิเคราะห์จากเนื้อหา เป็นข้อ ๆ ในกระดาษเปล่าที่แจกให้
2. ให้ช่วยกันเลือกประเด็นที่คิดว่าสำคัญที่สุดที่ผู้เขียนบทความต้องการนำเสนอ เพียงประเด็นเดียว
3. ให้ทุกคนเล่าเรื่องในชีวิตจริงของตนเองหรือผู้ที่ตนรู้จักที่จะสนับสนุนประเด็นสำคัญเป็นตัวอย่าง
4. ให้เขียนประเด็นสำคัญและตัวอย่างย่อย ๆ ลงแผ่นใส เตรียมตัวแทนของกลุ่มเสนอผลงาน โดยให้เสนอกลุ่มละไม่เกิน 5 นาที

ผลของการทำงาน

เมื่อข้าพเจ้าเรียนจบปริญญาตรี สาขาสังคมศาสตร์แล้ว ข้าพเจ้าก็ได้สอบเข้าเรียนต่อปริญญาโท จนจบหลักสูตรเบื้องต้น หลังจากนั้นเข้าทำงานครั้งแรกเป็นครูโรงเรียนราษฎร์แห่งหนึ่ง ได้รับมอบหมายให้สอนในหมวดภาษาไทย ซึ่งมีทั้งวรรณคดีไทย หลักภาษาไทย ความเข้าใจและการใช้ภาษาไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งวิชาเหล่านี้ข้าพเจ้าไม่ได้เรียนลึกซึ้งในระดับปริญญาตรีมาก่อน ข้าพเจ้าจึงต้องค้นคว้าหาเอกสาร หนังสือตำราของมหาวิทยาลัยเปิดหลายแห่งมาศึกษาด้วยตนเอง พยายามเตรียมการสอน แต่เนื่องจากการเป็นครูสอนครั้งแรก ข้าพเจ้าจึงไม่มั่นใจในตนเอง เพราะไม่เคยฝึกสอน ไม่เคยเรียนวิชาครู หรือเรียนวิชาการสอนมาก่อน ชั่วโมงที่ข้าพเจ้าสอนครั้งแรกข้าพเจ้ากระวนกระวายใจ ตกประหม่า มือเย็นเฉียบ เดินวนเวียนหน้ากระดานคำเป็นสิบ ๆ เที้ยว เห็นเด็กนักเรียนคนหนึ่งแกเอามือขึ้นมากุมขมับทำหน้าตาเหเยก เมื่อสอนจบ ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจถามเด็กให้รู้แล้วรูดไปว่า ทำไมจึงทำหน้าไม่สบาย ครูสอนไม่รู้เรื่องหรืออย่างไร ยายหนูหน้าเขียว เงยหน้าตอบเสียงละห้อยว่าพอจะรู้เรื่องนิดหน่อย แต่เวียนศีรษะ ชุดเสื้อกระโปรงสีรุ้งของครู ทำไมครูไม่ยืนอยู่หน้ากระดานเฉย ๆ แต่จริง ๆ ก็คงเป็นคำปลอบใจของเด็กด้วย ที่แกไม่เข้าใจในบทเรียนอย่างดีเพราะข้าพเจ้าเองยังไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดีพอ ยังไม่รู้จักราวุธจะใช้คำพูดอย่างไรอธิบายให้นักเรียนรู้เรื่อง ไม่ได้เตรียมฝึกฝนการใช้สื่อการสอน

จากการประเมินผลการสอนของนักเรียนครั้งแรก จะสังเกตเห็นได้ว่าคะแนนการสอบของห้องที่ข้าพเจ้าสอนในวันแรกของอาทิตย์จะต่ำกว่าคะแนนการสอบของห้องที่ข้าพเจ้าสอนในวันปลายอาทิตย์ในบทเรียนเดียวกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพร้อมของการสอนช่วงหลังสูงขึ้น ถ้าครูมีความพร้อมในการถ่ายทอดสูงมีความพยายามมากขึ้น ผลการเรียนของนักเรียนย่อมสูงตามในบิตต่อมา ข้าพเจ้าทุ่มเทเวลาเตรียมการสอน จัดทำเอกสารประกอบการสอนแจกนักเรียนแทบทุกวิชาทุกชั่วโมง โดยตั้งความหวังไว้ว่าลูกศิษย์ที่ผ่านข้าพเจ้าไป ต้องได้รับความรู้ครบถ้วนดีเยี่ยมแล้ว ลูกศิษย์ก็ทำให้ข้าพเจ้าชื่นใจจริง ๆ จากการประเมินผลที่จัดขึ้นโดยกลุ่มโรงเรียนหลายโรง ทั้งโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนรัฐบาล เด็กนักเรียนของข้าพเจ้าสามารถสอบวิชาภาษาไทยที่ได้

คะแนนสูงสุด ต่อมาในปี 2523 ข้าพเจ้าไปทำงานเป็นวิทยากรในฝ่ายประสานงานที่รัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง เมื่อทำงานได้ระยะหนึ่งก็พบว่า งานที่ทำนั้นไม่ใช่งานที่ข้าพเจ้ารัก ข้าพเจ้าจึงลาออก ในปี 2526 ข้าพเจ้าสอบเข้ามาเป็นอาจารย์ประจำที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ข้าพเจ้าดีใจมากที่ได้กลับมาทำงานในลักษณะที่ข้าพเจ้ารัก และนั่นคือความสุข การได้สอนได้ถ่ายทอด ได้แนะนำสั่งสอน เตรียมการสอนอย่างเต็มความสามารถนั้น ผลที่ได้แค่สายตาที่ลูกศิษย์มองตอบมาว่าเข้าใจในบทเรียน นั่นก็คือรางวัลอันยิ่งใหญ่ของข้าพเจ้า ณ ที่มหาวิทยาลัยนี้ข้าพเจ้ามีโอกาสดำสอน ทำงานวิจัย พาลูกศิษย์ไปฝึกงาน ถ่ายทอดประสบการณ์งานสยาม ไปกินไปนอน สุขทุกข์ร่วมกันกับลูกศิษย์ ทำงานอย่างเต็มความสามารถที่มีอยู่ โดยหวังว่าลูกศิษย์จะได้รับความรู้และมีความสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ แล้วข้าพเจ้าก็บรรลุปเป้าหมายที่วางไว้ ลูกศิษย์ที่จบไปสอบเข้าทำงานได้เป็นอาจารย์ นักวิจัย ในสถาบันระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง

ในปี 2528 ข้าพเจ้าตัดสินใจสอบเข้าเรียนต่อในระดับปริญญาเอก ปรากฏว่าสอบเข้าไม่ได้ แต่ข้าพเจ้าไม่เคยท้อถอย ข้าพเจ้าทบทวนพิจารณาดูว่าอะไรเป็นสาเหตุที่สอบเข้าไม่ได้ วิชาที่สอบมีวิชาอะไรบ้าง ข้าพเจ้านำประสบการณ์จากการสอบครั้งแรกมาเป็นครู แแนวคำถามเป็นอย่างไร พยายามค้นหาหนังสือที่จะเฉลย ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และขอเข้าฟังการบรรยายวิชาต่าง ๆ ที่จะเอื้อต่อการสอบ ข้าพเจ้าจึงทำงานหนักมากในช่วง 2 ปีหลังจากการสอบเข้าครั้งแรก เพราะประเมินแล้วว่าข้าพเจ้าได้ใช้เวลาในการเตรียมตัวน้อยเกินไปในครั้งแรก แต่ครั้งหลังเตรียมตัวหนักมาก เพราะนอกจากงานสอน งานวิจัย งานให้คำปรึกษาแก่นิสิตที่เป็นงานประจำแล้ว ข้าพเจ้าต้องปลีกเวลาไปเข้าห้องบรรยายของอาจารย์ท่านอื่น เพื่อเรียนวิชาการต่าง ๆ ให้มากที่สุด เพื่อเตรียมพื้นฐานความรู้ให้ตัวเองแข็งแกร่ง เพราะปริญญาเอกที่ข้าพเจ้าจะสอบเข้า เป็นวิชาสหวิทยาการ คือมีหลากหลายวิชา เมื่อถึงปี 2530 มีการประกาศสอบ ข้าพเจ้าก็สมัครสอบอีกครั้งด้วยความมั่นใจกว่าครั้งแรกเพราะครั้งนี้ข้าพเจ้าเตรียมตัวเต็มที่ ครั้งนี้ข้าพเจ้าสอบเข้าได้ โดยไม่ต้องไปบนบาลศาลกล่าว หรือขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือแต่อย่างใด

ในระหว่างการเรียน ข้าพเจ้าจึงมีสถานภาพเป็นนิสิต ต้องปรับพฤติกรรมของตัวเองอย่างมาก เพราะมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน ค้นคว้า ทำรายงาน อ่านหนังสือ ขณะเดียวกันก็มี

ภาระทางครอบครัว ข้าพเจ้าจึงไม่สามารถใช้เวลาในแต่ละวันตามปกติ เพราะใน 1 วันมีเพียง 24 ชั่วโมง ทุกนาทีที่หมดไป มีคุณค่าต่อข้าพเจ้าอย่างยิ่ง บางวันเรียนในห้องเรียนจนถึงเย็นหรือเที่ยงหลังจากนั้นรีบเข้าห้องสมุดค้นคว้า เขียนรายงานซึ่งในแต่ละวิชามากมายไปหมด ข้าพเจ้าต้องจัดเรียงลำดับงาน วางแผนล่วงหน้าว่าในชั่วโมง วัน สัปดาห์ เดือนต่อไปจะทำอะไร มีสมุดบันทึกเล่มเล็ก ๆ จดล่องหน้า และข้าพเจ้าจะคอยเปิดดูทุกกระยะ เพื่อเตือนตัวเองและทำงานให้สำเร็จเป็นระยะ ๆ

ข้าพเจ้าเปลี่ยนแปลงเวลาการใช้ชีวิตประจำวันใหม่ คือเมื่อกลับถึงบ้านในตอนค่ำดูแลลูกแล้วจะเข้านอนไม่เกิน 3 ทุ่ม พอได้เวลาตี 3 ข้าพเจ้าจะตื่นนอนทันที และทำงานตามที่กำหนดไว้ จนได้เวลาตี 5 ครึ่ง เตรียมตัวไปมหาวิทยาลัย ใช้เวลาเข้าก่อนเรียนทำงานต่อจนเช้าเรียน 9.00 น. เมื่อทำรายงานชิ้นใดเสร็จตามกำหนดเวลาที่วางไว้ให้ตัวเอง ข้าพเจ้าจะให้รางวัลแก่ตัวเองโดยพักผ่อน 1 วัน พาลูก ๆ ออกไปรับประทานอาหารนอกบ้านตามร้านที่พวกเขาตกลงกัน หรือพาเขาไปห้างสรรพสินค้า หรือต่างจังหวัดใกล้ ๆ ข้าพเจ้ามีตารางกำหนดเวลาให้ตัวเอง โดยมีนาฬิกา และสมุดบันทึกเป็นผู้ช่วย ผ่านด้วยความทุกข์ยาก เหน็ดเหนื่อย อดทน ข่มกลืนอย่างสูง จนสามารถจบ coursework ได้

กิจกรรมที่ 2

วัตถุประสงค์ การทำน่ายภาพ

ฝึกให้ผู้เข้ารับการอบรมทำนายเหตุการณ์ในอนาคตได้ว่า เมื่อกระทำอะไรแล้ว มักจะได้ผลอย่างไร เมื่อไรสามารถคาดหมายได้ถูกต้อง

การจัดห้อง

ช่วงแรกนั่งตามปกติ ช่วงอภิปรายกลุ่มย่อยแบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ

5-7 คน

สื่อที่ใช้

1. รูปภาพ 5 ภาพ
2. แผ่นโปร่งใส 5 ภาพ
3. ใบงาน

ขั้นตอนกิจกรรม

1. วิทยากรแจกภาพ 5 ภาพที่แสดงถึงบุคคลในวัยต่าง ๆ ทั้งเพศหญิงและชาย กำลังทำกิจกรรมบางประการอยู่
2. ให้ผู้เข้าอบรมดูภาพ ซึ่งแต่ละภาพเป็นภาพที่เกิดขึ้นในอดีต แจกใบงาน
3. ให้ผู้เข้าอบรมทุกท่านทำนายว่าจากภาพในอดีตเหล่านี้เหตุการณ์ในปัจจุบันควรจะเป็นอย่างไร
4. ให้ผู้เข้าอบรมบันทึกการทำนายของตนในกระดาษเปล่าที่แจกให้
5. แบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่มย่อย ประมาณกลุ่มละ 5-7 คน และแจกใบงาน
6. ให้ทุกกลุ่มทำงานตามใบสั่งงาน โดยใช้เวลา 20 นาที
7. ให้กลุ่มส่งตัวแทนเสนอผลงาน

ขั้นตอนปฏิบัติ

1. ให้ผู้รับการอบรมเข้าร่วมกลุ่มใหญ่
2. วิทยากรแจกคำตอบ ด้วยการฉายแผ่นโปสเตอร์ ให้เห็นสถานการณ์ของผู้กระทำกิจกรรมนั้น ๆ ในปัจจุบัน
3. วิทยากรนำผู้เข้าอบรมอภิปรายผลการวิเคราะห์ของกลุ่มที่เสนอต่อกลุ่มใหญ่ในประเด็นที่ว่า ผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ย่อมมีสาเหตุมาจากการกระทำในอดีต

ใบงาน

ให้แต่ละกลุ่มดำเนินการดังนี้

1. ให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนของกลุ่ม เขียนทำนายภาพว่าจากภาพการกระทำต่าง ๆ ต่าง ๆ นั้นในอดีต ปัจจุบัน ผู้กระทำกิจกรรมนั้นมีสถานการณ์เป็นอย่างไร
2. ให้ผู้เข้ารับการอบรมช่วยกันเลือกคำตอบเดียวที่เห็นว่าน่าจะถูกต้องที่สุดภายในกลุ่มทั้ง 5 กลุ่ม
3. ให้เขียนคำตอบย่อ ๆ ลงในแผ่นโปสเตอร์ เตรียมตัวแทนของกลุ่มเสนอผลงาน โดยให้เสนอกลุ่มละไม่เกิน 5 นาที

กิจกรรมที่ 2

เด็กฝึกรำโนรา

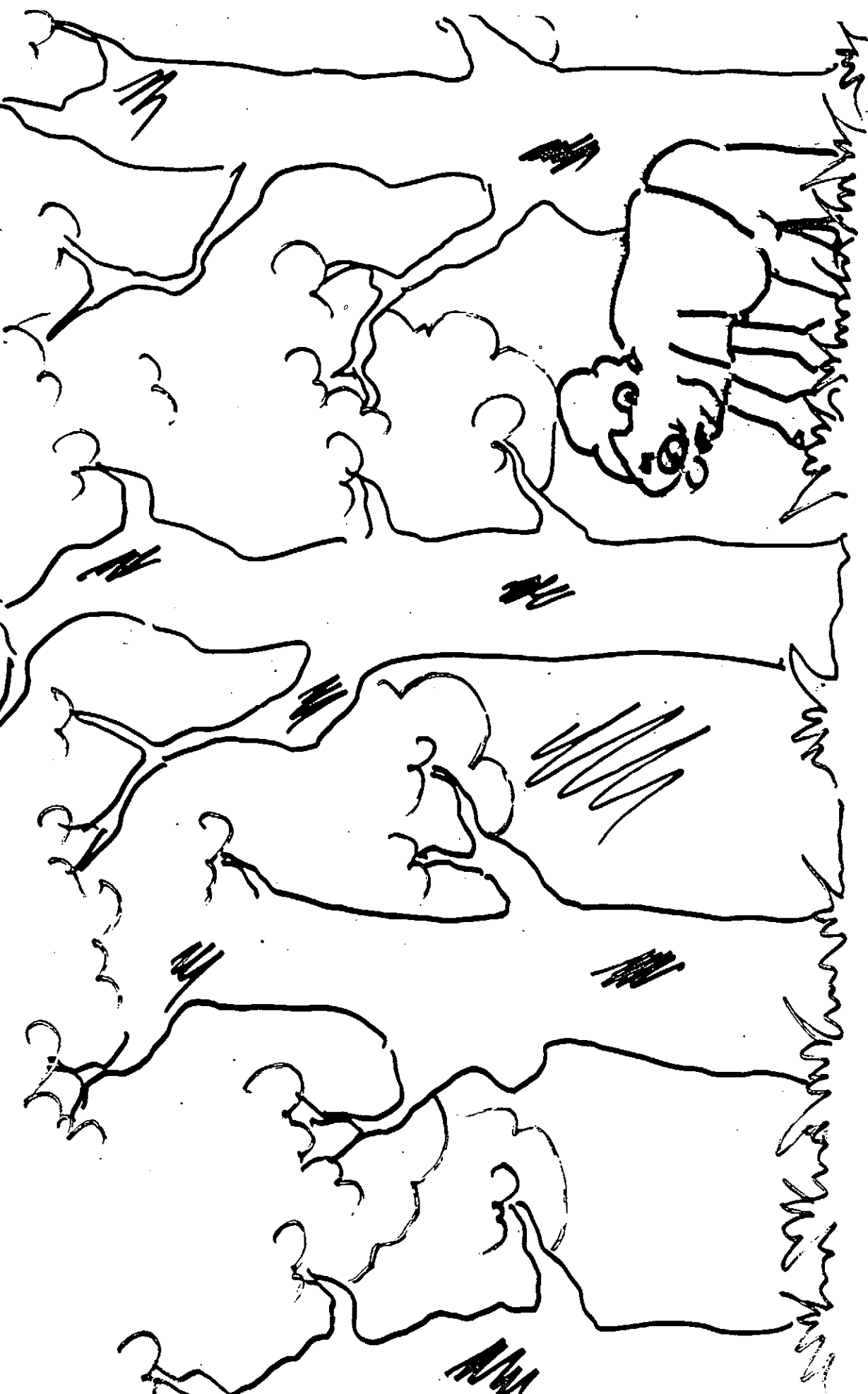

not

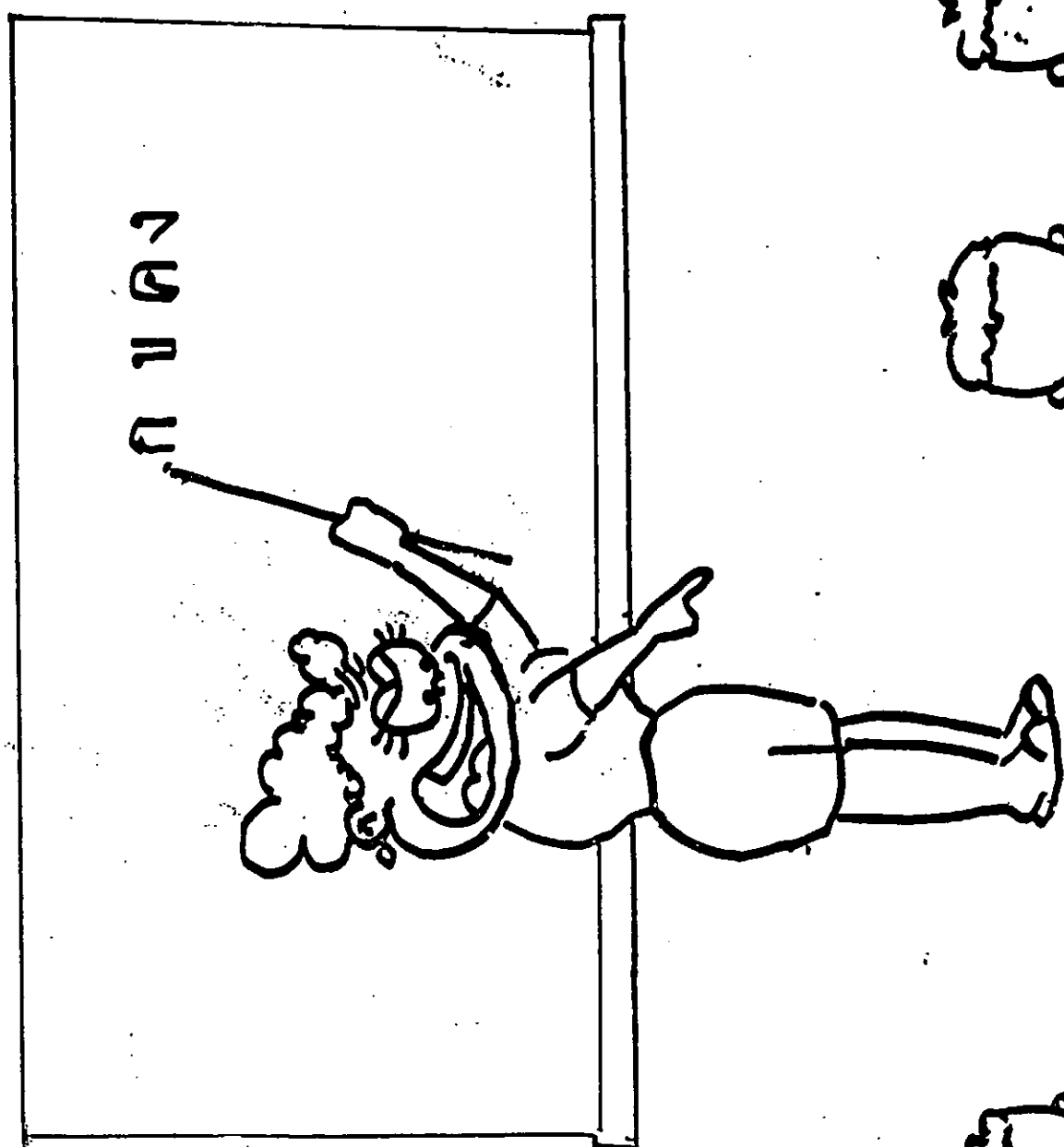
happy

not

not

วิทยากรกล่าว ท่านได้เห็นการกระทำต่าง ๆ ในอดีต จากรูปภาพที่แจกให้แล้ว และได้เขียนทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไปจากภาพคือปัจจุบัน ต่อไปนี้ขอให้ท่านได้ฟังเฉลยคำตอบ ซึ่งในแต่ละภาพนั้น ๆ เป็นภาพอดีต ชีวิตจริงของบุคคลต่าง ๆ

วิทยากร เล่นแผ่นโปรงใส

แผ่นโปรงใสที่ 1 กัญญา นาฏราช หัวหน้าคณะโนราผู้มีชื่อเสียงแห่งคณะกัญญา นาฏราช เธอเป็นโนราที่มีความสามารถสูง เธอฝึกหัดรำโนรากับบิดาและพี่ ๆ หลังจากเรียนจบ ป.4 ขยันฝึกซ้อมจนสามารถรำได้อย่างงดงาม เธอมีชื่อเสียงขึ้นเมื่อได้ประชันชนะโนราประกอบ ประดิษฐ์ศิลป์ ซึ่งเป็นโนราที่มีชื่อของจังหวัดชุมพร ได้รับถ้วยเกียรติยศจาก นายก้วน พรหมโยธา นายกเทศมนตรี เทศบาลเมืองชุมพร ได้แสดงที่โรงละครแห่งชาติ เคยรำออกโทรทัศน์ รำในประเทศมา เคยได้รับวุฒิบัตรจากกรมศิลปากรในฐานะผู้สนับสนุนราชการของกรมศิลปากร (จาก สารานุกรมวัฒนธรรม ภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 1 สถาบันทักษิณคดีศึกษา)

แผ่นโปรงใสที่ 2 นางแสงดา นัณสิทธิ์ ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น 2528 สาขาช่างทอผ้า จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเธอเป็นเด็กได้อยู่ใกล้ชิดกับคุณยาย ซึ่งมีความชำนาญในการย้อมผ้า ทอผ้า และรับจ้างย้อมสีผ้าด้วย สีส้ม ไพรแผนโบราณ เธอทอผ้าด้วยความยากลำบาก เพราะผ้าที่ปลูกเป็นพันธุ์พื้นเมืองให้ผลผลิตน้อย เธอต้องลงทุนปลูกผ้าเอง และชักชวนให้เพื่อนบ้านปลูก ต่อมา จะรับซื้อดอกผ้าที่ให้เมล็ดพันธุ์ชาวบ้านไปปลูก ปัจจุบันเธอตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อผลิตผ้าพื้นเมือง บันทอด้วยมือแท้ ๆ ออกสู่ตลาด นอกจากทอผ้าตามแบบดั้งเดิมแล้ว เธอยังคิดแบบใหม่ ๆ หรือประยุกต์ลวดลายต่าง ๆ ขึ้น แต่ก็ยังรักษาเทคนิคและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเอาไว้ เช่น การย้อมสีด้วยเปลือกไม้ธรรมชาติ ความบากบั่น ไม่ยอมแพ้ มุมานะตั้งใจยึดหลักว่าบันทอด้วยความรัก ผ้าแต่ละผืนที่ทอออกมาจะไม่เหมือนกันสักผืน เพราะเธอจะคิดแบบลวดลายและสีขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ลักษณะดังกล่าวเธอจึงได้รับเกียรติเป็นศิลปินพื้นบ้านแห่งชาติ ทางสาขาหัตถกรรมในเรื่องของสิ่งทอ (จากเชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านดีเด่น 2528 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ)

แผ่นโปรงใสที่ 3 หลวงพยุ่งเวชศาสตร์ (พยุ่ง พยุ่งเวช) จะอยู่อยู่กับยุ่งทั้งคืน ไปจับยุ่งมาผ่าตัดก็ชอกชอนไปหาข้อมูลแห่งกำเนิดของยุ่ง ตลอดจนชอกชอนเข้าไปในป่าในดง เพื่อ

นิสฺสุน์โลหิตจากชาวป่าชาวดอยที่ได้รับเชื้อมาลาเรีย นับเป็นสิบ ๆ ปีที่เขาอุทิศความเหน็ดเหนื่อย และแม้แต่ชีวิตของเขาให้แก่ยุง จนสามารถแยกยุงกันปล่องในเมืองไทยได้ถึง 34 ประเภท จับยุงใส่หีบพัสดุส่งไปอเมริกา ค่าเครื่องบินค่านำยุงไปอเมริกาถูกมาก เมื่อเทียบกับประชาชนไทยตายเพราะยุงกัดปีละ 40,000-50,000 คน ผู้ป่วยไม่น้อยกว่า 2 ล้าน 5 แสน ถึง 3 ล้านคนต่อไป สภาวิจัยโรคเมืองร้อนให้เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่อง "ยุง" เป็นนายแพทย์ฝ่ายสาธารณสุขคนแรกของไทยที่ได้ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิตในทางสาธารณสุขและอนามัยขึ้นเกียรตินิยมมาสู่วงการแพทย์เมืองไทย ในฐานะที่ได้รับ "กฤษฎีกาทองคำ" จากมหาวิทยาลัยจอห์น ฮอปกินส์

แผ่นโปรงใสที่ 4 นายแพทย์ปรีชา ดิสวัสดิ์ คนไทยตัวอย่างปี 2519-2520 จากมูลนิธิธารน้ำใจ เมื่อเขาเป็นเด็ก ด้วยความอยากเรียนหนังสือ แต่ฐานะทางครอบครัวอยู่ในฐานะลำบาก เขาจะพยายามหางานพิเศษทำเพื่อเก็บสะสมค่าจ้างไว้ ทำตั้งแต่รับจ้างขึ้นต้นหมาก ลอกท้องร่องสวน เอาเลนขึ้นมาโปะลงบนโคนต้นฝรั่ง เมื่อสอบเข้าแพทย์ได้ เขาล่องมาเรียนด้วยเรือกลไฟ ต่อรถประจำทางและเดินต่ออีกช่วงยาว ๆ ไปมหาวิทยาลัย เขาได้รับทุนการเรียนจากกระทรวงสาธารณสุข เมื่อเรียนจบเขาอุทิศตนไปทำงานที่โชนเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาได้ทุนไปเรียนต่อต่างประเทศ เมื่อกลับมาก็ขอไปอยู่ต่างจังหวัดอีก และจัดตั้งโครงการต่าง ๆ ที่จะช่วยเหลือชาวบ้านให้มีสุขภาพดีขึ้น เช่น โครงการหมอเท้าเปล่า โครงการผู้สื่อข่าวสาธารณสุข เป็นต้น จากคุณงามความดีที่เขาอุทิศตนทำงานเพื่อประเทศชาติ "มูลนิธิธารน้ำใจ" จึงมองเกียรติให้เขาเป็น "คนไทยตัวอย่าง"

แผ่นโปรงใสที่ 5 อาจารย์สุดาวรรณ อร่ามศรี ครูดีเด่นสายปฏิบัติการสอนของกรุงเทพมหานคร เธอปฏิบัติงานด้วยความวิริยะอุตสาหะ อุทิศเวลาให้กับงานอย่างแท้จริงทุ่มเทเวลาให้กับเด็กและงานสอนอย่างจริงจัง ช่วยสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนที่เรียนอ่อนในเวลาพักกลางวัน จนผลการเรียนดีขึ้นเป็นที่น่าพอใจ ได้รับความไว้วางใจจากผู้ร่วมงานและผู้บริหารให้เป็นหัวหน้าสายระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และทำหน้าที่ครูแนะแนวร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหา

ด้านการเรียนการสอนได้มีการจัดเตรียมการสอนล่วงหน้า จัดหา จัดทำอุปกรณ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ นำเทคนิคการเรียนรู้แบบใหม่เช่น การใช้เกมต่าง ๆ เพลงสั้น ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาภาพจำลอง

นอกจากงานในหน้าที่แล้ว เธอยังปลุกฝังนักเรียนให้มีความรับผิดชอบหน้าที่ รักห้องเรียน รักเพื่อน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของครู โดยจัดโครงการเพื่อนช่วยเพื่อน ดังนั้นอาจารย์สุดาวรรณ อร่ามศรีจึงได้รับการยกย่องเป็นครูดีเด่นสายปฏิบัติการสอนของกรุงเทพมหานคร (จากหนังสือครูดี โรงเรียนเด่นกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2528) สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

กัญญา นาฏราช หัวหน้าคณะโนรา "กัญญา นาฏราช"
 ได้รับอุบัติเหตุจากกรรมศิลปากรในฐานะผู้สนับสนุนราชการของกรรมศิลปากร

นางแสงดา ปันเลทรี

ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น 2528 สาขาช่างทอผ้า จังหวัดเชียงใหม่

หลวงพยุ่งเวชศาสตร์
(พยุ่ง พยุ่งเวชช์)

นายแพทย์คนไทยคนแรกที่ได้รับ "กัญแจทองคำ" จากมหาวิทยาลัยจอห์น ฮอปกินส์

นายแพทย์ปรีชา ตีลสวัสดิ์

คนไทยตัวอย่าง ปี 2519-2520 จาก "มูลนิธิธารน้ำใจ"

อาจารย์สดาวรรณ อร่ามศรี

ครูดีเด่นสายปฏิบัติการสอนของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

กิจกรรมที่ 3

ชื่อกิจกรรม เกมสร้างคำตามเงื่อนไข

เวลาที่ใช้ 3 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมรับรู้ผลของการกระทำของตน
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถทำนายผลที่เกิดจากการกระทำของตนได้

อุปกรณ์ คำที่ให้สร้างต่อหรือตอบสั้น ๆ ในกระดาน

ขั้นตอนกิจกรรม

1. วิทยากรแจกกระดานที่มีคำที่ต้องสร้างให้
2. วิทยากรแนะนำวิธีการสร้างคำ
 - 2.1 เกมที่เล่นเป็นเกมที่แข่งขันกับตัวเอง
 - 2.2 หลังจากเล่นเกมแล้ว จะมีรางวัลให้ รางวัลคือคะแนน สามารถนำคะแนน

ไปแลกของชำร่วยได้

3. ให้สมาชิกเล่นภายในเวลา 10 นาที
4. ให้สมาชิกเปลี่ยนกันตรวจผลงานให้คะแนนแลกรางวัล 20 นาที

เกณฑ์การให้คะแนน

สร้างได้ 1 คำ ได้ 1 คะแนน

ขั้นสรุปและอภิปรายผล

1. วิทยากรถามสมาชิกว่า การที่ทำนได้คะแนนมากเพราะเหตุใด
2. ท่านสามารถทำนายคะแนนในการเล่นในเกมในแต่ละครั้งได้หรือไม่

สร้างคำตามเงื่อนไข

ในภาษาไทยมีคำบางคนที่ใช้นำหน้าแสดงความหมายที่คล้ายคลึงกัน เป็นคำประสมด้วยคำอื่น ๆ เช่น นักเรียน นักเล่น

จงสร้างคำ โดยใช้คำเหล่านี้เป็นคำต้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

1. ช่าง _____

2. นัก _____

3. พระ _____

ตอบคำถาม ให้มากที่สุด

4. อาหารไทยรสเผ็ด _____

5. ผลไม้ไทยที่มีรสเปรี้ยว _____

6. ดอกไม้ไทยที่มีสีขาว _____

7. ผลไม้รสเปรี้ยวที่ขึ้นต้นด้วยมะ _____

ชื่อกิจกรรม ต่อภาพ ตามความสัมพันธ์

เวลาที่ใช้ 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรับรู้ผลของการกระทำของตน
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถกำหนดผลที่เกิดจากการกระทำของตนได้

อุปกรณ์

1. รูป ใหญ่ที่ประกอบด้วย เล็ก 4 รูป รวมทั้งหมด 5 รูป
2. มีค่าต่าง ๆ พิมพ์ปะปนกัน ให้เลือกมาใส่ใน เล็ก ๆ 4 รูป ใน ใหญ่ โดย

แต่ละคำต้องมีความสัมพันธ์กัน

ขั้นตอนกิจกรรม

1. วิทยากรแจกกระดาษที่พิมพ์รูป ใหญ่ และกลุ่มคำ
2. วิทยากรแนะนำวิธีการเล่นเกม
 - 2.1 เกมที่เล่นเป็นเกมที่แข่งขันกับตัวเอง
 - 2.2 หลังจากเล่นเกมแล้ว จะมีรางวัลให้ รางวัลคือคะแนน สามารถนำคะแนนไปแลกของชำร่วย
3. ให้สมาชิกเล่นภายในเวลา 10 นาที
4. ให้สมาชิกเปลี่ยนกันตรวจผลงานให้คะแนนแลกรางวัล 20 นาที

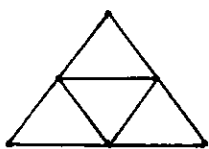
เกณฑ์การให้คะแนน

สร้างได้ครบ 1 รูปถูกต้อง ให้ 10 คะแนน

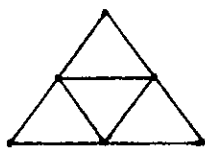
ขั้นสรุปและอภิปรายผล

1. วิทยากรถามสมาชิกว่า การที่ได้คะแนนมากเพราะเหตุใด
2. ท่านสามารถทำนายคะแนนในการเล่นเกมในแต่ละครั้งได้หรือไม่

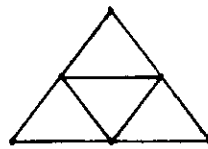
สามเหลี่ยมสัมพันธ์

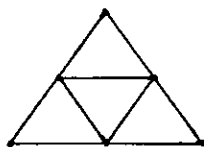
1

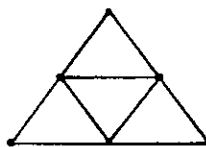
2

2

4

5

จิวร

สำลี

วิหาร

ตาลบัตร

ผ่อน

โบลล์

ศาลาการเปรียญ

ยาม

ไม้ฉาก

บาตร

เลื่อย

แพทย์

ครู

ปรอทวัดไข้

อุโบสถ

ช่างไม้

เข็มฉีดยา

แอลกอฮอล์

ตะปู

พยาบาล

ชื่อกิจกรรม ปรีศนาอักษรไขว้

เวลาที่ใช้ 30 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อผู้เข้ารับการอบรมรับรู้ผลของการกระทำของตน
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถทำนายผลที่เกิดจากการกระทำของตนได้

อุปกรณ์ เกมปรีศนาอักษรไขว้ จำนวน 2 เกม

ขั้นตอนกิจกรรม

1. วิทยากรแจกเกมปรีศนาอักษรไขว้ 1 ภาพ
2. วิทยากรแนะนำวิธีเล่นเกม
 - 2.1 ต้องใช้ความพยายามในการเล่น
 - 2.2 หลังจากเล่นเกมแล้ว จะมีรางวัลให้ รางวัลคือคะแนน สามารถนำไปแลก

เป็นสิ่งของได้

3. ให้สมาชิกเล่นเกมภายในเวลา 10 นาที
4. ให้สมาชิกเปลี่ยนกันตรวจผลงาน โดยวิทยากรเฉลยบนกระดานหรือแผ่นใส แล้วให้

คะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน เต็มถูกต้อง 1 คำ ได้ 10 คะแนน

5. วิทยากรแจกเกมปรีศนาอักษรไขว้ที่เหลืออีก 1 ภาพ
6. ให้สมาชิกเล่นเกมภายในเวลา 10 นาที
7. ให้สมาชิกเปลี่ยนกันตรวจผลงาน โดยวิทยากรเฉลยบนกระดานหรือแผ่นใส แล้วให้

คะแนนตามเกณฑ์เดิม

ชิ้นสรุปและประเมินผล

วิทยากรถามสมาชิกว่า

1. การที่ท่านได้คะแนนมากเพราะเหตุใด
2. ท่านสามารถทำนายคะแนนในการเล่นในเกมในแต่ละครั้งได้หรือไม่

1	2			3
4				
	5			

1

แนวตั้ง

1. ชื่อเดิมของคนที่เคยอาศัยอยู่ในเขมร
2. พื้นที่ ที่ใช้ปลูกข้าว
3. ความรู้สึกที่แสดงให้เห็นว่าตระหนี่ถี่เหนียว

แนวนอน

1. อาหารประจำวันของชาวตะวันตก ทำด้วยแป้งสาลีอบ
4. น้องของพ่อ
5. เส้นตรงสองเส้นที่ลากคู่กัน

1		2		
				3
4				
			3	

2

แนวตั้ง

1. ผลไม้รสเปรี้ยว มีมากในฤดูร้อน มีเมล็ดเพียงเมล็ดเดียวขึ้นต้นด้วยคำว่า "มะ"
2. คำที่แปลว่า รูปร่าง เป็นคำราชาศัพท์
3. ที่อยู่ของสัตว์สี่เท้า เช่น วัว ควาย

แนวนอน

1. ผลไม้ผิวบาง เนื้อแดง-ส้ม มีเมล็ดมาก
4. เว้น, หยด, หมด เช่น เป็นโรคหัวใจ ...
5. โยเย่ ไม่ตรง เช่น นั้งขึ้น ...

ชื่อกิจกรรม ปริศนาภาพ

เวลาที่ใช้ 1 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้นำเข้ารับการอบรมรับรู้ผลของการกระทำของตน
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถทำนายผลที่เกิดจากการกระทำของตนได้

อุปกรณ์ เกมปริศนาภาพ 8 ภาพ

ขั้นตอนกิจกรรม

1. วิทยากรแจกเกมปริศนาภาพทีละหนึ่งภาพ
2. วิทยากรแนะนำวิธีเล่นเกม
 - 2.1 เกมที่เล่นเน้นเกมที่แข่งขันกับตัวเอง ต้องใช้ความพยายามในการเล่น
 - 2.2 หลังจากเล่นเกมแล้วจะมีรางวัลให้ รางวัลคือคะแนน สามารถนำคะแนนไปแลกสิ่งของได้
3. ให้สมาชิกเล่นเกม
4. ให้สมาชิกเปลี่ยนกันตรวจผลงาน โดยวิทยากรแจกใบกระดานหรือแผ่นใส แล้ว

ให้คะแนน

5. วิทยากรแจกเกมปริศนาภาพต่อไป
6. ให้สมาชิกเล่นเกมภายในเวลา 5 นาที
7. ให้สมาชิกเปลี่ยนกันตรวจผลงาน และให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด
8. วิทยากรแจกเกมปริศนาภาพทีละภาพจนครบ
9. ให้สมาชิกเล่นเกมภายในเวลา 5 นาทีในแต่ละภาพ
10. ให้สมาชิกเปลี่ยนกันตรวจผลงานและให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

เกณฑ์การให้คะแนน

- ภาพที่ 1 หามือกาแฟได้ครบ 4 ใบ ในเวলাกำหนดจะได้คะแนน 4 คะแนน
 หามือกาแฟได้ครบ 3 ใบ ในเวলাกำหนดจะได้คะแนน 3 คะแนน
 หามือกาแฟได้ครบ 2 ใบ ในเวลากำหนดจะได้คะแนน 2 คะแนน
 หามือกาแฟได้ครบ 1 ใบ ในเวลากำหนดจะได้คะแนน 1 คะแนน
 หาไม่ได้เลยได้ 0 คะแนน
- ภาพที่ 2 หาลั้วที่เหมือนกันได้ครบ 4 ตัว ในเวลากำหนดจะได้ 4 คะแนน
 หาลั้วที่เหมือนกันได้ครบ 3 ตัว ในเวลากำหนดจะได้ 3 คะแนน
 หาลั้วที่เหมือนกันได้ครบ 2 ตัว ในเวลากำหนดจะได้ 2 คะแนน
 หาลั้วที่เหมือนกันได้ครบ 1 ตัว ในเวลากำหนดจะได้ 1 คะแนน
 หาไม่ได้เลยได้ 0 คะแนน
- ภาพที่ 3 หาภาพได้ถูกต้องได้ 5 คะแนน
- ภาพที่ 4 หาภาพได้ถูกต้องได้ 5 คะแนน
- ภาพที่ 5 หาขวดได้ถูกต้องได้ 5 คะแนน
- ภาพที่ 6 ทำถูกต้องจะได้ 5 คะแนน
- ภาพที่ 7 ทำถูกต้องจะได้ 5 คะแนน
- ภาพที่ 8 ทำถูกต้องจะได้ 5 คะแนน

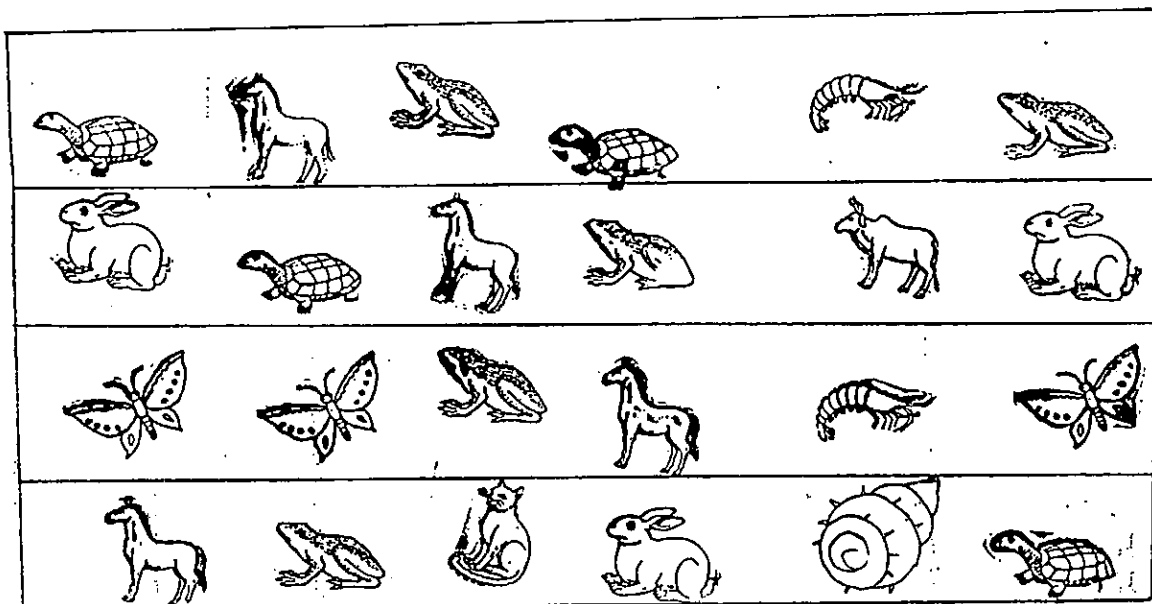
ขั้นสรุป

1. วิทยาการถามสมาชิกว่า
 - 1.1 ได้คะแนนมาเพราะเหตุใด
 - 1.2 สามารถทำนายคะแนนในการเล่นเกมนในแต่ละครั้งได้ไหม
2. วิทยาการสรุป

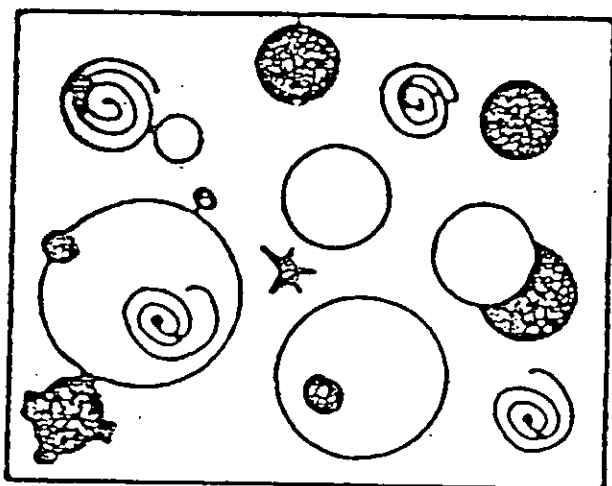
ช่วยคุณมะลิมองหาหม้อกาแฟที่เหมือนกันทั้ง 4 ใบ
บนชั้นวางของนี้ด้วยสิคะ?

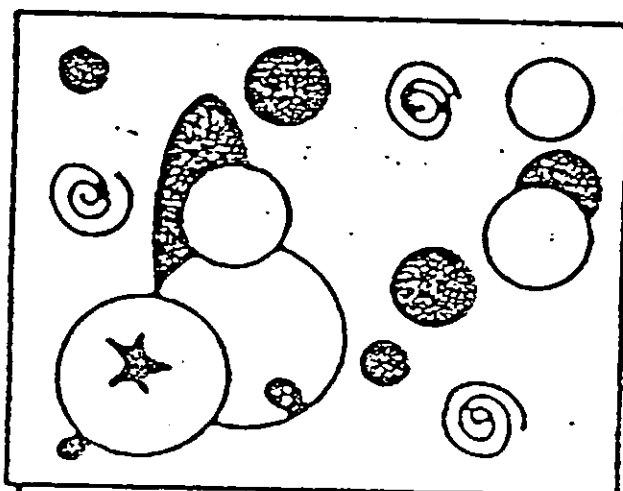
ช่วยมองหาสัตว์ชนิดเดียวกันที่มี 4 ตัวในรูป

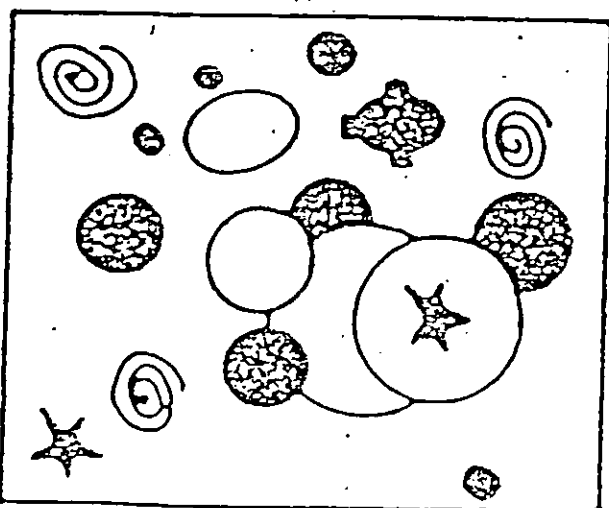
ใช้เพียงสายตามองดูภาพทั้งสี่นี้ ท่านบอกได้หรือไม่
ว่า ภาพใดที่มีวงกลมสีดำมากที่สุด?

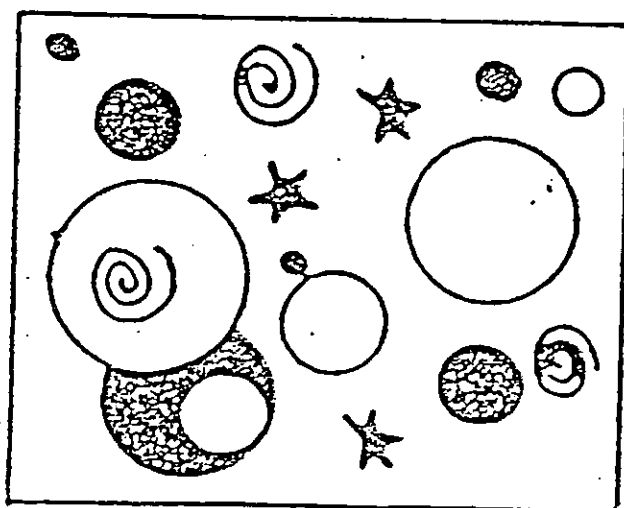
1

2

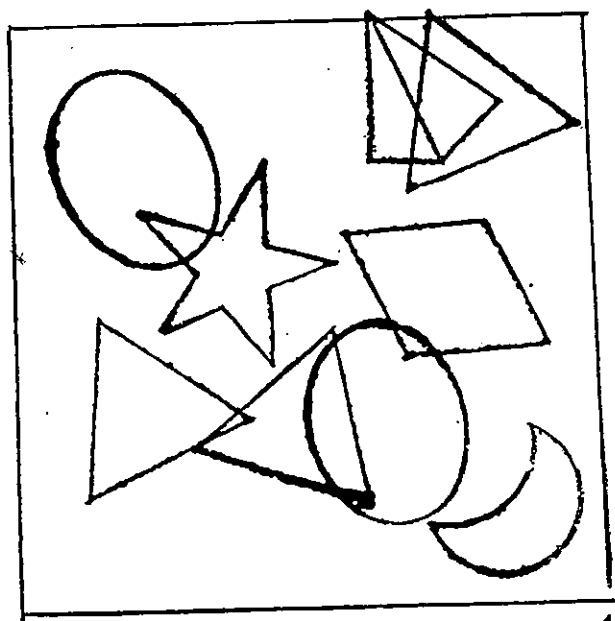

3

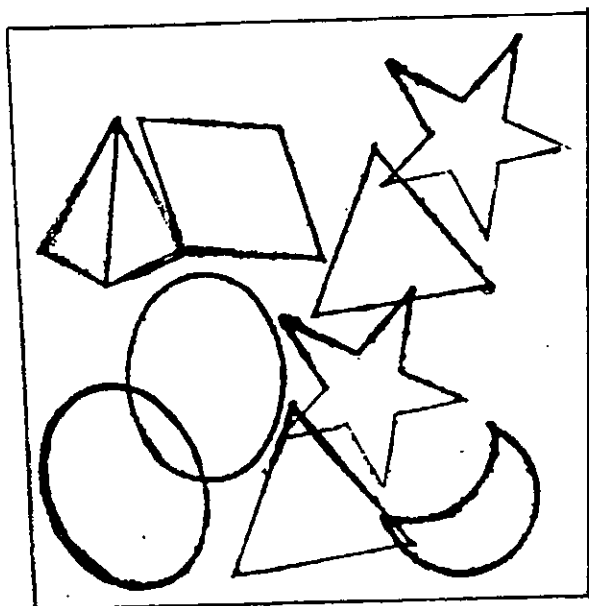

4

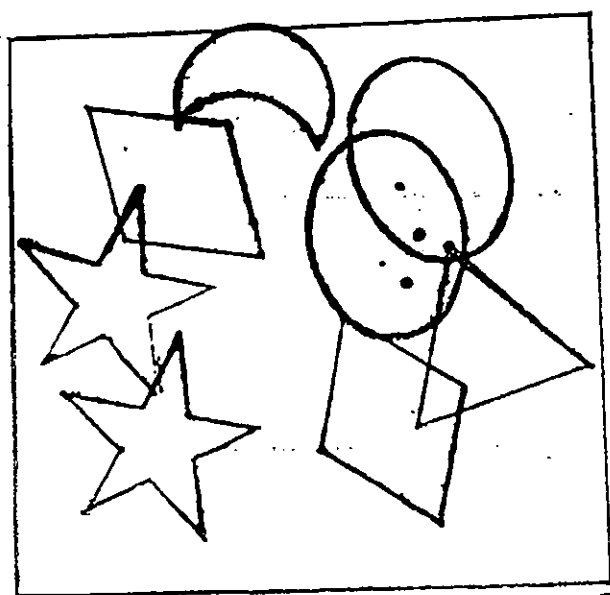
ใช้เพียงสายตาตามองดูภาพทั้งสี่นี้ ท่านบอกได้หรือไม่
ว่า ภาพใดที่มีสามเหลี่ยมมากที่สุด

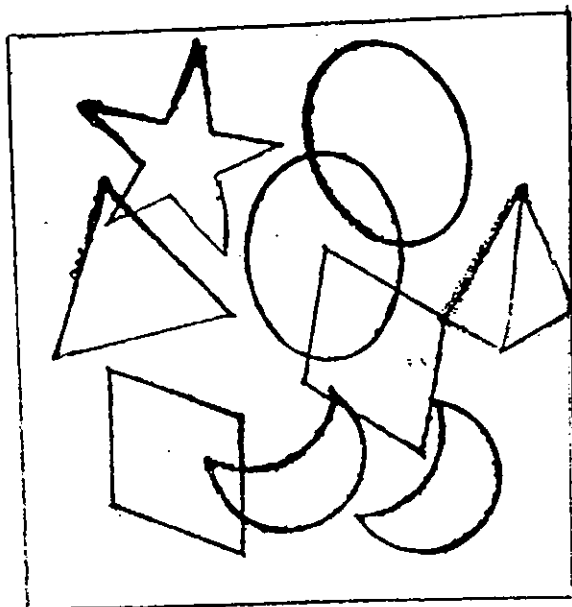
1

2

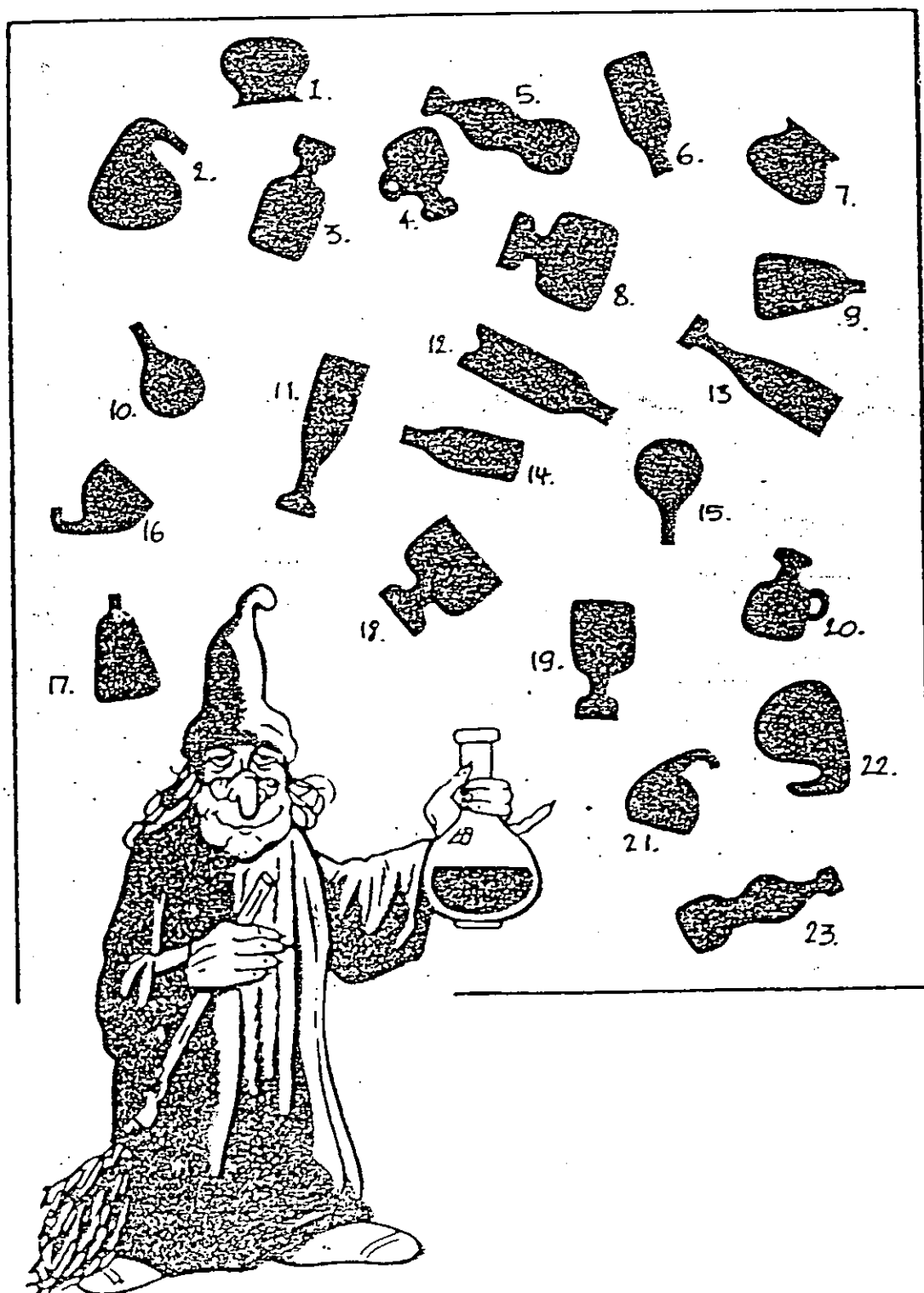

3

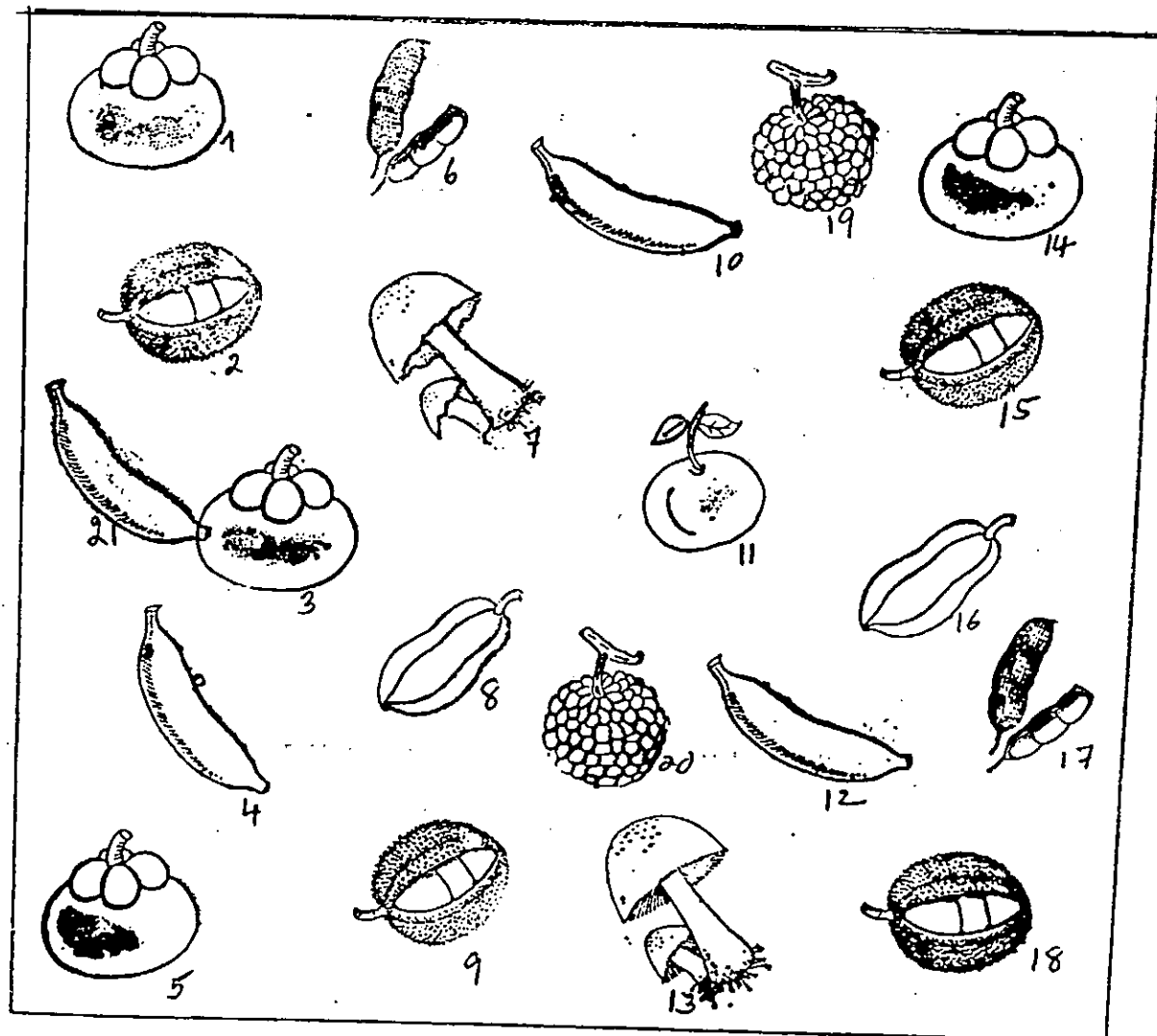

4

ขวดทั้ง 23 ใบนี้ มีเพียงใบเดียว
ที่ไม่มีคู้เหมือน ใบไหนเอ่ย?

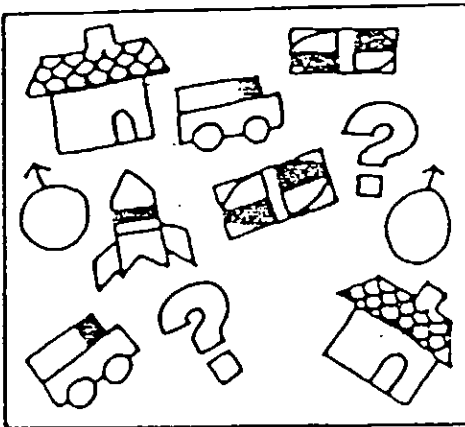

ผลไม้ทั้งหมดนี้มีเพียงชนิดเดียวที่ไม่มิกุเหมือน
ชนิดอื่น ผลไม้อะไรเอ่ย?

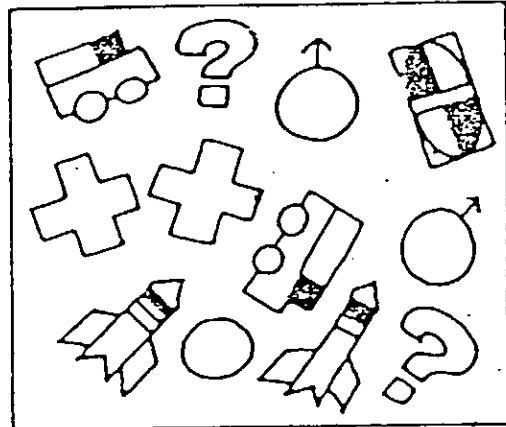

มีเพียงภาพเดียวในหกภาพนี้ ที่มีสิ่งของบรรจุอยู่
อย่างละ 2 ชิ้น ครบถ้วน ภาพไหนเอ่ย?

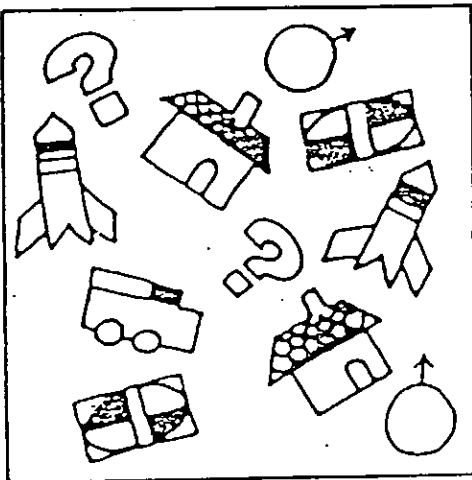
1

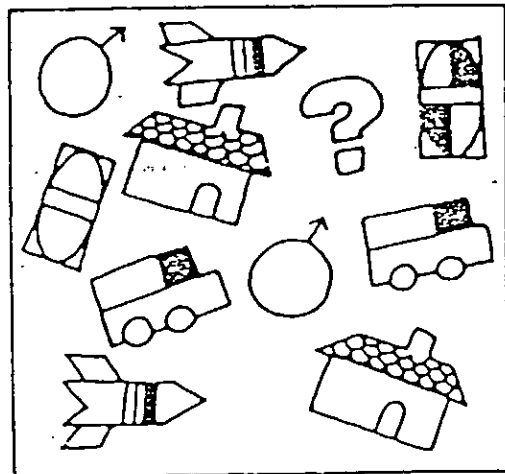
4

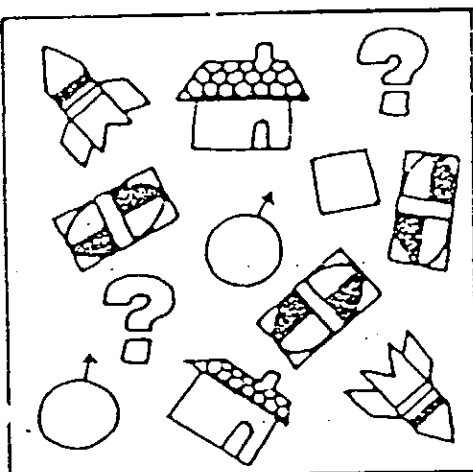
2

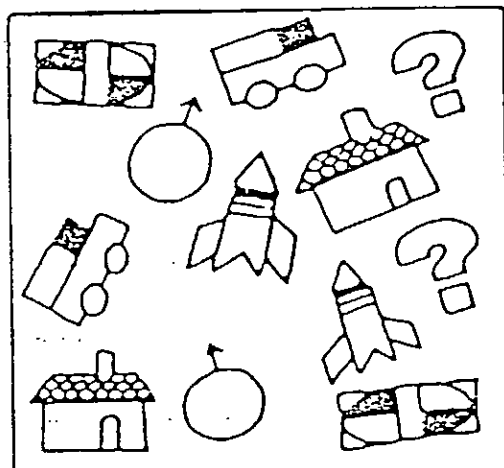
5

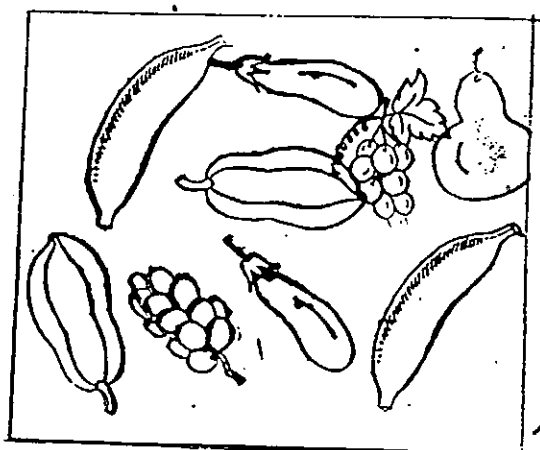
3

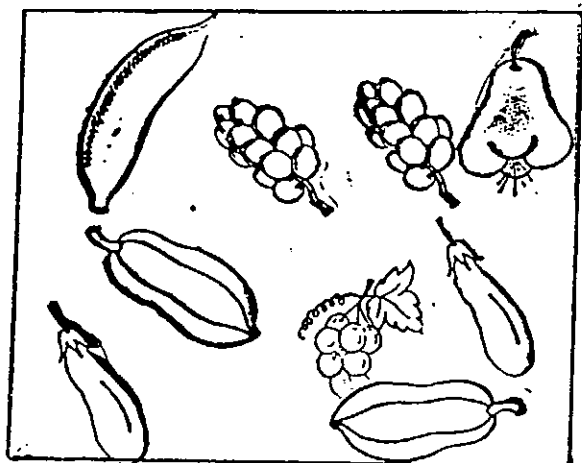
6

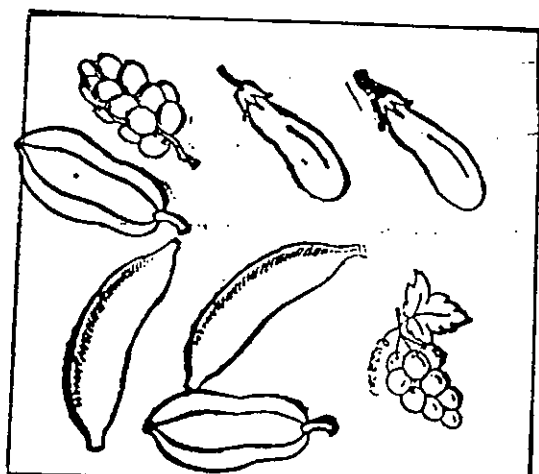
มีเพียงภาพเดียวในหกภาพนี้ ที่มีผลไม้บรรจุอยู่
อย่างละ 2 ผลครบถ้วน ภาพไหนเอ่ย

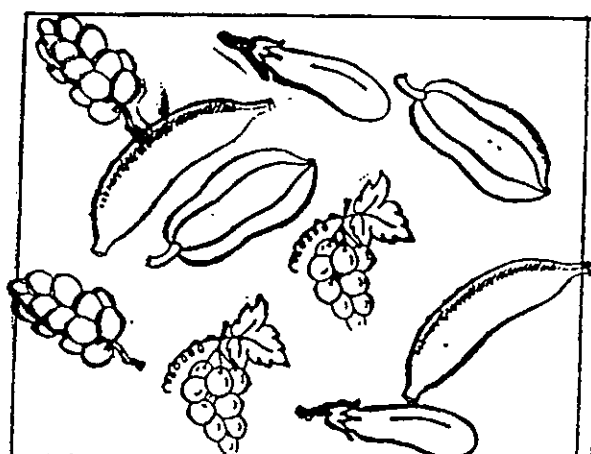
1

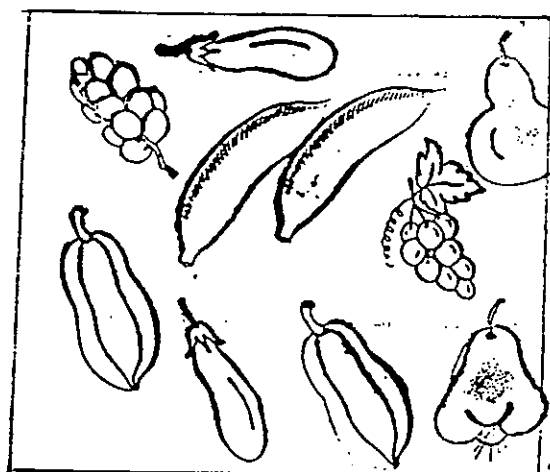
4

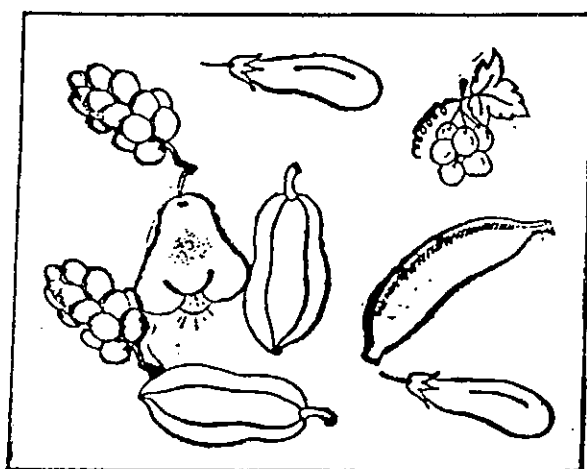
2

5

3

6

กิจกรรมที่ 4

ชื่อกิจกรรม การฝึกด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์

1. ฝึกให้รับรู้ว่าการกระทำนั้นจะนำไปสู่ผลประการใด ด้วยการวิเคราะห์ทำความเข้าใจบทเรียนได้ด้วยตนเอง

2. เพื่อให้ผู้รับการฝึกได้มีการพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนด้วยการให้รางวัลตนเอง

การจัดห้อง นั่งตามปกติ

สื่อที่ใช้

เรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมบางประการที่บุคคลอาจพบในการอยู่ร่วมกันในสังคมทั่วไป ทั้งหมดมี 2 เรื่อง ในแต่ละเรื่องเมื่ออ่านถึงตอนท้ายจะมีการตัดสินใจในการเลือกพฤติกรรมบางประการ แล้วจะมีเหตุผลสำหรับการเลือกพฤติกรรม เรื่องละ 4 ข้อ

ขั้นตอนกิจกรรม

1. วิทยากรแจกแบบฝึก แล้วอธิบายวิธีการให้ผู้เข้าอบรมนั่งโดยอ่านเรื่องที่ 1 แล้วเลือกข้อที่ตรงกับความคิดของผู้เข้าอบรมมากที่สุด

2. ให้บันทึกลำดับข้อที่เลือกลงในกระดาษบันทึกการตอบ เช่นครั้งที่ 1 เลือกเลือกข้อ ข. กับบันทึก ข. ลงข้างหลัง "ครั้งที่ 1 เลือก ..."

3. ให้ดูวงเล็บท้ายข้อที่เลือก จะมีคำแนะนำ ซึ่งตอนท้ายคำอธิบายจะมีคำสั่งให้ปฏิบัติตาม

4. ให้ปฏิบัติตามคำสั่งท้ายคำอธิบายของเหตุผลที่เลือก ถ้ามีการให้กลับไปเลือกข้อใหม่ การเลือกครั้งที่ 2 ให้บันทึกข้อลำดับข้อที่เลือกใหม่ข้างหลัง "ครั้งที่ 2 เลือก ..."

5. เมื่อจบเรื่องที่ 1 (คือสามารถเลือกข้อได้เหมาะสมแล้ว) จะมีคำแนะนำให้ฝึกเรื่องต่อไป โดยปฏิบัติทำนองเดียวกันกับเรื่องที่ 1 ทำเช่นนั้นตลอดไปทุกเรื่อง

6. บอกผู้เข้าอบรมมิให้อ่านข้อความในหน้าที่ไม่มีคำสั่งให้อ่าน และอ่านหน้าที่สั่งให้อ่านอย่างละเอียดจนเข้าใจ และอ่านตามลำดับที่ได้รับ

7. วิทยากรจะต้องเน้นให้เห็นถึงการทำตามคำสั่งว่าต้องเคร่งครัด ถ้าไม่ทำตามการฝึก อาจจะไม่ไ้ผล และทำให้เสียเวลาเปล่า ถ้าผู้เข้าอบรมสนใจใคร่รู้ เมื่อฝึกจนแล้วจะมีเวลาเหลือ กลับไปอ่านหน้าที่ห้ามได้ในภายหลัง

ขั้นสรุป

วิทยากรผู้เข้าอบรมวิเคราะห์เนื้อเรื่องเน้นถึงประเด็นที่สำคัญคือ ผลจากการกระทำต่าง ๆ ของตัวละคร วิธีการที่จะพัฒนาพฤติกรรมที่พึงปรารถนาด้วยตนเอง โดยใช้หลักการจากจิตวิทยา มาเป็นแนวทาง โดยวิเคราะห์ให้ผู้เข้าอบรมตระหนักว่า การให้รางวัลตนเองเมื่อกระทำพฤติกรรม ที่เหมาะสมแล้วนั้น เป็นวิธีการที่นำมาใช้ได้ผลในการสร้างความเชื่ออำนาจในตน เพราะการให้ รางวัลตนเองจะทำให้ผู้กระทำพฤติกรรม เกิดความภาคภูมิใจในผลตอบแทนที่ตนได้รับและเป็นแรง กระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมมีกำลังใจในการกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ อีกในโอกาสต่อไป

ใบงาน

ในการฝึกเพื่อให้ได้ผลดี มีข้อเสนอแนะที่ควรปฏิบัติดังนี้

1. ขอให้ท่านทำตามคำแนะนำ คำชี้แจง หรือคำสั่งในชุดการฝึกอย่างตั้งใจและอย่างเคร่งครัด
2. ต้องซื่อสัตย์และมีวินัยในตนเอง
3. การฝึกต้องค่อยเป็นค่อยไป อย่ารีบร้อนอย่าคิดเพียงให้เสร็จหรือให้ผ่านไป เพื่อนที่ฝึกพร้อม ๆ กันอาจใช้เวลาไม่เท่ากัน ท่านอย่าได้สนใจหรือกังวลใจ เพราะเป้าหมายมิใช่เสร็จเร็วหรือช้า แต่อยู่ในความสามารถได้มาตรฐานหรือไม่ เพียงไร มากกว่า
4. การเขียนบันทึกใด ๆ ให้ทำเฉพาะในกระดานบันทึกการตอบเท่านั้น
5. ขณะฝึกหากมีปัญหาให้ปรึกษาวิทยากรได้ตลอดเวลา

เรื่องที่ 1

สมชายและสมโชคเป็นข้าราชการในหน่วยงานแห่งหนึ่ง ทั้งสองเข้ารับราชการพร้อมกัน แต่มีนิสัยในการทำงานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ สมชายเป็นคนขยันทำงานอย่างสม่ำเสมอ ส่วนสมโชคนั้นจะขยันทำงานเมื่อหัวหน้าอยู่ด้วยเท่านั้น เนื่องจากหัวหน้าของสมชายและสมโชคมักจะต้องไปร่วมประชุมหน่วยงานอื่น ๆ อยู่เสมอ จึงเป็นโอกาสดีของสมโชคที่จะใช้เวลาในช่วงนั้นปลีกเลิ้งการทำงาน และมักจะปิดภาระความรับผิดชอบของคนให้เพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ สมโชคคิดว่าการทำงานในขณะที่หัวหน้าไม่อยู่นั้นไม่มีผลอะไร เพราะหัวหน้าไม่ได้เห็นการทำงานของตน ส่วนสมชายนั้นแม้หัวหน้าจะอยู่ด้วยหรือไม่ก็ตามก็จะขยันทำงานในหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอ

เนื่องจากลักษณะงานของหน่วยงานนี้จะต้องทำเป็นกลุ่ม และไม่สามารถแยกชิ้นงานออกเพื่อให้แต่ละคนรับผิดชอบตามลำพังอย่างชัดเจนได้ การปลีกเลิ้งงานของสมโชคเมื่อหัวหน้าไม่อยู่ จึงไม่สามารถทำให้หัวหน้าทราบได้อย่างเด่นชัดว่าสมโชคไม่ทำงาน ถ้าไม่มีใครบอก สมชายและเพื่อนร่วมงานคนอื่น ๆ ของสมโชคก็ไม่คิดอยากจะมีง้อหัวหน้าเพราะไม่อยากจะสร้างความแตกแยกในหน่วยงาน ดังนั้น เมื่อถึงเวลาพิจารณาความดีความชอบในการทำงาน สมชายและสมโชคจึงได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนเท่ากัน เพื่อนร่วมงานคนอื่น ๆ จึงแสดงอาการรังเกียจสมโชค ดังนั้น สมโชคจึงอยากจะทำปรับปรุงการทำงานของตนเองให้เหมือนกับสมชายบ้าง

ถ้าท่านเป็นสมโชค ท่านจะมีวิธีการปรับปรุงการทำงานของท่านอย่างไร

ก. ขยันทำงานลับหลังหัวหน้า วันใดที่ทำได้เช่นนี้ก็ให้รางวัลตนเองโดยการไปดูภาพยนตร์หลังจากเลิกงาน (เปิดไปหน้า 191)

ข. ขยันทำงานลับหลังหัวหน้า ถ้าทำไม่ได้ลงโทษตนเองโดยการไม่รับประทานอาหารเย็นในวันนั้น (เปิดไปหน้า 192)

ค. พยายามขยันทำงานลับหลังหัวหน้า โดยไม่ต้องให้รางวัลตนเองแต่อย่างใด (เปิดไปหน้า 193)

ง. เริ่มต้นขยันทำงานลับหลังหัวหน้าวันละเล็กน้อย และให้รางวัลตนเองโดยการชมเชยตนเองทุกครั้งที่ทำสำเร็จ แล้วเพิ่มความขยันในการทำงานขึ้นเรื่อย ๆ จนสามารถทำงานได้เหมือนสมชาย (เปิดไปอ่านหน้า 194)

ก. ขยันทำงานลับหลังหัวหน้า วันใดที่ทำได้เช่นนั้นก็ให้รางวัลตนเองโดยการไปชมภาพยนตร์
หลังจากเลิกงาน

การให้รางวัลตนเองเป็นวิธีการที่ดีอย่างหนึ่งที่ใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรม เพราะจะทำให้กำลังใจในการทำงาน แต่ในการให้รางวัลตนเองนั้นควรเลือกชนิดของรางวัลที่เหมาะสมด้วย ในกรณีของสมโชคนี้โดยวิธีการนั้นดี แต่การให้รางวัลตนเองโดยการไปดูภาพยนตร์หลังจากเลิกงานแล้วนั้นยังไม่ใช่เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในสถานการณ์เช่นนี้ เพราะการให้รางวัลกับตนเองเช่นนี้เป็นการสิ้นเปลืองมากเกินไปจนความจำเป็น ซึ่งอาจจะมีปัญหาในเรื่องการเงินตามมาได้ การให้รางวัลตนเองที่เหมาะสมนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นวัตถุเท่านั้น แต่อาจจะเป็นรางวัลในรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ต้องสิ้นเปลืองมากก็ได้ เพราะรางวัลไม่ใช่เป้าหมายสำคัญของการทำงาน เพียงแต่เป็นแรงกระตุ้นให้ทำงานให้ดีขึ้น หรือทำงานได้ตามที่ต้องการในคราวต่อ ๆ ไปเท่านั้น สำหรับในกรณีนี้ท่านใช้วิธีการเหมาะสมแล้ว แต่ควรปรับปรุงลักษณะของรางวัลที่ให้กับคนให้เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ หน้า 190

ข. ขยับทำงานหลังหัวหน้า ถ้าทำไม่ได้ลงโทษตนเองโดยการไม่รับประทานอาหารเช้าในวันนั้น

การลงโทษตนเองก็เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่นำมาใช้ในการปรับพฤติกรรม แต่การลงโทษตนเองจะไม่ช่วยกระตุ้นให้คนแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมได้มากนัก การลงโทษเป็นการขจัดพฤติกรรมที่ไม่น่าปรารถนา ในที่นี้คือการทำอย่างอื่นแทนการทำงานขณะนายไม่อยู่ แต่การลงโทษตนเองก็จะลดพฤติกรรมการทำอย่างอื่นลง แต่อาจจะไม่สามารถกระตุ้นพฤติกรรมที่ต้องการได้ นอกจากนั้น การลงโทษตนเองด้วยวิธีการนี้จะเสียสุขภาพและอาจจะทำให้สมิโซเกิดความรู้สึกผิดเพราะไม่ได้ทำสิ่งที่ต้องการ ในที่สุดก็อาจเป็นการบั่นทอนความตั้งใจในการทำงานเสียก็ได้ ดังนั้นถึงแม้วิธีการลงโทษตนเองนั้นเป็นวิธีการที่จะนำมาใช้ในการลดพฤติกรรมได้ก็ตาม แต่ในกรณีนี้ยังไม่ได้สร้างพฤติกรรมที่ต้องการจึงยังมีวิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่า

ไปรณิการ์ณาเลือกวิธีการใหม่ หน้า 190

ค. พยายามขยับทำงานลับหลังหัวหน้า โดยไม่ต้องให้รางวัลตนเองแต่อย่างใด

วิธีการนี้ทำได้ก็เป็นการดีทีเดียว เพราะเป้าหมายสูงสุดของการทำงานนั้นก็เพื่อผลของ
 การงานเท่านั้น มิใช่เพื่อรางวัล การให้รางวัลเป็นเพียงวิธีการที่จะช่วยกระตุ้นให้การทำงาน
 เกิดผลดีเท่านั้น ดังนั้นถ้าสามารถทำงานโดยที่ไม่ต้องอาศัยรางวัลใด ๆ เป็นเครื่องกระตุ้นจึงเป็น
 เรื่องที่ดี แต่ปัญหาของสมโชคในกรณีนี้ก็คือ การที่ไม่สามารถบังคับตนเองให้ทำงานลับหลังเจ้านาย
 ไม่ได้ เพราะฉะนั้นเพียงแต่ความพยายามอย่างเดียวโดยที่ไม่มีแรงกระตุ้นอื่น ๆ ที่เหมาะสมนั้น
 อาจทำให้สมโชคไม่สามารถทำงานได้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ก็ได้ และเมื่อทำไม่ได้ก็จะท้อถอยหมด
 กำลังใจในที่สุดก็เป็นอย่างเดิมอีก วิธีการในข้อนี้จึงเท่ากับไม่ได้แก้ปัญหาอะไรเป็นเพียงตั้งใจจะ
 ทำเท่านั้น ซึ่งไม่มีหลักประกันว่าจะทำได้สำเร็จ วิธีการนี้จึงไม่เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ หน้า 190

- ง. เริ่มด้วยขั้นทำงานลับหลังหัวหน้าวัยเล็กน้อย และให้รางวัลตนเองโดยการชมเชยตนเอง
ทุกครั้งที่ทำได้สำเร็จ แล้วเพิ่มความขยันในการทำงานทีละเรื่อย ๆ จนสามารถทำงานได้เหมือน
สมชาย

วิธีนี้เป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์เช่นนี้ เหตุผลก็คือการปรับพฤติกรรมนั้น ควร
จะเริ่มจากการเปลี่ยนไปที่ละเล็กน้อยเมื่อทำได้สำเร็จก็ให้รางวัลตนเองโดยการชมเชยตนเอง
จะทำให้มีกำลังใจในการทำงานต่อ ๆ ไป เพราะการเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานทีละเล็กน้อยนั้น
สามารถทำให้สำเร็จได้โดยง่าย เมื่อทำครั้งแรกได้สำเร็จ ครั้งต่อ ๆ ไปก็พยายามขยาดเวลา
ที่จะขยันทำงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดก็จะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ สำหรับการให้รางวัล
ตนเองโดยวิธีการชมเชยตนเองนั้นเป็นเพียงหนึ่งในหลาย ๆ ประเภทของรางวัลที่ไม่สิ้นเปลือง
ที่จะสามารถนำมาใช้ได้ เพราะฉะนั้นนอกจากการชมเชยตนเองแล้ว เพื่อนร่วมงานก็อาจจะยิ้มแย้ม
พอใจสมใจ สมใจควรบอกกับตนเองว่าเขายิ้มแย้มชอบเรา เพราะเราช่วยงานเขามากขึ้น
เราควรทำอย่างนี้บ่อย ๆ ต่อไป นอกจากนั้นยังอาจจะให้รางวัลตนเองทางด้านอื่นอีก เช่น เมื่อ
ทำงานได้สำเร็จตามที่กำหนดไว้ก็อาจจะให้เวลานั่งพักในท่าที่สบาย ๆ นานขึ้น เป็นต้น รางวัล
เหล่านี้ไม่เป็นการสิ้นเปลืองและทำได้ง่าย จึงเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับการทำงาน นอกจากนั้น
รางวัลเหล่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชมเชยตนเองนั้นเป็นการให้รางวัลด้วยความจริงใจของตน
เพราะคำชมเชยที่ได้รับจากคนอื่นนั้นอาจจะเกิดจากการแสร้งทำก็ได้ วิธีการให้รางวัลตนเองเมื่อ
ทำงานได้สำเร็จทุกครั้งจึงเหมาะสมกับสถานการณ์การทำงานเช่นนี้

เรื่องที่ 2

เอ๋อมเดือน และปรีศนา เป็นเพื่อนนักเรียนกันมาตั้งแต่เด็ก เมื่อไปเรียนมหาวิทยาลัย เธอได้มีโอกาสมาพบกันอีก นอกห้อง ไปไหนมาไหนด้วยกันเสมอ แต่ในเรื่องนิสัยการรับประทานอาหารแล้ว ทั้งสองแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เอ๋อมเดือนจะเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ แก่ร่างกาย จะพยายามควบคุมให้ตนเองรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ ใน 1 วัน รับประทานอาหารรสไม่จัด และมีเส้นใยมาก เช่น ผัก ผลไม้ ตรงกันข้ามกับปรีศนา เธอชอบรับประทานอาหารรสจัด โดยเฉพาะรสเผ็ด เธอจะขาดเสียมิได้ในทุกมื้อ จนวันหนึ่งเธอไปอ่านนิตยสารทางการแพทย์ พบว่า ลักษณะการรับประทานอาหารของเธอเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญของการเกิดมะเร็งในลำไส้ โรคกระเพาะอาหาร และจะทำให้สุขภาพเสีย เธอจึงอยากที่จะเปลี่ยนนิสัยการรับประทานอาหาร โดยอยากจะรับประทานอาหารรสอ่อน ไม่เผ็ดจัด ให้เหมือนกับเอ๋อมเดือนบ้าง

ถ้าท่านเป็นปรีศนา ท่านจะมีวิธีการปรับปรุงลักษณะการรับประทานอาหารของท่านอย่างไร

ก. เลือกรับประทานพริก วันใดที่ทำได้เช่นนี้ ก็ให้รางวัลตนเองโดยการอนุญาตให้ตนเองดื่มน้ำอัดลมขวดใหญ่เย็นเฉียบหลังเลิกงาน (เปิดไปหน้า 196)

ข. เลือกรับประทานพริก ถ้าทำไม่ได้จะลงโทษตนเองโดยการไม่อนุญาตให้ตนเองดูละครโทรทัศน์ที่ติดตามชมอยู่ (เปิดไปหน้า 197)

ค. พยายามลดปริมาณพริกที่รับประทานจาก 3 ช้อนเหลือเพียง 1 ช้อน โดยไม่ต้องให้รางวัลตนเองแต่อย่างใด (เปิดไปหน้า 198)

ง. พยายามลดปริมาณพริกที่รับประทานจาก 3 ช้อน เหลือ 2 ช้อน ที่วันแรก ๆ วันต่อ ๆ มา ก็พยายามลดทีละครึ่งช้อน และให้รางวัลตนเอง โดยการชมเชยตนเองทุกครั้งที่ได้สำเร็จแล้วลดปริมาณพริกลงเรื่อย ๆ จนสามารถรับประทานอาหารโดยไม่ต้องเติมพริก

- ก. เลือกรับประทานนริก วัสดุที่ทำได้เช่นนี้ ก็ให้รางวัลตนเองโดยการอนุญาตให้ตนเองดื่ม
น้ำอัดลมขวดใหญ่เย็นเย็นหลังเลิกงาน

การให้รางวัลตนเองเป็นวิธีการที่ดีอย่างหนึ่ง ที่ใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมเพราะจะทำให้มีกำลังใจในการทำงาน แต่ในการให้รางวัลตนเองนั้น ควรเลือกชนิดของรางวัลที่เหมาะสมด้วย ในกรณีของปรีศานันโดยวิธีการนั้นดี แต่การให้รางวัลตนเองโดยการดื่มน้ำอัดลมขวดใหญ่นั้น ไม่ใช่เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในสถานการณ์เช่นนี้ เพราะการให้รางวัลตนเองเช่นนี้เป็นการทำลายสุขภาพทางอ้อม ซึ่งอาจจะมีปัญหาในเรื่องสุขภาพตามมา การให้รางวัลตนเองที่เหมาะสมนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นวัตถุเท่านั้น แต่อาจจะเป็นรางวัลในรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ทำลายสุขภาพก็ได้ เพราะรางวัลไม่ใช่เป้าหมายสำคัญของการเลือกรับประทานนริก เนืองแต่เป็นแรงกระตุ้นให้เลือกรับประทานอาหารนริกได้ดีขึ้น หรือลดปริมาณการรับประทานนริกได้ตามที่ต้องการในคราวต่อ ๆ ไป เท่านั้น สำหรับกรณีนี้ท่านใช้วิธีการเหมาะสมแล้ว แต่ควรปรับปรุงลักษณะของรางวัลที่ให้กับตนให้เหมาะสม

ข. เลิกรับประกันกรีก ถ้าทำไม่ได้จะลงโทษตนเอง โดยการไม่อนุญาตให้ตนเองดูแลครุฑที่ศั
ที่ติดตามหมอนอยู่

การลงโทษตนเองก็เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่นำมาใช้ในการปรับพฤติกรรมแต่การลงโทษตนเอง
จะไม่ช่วยกระตุ้นให้ตนแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมได้มาก การลงโทษเป็นการชักจูงพฤติกรรมที่ไม่น่า
ปรารถนา ในที่นี้คือการรับประกันกรีกในปริมาณมาก การลงโทษตนเองก็จะลดพฤติกรรมที่ต้องการ
ได้ นอกจากนั้นการลงโทษตนเองด้วยวิธีการนี้อาจจะทำให้ปรีศนาเกิดความหงุดหงิด เพราะไม่ได้
ทำสิ่งที่ตนต้องการ ในที่สุดอาจบั่นทอนความตั้งใจในการลดปริมาณการบริโภคกรีกลง ดังนั้นถึงแม้
วิธีการลงโทษตนเองนั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการลดพฤติกรรมได้ก็ตาม แต่ในกรณีนี้ยังไม่ได้
สร้างเสริมพฤติกรรมที่ต้องการ จึงยังมีวิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่า

โปรศนิจรรณาเลือกวิธีการใหม่ หน้า 195

ค. นชายามลดปริมาณพริกที่รับประทานจาก 9 ช้อนเหลือเพียง 1 ช้อน โดยไม่ต้องให้รางวัล
ตนเองแต่อย่างใด

วิธีการนี้ถ้าทำได้ก็เป็นการดี เพราะเป้าหมายสูงสุดของการลดปริมาณการรับประทาน
พริกก็เพื่อสุขภาพมิใช่เพื่อรางวัล การให้รางวัลเป็นเพียงวิธีการที่จะช่วยกระตุ้นให้ลดปริมาณการ
รับประทานพริกเท่านั้น ดังนั้นถ้าสามารถลดปริมาณพริกลงได้โดยไม่ต้องอาศัยรางวัลใด ๆ เป็น
เครื่องกระตุ้นจึงเป็นเรื่องที่ดี แต่นักพูดของปริศนาในกรณีนี้ก็คือการที่ไม่สามารถบังคับตนเองให้
รับประทานพริกลดลง เพราะฉะนั้นเพียงแต่ความพยายามอย่างเดียวโดยที่ไม่มีแรงกระตุ้นอื่น ๆ
ที่เหมาะสมนั้น อาจทำให้ปริศนาไม่สามารถลดปริมาณการรับประทานพริกได้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้
ก็ได้ และเมื่อทำไม่ได้ก็จะท้อถอยหมดกำลังใจ ในที่สุดก็เป็นอย่างเดิมอีก วิธีการในข้อนี้จึงเท่ากับ
ไม่ได้แก้ปัญหาอะไร เป็นเพียงตั้งใจจะทำเท่านั้น ซึ่งไม่มีหลักประกันว่าจะทำได้สำเร็จ วิธีการนี้
จึงไม่เหมาะสม

โปรศนิจารณาเลือกวิธีการใหม่ หน้า 195

- ง. นยษามลคปริมาณนริกที่รับประทาหจาก 3 หื้อห เหลือ 2 หื้อห ใหวัหแรก ๆ วันต่อ ๆ มา ก็นยษามลคหะคหึ่งหื้อห และให้รางวัลคหเอง โดยการชมเชยคหเองทุกคหึ่งที่ทำได้ล้าเร้จ แล้วลคปริมาณนริกหะเรื้อห ๆ จจะล้ามารับประทาหอาหารโดยไมค้องเติมนริก

วิธีนี้ับเป็นวิธีที่เหมาหะลคที่สุดในสลาหการณ้เช่นนี้ เหตุลคก็คือการปรับนฤคิการณ้นั้นควร จะเร้มจากการเปลี้ยนไปหะเล็กละนื้อห เมื่อทำได้ล้าเร้จก็ให้รางวัลคหเองโดยการชมเชยคหเอง จะทำให้มีกำลังใจในการลคปริมาณการรับประทาहनริกต่อไป เราะการเปลี้ยนนฤคิการณ้การทำงานหะเล็กละนื้อหนั้นล้ามารททำให้ล้าเร้จได้โดยง่าย เมื่อทำคหึ่งแรกได้ล้าเร้จคหึ่งต่อ ๆ ไป ก็นยษามลคปริมาณการรับประทาหอาหารนริกหะเรื้อห ๆ จนในที่สุดก็จะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ ล้าหรับการให้รางวัลคหเอง โดยวิธีการชมเชยคหเองนั้นเป็นเพียงหนึ่งในหลาย ๆ ประเภทของ รางวัลที่ไม่ลื้อนเปลื้องที่จจะล้ามารนำมาใช้ได้ ยังอาจจจะให้รางวัลคหเองทางค้านอื่นอีก เช่น เมื่อ ลคการรับประทาहनริกได้คหึ่งหื้อห ก็อาจจจะให้คหเองรับประทาหอาหารลไม่เพิ่มขึ้นอีก 1 ขึ้น เป็นต้น รางวัลเหล่านี้ไม่ลื้อนเปลื้อง จจึงเหมาหจะนำมาใช้ นอกจากนั้นรางวัลเหล่านี้โดยเฉพาะ อย่างยั้งการชมเชยคหเองนั้นเป็นการให้รางวัลด้วยความจริงใจของคห เราะคำชมเชยที่คหได้รับ จากคหอื่นนั้น อาจจจะเกิดจากการล้าร้งทำก็ได้ วิธีการให้รางวัลคหเองเมื่อลคปริมาณการรับประทาहनริกได้ล้าเร้จทุกคหึ่ง จจึงเหมาหะลคกับสลาหการณ้เช่นนี้

กิจกรรมที่ 5

ชื่อกิจกรรม อภิปรายกลุ่ม

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรับรู้ถึง ผลลัพธ์เสียที่เกิดขึ้นกับตนเองเป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง ไม่เชื่อถือโชคชะตาหรือเคราะห์กรรม ระบบอภิปรัชชาในสังคมไทย
ลดความเชื่อว่าผลลัพธ์เสียเกิดขึ้นอย่างบังเอิญ

การจัดห้อง ช่วงแรกนั่งตามปกติ ช่วงอภิปรายกลุ่มย่อย แบ่งผู้เข้าอบรมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-7 คน

สื่อที่ใช้ - เรื่องสั้น ๆ ที่มีเนื้อหาตามวัตถุประสงค์รวม 5 เรื่อง
 - ใบสั่งงาน
 - กระดาษคำตอบ

ขั้นตอนกิจกรรม

วิทยากรจะเล่าเรื่องราวรวม 5 เรื่อง ในแต่ละเรื่องจะแบ่งกิจกรรมออกเป็นตอน ๆ

ดังนี้คือ

เรื่องที่ 1

ตอนที่ 1 วิทยากรจะตั้งคำถามเพื่อเตรียมตัวผู้เข้าอบรมให้เกิดความพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่อไป คือ

1. ท่านเคยมีประสบการณ์การสอบบรรจุเข้ารับราชการมาแล้ว ท่านรู้สึกว่าการสอบที่ใช้สอบเหมาะสมกับสิ่งที่ท่านเรียนมาหรือไม่ ทำไม
2. คนเรียนเก่งมีสิทธิสอบบรรจุได้ก่อนจริงหรือไม่
3. คนมีเส้นสายเท่านั้นที่จะขอลาราชการไปเรียนต่อได้ จริงไหม

ตอนที่ 2 วิทยากรจะเล่าเรื่องให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังประกอบแผ่นใส โดยชี้แจงกับผู้เข้ารับการอบรมว่า เรื่องที่จะเล่านี้จะเกี่ยวกับครุคนหนึ่งที่สามารสอบเข้าศึกษาต่อได้ และในตอนท้ายของเรื่อง จะให้ผู้เข้าอบรมช่วยกันคิดด้วย โดยมีเรื่องดังนี้

เพื่อเรื่อง

กรองขวัญ เป็นครุที่มีความสามารถ เมื่อตอนสอบบรรจุใหม่เธอได้บรรจุก่อนเพื่อนในรุ่นเดียวกันหลายคนเพราะสอบได้ตำแหน่งต้น ๆ จึงถูกเรียกมาบรรจุเร็ว มีอาชญากรรมมากกว่าเพื่อน ๆ ที่ได้รับบรรจุหลังในระหว่างรับราชการ ด้วยความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจทำงานอย่างทุ่มเท มีผลงานมากมาย ทำให้เธอได้รับการพิจารณาให้ได้รับเงินเดือน 2 ขั้น อยู่เสมอ ๆ ทั้ง ๆ ที่เธอไม่เคยเป็นพรรคพวก หรือเส้นสายของผู้ใหญ่คนใด เมื่อทำงานครบจำนวนปีที่ลาศึกษาต่อได้ เธอก็เตรียมตัวอย่างดีสอบแข่งขันเข้าเรียนต่อได้ ทางผู้บังคับบัญชาก่อนหน้าที่ลาศึกษาต่อได้โดยไม่ปัญหาถึงตัวไว้ หรือให้ลูกน้องตัวเองไปเรียนก่อน

ถ้าท่านเป็นกรองขวัญ

- ท่านคิดว่าสังคมปัจจุบันระบบอภิสิทธิ์ เน้นขึ้นหรือลดลง โดยใช้เหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต เป็นแนวทางในการพิจารณา
- เพราะสาเหตุใด ระบบอภิสิทธิ์จึงมีการเปลี่ยนแปลงไป
- จงเล่าตัวอย่างที่เกี่ยวกับตัวของท่านเองหรือผู้ที่ท่านรู้จักที่เคยประสบกับเหตุการณ์ที่สนับสนุนเนื้อเรื่อง

เรื่องที่ 2

ตอนที่ 1 วิทยากรจะตั้งคำถามเพื่อเตรียมผู้เข้าอบรมให้เกิดความพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่อไป คือ

1. ท่านเคยคิดบ้างไหมว่า อาชีวนอร์ไฮสเทลมีข้อดีข้อเสียอย่างไรบ้าง
2. ผู้ที่จะเป็นนอร์ไฮสเทลที่ดีควรมีคุณสมบัติอย่างไร

ตอนที่ 2 วิทยากรจะเล่าเรื่องให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังประกอบแผ่นใส โดยชี้แจงกับผู้เข้ารับการอบรมว่า เรื่องที่จะเล่านี้จะเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของนอร์ไฮสเทลในยุคปัจจุบัน และในตอนท้ายของเรื่อง จะมีผู้เข้าอบรมช่วยกันคิดด้วย โดยมีเรื่องดังนี้

เพื่อเรื่อง

คิลลสา เป็นนอร์ไฮสเทลสาวใหม่ เมื่อขึ้นบินเที่ยวแรกเธอก็ต้องเผชิญกับงานบริการที่ต้องใช้กำลัง และความอดทนเป็นพิเศษ ทำให้เธอรับรู้ว่าการเป็นนอร์ไฮสเทลในปัจจุบันเกณฑ์การคัดเลือกจะเน้นที่ความสามารถมากกว่าความสวยงาม ดังนั้นระบบอภิสิทธิ์เล่นพรรคเล่นพวกจึงค่อย ๆ สูญหายไป เนื่องจากลักษณะงานที่ต้องแข่งขันบริการผู้โดยสารของแต่ละสายการบินสูงขึ้น การคัดเลือกผู้บริการจึงต้องเน้นที่คุณภาพเป็นสำคัญ

- ถ้าท่านเป็นคิลลสา ท่านคิดไหมว่า ที่ท่านได้รับคัดเลือกเข้าเป็นนอร์ไฮสเทลมีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง
- ทำไมปัจจุบันนี้ระบบเล่นพรรคเล่นพวกจึงลดลงกว่าในอดีต
- สรุปยกตัวอย่างเพิ่มเติม

เรื่องที่ 3

ตอนที่ 1 วิทยากรจะตั้งคำถามเพื่อเตรียมตัวผู้เข้ารับการอบรมให้เกิดความพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่อไปนี้ คือ

1. สมัยที่ท่านเรียนหนังสือ ท่านเคยบ่นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือในการสอบบ้างไหม
2. ท่านคิดอย่างไรเกี่ยวกับคำว่า "โชคกลาง ของขลัง"

ตอนที่ 2 วิทยากรจะเล่าเรื่องให้ผู้เข้ารับการอบรมฟัง ประกอบแผ่นใสและในตอนท้ายของเรื่อง จะให้ผู้เข้าอบรมช่วยกันคิดด้วย โดยมีเรื่องดังนี้

เพื่อเรื่อง

อิสริยา เป็นนักศึกษาวิทยาลัยครูแห่งหนึ่ง เธอเป็นคนขยันในการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี เธอไม่เคยเชื่อถือโชคกลาง หรือขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยในการสอบมาก่อน เผอิญเข้าวันหนึ่งก่อนสอบปลายภาค มารดาของเธอเคี่ยวเข้มให้อิสริยาไหวพระ และบ่นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนสอบ ผลการสอบครั้งนี้อิสริยาสามารถสอบได้คะแนนสูงสุดในวิชาที่สอบวันนั้น

- ถ้าท่านเป็นอิสริยา ท่านคิดว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะมีผลต่อการสอบครั้งนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ถ้าอิสริยาเป็นคนเกียจคร้าน ผลการเรียนอยู่ในระดับต่ำเสมอ เธอจะมีโอกาสสอบได้คะแนนสูงสุดในวิชานั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด
- สรุปยกตัวอย่างเพิ่มเติม

เรื่องที่ 4

ตอนที่ 1 วิทยากรจะตั้งคำถามเพื่อเตรียมตัวผู้เข้ารับการอบรมให้เกิดความพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่อไป คือ

1. ท่านเชื่อไหมว่า การทำความดีแม้จะเห็นผลช้า แต่วันหนึ่งย่อมได้ผลดีนั้นตอบแทน
2. ครุฑเด่น ควรจะมีลักษณะเช่นไร

ตอนที่ 2 วิทยากรจะเล่าเรื่องให้ผู้เข้ารับการอบรมฟัง ประกอบแผ่นใส โดยชี้แจงกับผู้เข้ารับการอบรมว่า เรื่องที่จะเล่านี้เกี่ยวกับครุฑหนึ่งซึ่งขยันขันแข็งทำงานมานานจนวันหนึ่งได้รับผลดีตอบแทน และในตอนท้ายเรื่อง จะให้ผู้เข้ารับการอบรมตอบคำถามโดยมีเรื่องดังนี้

เนื้อเรื่อง

ร่วมคิด เป็นครุฑน้อยในโรงเรียนระดับประถมศึกษาแห่งหนึ่ง เธอเป็นคนขยันขันแข็ง ตั้งใจทำงาน ทั้งด้านงานสอนและการอบรมจริยธรรมให้นักเรียนเป็นคนมีความสามารถสูง ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดี เคยได้รับการเสนอชื่อให้ได้รับ 2 ชั้น มา 2 ปีติดต่อกันแต่ก็ยังไม่ได้ ปีนี้มารดาของร่วมคิดป่วย เธอจึงจำเป็นต้องพยายาคดูแลมารดาที่ชราภาพแล้ว ผลงานของเธอจึงเป็นการทำงานตามหน้าที่ ไม่มีผลงานเด่นพิเศษ เมื่อประกาศผู้ที่ได้รับ 2 ชั้น ร่วมคิดเป็นครุฑหนึ่งที่ได้รับด้วย

- ถ้าท่านเป็นร่วมคิด ท่านคิดว่าการได้รับ 2 ชั้นในปีนี้มีสาเหตุมาจากอะไร
- ในเหตุการณ์ท่านเองเดียวกันนี้ ท่านเคยได้พบเห็นมาบ้างหรือไม่ จงยกตัวอย่างเล่าให้เพื่อนสมาชิกฟัง
- สรุป

เรื่องที่ 5

ตอนที่ 1 วิทยากรจะตั้งคำถามเพื่อเตรียมตัวผู้เข้าอบรมให้เกิดความพร้อม ที่จะทำกิจกรรมต่อไปนี้ คือ

1. ครูที่สอนในเมืองกับชนเมือง มีพฤติกรรมการสอนเหมือนกันไหม
2. พฤติกรรมการทำงานไม่ดีของครู ได้แก่อะไรบ้าง
3. คุณภาพของครูสัมพันธ์กับความสามารถในการเรียนของเด็กนักเรียนหรือไม่

ตอนที่ 2 วิทยากรจะเล่าเรื่องให้ผู้เข้ารับการอบรมฟัง ประกอบแผ่นใสเนื้อเรื่อง โดยชี้แจงกับผู้เข้ารับการอบรมว่า เรื่องที่จะเล่านี้จะเกี่ยวกับครูคนหนึ่งที่ถูกลงโทษจากครูใหญ่ และในตอนท้ายของเรื่องจะให้ผู้เข้าอบรมตอบคำถามด้วย โดยมีเรื่องดังนี้

เนื้อเรื่อง

ฤดี เป็นครูสาวสอนอยู่ในโรงเรียนแถบชนเมือง มีพฤติกรรมการทำงานที่ คือ ชอบทิ้งห้องเรียนเป็นประจำ ปล่อยเด็กเล็กเรียนก่อนเวลาเสมอ ๆ ชอบหลบออกจากโรงเรียน เข้าเมืองไปเดินเล่นตามห้างสรรพสินค้า หรือรับประทานอาหารกลางวันในเวลาราชการอยู่เป็นประจำ ครูใหญ่ผู้บังคับบัญชาของฤดีได้รับรายงานเกี่ยวกับความประพฤติของเธออยู่เสมอ วันหนึ่งฤดีถูกระงับ และถูกตำหนิต่อหน้าจากครูใหญ่

- ถ้าท่านเป็นฤดี ท่านคิดว่าที่ท่านถูกตำหนิจากครูใหญ่ถูกต้องหรือไม่ ทำไมจึงถูกตำหนิ
- สรุป ยกตัวอย่างสนับสนุนเนื้อเรื่องจากเหตุการณ์ที่ท่านเคยประสบมา

ตอนที่ 3 แบ่งกลุ่มย่อยและอภิปราย โดย

1. แจกใบสั่งงาน ซึ่งแจ้งการทำงานตามใบสั่งงานนั้น (คือให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลือกเลขา แล้วปรึกษาหารือกันว่าจะตอบคำถามท้ายเรื่องอย่างไร แล้วให้กลุ่มช่วยกันเสนอคำตอบสรุป เลือกคำตอบที่คิดว่าดีที่สุด)

2. ให้กลุ่มทำงานโดยกำหนดเวลาให้ 20 นาที

3. ให้เขียนคำตอบลงแผ่นใส เตรียมตัวแทนของกลุ่มเสนอผลงาน

ตอนที่ 4 วิทยากรดำเนินการตามขั้นตอน ต่อไปนี้

1. ให้ตัวแทนเสนอผลงานทีละกลุ่ม วิทยากรจดคำตอบแต่ละกลุ่มลงในแผ่นใส เพื่ออภิปรายตอนท้าย

2. เมื่อกลุ่มอื่นเสนอผลงาน วิทยากรอาจให้คำแนะนำว่า ถ้าคำตอบเหมือนกลุ่มที่เสนอมาแล้วก็ไม่ต้องเสนออีก

3. วิทยากรนำสมาชิกอภิปราย โดยพิจารณาคำตอบที่แต่ละกลุ่มเสนอไว้ ว่าเหตุผลใดที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เพราะอะไร

4. หลังอภิปรายแล้ว วิทยากรจะสรุปคำตอบที่เหมาะสมที่สุดมาติดบอร์ดไว้ เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้เห็นคำตอบของส่วนรวม

กิจกรรมการฝึกทางพุทธ

กิจกรรมที่ 1

ชื่อกิจกรรม

การบรรยายธรรมเรื่อง "หลักกรรมตามแนวพุทธ"

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีความรู้ และเข้าใจความหมายของกรรมตามแนวพุทธศาสนา โดยผ่านการบรรยายจากผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งเฉลยข้อสงสัยต่าง ๆ ด้วยการตอบคำถาม

การจัดห้อง

นั่งตามปกติ

สื่อที่ใช้

แผ่นโปสเตอร์

ขั้นตอนกิจกรรม

- วิทยากรบรรยายธรรมเรื่อง "หลักกรรมตามแนวพุทธ"
- ให้ผู้เข้ารับการอบรมตามข้อข้องใจในเรื่องที่บรรยาย
- สรุปและร่วมกันอภิปราย

หลักกรรมตามแนวพุทธ

เรียบเรียงโดย พระมหาสำราญ จิตตสุโข

เมื่อจะพูดถึงเรื่อง "กรรม" ซึ่งเป็นหลักกรรมที่สำคัญและเป็นที่สนใจของพุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก ควรมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความหมายของกรรมเสียก่อน เพราะคนส่วนใหญ่มักมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในความหมายของกรรม กล่าวคือ ในประเด็นแรกจะมองกรรมในแง่ของผลของการกระทำในทางลบ หรือผลร้ายของการกระทำซึ่งเกิดขึ้นในชาติอดีต เช่นเมื่อไปพบว่าใครประสพภัยพิบัติหรือเหตุร้ายก็จะพูดว่า นั่นเป็นกรรมของสัตว์ หรือชาติก่อนทำกรรมมาไม่ดี ชาตินี้ก็มารับกรรมไปเกิด ทีนี้ถ้าเราพิจารณาความหมายของกรรมในแง่ที่ถูกต้อง กรรมหมายถึง การกระทำที่นำไปด้วยเจตนา ซึ่งอาจแสดงออกทางกาย วาจา หรือใจ เป็นอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ดีหรือชั่ว ก็ได้จัดเป็นกรรมทั้งสิ้น

ถ้าพิจารณาในประเด็นที่สอง การมองเรื่องกรรมมักมีทัศนคติในแง่ลบคือ ทอดธุระ ย่อท้อ หรือยอมแพ้ เช่น เราทำกรรมมาไม่ดี ก็มารับกรรมไปเกิด ความรู้สึกเช่นนี้เป็นการยอมรับความผิดที่ตนก่อขึ้นมา แต่ขาดการสำนึกต่อเนื่องในการพัฒนาปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น การเข้าใจความหมายของกรรมในแง่ของการยอมรับและเสริมจล้น จะทำให้ได้ประโยชน์จากหลักคำสอนเรื่องกรรมน้อย

การสอนเรื่องกรรมที่มาแต่เดิม ในศาสนาพราหมณ์ อินดู นิครณ์ หลักคำสอนจะเน้นเรื่องอดีตชาติ ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานในการรองรับการแบ่งแยกวรรณะ แต่พระพุทธศาสนาสอนเรื่องกรรม เพื่อหักล้างเรื่องวรรณะโดยตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลายก็เมื่อบุคคลยึดเอากรรมที่ทำไว้ในปางก่อนเป็นสาระ ฉันทะมาติ พยายามก็ดี ว่าสิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ไม่ควรทำ ก็ย่อมไม่มี"

วัตถุประสงค์ของการสอนเรื่องกรรม

พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องกรรม โดยมีความมุ่งหมายให้

1. ให้เลิกการแบ่งแยกชนชั้นโดยกำเนิด ทั้งนี้เพื่อขจัดความเชื่อและการประพฤติดิบปฏิบัติในสังคมศาสนาพราหมณ์เกี่ยวกับเรื่องวรรณะ โดยตรัสว่า คนเราไม่ได้เป็นคนถ้อย คนต่ำทราม เพราะชาติกำเนิด และไม่ได้เป็นพราหมณ์ คือคนสูงเพราะชาติกำเนิด แต่คนจะเป็นทรามก็เพราะกรรม เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม กรรมในที่นี้คือการกระทำ หรือในความหมายที่ขยายที่สุดคือ อาชีพการงาน การขยายความเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้า เพื่อเน้นความประพฤติดิบในการเป็นเกณฑ์สำคัญในการวัดคน

2. ให้รู้จักพึ่งตนเองและหวังความสำเร็จด้วยการลงมือทำ ทั้งนี้เพื่อให้คนมีความเพียรพยายามในการกระทำโดยไม่หวังพึ่งปัจจัยภายนอกที่ไม่ยั่งยืน ไม่นั่นอน

การให้ผลของกรรม

1. ระดับจิตใจ ตามหลักพุทธศาสนา มีการแบ่งจิตเป็น 2 ระดับคือ จิตระดับวิถี และจิตระดับภวังค์ ซึ่งกล่าวง่าย ๆ ว่า จิตสำนึก และจิตไร้สำนึก จิตสำนึกคือ จิตที่รู้ตัว ที่พูดทำคิดสิ่งต่าง ๆ ส่วนจิตไร้สำนึกเป็นจิตที่เราไม่รู้ตัว แต่เป็นส่วนของจิตที่เก็บและบันทึกทุกสิ่งที่เรารับรู้ทั้งทางตา หู จมูก ลิ้น กาย การให้ผลของกรรม จะถูกสั่งสมไว้ในจิตส่วนนี้ และมีผลปรุงแต่งชีวิตของเรา ทั้งทางบวกและทางลบ

2. ระดับบุคลิกภาพ (นิสัย) ซึ่งเกิดจากการสั่งสมเรื่องนั้น ๆ ในจิตไร้สำนึกบ่อยครั้ง จนกลายเป็นนิสัย เช่น ถ้าเรามีจิตโกรธบ่อย ๆ เป็นคนฉุนเฉียว พยอไรซ์จิตใจนึกก็แสดงโทสะ แสดงความเกรี้ยวกราดออกมา จิตมีการสั่งสมสภาพจิตเช่นนี้ จนเป็นนิสัยโกรธง่าย ต่อมาสภาพจิตก็แสดงออกทางหน้าตา เช่น หน้านี้ฉี่วามวด กลายเป็นสิ่งที่เราเรียกว่า บุคลิกภาพออกมามีผลต่อทั้งตัวเองและผู้อื่น เช่น คนที่เขาเห็นไม่อยากจะคบไม่อยากจะพูดคุยด้วย รวมความแล้วจากความคิด ออกมาเป็นลักษณะนิสัย เป็นบุคลิกภาพ และเป็นวิถีชีวิตคนนั้น

วิถีชีวิตของคนที่เกี่ยวข้องกับกรรม

ตามหลักพระพุทธศาสนา สามารถแบ่งวิถีชีวิตของคนได้เป็น 4 จำพวกใหญ่ ๆ กล่าวคือ

1. กลุ่มที่มีตมามีตไป ซึ่งหมายถึงกลุ่มบุคคลที่เกิดมาในตระกูลต่ำในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี ขณะดำเนินชีวิตก็สร้างแต่กรรมชั่ว
2. กลุ่มมีตมาแล้วสว่างไป หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เกิดมาในตระกูลต่ำในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี แต่ขณะดำเนินชีวิตในปัจจุบันสร้างแต่กรรมดี
3. กลุ่มสว่างมามีตไป หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เกิดมาในตระกูลที่ดี ในสภาพแวดล้อมที่ดี แต่ดำเนินชีวิตในทางที่ไม่ดี คือ สร้างแต่กรรมชั่วในปัจจุบัน
4. กลุ่มสว่างมาสว่างไป หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เกิดมาในตระกูลที่ดีในสภาพแวดล้อมที่ดี และดำเนินชีวิตในทางที่ดี คือ สร้างแต่กรรมดีในปัจจุบัน

การให้ผลของกรรม

ทางพระพุทธศาสนาได้จัดกรรมคือการกระทำในลักษณะที่ให้ผลที่แตกต่างกันไว้ 12 ประเภท แบ่งเป็น 3 หมวด หมวดละ 4 ข้อ ดังนี้คือ

ก. กรรมที่ให้ผลตามกาลเวลา

1. ภูฏฐัมมเวทนียกรรม คือ กรรมที่ให้ผลในชาตินี้
2. อุปปัชชเวทนียกรรม คือ กรรมที่ให้ผลในชาติหน้า
3. อปรปรเวทนียกรรม คือ กรรมที่ให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป
4. อโหสิกรรม คือ กรรมที่เลิกไม่ให้ผล คือ ให้ผลเสร็จไปแล้วหรือหมดโอกาสจะให้ผลได้ต่อไป

ข. กรรมที่ให้ผลตามหน้าที่

5. ชนกกรรม คือ กรรมที่ให้ผลคล้ายเป็นบิดา คือ แต่งให้เกิดมาดิชั่วต่างกัน

6. อุปัตถัมภกรรม คือ กรรมที่คอยตามสนับสนุนเหมือนพี่เลี้ยง คือ ถ้ากรรมเดิมหรือชนกกรรมแต่งดี ก็ส่งเสริมยิ่งขึ้น แต่ถ้ากรรมเดิมแต่งให้ชั่ว ก็ส่งเสริมให้ชั่วยิ่งขึ้น

7. อุปปีฬกรรม คือ กรรมบีบคั้นหรือขัดขวางกรรมเดิม คอยเบียนชนกกรรม เช่น เดิมแต่งมาดีก็เบียนให้ชั่ว เดิมแต่งชั่วก็เบียนให้ดี

8. อุปฆาตกรรม คือ กรรมตัดรอน เป็นกรรมพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ เช่น เดิมชนกกรรมแต่งไว้ดีเลิศ กลับที่เดียวลงเป็นขอกทานหรือตายไปเลย เดิมชนกกรรมแต่งไว้เลวมาก กลับที่เดียวเป็นมหาเศรษฐีไปเลย เป็นต้น

ค. กรรมให้ผลตามความหนักเบา

9. ครุกรรม คือ กรรมหนักทั้งฝ่ายดีฝ่ายชั่ว ฝ่ายดี เช่น ทำสมาธิจนได้ฌาน ฝ่ายชั่ว เช่น ทำอนันตริยกรรม มีฆ่ามารดา ฆ่าบิดา เป็นต้น เป็นกรรมที่จะให้ผลโดยไม่มีกรรมอื่นมาขวางหรือสลบคั่นได้

10. นหุกรรม คือ กรรมที่สะสมไว้มาก ๆ เข้ากลายเป็นดินพอกหางหมู คือ ทำทีละเล็กละน้อย กลายเป็นกรรมมากไปได้

11. อาสันนกรรม คือ กรรมที่ทำเมื่อใกล้ตาย หรือเอาจิตใจจดจ่อในเวลาใกล้ตาย ย่อมส่งผลให้ไปสู่คติที่ดี หรือชั่วก็ได้ ซึ่งเปรียบเหมือนโคแก่ที่อยู่ปากคอก แม้แรงจะน้อยสักเท่าใด เมื่อเปิดคอกก็ออกไปได้ก่อน

12. กตัตตากรรม คือ กรรมลักแต่ว่าทำ คือเจตนาไม่สมบูรณ์ อาจทำไปด้วยความประมาทหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่อาจส่งผลดีร้ายให้ได้เหมือนกัน ในเมื่อไม่มีกรรมอื่นจะให้ผลแล้ว

นอกจากนี้แล้ว การที่กรรมจะส่งผลต่อไปอย่างนั้นต้องพิจารณาสมบัติ 4 และวิบัติ 4 ประกอบด้วย สมบัติ คือ องค์ประกอบที่อำนวยความสะดวกเสริมกรรมดี สมบัติที่มีอยู่ 4 อย่าง เรียกว่า คติ อุปธิ ช่วยเสริมกรรมดี สมบัติที่มีอยู่ 4 อย่าง เรียกว่า คติ อุปธิกาล ปโยค ซึ่งหมายความว่า ความดังนี้

คติสมบัติ คือ ถิ่นที่อยู่ทางที่ไปต่าง ๆ (เกี่ยวกับ สถานที่ เทศะ)

อุปธิสมบัติ คือ ร่างกาย

กาลสมบัติ คือ กาลเวลา ยุคสมัย

ปโยคสมบัติ คือ การลงมือทำ

ส่วน วิบัติ ก็มี 4 อย่างเช่นกัน แต่มีความหมายในทางตรงข้ามคือ ทำลาย หรือ ขัดขวาง เช่น ก. และ ข. มีความรู้เท่ากัน ขยัน นิสัยดีทั้งคู่ แต่เขาต้องการรับคนงาน ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ก. มีหน้าตาสวยกว่า ข. ฉะนั้นเขาจึงเลือก ก. เข้าทำงาน เป็น ตัวแสดงว่า ข. มีอุปนิสัยวิบัติ คือข้อเสียในด้านร่างกาย

ในเรื่องของคติวิบัติก็เช่นกัน เช่น สมมติว่าท่านเป็นคนมีสติปัญญาดี แต่ไปเกิดในป่า แทนที่จะได้เป็นนักวิทยาศาสตร์ที่เก่งกล้า แต่ไม่ได้เป็นเพราะผลแห่งการเกิดในที่ที่ไม่เหมาะสม

กาลวิบัติ เช่น ถ้าท่านเป็นคนเก่งด้านศิลปะ แต่ท่านเติบโตมาในยุคสงคราม ท่านก็จะไม่ได้รับการเชิดชูความสามารถด้านนี้ เรียกว่าเป็นภาววิบัติ

ปโยควิบัติ เช่น ท่านเป็นคนวิ่งเร็วแทนที่จะมารวมในการแข่งขันกีฬา แต่ท่านกลับไปวิ่ง ราว ลักขโมย ทำให้ได้ผลร้าย เป็นต้น

ในฐานะที่เราเป็นชาวพุทธ เราควรฉลาดรอบคอบในการทำกรรมให้ถูกต้อง ทั้งใน ขั้นแรกเป็นผิดในระดับจิตใจ และระดับวิถีชีวิต กล่าวคือ ควรเลือกทำกรรมดี เพื่อให้ได้ผลดี มีความสุข และในขั้นที่ 2 การที่จะให้กิจการงานเราได้ผลดีมากหรือน้อยต้องพิจารณาคติ อุปธิ กาล ปโยค เข้ามาประกอบด้วย ไม่ใช่คิดแต่จะทำดีก็ทำดีคุ้ม ๆ ไปเลย ๆ อย่างไรก็ตาม ก็มีบางคนเอาเรื่องคติอุปธิ กาล ปโยค มาใช้โดยวิธีฉวยโอกาส เช่น กาลสมบัติ ฉวย โอกาสว่าคนสมัยนี้ต้องการสิ่งใด ก็ทำสิ่งที่เขาต้องการ จะดีหรือเลวไม่สนใจ คือมุ่งแต่ผลขั้นที่ 2 แต่ไม่คำนึงผลขั้นที่ 1 ฉะนั้นการทำงานให้ได้ผลโดยสมบูรณ์ ควรมองผลทั้ง 2 ด้านด้วย

การศึกษาเรื่องกรรมตามแนวพุทธนั้น จำเป็นต้องพิจารณาในแง่ของตัวกรรมที่ดีที่ตัวเอง และองค์ประกอบเรื่องคติ อุปธิ กาล ปโยค ถ้าต้องการผลภายนอกมาประกอบ ทั้งนี้เพื่อ การปรับตัวและพัฒนาตัวเอง เช่น สมมุติมีคน 2 คนทำงานอย่างเดียวกันมีคุณสมบัติเหมือนกัน แต่ร่างกายคนหนึ่งดี อีกคนไม่ดี ต้องยอมรับว่าตัวเองมีอุปนิสัยวิบัติ เมื่อรู้แล้วก็ปรับปรุงตัวเอง เมื่อแก้ที่ร่างกายไม่ได้ ก็เพิ่มพูนคุณสมบัติด้านอื่น เช่น ให้ความสามารถมากขึ้น หรือสร้างความคิด

อันขึ้น เพื่อให้มีอะไรเห็นขึ้น นี่เป็นการรู้จักการเอาหลักคติ อุปธิ กาล ปโยค เข้ามา ประกอบ และใช้เป็นประโยชน์

ประโยชน์ของการศึกษาเรื่องกรรม

การศึกษาและเข้าใจเรื่องกรรมอย่างแท้จริง จะช่วยให้ผู้ศึกษา

1. มีความเชื่อว่าผลสำเร็จต่าง ๆ ของชีวิต เป็นเพราะการกระทำของตนเอง
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. เป็นคนหนักแน่นเชื่อในเหตุผล
4. มีความเชื่อมั่นว่าวิถีชีวิตเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยตนเอง
5. มีความเข้าใจว่าคนเราแตกต่างกันเพราะความประพฤติ
6. พิจารณากรรมเก่าในแง่เป็นบทเรียนของชีวิต

กิจกรรมที่ 2

ชื่อกิจกรรม

การทำนายภาพ

วัตถุประสงค์

เพื่อฝึกให้ผู้เข้ารับการอบรมทำนายเหตุการณ์ในอนาคตได้ว่า เมื่อกระทำอะไรแล้ว มักจะได้ผลอย่างไร เมื่อไร สามารถคาดหมายได้ถูกต้อง

การจัดห้อง

ช่วงแรกนั่งตามปกติ ช่วงอภิปรายกลุ่มย่อย แบ่งผู้เข้าอบรมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5 - 7 คน

สื่อที่ใช้

1. รูปภาพ 7 ภาพ
2. ใบงาน

ขั้นตอนกิจกรรม

- วิทยากรแจกภาพ 7 ภาพที่แสดงถึงกิจกรรมบางประการของบุคคลต่าง ๆ
- ให้ผู้เข้าอบรมดูภาพ แจกใบงาน
- ให้ผู้เข้าอบรม ทำนายว่า จากภาพที่แจกให้เหล่านี้ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ในปัจจุบันควรจะเป็นอย่างไร
- ให้ผู้เข้าอบรม บันทึกการทำนายของตนในกระดาษเปล่าที่แจกให้
- ให้ทุกกลุ่มทำงานตามใบสั่งงาน โดยใช้เวลา 20 นาที ให้กลุ่มส่งตัวแทนเสนอผลงาน

ขั้นตอนอภิปรายสรุป

- ให้ผู้รับการอบรมเข้าร่วมกิจกรรมใหญ่
- วิทยากรเฉลยคำตอบ เล่าเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
- วิทยากรนำผู้เข้าอบรมอภิปรายผลการวิเคราะห์ที่เสนอ สรุปในประเด็น ที่ผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ย่อมมีสาเหตุมาจากการกระทำในอดีต

ในงาน

ให้แต่ละกลุ่มดำเนินงานดังนี้

1. ให้ผู้เข้าอบรมทุกคน เขียนทำนายภาพว่า จากภาพต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นการกระทำต่าง ๆ ในอดีต ปัจจุบันเหตุการณ์เป็นอย่างไร
2. ให้ผู้เข้าอบรม เลือกคำตอบที่คาดว่าจะถูกต้องที่สุดในแต่ละภาพ รวม 7 ภาพ
3. ให้เขียนคำตอบย่อ ๆ ในแผ่นโปรงใส เตรียมตัวแทนของกลุ่มเสนอผลงาน โดยให้เสนอกลุ่มละไม่เกิน 5 นาที

วิทยากรกล่าว (เฉลย) ท่านได้เห็นการกระทำต่าง ๆ ในภาพอดีต ที่แจกให้แล้ว และได้เขียนทำนายเหตุการณ์ปัจจุบัน และเสนอให้ผู้รับการอบรมท่านอื่น ๆ ฟังแล้ว ต่อไปนี้ขอให้ท่านได้ฟังเฉลยคำตอบ ซึ่งเป็นเรื่องราวในชีวิตจริงที่ได้สรุปมาจากหนังสือกฎแห่งกรรม ของ ท. เลียงพิบูลย์ และหนังสือกฎแห่งกรรม ธรรมชาติของพระภิกษุสามเณร

วิทยากร เสนอภาพประกอบการเล่าเรื่อง

ภาพที่ 1

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สอง กรุงเทพฯ ถูกทิ้งระเบิดทั่วเมือง ชาวเมืองพยายามแสวงหาเครื่องราง ของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์มา เพื่อไว้คุ้มครองตนเอง การณ์ ก็ไปหาพระภิกษุองค์หนึ่งที่ได้ชื่อว่า มีพลังจิตสูงและมีของขลังเพื่อไว้กันภัย เมื่อท่านเห็นหน้า การณ์ เขาก็ทักว่า ชะตาขาด หมดอายุ ให้มันทำความดีไว้ เพื่อจะผ่อนคลายเคราะห์กรรมบ้าง การณ์จึงมาคิดว่าถ้าจะต้องตายแล้ว โอกาสที่จะได้ทำความดีเพื่อผู้อื่นคงจะไม่มี ถ้าไม่ทำความดีไว้ก็จะเสียชีวิตเกิด เขาจึงพยายามช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งคนและสัตว์ทุกครั้งที่มีโอกาส วันหนึ่งเขาเดินไปพบปลักน้ำแห่งหนึ่ง ปลาที่กำลังจะตายมากมาย เขาเริ่มหาทางช่วยซ่อนปลาไปไว้ในแหล่งน้ำอื่นทันที ต่อมาไม่นานเขามีธุระไปที่หัวลำโพง พอถึงขณะนั้นเครื่องบินทิ้งระเบิดสถานีรถไฟ ผู้คนวิ่งหนีกันอลหม่าน สะเก็ดระเบิดปลิวว่อน ขณะที่เขาวิ่งหลบอยู่นั้น เขามองเห็นเด็กเล็กอายุ 3 - 4 ขวบ พลัดหลงจากผู้ปกครอง ร้องไห้จ้าอยู่กลางถนน หัวใจหวั่นไหวที่มีความเมตตาเต็มเปี่ยม แทนที่เขาจะรีบวิ่งหนี

ระเบิดเหมือนคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เหลือवलเด็กเลย เขากลับหยุดวิ่ง
ก้มลงซ้อนอุ้มเด็กคนนั้นขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือ วินาทีนั้นเอง สะเก็ด
ระเบิดขึ้นใหญ่ ปลิวผ่านเฉียดหลังเขาที่ก้มลงอุ้มเด็ก การุณใจหายวาบ
และคิดได้ว่า เพราะความเมตตาที่จุดขึ้นในหัวใจเขา วินาทีที่เขา
ก้มลงช่วยชีวิตเด็ก เขาจึงได้รอดตายอย่างปาฏิหาริย์

ภาพที่ 2

ซุดา ทำกับข้าวเย็น เมื่อทอดปลาสุเสร็จ จึงวางจานปลาที่ไว้นาโต๊ะ
กินข้าว แล้วหันกลับไปเตรียมทำกับข้าวอื่นต่อ ปรากฏว่าแมวตัวใหญ่
ข้างบ้านกระโดดเข้ามาคาบปลาในจานวิ่งหนีไปกิน เธอโมโหมาก
ด้วยความโกรธจึงวิ่งตามเอาไม้ตีหลังแมวอย่างแรง แมวกระโดด
หนีไป วันรุ่งขึ้นเธอก็เห็นแมวตัวนั้นอีก แต่คราวนี้มันไม่วิ่งมาขอม
อะไร แต่เดินแบบผิดปกติ หลังแอ่นขากระโหลกกระเพลก เธอ
รู้สึกเสียใจมากที่ยังมือไม่ทัน ทำให้แมวเจ็บปวดและพิการ อยู่มาไม่
นานเธอเริ่มมีอาการปวดหลัง ปวดจนต้องกินยาระงับปวด เมื่อไป
หาหมอก็พบว่า เป็นโรคเกี่ยวกับกระดูกสันหลัง เวียนรักษาทำกายภาพ
บำบัดเป็นแรมเดือนก็เพียงแต่ทุเลาขึ้นบ้างแต่ก็ไม่หายปวด จนต้อง
เข้ารับการผ่าตัดอีกหลายครั้ง ทุกครั้งที่ปวดหลัง ซุดาจะนึกขอ
อโหสิกรรมแมวตัวที่เธอเคยพลาดพลั้งใช้ไม้ตีหลังทุกครั้ง และอด
เสียใจไม่ได้ว่า เป็นเพราะเธอหลงไปทำร้ายแมวตัวนั้น เธอจึง
ต้องทนทุกข์ทรมานกับโรคกระดูกสันหลังมาเป็นแรมปี

ภาพที่ 3

วันหนึ่ง หลวงพ่อเท้าน้ำร้อนจากกระตักลงขันเพื่อล้างขันให้สะอาด
น้ำในกระตักร้อนมาก ขันจึงร้อนจัด ท่านต้องรีบราดน้ำทิ้งไปทาง
หน้าต่าง ทันใดนั้นได้ยินเสียงดังเหมียวลั่น น้ำร้อนที่ราดทิ้ง ราด

ไปโดนแมวตัวใหญ่ที่ท่านเลี้ยงเอาไว้ ทานตามไปดู ปรากฏว่า น้ำร้อนลวกหลังแล้ว จนขนหลุด หนึ่งพอง รักษาอยู่หลายวันจึง ตีขึ้น ระหว่างนั้น แมวกระสับกระส่าย เจ็บปวดอยู่หลายวัน หลังจากนั้นตอนค่ำวันหนึ่งหลวงพ่อดำเนินผ่านกระตักน้ำร้อน กระตัก ระเบิดขึ้น ให้น้ำร้อนลวกมือหลวงพ่อก่อน พองน้ำบวมแบ่ง ปวดแสบ ปวดร้อน ทายาแก่น้ำร้อนลวก และต้องกินยาแก้ปวดอยู่หลายวัน ทนทุกข์ทรมาน ปวดแสบปวดร้อน ทำให้หลวงพ่อดำคิดว่า กรรมที่ แม้เราจะไม่ตั้งใจทำ เมื่อกระทำให้ไปแล้วก็ต้องรับผลแห่งการกระทำ นั้น

ภาพที่ 4

สมศรี เป็นคนชอบรับประทานปลามาก ทุก ๆ วันเธอจะไปตลาด หาซื้อของสด เช่น เนื้อสัตว์ และผักมาเพื่อทำกับข้าวให้สมาชิกใน ครอบครัว แทบทุกวันเธอจะต้องหาซื้อปลาที่ยังมีชีวิตอยู่มาประกอบ อาหาร มากกว่าซื้อเนื้อสัตว์อื่น ๆ เธอมักจะทำอาหารด้วยปลา แทบทุกวัน เช่น ปลาทอด ปลาต้มส้ม แกงส้ม ผัดเผ็ด แกงป่า แกงกะทิ ดังนั้นเธอจึงต้องทุบหัวปลาทุกวัน เพราะเธอไม่นิยมนำ ปลาดายนานแล้วมาประกอบอาหาร เธอเชื่อว่าเนื้อจะจืดชืดไม่ หวานไม่อร่อย เธอปฏิบัติตนเช่นนี้มาเรื่อย ๆ จนกระทั่งวันหนึ่งเธอ มีอาหารปวดศีรษะปวดร้าว ลั่นเทาไปทั้งตัว แม้จะรับประทานยา แก้วปวดก็ไม่หาย เธอไปหาแพทย์ทำการรักษา พบว่าเป็นโรค ปวดประสาทในสมองเนื่องจากเส้นประสาทบางเส้นทับกัน ปวด รุนแรงจนต้องเข้าโรงพยาบาล ต้องผ่าตัดหลายครั้ง การผ่าตัด แต่ละครั้งเจ็บปวดทุกข์ทรมานมาก บางครั้งถึงสลบไปเองมิใช่ฤทธิ์ ยาสลบ หลังผ่าตัดแต่ละครั้งก็ยังปวดอยู่ บางครั้งปวดบริเวณคิ้ว

ลามตั้งแต่ขมับไปถึงกระหม่อม เมื่อเธอปฏิบัติกรรมฐาน ได้มิตร
เห็นเจ้ากรรมนายเวรเป็นปลาหลายร้อยตัวจองเวรอยู่ จึงได้อุทิศ
ส่วนกุศลจากการปฏิบัติให้อย่างสม่ำเสมอ อาหารปวศิรชื่อก็ค่อย ๆ
ทุเลาลง

ภาพที่ 5

เด็กหญิงเมตตา ตักน้ำให้ตาคนหนึ่งกิน โดยรูดใบจากจากชายคาลง
ไปในขันน้ำ เพื่อมิให้ตาคิมเร็วจนล้าลัก และยังต้มข้าวต้มกับปลาปิ้ง
ให้กิน หลังจากที่ถูกคนแฉวเรือปล้นเมื่อกลับจากเก็บค่าเช่านา
และเดินเท้ามาจนอดโรย เป็นไข้นอนป่วยอยู่บ้านกลางนาหลายวัน
ต่อมาตากลับไปบ้านแล้วไม่นาน พวกพนักงานอำเภอและที่ดิน พร้อม
กับกำนันผู้ใหญ่บ้านก็มาหา บอกให้ไปรับโอนที่นา 200 ไร่ ในนาม
ของเด็กหญิงเมตตา จากนั้นเด็กหญิงเมตตาก็ได้รับมรดกตกแหว
ซึ่งปลูกอยู่ในกรุง และเงินสดอีกจำนวนไม่น้อย เพราะท่านเจ้าคุณ
(ตาที่ไปขอน้ำกิน) ถึงแก่อสัญกรรมลง และทำนัยกรรมมอบให้ นี่เป็น
ผลของกรรมดีที่เด็กหญิงชานาได้ประกอบขึ้น จึงทำให้ครอบครัวนี้ได้
เจริญรุ่งเรือง ความเมตตา ความกรุณา สงสาร ด้วยความบริสุทธิ์
ย่อมจะเกิดผลดีตามสนองอยู่เสมอ

ภาพที่ 6

คุณหมอนคร เรียนจบแพทยศาสตร์จากศิริราชพยาบาล แต่ชีวิตหักเห
ให้ไปรับราชการเป็นตำรวจอยู่ในจังหวัดที่กันดาร ห่างไกลความเจริญ
วันหนึ่ง มีชายจีนกลางคนและลูกชายวัยรุ่นมาตามหาหมอในอำเภอเพื่อ
ไปทำคลอดให้ภรรยาที่เจ็บท้องจะคลอดลูกซึ่งเจ็บท้องอยู่นาน 3 วัน
3 คืนนอนทรمانอยู่ในบ้านกลางป่า ไม่มีใครกล้าไปช่วย คุณหมอจึง
ตัดสินใจตามชายจีนและลูกชายไป ปรากฏว่าเด็กเอาขาออก คุณหมอ

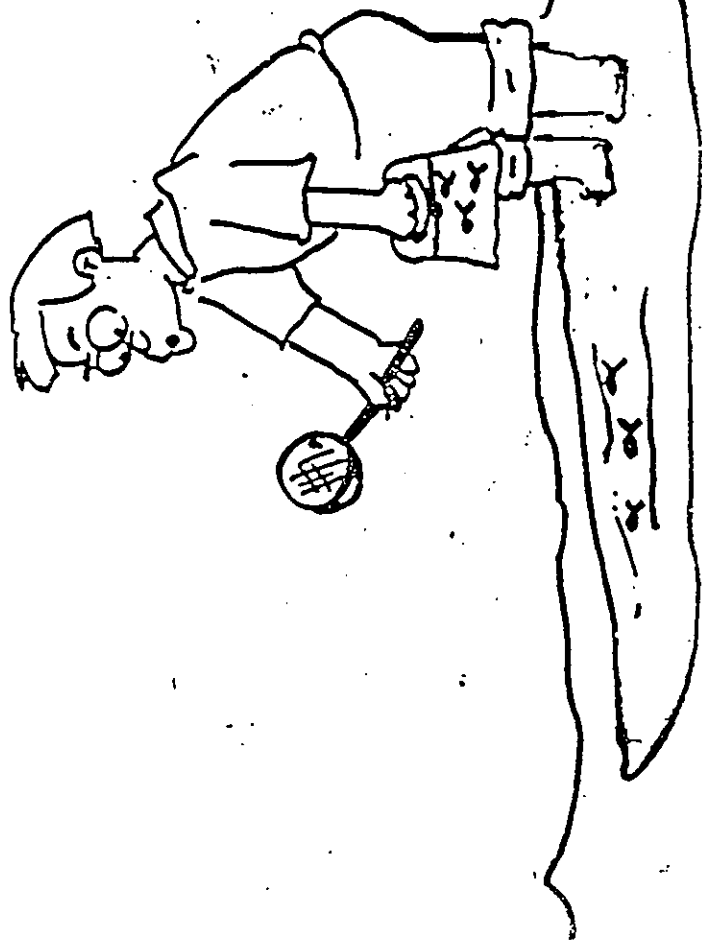
จึงใช้เทคนิคที่เคยเรียนมาช่วย จนหญิงจีนสามารถคลอคลอกออกมาได้ โดยปลอดภัย อีก 10 กว่าปีต่อมาคุณหมอดำได้รับคำสั่งให้ไปรับราชการ เป็นผู้กองในอำเภอแถบชายแดนภาคใต้ ระหว่างนั่งรถโดยสารไปรับตำแหน่ง ก็ถูกโจรจีนจี้เรียกคนโดยสารลงมาจากรถตรวจค้นหาผู้กองคนใหม่เพื่อฆ่าเสีย คุณหมอดำคิดว่าวันนี้คงถึงวันตายแน่ พอถึงหน้าไปพบหัวหน้าโจรที่ใช้ผ้าปิดปากเห็นแต่นัยน์ตา นัยน์ตานั้นเบิกโพลง แสดงอาการตกใจ เมื่อเห็นหน้าคุณหมอดำ นัยน์ตานั้นมองคุณหมอดำอย่างเคารพบูชา แล้วหัวหน้าโจรก็ส่งเสียงบอกลูกน้องว่า ข่าวดิคนลาค ผู้กองใหม่ยังไม่ได้มารถคันนี้ คุณหมอดำรู้สึกคล้ายคลึงคล้ายคลาว่า นัยน์ตาคู่นี้เคยเห็นที่ไหนแต่นึกไม่ออก ปรากฏว่าอีก 2 - 3 วัน มีอาแป๊ะแก่ ขึ้นมาหาบนห้องนัก กอดขาคุณหมอดำ ร้องไห้ ขอให้คุณหมอดำกลับไป อย่ามาอยู่ที่นี่ มีคนจะฆ่าให้ตาย ทันใดนั้นคุณหมอดำจึงนึกขึ้นได้ว่าอาแป๊ะคือชายจีนกลางคน คนที่คุณหมอดำเคยช่วยชีวิตเมีย ส่วนหัวหน้าโจรคือ เด็กชายจีนวัยรุ่นที่เคยหิ้วร่วมยาเดินข้ามเขา เพื่อรีบไปช่วยชีวิตแม่และน้องให้รอดตายเมื่อ 10 กว่าปีก่อนนั่นเอง คุณหมอดำจึงตระหนักว่า ผลกรรมนั้นมิจริง สิ่งที่คุณหมอดำทำความดีในอดีตโดยไม่เคยคิดว่าจะมีผลตอบแทน แต่กรรมดีอันนั้นก็กลับมาตอบแทนคุณหมอดำจนสามารถรอดชีวิตมาได้อย่างปาฏิหาริย์

ภาพที่ 7

นายอากรโกรธแค้นทาสที่ซื้อเจ้าแจ้ง คิดว่าโขมยแหวนและแอบรักกับพลับพลึงหญิงคนที่ตนหมายปองอยู่ โดยถูกคำขอร้องจากทาสอีกคนคือ เจ้าฉ่ง และเจ้าลา ที่เห็นว่านายอากรรักใคร่เจ้าแจ้ง นายอากรให้ทาสเขียนตีเจ้าแจ้งด้วยหางกระเบน จนหลังแตกเลือดไหล ระหว่างตีเจ้าแจ้งขอให้หยุดเขียน และพูดว่า ขอให้เทวดาฟ้าดินเป็นพยานตน

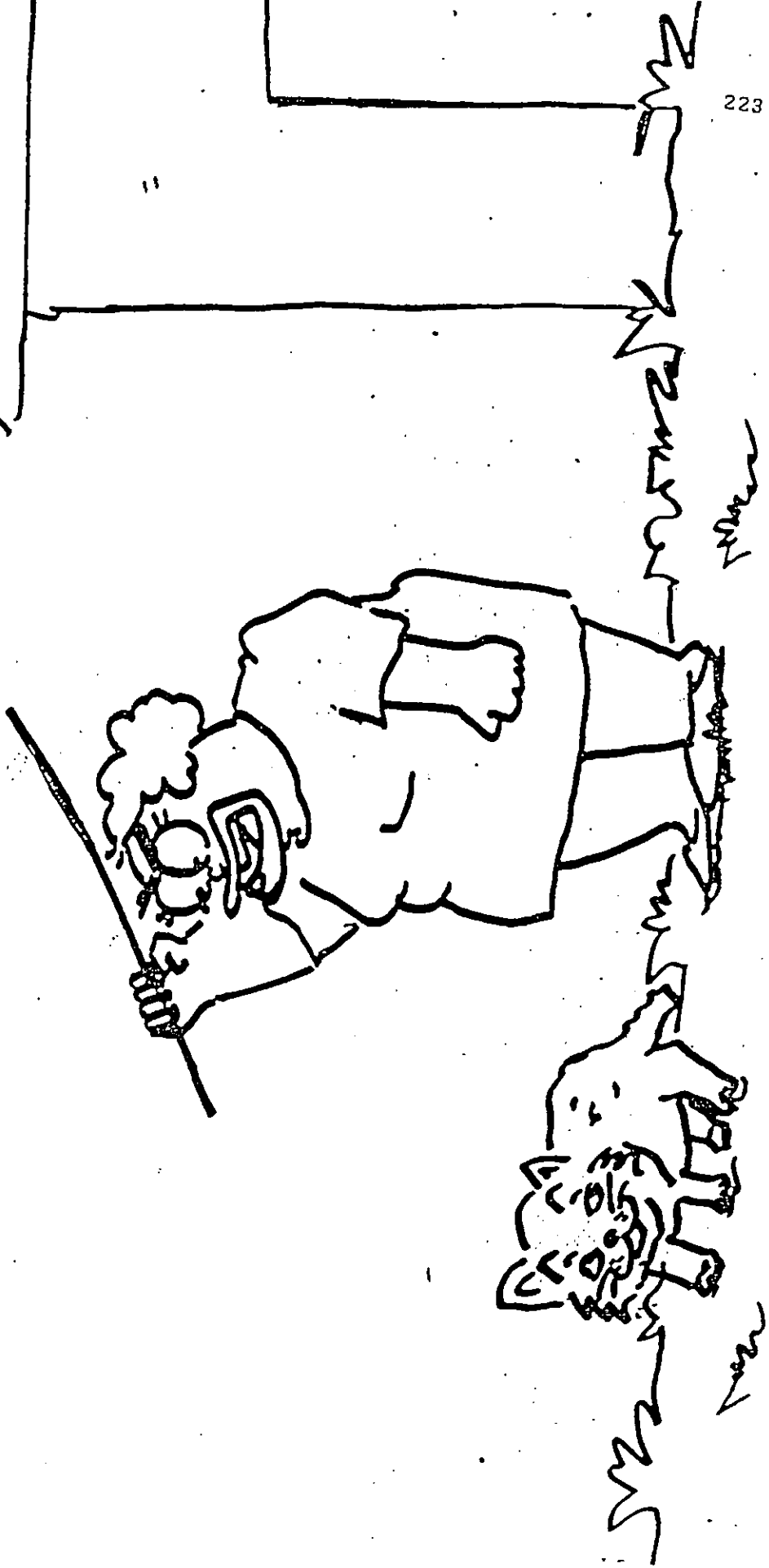
เป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ถูกคนชั่วใจความ ไม่มีความผิด แต่ก็ได้รับโทษถูก
เขียนใบยเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส ถ้าทำจริงจะยอมรับโทษ แต่ตน
ไม่ผิด ด้วยอำนาจแห่งความบริสุทธิ์ ขอกล่าวคำประกาศิตว่า ใครผู้
โอบิตหลัง ขอให้กรรมอันนี้ตามสนองมันผู้นั้น แล้วสลบไป ต่อมาอีก
หลายวัน เจ้าแจ้งพ้อมีกำลัง ผลค่อย ๆ แห่ง เพราะความเอาใจ
ดูแลของนายแม่มารดาของนายอาการ นายแม่ได้คืนสารภรณ์ธรรม
และมอบเงินให้เจ้าแจ้ง และให้คนแจวเรือไปส่งแขวงอำเภอตำบล
บ้านเกิดของเจ้าแจ้ง เวลาว่างเลยมาหลายปีก็มีคนมาส่งข่าวว่า
เจ้าแจ้งกำลังป่วยหนักขอร้องให้นายอาการไปเยี่ยม นายอาการพบว่า
เจ้าแจ้งนั่งคว่ำหน้าซบกับหมอนโก่งหลังอยู่บนที่นอน บนกลางหลังขม
ใหญ่เป็นปี แตกเลือดหนองไหลเประยะเยื้อนมีกลิ่นเหม็น หลังแดงไป
หมดด้วยความระบมขม เจ้าแจ้งได้รับทุกข์ทรมาน ตลอดทั้งวันทั้งคืน
ปวดผิไม่ได้หลับไม่ได้นอน อาหารก็กินไม่ได้ แล้วเจ้าแจ้งก็ตายไป
ต่อมาไม่นาน ก็มีคนมาส่งข่าวว่าเจ้าสาป่วย อาการทุกอย่างเหมือน
เจ้าแจ้ง ในที่สุดเจ้าสาก็ตายลงอย่างทรมาน ส่วนนายอาการอยู่
ต่อมาก็ล้มเจ็บ เป็นฝีขึ้นกลางหลัง แม้ฝีจะแรกแล้วหนองก็ยังไหล
มีกลิ่นเหม็นเน่า และตายลงอย่างทรมาน ซึ่งเป็นผลกรรมที่ตามมาทัน
ในชาตินี้

ช่วยปลาหน้าแห้ง

ภาพที่ 1

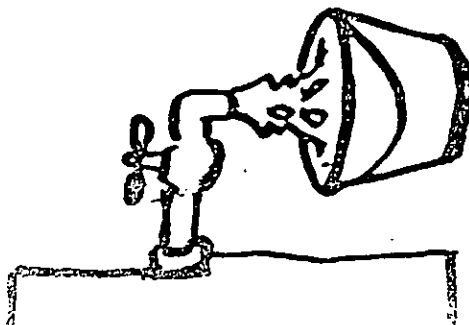
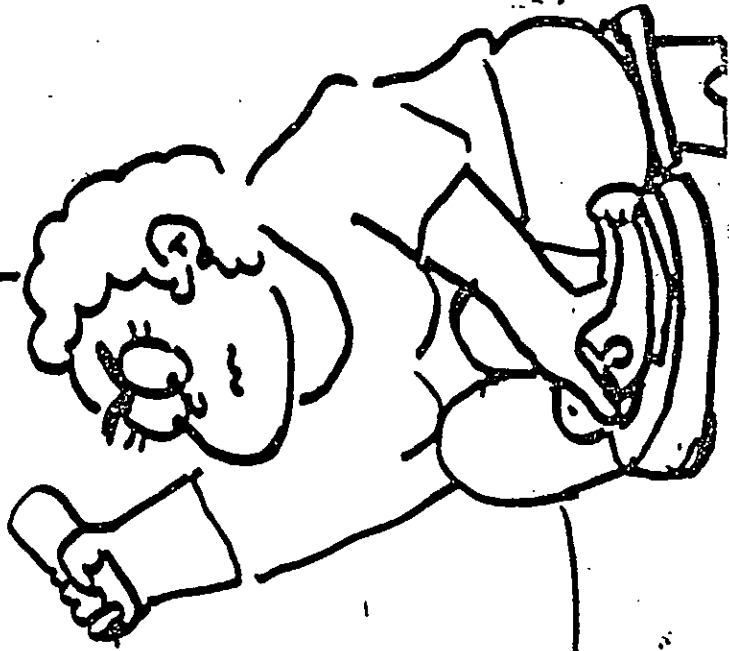
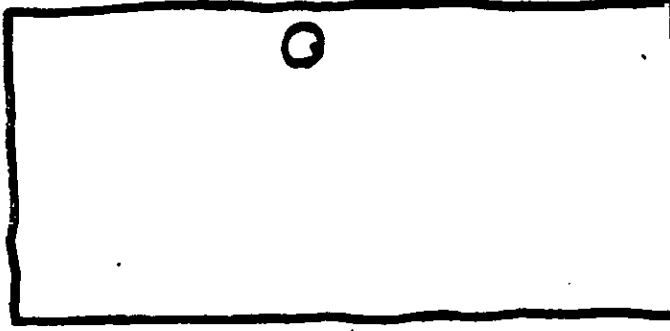
ต๋องแมว

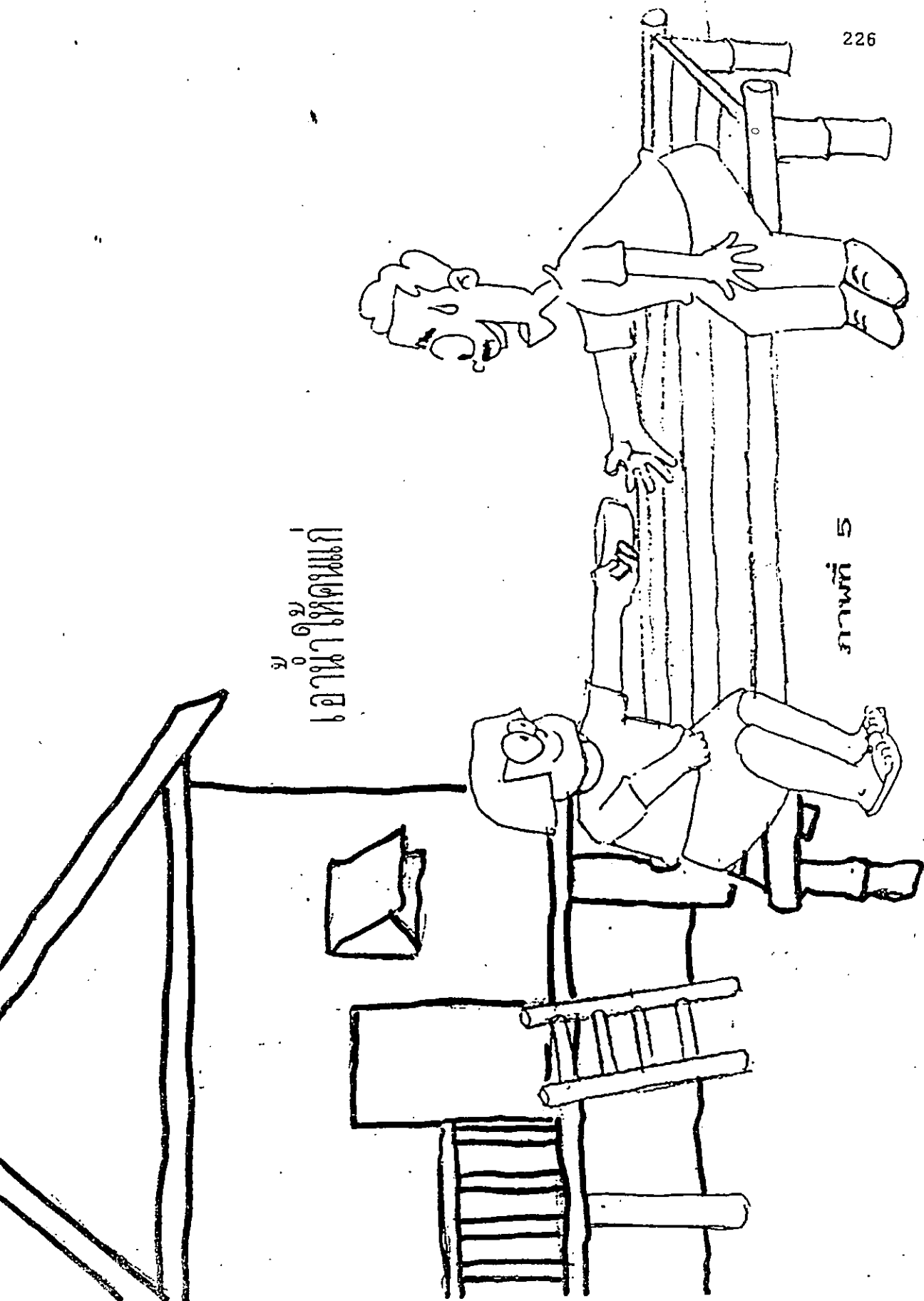

ภาพที่ 3

หนูกลัวปลาช่อน

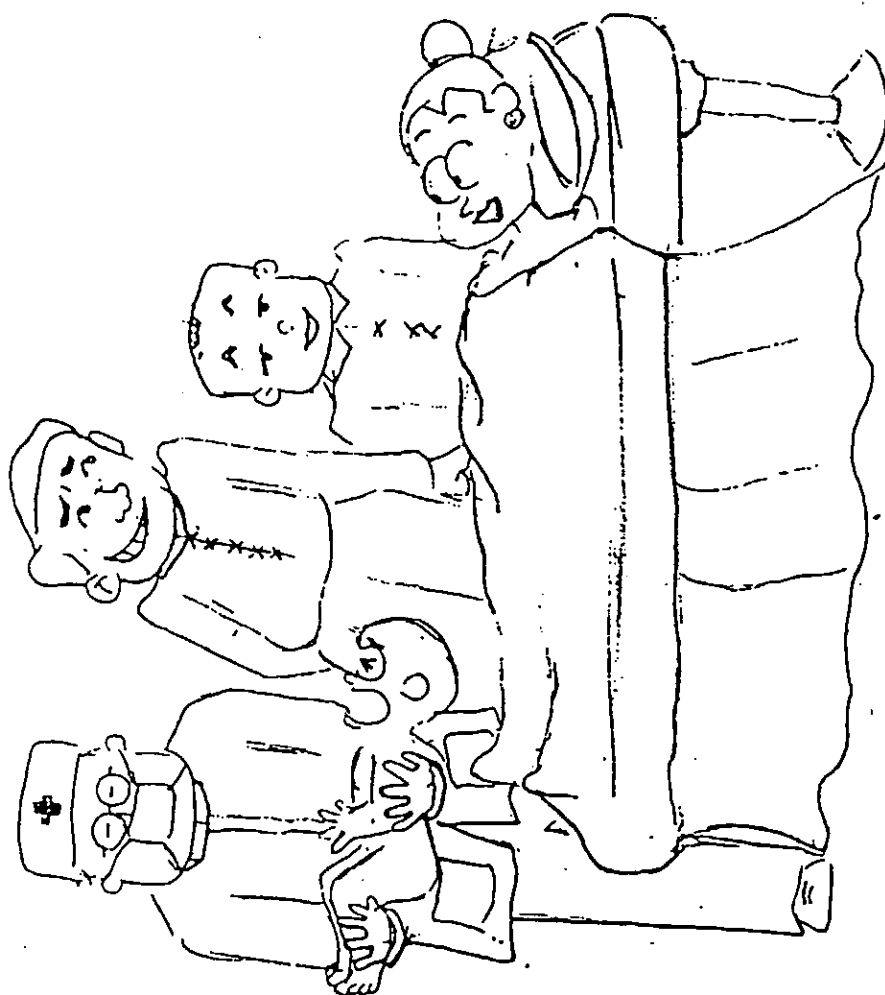
ภาพที่ 4

เขาพาเธอคนเก่า

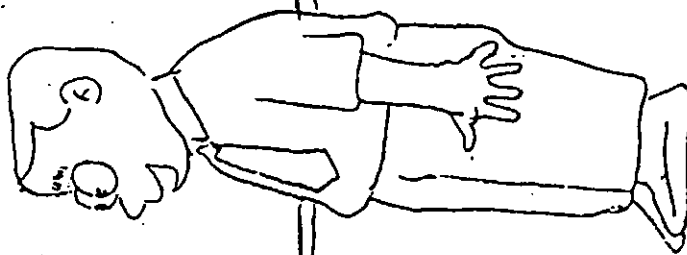
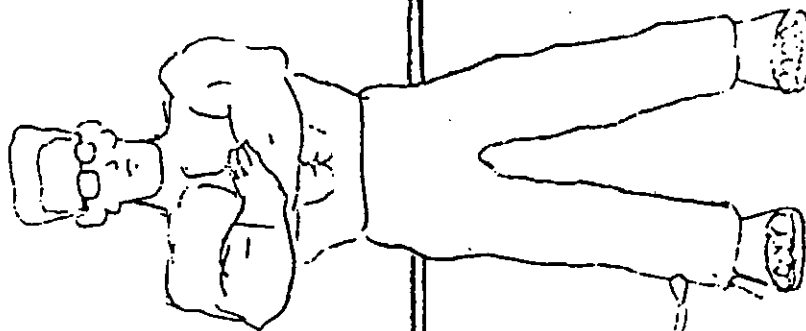
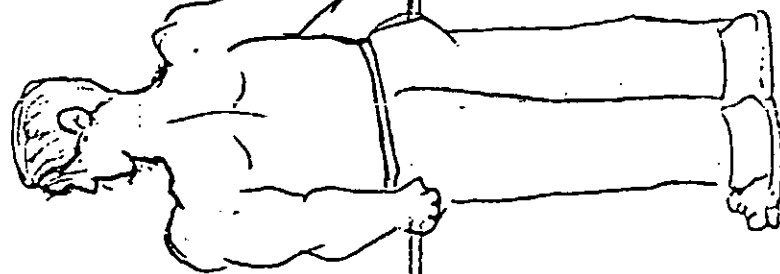
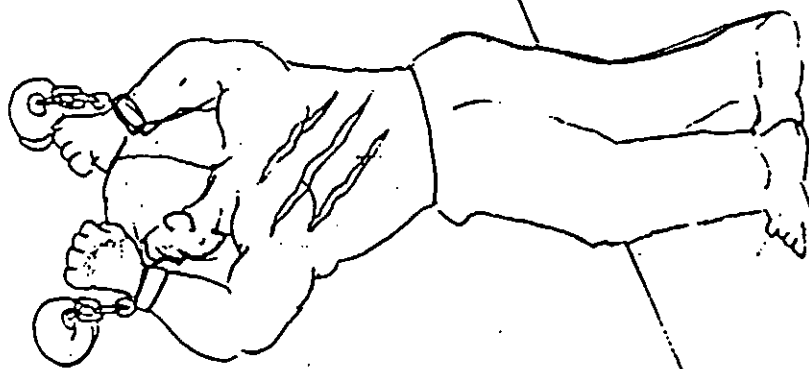
ภาพที่ 5

ช่วยเหลือแม่และลูก

ภาพที่ ๑

เพียงเท่านี้ก็หมดความ
ผิด

ภาพที่ 7

กิจกรรมที่ 3

<u>ชื่อกิจกรรม</u>	การบรรยายเรื่อง "แนวทางปฏิบัติกรรมฐาน" และการฝึกปฏิบัติ พระกรรมฐาน
<u>วัตถุประสงค์</u>	เพื่อให้ผู้เข้าอบรม มีความรู้ เข้าใจความหมายของแนวทางปฏิบัติกรรมฐาน รวมทั้งขั้นตอนการฝึกปฏิบัติกรรมฐานด้วยการสวดมนต์ ฝึกเดินจงกรม และ นั่งสมาธิ
<u>การจัดห้อง</u>	จัดเป็นห้องโถงกว้าง นั่งฟังการบรรยายที่พื้นห้อง เพื่อสะดวกในการฝึกเดิน จงกรม และนั่งสมาธิ
<u>สื่อที่ใช้</u>	แผ่นโปสเตอร์
<u>ขั้นตอนกิจกรรม</u>	- วิทยากรบรรยายเรื่อง "แนวทางปฏิบัติกรรมฐาน" - ให้ผู้เข้ารับการอบรม สวดมนต์ ฝึกเดินจงกรมและฝึกนั่งสมาธิ

แนวทางการปฏิบัติกรรมฐาน

เรียบเรียงโดย ดร.อุบล เลี้ยววาริณ

ก่อนที่จะกล่าวถึงแนวทางในการปฏิบัติกรรมฐาน เราควรมาทำความเข้าใจในความหมายของคำว่า กรรมฐาน เสียก่อน กรรมแปลว่าการกระทำหรืองาน ฐาน คือที่ตั้งของใจ กรรมฐาน จึงหมายความว่า เป็นการกระทำเพื่องานของใจ กรรมฐานแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน สมถกรรมฐาน หมายถึง อุบายหรือวิธีปฏิบัติในการทำให้จิตสงบ เพื่อให้เกิดสมาธิ สมาธินั้นหมายถึง ความตั้งมั่นของจิต หรือความจ่อจิต ส่วนวิปัสสนากรรมฐานหมายถึงอุบายหรือวิธีปฏิบัติทำให้เกิดปัญญา หรือการกระทำเพื่อพิจารณาให้เห็นชีวิตตามความเป็นจริง เป็นการทาลายกิเลสโดยตรง

การปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่งหมายถึงการทำให้จิตตั้งมั่นนั้นมีวิธีการอยู่หลายแบบ ตามจริตนิสัยของบุคคล และถ้าพิจารณาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า การปฏิบัติกรรมฐานแบ่งได้เป็น 40 วิธี คือ

อนุสสติ 10 ซึ่งได้แก่ พุทธานุสสติ อัมมานุสสติ สังฆานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ เทวตานุสสติ มรณานุสสติ อุปสมานุสสติ กายคตานุสสติ และอานาปานสสติ ซึ่งเป็นการอบรมจิตโดยมีสติกำหนด ระลึกถึงคุณพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ คุณของศีล การบริจาคทาน ความดีของการเกิดเป็นเทวดา ความตาย พระนิพพาน การพิจารณาร่างกาย ตามกฎแห่งความจริง และระลึกถึงลมหายใจเป็นอารมณ์ ตามลำดับ

กสิณ 10 ซึ่งได้แก่ ปรฐวิกสิณ อาโปกสิณ เตโชกสิณ วาโยกสิณ นิลกสิณ ปตทกสิณ โลหิตกสิณ โอทาทกสิณ อาโลกกสิณ อากาสกสิณ ซึ่งเป็นการกำหนดจิตให้เพ่งอยู่ในดิน น้ำ ลม ไฟ สีเขียว สีเหลือง สีแดง สีขาว แสงสว่าง และอากาศ ตามลำดับ โดยการเพ่งกสิณนั้นส่วนใหญ่ที่ฝึกไว้ เพื่อเป็นปัจจัยให้มฤตยู

อสุภกรรมฐาน 10 เป็นกรรมฐานที่เน้นด้านการพิจารณาความเป็นจริงจากวัตถุที่มีชีวิต และไม่มีชีวิตว่า ความจริงไม่มีอะไรสวยสดงดงาม เป็นของน่าเกลียดโสโครก เป็นกรรมฐานที่ระงับตัณหาใคร่ในกามารมณ์ การพิจารณาจึงเน้นการพิจารณาซากศพของคน และสัตว์ที่ตายแล้วในสภาพต่าง ๆ ที่จำแนกเป็น 10 วิธี ได้แก่ อุทumatกอสฺส วิณฺณกอสฺส วิปฺพนกอสฺส วิณฺทกอสฺส วิภยิตกอสฺส วิภิตตกอสฺส หตฺตวิภิตตกอสฺส โลหิตกอสฺส ปุพฺพกอสฺส และอฏฺฐิกกอสฺส คือ การพิจารณาซากศพที่ขึ้นอืด สีของศพ น้ำเหลืองที่ไหลนองจากศพ ศพที่ขาดเป็นท่อน ๆ ซากศพที่ถูกสัตว์รื้อแย่งกัดกิน ศพที่ขึ้นส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ถูกทิ้งไว้กระจัดกระจาย ซากศพที่ถูกหลับฝันเป็นท่อน เลือดที่ไหลออกจากศพ ซากศพที่หนอนกินยั้วเยี้ย และซากศพที่เหลือแต่กระดูก ตามลำดับ

สำหรับกรรมฐานอีกวิธีนั้น ได้แก่ พรหมวิหาร 4 พิจารณาคุณธรรมที่ทำให้เกิดเป็นพรหม จตุธาตุวัตถาน 4 คือ การพิจารณาธาตุทั้ง 4 ในร่างกาย ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ และธาตุลม รูปฌาน 4 คือ การปฏิบัติในรูปฌาน คือ การไม่ยึดถืออะไรเป็นสำคัญ ถือความว่างเป็นสำคัญ ได้แก่ อากาสานัญจายตะ วิญญานัญจายตะ อาภิญญัญจายตะ และเนวสัญญานาสัญญายตะ กรรมฐานเหล่านี้เป็นกรรมฐานละเอียด ผู้ปฏิบัติต้องทรงอภิญญาก่อน จึงจะไม่กล่าวถึงในรายละเอียด ส่วนกรรมฐานกองสุดท้ายคือ อาหาเรปฏิกูลสัญญา คือการพิจารณาอาหารเป็นของน่าเกลียด บริโภคเพื่อความอยู่ของร่างกายเท่านั้น

การที่พระพุทธเจ้าทรงสอนกรรมฐานหลายวิธีนั้น ขึ้นอยู่กับจริตของบุคคล โดยพระองค์ทรงแบ่งจริตของคนเป็น 6 แบบคือ (1) ราคะจริต คือผู้มีนิสัยโน้มเอียงไปในทางรักสวยรักงาม การปฏิบัติกรรมฐานเพื่อแก้จิตดังกล่าวควรใช้การพิจารณาอสุภกรรมฐาน และการพิจารณาร่างกาย (กายคตานุสสติ) (2) โทสะจริต คือผู้มีนิสัยโน้มเอียงไปในทางโกรธง่าย หงุดหงิดง่าย การปฏิบัติกรรมฐานเพื่อแก้จิตดังกล่าวควรใช้พรหมวิหาร 4 ซึ่งได้แก่ ให้อภัย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา นอกจากนี้ถ้าต้องการใช้กลในการแก้จิตดังกล่าวต้องใช้กลที่เผ่งสีเขียว สีแดง สีเหลือง หรือสีขาว (3) โมหะจริต คือผู้มีนิสัยโน้มเอียงไปในทางหลงง่าย ลังเลลังล้อย ตัดสินใจไม่เด็ดขาด กรรมฐานที่แก้จิตนี้คือ อานาปานัสสติ (4) วิทกจริต คือผู้มีนิสัยโน้มเอียง

ไปในทางวิตกกังวล การแก้ไขใช้ อาณาปัตติกรรมฐานเช่นกัน (5) ลัทธิชาจริต คือ ผู้มีนิสัย โน้มเอียงไปในทางเชื่อง่าย กรรมฐานที่ใช้แก้ คือ พุทธานุสสติ อัมมานุสสติ สังฆานุสสติ สीलานุสสติ จาคานุสสติ และ เทวตานุสสติ (6) พุทธิจริต คือ ผู้มีนิสัยโน้มเอียงไปในทาง มีปัญญา กรรมฐานที่ใช้ควรเป็นมรณานุสสติ อุปสมานุสสติ อาหาเรปฏิกูลสัญญา และจตุธาตุ-
วัญฐาน

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติกรรมฐานไม่ว่าจะเป็นแบบใด จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการคือ (1) อาตานิ คือ มีความเพียรในการปฏิบัติกรรมฐานนั้น ๆ (2) สติมา คือ ต้องเป็นผู้มีสติ (3) สัมปชาโน คือต้องเป็นผู้มีสัมปญฺญะ คือ ระลึกรู้อยู่ตลอดเวลาในขณะที่ตน กำลังกระทำการนั้น ๆ

ในการปฏิบัติกรรมฐาน ที่จะเสนอแนะในวันนี้คือ อานาปานัสสติ เพราะแนวทางปฏิบัติ ทำได้ค่อนข้างง่าย เพราะคนเรามักมึนเมาใจใจเข้าออกโดยธรรมชาติ การรับรู้ธรรมชาติของลมหายใจ ที่เข้าออก รู้ช่วงที่ลมกระทบ รู้ลักษณะของลมหายใจว่าหายับหรือละเอียด จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติมี จิตที่สงบยิ่งขึ้น นอกจากนี้แนวทางการปฏิบัติแบบอานาปานัสสตินี้เหมาะกับบุคคลที่มีจริตต่าง ๆ ทุก ประเภท

สำหรับขั้นตอนในการปฏิบัติเพื่อให้ได้ผล ผู้ปฏิบัติควรมีการเตรียมตัวก่อนการปฏิบัติ กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติควรตัดความกังวลต่าง ๆ โดยพิจารณาว่าเรื่องทั้งหลายที่ยังทำไม่เสร็จ เรื่องทั้งหลายที่ยังตัดสินใจไม่ได้ เราขอตัดเรื่องกังวลทั้งหมดทิ้งไป ในเวลาครึ่งชั่วโมงหรือชั่วโมง หนึ่งในขณะที่ปฏิบัติ แล้วปักใจระลึกรู้แต่อารมณ์ขณะปัจจุบัน หลังจากนั้นควรสวดมนต์ระลึกถึงคุณ พระรัตนตรัย ขำระศีลให้บริสุทธิ์ แผ่เมตตาเพื่อให้จิตมีไมตรีต่อคนทุกคน โดยอาจกล่าวคำ แผ่เมตตาย่อ ๆ ว่า "ขอสัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น อย่าได้มีเวรแก่กัน อย่าได้มีการเบียดเบียนกัน อย่าได้มีความทุกข์กายทุกข์ใจ จงรักษาดน ให้พ้นภัยทั้งสิ้นเทอญ" ขณะกล่าวคำจิตต้องเข้าถึงบทเมตตานั่นด้วย มิใช่พูดแต่ปาก จากนั้น ระลึกถึงตายว่า คนเราเกิดมาทุกคนต้องตาย ต้องทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างไว้นี้ในโลก ไม่มีใครสามารถ นำสิ่งใดติดตัวไป นอกจากบุญและบาปที่เราทำไว้ เป็นโศกอันดี เป็นลาภอันประเสริฐ ที่เราได้

พบพระพุทธรูปศาสนา ทั้งได้มีโอกาสประพาศปฏิบัติธรรม ในชั้นศีล สมาธิ และปัญญา ที่จะนำให้
เราพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ จากนั้นให้ระลึกถึงอารมณ์ปัจจุบัน โดยกำหนดจิตอยู่กับลมหายใจ

ในการกำหนดจิตอยู่กับลมหายใจนั้น ลมหายใจยาวก็ให้รู้ ลมหายใจสั้นก็ให้รู้ และ
กำหนดช่วงที่ลมกระทบ ซึ่งจะมีอยู่ด้วยกัน 3 จุดคือที่ปลายจมูก ที่ท่ามกลางอก และที่ท้องเหนือ
สะดือ (ช่วงกระบังลม) จะกำหนดเอาเพียงจุดใดจุดหนึ่ง หรือกำหนดตามลมหายใจที่กระทบทั้ง
3 จุดก็ได้ ให้พิจารณาว่า ตนเองกำหนดลมหายใจที่จุดใดแล้วสบาย ระลึกรู้ได้ชัด ก็เอาจุดนั้น
ระหว่างกำหนดหรือระลึกรู้นั้นจะมีคำภาวนาประกอบด้วยว่า พุท-โธ (ลมหายใจเข้าที่ปลายจมูก
ว่า พุท ลมหายใจออกที่ปลายจมูก ว่า โธ) หรือ พอง - ยุบ (ดูการเคลื่อนไหวของหน้าท้อง
แล้วระลึกรู้ตามอาการที่เกิดขึ้น) หรือไม่ต้องมีคำภาวนาเพียงแต่ให้มีความรู้สึกตัวอยู่เสมอว่า
ขณะนี้ตัวเองรับรู้การเคลื่อนไหวของลมหายใจในจุดกระทบใด

ในการฝึกหัดทำสมาธิเพื่อให้คงอยู่ได้นาน ควรมีการเดินจงกรมก่อนทำสมาธิด้วย
การเดินจงกรมนั้นหมายถึง การเดินก้าวไปโดยมีสติกำกับ ไม่ได้หมายถึงการเดินเวียนเป็น
วงกลม ระยะทางที่เหมาะสมในการเดินจงกรมประมาณ 25 ก้าว มากที่สุดไม่ควรเกิน 50 ก้าว

วิธีการเดินจงกรมที่มีการปฏิบัติกันในปัจจุบัน เท่าที่พบเห็นมี 2 วิธีใหญ่ ๆ คือ (1) ก้าว
เดินในช่วงก้าวปกติ แต่มีสติระลึกรู้ขณะก้าวเดินทุกก้าว โดยจะมีคำปริกรรมประกอบว่า พุท -
โธ หรือ ขว - ซ้าย หรือไม่มีเพียงแต่รู้สึกเพียงอย่างเดียวก็ได้ (2) ก้าวเดินช้า ๆ เป็น
จังหวะ เช่น ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เขยิบหนอ เป็นต้น การเดินจงกรมไม่ว่าจะ
เป็นวิธีใด จุดเน้นสำคัญอยู่ที่ให้มีสติระลึกรู้ในอิริยาบถเดิน การเดินจงกรมมีประโยชน์ต่อ
ร่างกายหลายประการ กล่าวคือ (1) ทำให้ทนต่อการทำความเพียร เช่น ถ้าเดินจงกรมแล้ว
นั่งสมาธิต่อจะนั่งสมาธิได้นานกว่านั่งสมาธิทันที โดยไม่ได้เดินจงกรม (2) ทำให้มีความอดทน
ต่อการเดินทางไกล คือเดินได้ทน (3) ทำให้อาพาธน้อย (4) ทำให้อาหารย่อยง่าย
(5) สมาธิตั้งอยู่ได้นาน ฉะนั้นผู้ปฏิบัติกรรมฐานส่วนใหญ่จะไม่ละเลยต่อการเดินจงกรม ควบคู่
กับการนั่งสมาธิ

นอกจากนี้ ในระหว่างที่เราดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น อาบน้ำ กวาดพื้น ซักเสื้อผ้า รับประทานอาหาร ฯลฯ เราก็ควรมีสติระลึกถึงการกระทำเรื่องนั้น ๆ เป็นปัจจุบัน ทั้งนี้จะเป็นการช่วยให้เรามีความตั้งมั่นของจิตใจตลอดวัน ทำให้มีความทุกข์น้อย เพราะจิตไม่กังวลถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว หรือคิดคำนึงถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง ทำให้จิตมีความสงบสุข ซึ่งจะพัฒนาไปสู่ความมีปัญญาได้ง่าย

จากแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานที่ควรมีขั้นตอนต่าง ๆ และเพื่อให้อาจารย์ที่เข้ารับการอบรมมีความเข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น ขอให้อาจารย์ทุกท่านได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ตามวิธีการที่กล่าวมา โดยเราจะฝึกหัดไปพร้อม ๆ กันตามลำดับดังนี้ค่ะ (1) สวดมนต์ สมาทานศีล (2) เดินจงกรม (3) นั่งสมาธิ (4) กำหนดจริยาบท

กิจกรรมที่ 4

ชื่อกิจกรรม

การวิเคราะห์บทความ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจความหมายของการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว โดยผ่านการอ่าน
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ และตระหนักถึงผลของการกระทำ ด้วยการวิเคราะห์ ประเมิน และอภิปราย

การจัดห้อง

ช่วงแรกนั่งตามปกติ ช่วงอภิปรายกลุ่มย่อยแบ่งผู้เข้าอบรมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5 - 7 คน

สื่อที่ใช้

บทความที่ตัดตอนมาจากหนังสือ จากความทรงจำ เขียนโดย อุมาสีกา ถวิล วัทีรางกุล

ขั้นตอนกิจกรรม

- เรื่องที่ 1 "ปู่ป๊ะนักฆ่าตัว"
- วิทยากรแจกบทความแก่ผู้เข้ารับการอบรม โดยบทความแรกเป็นบทความเรื่อง "ปู่ป๊ะนักฆ่าตัว"
 - ให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนอ่านบทความที่ 1
 - ให้ผู้เข้ารับการอบรมแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ใน 3 ประเด็น คือ
 - (1) ประเด็นสำคัญที่นำเสนอในบทความคืออะไร หมายความว่าอย่างไร
 - (2) ทำไมปู่ป๊ะจึงแสดง "อาการน่ากลัว"
 - (3) ให้ผู้เข้ารับการอบรมเสนอเรื่องราวที่ตนเคยพบเห็นหรือรับรู้มาสนับสนุนประเด็นสำคัญของเรื่อง

- ให้ผู้เข้าอบรมบันทึกผลการวิเคราะห์ของตนไว้
- แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อย ประมาณกลุ่มละ 3 - 5 คน และแจกใบสั่งงาน โดยใช้เวลา 20 นาที
- ให้กลุ่มส่งตัวแทนเสนอผลงาน

ขั้นอภิปรายสรุป

- ให้ผู้รับการอบรมเข้าร่วมกลุ่มใหญ่
- วิทยากรนำเข้ารับการอบรมอภิปรายสรุปผลการวิเคราะห์ของกลุ่ม

ใบงาน

ให้แต่ละกลุ่มดำเนินการดังนี้

1. ให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนเขียนนประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่ค้นพบในบทความ ด้วยการวิเคราะห์จากเนื้อหา เป็นข้อ ๆ ในกระดาษเปล่าที่แจกให้
2. ให้ช่วยกันเลือกประเด็นที่คิดว่า สำคัญที่สุดที่ผู้เขียนบทความต้องการนำเสนอ
3. ให้ทุกคนเล่าเรื่องราวที่สนับสนุนประเด็นสำคัญ เป็นตัวอย่าง
4. เลือกตัวอย่างเรื่องเดียวที่เห็นว่าชัดเจนที่สุด
5. ให้เขียนย่อ ๆ ลงแผ่นใส เตรียมอภิปรายสรุป

“ปู่แป๊ะนักฆ่าเร็ว”

โดย อุบลิกาถวิล (บุญทรง) วัตรางกุล

คนที่ในเวลามีชีวิตอยู่ ไม่ได้ประกอบบาปกรรมร้ายแรง เวลาใกล้จะตายจึงมีทุกข์ไม่มาก ตอนตายจริงคือตอนจิตดับ จึงไม่รู้สิกรูปไปเท่านั้น แต่สำหรับคนที่ทำบาปเป็นอาชกรรมหรือมีความทุกข์ใจอย่างใหญ่หลวง บังไม่ตกก่อนตาย ย่อมจะทุกข์มากอย่างรายญาติผู้ใหญ่ห่าง ๆ ของข้าพเจ้าท่านหนึ่ง

รายนี้ พ่อให้ข้าพเจ้าเรียกว่า ปู่แป๊ะ เวลานั้นข้าพเจ้าอายุยังไม่เต็ม 10 ขวบ ได้พูดคำนี้ว่า

“ไม่เรียกว่าปู่ไม่ได้หรือคะพ่อ หนูไม่อยากมีปู่ชื้อเมฆขนาดหนักยังงั้น แล้วแม่ก็บอกว่าเขาเป็นคนชอบรับอาสาชาวบ้านทุบหัววัวควายให้ตายเป็นประจำ ก็ไม่ใช่ปู่จริง ๆ ของหนูชู้กน้อย ไม่ต้องเรียกหรือคะคะ หนูไม่ชอบ”

นิสัยหรือจะเรียกให้ถูกต้องคือสันดานของข้าพเจ้าเป็นดังนี้มาตั้งแต่จำความได้ และเป็นคนที่เกลียดคนทำชั่วเอาเสียจริง ๆ จัง ๆ แม้จะรู้ว่าญาติให้สนิทแค่ไหนก็ตาม ใจมันก็ไม่ยอมรับ แต่ความรักพ่อรักแม่มาก เวลาท่านใช้ให้ทำอะไร ก็อดทนทำเพื่อให้ท่านทั้งสองสบายใจ ครั้งใดที่ท่านให้ข้าพเจ้ากราบไหว้ญาติ ๆ ซึ่งมีนิสัยชอบทำบาปทำกรรมของท่าน ข้าพเจ้าจะรู้สึกไม่สบายใจเลย ต้องฝืนใจกระทำ บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้ามักจะไข้อยบายแอบปลื้มตัวหนีไปที่อื่นเสียก่อนที่จะถูกบังคับให้ไหว้

ก็คนที่ชื่อปู่แป๊ะคนนี้ เป็นคนแก่มากแล้ว ผมหงอกขาวทั้งศีรษะ หน้าตาเหี่ยวแห้งเป็นริ้วเป็นรอย เห็นกันครั้งใดข้าพเจ้าอยากวิ่งหนีเพราะมันแต่กลืนเหล้าฝู้อออกมาจากปาก ตามเนื้อตามตัวก็เหี้ยนกลืนเหล้าไปด้วย งานที่ปู่แป๊ะชอบทำที่สุดคืองานฆ่าวัวฆ่าควาย ในตำบลที่บ้านของปู่แป๊ะตั้งอยู่เป็นที่ห่างไกลตัวเมืองมาก สมัยนั้นไม่มีถนนหนทาง รถชนิดต่าง ๆ ยังไม่มีเห็นกันอยู่ก็แต่รถไฟ วันหนึ่ง ๆ จะวิ่งผ่านทุ่งนาที่ลึก 2 - 3 ขบวน บ้านใครจะจัดงาน ไม่ว่างานแต่งงาน บวชนาค งานศพ โกงจุก ขึ้นบ้านใหม่ หรืออะไร ๆ ก็ตาม เรื่องที่จะคิดไปซื้ออาหารประเภทเนื้อสัตว์จากตลาดในตัวเมือง ไม่มีทางทำได้ ต้องเดินทางด้วยเท้าแต่เช้ามืด กลับมาก็เย็นมืดค่ำ เนื้อสัตว์ชนิดไหนก็นำหมด เพราะสมัยโน้นน้ำแข็งเป็นของหายาก

เมื่อพ่อกลับมา ข้าพเจ้ารีบถามถึงอาการน่ากลัวก่อนตายของปู่ป๊ะ พ่อเล่าให้
ข้าพเจ้ากับแม่ฟังว่า

"ไม่รู้จะเล่าอย่างไรถูก เจ้าประคุณเอ๊ย น่ากลัวจริง ๆ เมื่อพ่อไปถึงแกกำลังทรน
ทรายคลานสี่เท้า ทำท่าเหมือนวัวตอนที่กำลังถูกจูงไปผูกกะหลักสำหรับจะทุบหัวนั้นแหละลูก
หนูไม่เคยเห็น เวลาเขาจะฆ่าวัว เขาก็จูงมันไปผูกที่หลัก ตอนนั้นวัวส่วนมากมันรู้ตัวว่ามันจะ
ถูกฆ่า มันก็จะดิ้น พยายามดิ้นเชือกเอาขายันพื้นดินถอยหลังกรุด คนก็จะพากันมาช่วยดึงรั้ง
จนวัวสู้ไม่ได้ ต้องถูกผูกหลัก ถูกทุบหัวจนได้"

พ่อหยุดเล่า คงไม่อยากรู้อยากเห็นเหตุการณ์ที่ไปเห็น ข้าพเจ้ารีบถามพ่อ "แล้วไงอีกคะ"
พ่อมองหน้าข้าพเจ้าแสดงสีหน้าไม่สบายใจนัก เล่าต่อว่า

"ที่น่าสลดใจจนพูดไม่ถูก ปู่ป๊ะแกร้องเสียงไม่เหมือนคนเลยลูก แกร้องเสียงเหมือน
วัวตอนถูกทุบหัวหรือตอนถูกเชือดคือไม่มีผิดเลยลูก เสียงดัง โอ...อ้อ...ก โอ...อ้อ...ก ดังมาก
เชียว ได้ยินไปทั้งหมู่บ้าน แกคันทุนทรายตามตามแทบจะตกบ้าน ไม่รู้เอาเรี่ยวแรงมาจากไหน
พวกลูก ๆ เลยต้องเอาเชือกช่วยกันมัดมื้อมัดเท้าผูกไว้กับเสาเตี้ยนอน ไม่ใช่ผูกแบบนอนหงาย
นะลูก เพราะถ้านอนหงายแกจะสลัดน้ำลายที่ออกจากปากเป็นฟองฟอดอยู่นั่น ต้องผูกแขนขาอยู่
ในท่าคลานสี่ขาเหมือนล่ำม่วัวนั้นแหละ"

ข้าพเจ้าฟังแล้วรู้สึกหวาดหวั่น แต่ก็อดถามต่อไม่ได้ "เวลาปู่ป๊ะเห็นพ่อไปเยี่ยมแกจำ
พ่อได้มั๊ยคะ"

"พ่อว่าแนวตาของแกที่มองพ่อนั้นแกต้องจำพ่อได้ มองดูเหมือนแกร้องให้พ่อช่วย แกทำ
อาหารบู้ไบ้เหมือนเห็นสิ่งน่ากลัวเหลือกำลัง เหมือนมีใครกำลังจะฆ่า แกกลัวจนลานอย่าง
ที่เรียกว่ากลัวตาเหลือก ใบหน้าแสดงอาการเจ็บปวดมาก แกร้องดังสุดเสียงทีเดียว พยายาม
จะพูดกับพ่อ แต่เสียงที่ออกมากลายเป็นเสียงว้าวไกล้ตายไปหมด เสียงอึก อึก คล่อง คล่อง
ดังลั่นอยู่ทั้งวันทั้งคืน ไม่ยอมกิน ไม่ยอมนอน พวกลูก ๆ ต้องเปลี่ยนเวรกันเฝ้า แต่ละคน
เห็นอาการทรมานยังงั้นก็คิดเหมือนกันหมดเลย คือคิดอยากให้ตายเร็ว ๆ" สองสิ่งนี้เวลาปกติ
เราพอควบคุมให้ทำอย่างโน้น ทำอย่างนี้ตามความปรารถนาได้บ้าง แต่ขณะกำลังจะตายควบคุม
ไม่ได้เลยสักอย่าง

เวลาข้าพเจ้าคุยปัญหานี้กับใคร ๆ ข้าพเจ้าชอบพูดเปรียบเทียบว่า ใจของคนเราเก็บเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนเองทำไว้ทั้งทางกาย วาจา ใจ เหมือนใจเป็นฟิล์มภาพยนตร์บันทึกชีวิตไว้ในยามร่างกายและจิตใจอยู่ในสภาพปกติ ก็เหมือนเครื่องฉายภาพยนตร์ประจำตัวยังมีสภาพดีต้องการให้คิดเรื่องอะไร ใจก็พอจะทำตามเหมือนฉายภาพยนตร์เรื่องที่ตนอยากดู แต่ครั้นยามใกล้ตาย เหมือนเครื่องฉายเสีย ฟิล์มก็จะกรอกลับไปตามเรื่องตามราว บังคับไม่ได้ ถ้าในชีวิตสร้างไว้แต่ภาพเหตุการณ์ดีงาม ฟิล์มจะถูกกรอไปหยุดอยู่ตอนใด ก็มีแต่เรื่องที่ดีที่เป็นกุศล เจ้าของฟิล์มเห็นแล้วก็ชื่นใจ มีความยินดี ใจคงผ่องใส ดับจิตแล้วย่อมไปสู่สุคติ ตรงข้าม ถ้าฟิล์มนั้นบันทึกไว้แต่ความชั่ว ใจย่อมเศร้าหมอง ตายแล้วไปทุกข์ ดังนั้นคนฉลาดย่อมจะต้องสร้างแต่เหตุการณ์ดี ๆ ไว้ในฟิล์มชีวิต

ปู่แป๊ะ ญาติห่าง ๆ ของข้าพเจ้าคนนั้น บันทึกฟิล์มชีวิตไว้แต่เรื่องบาปป่าเถิดบาตฆ่าสัตว์ใหญ่ เมื่อใกล้ตาย กรรมบันดาลให้เห็นภาพสถานที่ที่ตนจะต้องไปเกิด ที่นั่นคือนรก ต้องมองเห็นเครื่องทรมานอย่างที่ท่านเคยทำกับวัวควาย สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นกับตนเอง รู้สึกหวาดกลัว ทุรนทุรายหนีตาเหลือกตาลาน แต่ก็หนีไม่พ้น ถูกทรมานจนได้ จึงได้ส่งเสียงร้องเป็นที่น่าสังเวชใจดังกล่าวนั้น มีความทุกข์จากการตายโดยตรงอย่างนี้

บางรายก็มองเห็นเป็นเหตุการณ์ที่ตนเคยทำไว้ เป็นเหตุการณ์ไม่ดี เห็นแล้วก็เร่าร้อนไม่ลงบายใจ ไขว่คว้าหาที่พึ่ง ก็ไม่มีใครให้พึ่งได้ เป็นทุกข์มากมายยิ่งนัก ใจคงก็เศร้าหมอง ตายแล้วไปทุกข์

บางรายมีการกระทำของตนเองในเวลาใกล้ตายขณะนั้นเป็นอารมณ์ เช่น นึกโกรธคนโน้นเกลียดคนนี้ อยากจะทำร้าย หรือคิดว่าแต่เมื่อใกล้ตายไม่มีแรงทำได้อย่างใจ อารมณ์นั้นก็กลายเป็นภาพให้ตนเห็นขึ้นมาได้เองว่าได้ทำกรรมไม่ดีตามที่ตนต้องการ ใจก็ไม่ผ่องใส ตายแล้วไปทุกข์

ขั้นตอนกิจกรรม

เรื่องที่ 2 "กรรมนิมิตของป่าเงิน"

- วิทยากรแจกบทความแก่ผู้เข้ารับการอบรมอ่าน
- ให้ผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ใน 3 ประเด็นคือ
 - (1) ประเด็นสำคัญที่นำเสนอในบทความคืออะไร หมายความว่าอะไร
 - (2) คตินิมิตร และกรรมนิมิตร ในบทความคืออะไร ยกตัวอย่างจากบทความให้เห็นชัด
 - (3) ให้ผู้เข้าอบรมเสนอเรื่องราวที่ตนเคยพบเห็นหรือรับรู้มาสนับสนุนประเด็นสำคัญของเรื่อง
- ให้ผู้เข้าอบรมบันทึกผลการวิเคราะห์ของตนไว้
- แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อย ประมาณกลุ่มละ 3 - 5 และแจกใบสั่งงาน โดยใช้เวลา 20 นาที
- ให้กลุ่มส่งตัวแทนเสนอผลงาน

ขั้นอภิปรายสรุป

- ให้ผู้รับการอบรมเข้าร่วมกลุ่มใหญ่
- วิทยากรนำผู้เข้ารับการอบรมอภิปรายผลการวิเคราะห์ของกลุ่ม

ใบงาน

ให้แต่ละกลุ่มดำเนินการดังนี้

1. ให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคน เขียนประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่ค้นพบในบทความ ด้วยการวิเคราะห์จากเนื้อหา เป็นข้อ ๆ ในกระดาษเปล่าที่แจกให้
2. ใช้ช่วยกันเลือกประเด็นที่คิดว่า สำคัญที่สุดที่ผู้เขียนบทความต้องการนำเสนอ
3. คตินิมิตรและกรรมนิมิตรในบทความคืออะไร ยกตัวอย่างจากบทความให้เห็นชัด

4. ให้ทุกคนเล่าเรื่องราวที่สับสนจนประเด็นสำคัญ เป็นตัวอย่างเลือก
ตัวอย่างเรื่องเดียวที่เห็นว่าชัดเจนที่สุด
5. ให้เขียนย่อ ๆ ลงแผ่นใส เตรียมตัวบท เสนอผลงาน

กรรมนิมิตของป้าเงิน

โดย อุบลิกาถวิล (บุญทรง) วัตรางกุล

คนทำบาปไว้ใกล้ตายต้องทุกข์หนักด้วยคดีนิมิต กรรมนิมิต กรรมอารมณ์ดังเรื่องที่กำลังเล่าแล้ว แม้แต่คนที่ในชีวิตทำแต่กุศลกรรมอยู่ก็ตาม เมื่อใกล้ตาย น้อยรายนักที่จะเต็มใจ เมื่อรู้ว่าจะต้องตาย ก็มักทุกข์ใจ ไม่อยากพลัดพรากจากคนที่ตนรัก ไม่อยากจากทรัพย์สินสมบัติ เกียรติยศ ชื่อเสียง และคำสรรเสริญเยินยอ ความสุขต่าง ๆ ที่ตนได้รับอยู่ในชีวิต เสียดยาโลกธรรมเหล่านั้นมากเพียงใด ใจย่อมทุกข์มากมายเพียงนั้น

คนเรานั้นโดยความจริงแล้วไม่ใช่จะทำอย่างเดียว หรือทำชั่วอย่างเดียว ทุกคนทำทั้งสองอย่างปนกัน เพียงแต่อย่างใดมากกว่าเท่านั้น ความดีมากกว่าที่เรียกว่าคนดี ความชั่วมากกว่าเรียกว่าคนชั่ว ที่นี้พอใกล้ตาย ใครจะรู้ เครื่องฉายภาพยนตร์ชีวิตเสีย (คือบังคับใจให้คิดตามที่ต้องการไม่ได้) फिल्मอาจจะไปค้างอยู่ตรงภาพที่กำลังทำความชั่วอยู่ก็ได้ ตอนนี้องค์กรรมนิมิตก็จะพาคนใกล้ตายนั้นไปปล่อยบาปบุญ

เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2532 ข้าพเจ้าไปเยี่ยมบ้านที่ต่างจังหวัด ได้พบว่าป้าเงินของเพื่อนรักซึ่งมีอายุถึง 90 ปีแล้ว กำลังมีอาการผิดปกติ ข้าพเจ้าจำได้ว่าตั้งแต่โตจำความได้ ป้าเงินซึ่งเป็นแม่เพื่อนคนนี้เป็นคนน่ารักมาก ใคร ๆ ทั้งหมู่บ้านเคารพรักกันทุกคน เพราะเป็นผู้ใหญ่ที่ใจดี อารมณ์ดี พูดจาเป็นอรรถเป็นธรรม ใส่บาตรทุกเช้า ถ้าเป็นเวลาเข้าพรรษา ก็จะไปค้างวัด ถือศีลอุโบสถทุกวันพระ ข้าพเจ้าจึงฉงนสนเท่ห์ใจเป็นกำลังเมื่อเพื่อนเล่า

"ไม่รู้แม่เป็นอะไรไป ชีโมโหโหโล บอกว่าเห็นใครก็ไม่รู้มาค่าแม่ก่อน แม่เลยต้องทะเลาะด้วย เสียงเอะอะดังลั่นบ้านเลย แม่เสียสติไปรีเปล่า" เพื่อนผู้นั้นถามข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงเดินไปเยี่ยมป้าเงินเห็นแล้วใจเสีย ไม่ใช่สงสัยป้าผู้นั้น แต่ข้าพเจ้านึกเป็นห่วงตนเอง ขนาดผู้เฒ่าท่านนี้ทำความดี เป็นคนดีมาโดยตลอด ตอนนี้มีได้เจ็บไข้ได้ป่วยอะไรเลย ท่านกลับเห็นภาพที่คนอื่นมองไม่เห็นได้อย่างไร เมื่อข้าพเจ้าถามว่า "ป้าเห็นใครมา" ท่านก็ว่า

"อิลาว (ผู้หญิงลาวคนหนึ่ง) หันมา มั่นมาบ่อยเขียว มั่นมาว่าป้า มั่นว่าป้าเป็นคนพูดคำหยาบโลนพูดคำ... (เกี่ยวกับอวัยวะเพศของชายหญิง) ป้าก็เถียงมั่นว่าป้าไม่ได้พูด มั่นก็ว่าป้าพูด

ข้าพุด ก็เลยต้องทะเลาะกะมันอยู่เนี่ย โน่น โน่น มันเดินมาโน่นอีกแล้ว" เล่าพร้อมกับทำอาการ โกรธ ล่งเสียงตะโกน

"ไป ออกไป มึงไม่ต้องขึ้นมาว่ากู คำอะไรหยาบ ๆ คาย ๆ กูไม่ได้พูด มึงก็มาว่า กูพูด" ป้าเงินโกรธมากถึงกับเนื้อตัวสั่น ตาจึงเขม็งอย่างเกรี้ยวกราด

ข้าพเจ้านั่งนึกตรึกใจไว้ในศูนย์กลางกายตามความเคยชิน เพราะไม่ทราบสาเหตุการณอะไรกำลังเกิดอยู่ต่อหน้า...ก็ป้าคนนี้เป็นคนดีมาตลอดชั่วชีวิตข้าพเจ้า ทำไมภพกรรมนิมิต จึงเป็นภาพเหตุการณ์เลว ๆ มาเกิด ถ้าจิตใจโกรธจนตัวสั่นอย่างนี้ จิตใจย่อมเศร้าหมองเพราะโทสะ ตายแล้วคงไปทุกข์แน่ ๆ ไม่เหมือนหมอลาวจิ้น หมอควั่น แซ่หล่อ ที่รักษาหลวงพ่อกั้วัดนั้นก่อนตายเห็นคตินิมิตดีเหลือเกิน คือ เห็นที่อยู่ใหม่สวยงาม ได้เล่าบรรยายความน่าอยู่ของภาพที่ตนเห็นให้ลูก ๆ ฟัง จนลูกหายเสียใจกันทุกคน กลายเป็นจิตใจว่าพอจะได้ไปสวรรค์ ส่วนป้าเงินผู้นั้นถ้าตายตอนนี้ คงอาจถึงต้องตกนรก ไปทุกข์ดำทอกกับคนในภาพที่เห็นในกรรมนิมิตแน่ ๆ

คตินิมิต คติ แปลว่า ที่ไป นิมิต แปลว่า เครื่องหมาย คตินิมิต แปลว่า เครื่องหมายของที่ไปเกิดใหม่

กรรมนิมิต แปลว่า เครื่องหมายของกรรมที่ตนเคยทำไว้

ข้าพเจ้านั่งนึกเพียงครู่เดียว ก็ย้อนไปถึงเมื่อ 40 ปีก่อน ข้าพเจ้าเคยพูดกับแม่ของตนเองว่า

"แม่คะ หนูรักป้าเงินจัง ป้าเค้าพูดสนุก ให้ศีลให้พรหนูยังงี้ หนูคลั่งจองยาวเพื่อขเลยคะ"

แม่ตอบว่า "ป้าเงินเป็นลิเกเก่าจ๊ะลูก เมื่อตอนสาว ๆ กันแต่งงาน แกล่นลิเกเป็นตัวละคร แต่งเป็นผู้ชาย ใครดูก็ขำหัวเราะกันต้องคัดท้องแข็ง พอแต่งงานแล้วจึงเลิกเล่น"

นึกได้เพียงแค่นี้ ทำให้ผอนคิดถึงสาเหตุที่ทำไมกรรมนิมิตของป้าจึงเป็นดังที่เล่า เพราะการเป็นตัวละครลิเกโดยแสดงเป็นผู้ชายด้วยนั้น ในสมัยก่อนต้องใช้คำพูดสองง่ามสองแง่ให้คิดกันในเรื่องเพศ ซ้อมเล่นซ้อมพูด ซ้อมคิดกันอยู่แต่เรื่องอย่างนี้เป็นปี ๆ เป็นกรรมในอดีตที่เก็บซ่อนอยู่ในความทรงจำ เรื่องเหล่านั้นในโผล่เป็นกรรมนิมิตเอาตอนนี้

ดูเอาเถิด เรื่องตั้งแต่เมื่อ 70 กว่าปีโน้นมันกลับมาให้เห็นได้ ความดั่งงามที่ทำ
ต่อมาอีกหลายสิบปีไม่มาช่วยเอาเสียเลย ทำไมภานกำลังใส่บาตร กำลังฟังเทศน์หรือ
ถือศีลทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ไม่มาเป็นกรรมนิมิตให้เห็น คิดแล้ว ข้าพเจ้าก็หนาวเสียว
ในใจจนว่า แล้วตัวเราเล่าไม่เตรียมตัวก่อนตายนี้ให้ดีมาก ๆ เราอาจจะแย่ยิ่งกว่าข้าเงิน
ก็ได้

พลุก ๆ หลาน ๆ ของบ้านอาการแปลก ๆ อื่น ๆ ให้ฟังอีกว่า

"ปกติก็เดินเองไม่ไหว หลังงอโค้งเกือบถึงเข่า แต่พอเพลอตัวกำลังโกรธเคืองคนที่มอง
เห็นว่ามาด่ามัน กลับลุกขึ้นยืนเองได้ เดินตัวตรงแห้วไปที่หน้าบันไดโน้น จะไปทะเลาะกะเค้า
พอพวกเรตกใจเอะอะกันขึ้น ก็รู้สึกตัวก็ทรุดลงนั่ง เดินไม่ได้ต่อไป นี่จะเป็นถึงขนาดนี้ไม่รู้อะไร
กัน" คนเล่าทำเสียงเหมือนสงสัยว่าคงมีผีมาเข้าร่างข้าเงิน

ข้าพเจ้าจึงอธิบายว่า สิ่งที่เห็นนั้นเป็นของจริง เป็นภาพในอดีตของผู้เห็น และที่เห็นเป็น
ผู้หญิงลาวนั้น เพราะในสมัยโน้นหมู่บ้านที่เราอาศัยกันอยู่มีแต่ชาวลาวทั้งสิ้น ตัวข้าพเจ้าเองยัง
จำได้ว่ามีชาวลาวกันหลายบ้าน คนแก่ ๆ ยังพูดลาวกันแทบทุกคน เนืองมากลายเป็นคนไทยกันไปใน
รุ่นหลัง ๆ ข้าพเจ้าเองตอนเด็ก ๆ ก็ยังพูดคำภาษาลาวได้หลายประโยค เช่น ถามคุณยายข้าง
บ้านคนหนึ่งว่า ย่าย ย่าย เอ็ดอียังเตี แปลว่า ยาย ยาย ทำอะไรอยู่ล่ะ

อาศัยที่ข้าเงินเคยปฏิบัติภาวนาอยู่ข้าง ข้าพเจ้าจึงเตือนให้ท่านทำ ให้ภาวนา สัมมนา
อะระหัง ท่านก็เถียง

"ไม่ไหว คนโน้นให้ภาวนาพุทโธ คนนี้ให้สัมมาอะระหัง มันวุ่นไปหมด ไม่อยากทำ"

"ไม่อยากก็ไม่ต้องภาวนา คิดถึงพระแก้วใส ๆ เอาไว้ในตัวได้มั๊ยป้า พระจะได้อยู่เป็น
เพื่อน ผู้หญิงคนนั้นจะได้ไม่กล้ามาหาป้าอีกใจคะ" ข้าพเจ้าเปลี่ยนวิธี

"เออดีจ้ะ พระแก้วใส ๆ นั้นก็ได้ อ้อ นึกพระแล้วอีกคนนั้นมันเล็กมานะ"

"ใช่ค่ะ ให้คิดอยู่เรื่อย ๆ นะคะ พระแก้วใส ๆ พระแก้วใส ๆ พระแก้วใส ๆ"

ต่อจากนั้น เมื่อข้าพเจ้าเห็นว่าตนเองเปลี่ยนอารมณ์ให้ข้าเงินได้ ก็ทดลองใช้ให้ลูก ๆ
หลาน ๆ ที่เฝ้าพยาบาลเปลี่ยนอารมณ์ให้ท่านด้วย คือเวลาข้าเงินบอกว่าท่านเห็นผู้หญิงลาวคนนั้นมา

อีก ก็ให้ลูกสวดมนต์บทใดก็ได้เสียงดัง ๆ เช่น บทนะโมตัสสะ ให้เสียงดังจนป้าเงินได้ยิน แล้วให้บอกว่า ผู้หญิงคนนั้นกลัวเสียงสวดมนต์หนีไปแล้ว เมื่อทดลองทำกันดูปรากฏว่าได้ผล ท่านผู้เฒ่ามองเห็นภาพเปลี่ยนไปตามที่พวกลูกหลานช่วยกันเล่นละคร กระทั่งแสดงความดีใจ หัวเราะสบายใจ แล้วพวกคนเฒ่าก็ให้ร้องเรียกพระแก้วใส ๆ มาอยู่กับตัวท่าน เหมือนที่ข้าพเจ้าบอกท่านก็ได้

เมื่อข้าพเจ้าไปเยี่ยม ในเทศกาลปีใหม่ 2533 ป้าเงินยิ้มแย้มแจ่มใส ความจำที่เคยเลอะเลือนกลับเป็นปกติ ถามถึงคนโน้นคนนี้ที่รู้จัก ผิวพรรณไม่ดำคล้ำ กลับอ้วนขาว ผิวหน้าผ่องใส พูดกับข้าพเจ้าว่า

"เดี๋ยวนี้ป้า निकอกแต่เรื่องทำบุญ ทอดผ้าป่าไว้ที่โน้น ที่นี้ ทอดกฐินวัดนั้นวัดนี้ ป้าทำบุญได้บุญเยอะกว่าอดีตมันแน่ ๆ (อดีตเป็นชื่อพี่สาวซึ่งตายไปแล้ว) น่ะหนูหิว เวลาป้าทอดกฐินทอดผ้าป่า ใครมาทำบุญกับป้า ป้าก็เอาเงินทำบุญของเขาถวายเพิ่มให้วัดอีก ป้ายังนึกถึงเรื่องใส่บาตรทุกวันออกด้วยนะ นึกแล้วก็สบาย...ใจ พวกคนชั่วพวกนั้นมันหายไปหมดแล้ว ค่อยนอนหลับได้สบาย ไม่มีใครทรมาน"

ข้าพเจ้าพูดเน้นให้ป้าเงินนึกถึงบุญต่าง ๆ ที่ทำไว้ให้บ่อย ๆ ภาพหลอนพวกนั้นจะไม่เกิดขึ้นอีก ท่านผู้เฒ่ารับคำอย่างเข้มแข็งเต็มใจ

"เออ เออ ต้องนึกไว้เรื่อยเลย นึกแล้วสบายใจแท้ ๆ"

เป็นโชคดียิ่ง ๆ ที่ตั้งใจหยาบเทพสวดมนต์ให้ แต่หยาบไปผิดกลายเป็นคำสอนเรื่องกฐินทอดผ้าป่า ผู้ฟังจึงคิดถึงเรื่องทอดกฐินทอดผ้าป่าที่ตนเองเคยกระทำอยู่เสมอ ๆ ออก บุญตามมารักษาทัน

ข้าพเจ้านำเรื่องจริงมาเล่าให้ท่านผู้อ่านฟัง โปรดสังเกตเรื่องการสอนให้คนอื่นภาวนาใช้ถ้อยคำอย่างโน้นอย่างนี้ ทำให้สับสนเวลาดับขันจวนแจ้ง จะทำให้รำคาญหงุดหงิด คนนี้จะเอาอย่างนั้น คนนั้นจะเอาอย่างนี้ ผลที่สุดคนใกล้ตายเลยไม่อยากทำสักอย่าง

ทางที่ดีต้องหัดปฏิบัติกันไว้ให้มั่นคงก่อนตาย และควรปักใจเพียรอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ถ้าไขว่เขวแล้วทำให้มันเบื่อหน่าย ยิ่งไม่เคยปฏิบัติไว้เลย จะมาให้สอนกันก่อนตาย ตอนมีทุกข์ เวทนา แรงกล้า ปวดหัว ปวดท้อง หายใจไม่ออก เหนื่อยอ่อน ฯลฯ คนเจ็บจะไม่ยอมรับเลย จะสิ้นหน้า ลูกเดียว บอกแต่ว่า

"นึกไม่ออก ๆ จะตายอยู่แล้ว จะให้คิดให้ท่องอะไรอีกล่ะ ไม่เอา ๆ"

นี่ข้าพเจ้าเล่าจากประสบการณ์จริงของตนเอง ญาติคนเจ็บผู้หนึ่งอันวอนให้ข้าพเจ้าไปสอน ภาวนาให้ ข้าพเจ้าไปเพราะเห็นแก่คนอันวอน ผลที่ได้คือถูกคนเจ็บดุเอาเสียอีก

"ตายแล้วก็แล้วกัน มันจะเป็นยังไงก็ช่างมัน ไม่คิดถึงอะไร ไม่ท่องในใจอะไรแล้ว คนจะตายอยู่ยงี้จะให้ทำโน่นทำนี่"

กิจกรรมที่ 5

ชื่อกิจกรรม

การบรรยายธรรมเรื่อง "ประโยชน์ของการปฏิบัติธรรม"

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีความรู้ และมีแรงจูงใจที่จะฝึกเดินจงกรม และฝึกนั่งสมาธิ โดยผ่านการบรรยายจากผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งเฉลยข้อสงสัยต่าง ๆ ด้วยการตอบคำถาม

การจัดห้อง

จัดในห้องโถงกว้าง นั่งฟังการบรรยายที่พื้นห้อง เพื่อสะดวกในการฝึกเดินจงกรม และนั่งสมาธิ

สื่อที่ใช้

แผ่นโปสเตอร์

ขั้นตอนกิจกรรม

- วิทยากรบรรยายเรื่อง "ประโยชน์ของการปฏิบัติธรรม"
- ให้ผู้เข้ารับการอบรม สวดมนต์ ฝึกเดินจงกรม และฝึกนั่งสมาธิ

ผลและประโยชน์ของการปฏิบัติกรรมฐาน

เรียงเรียบโดย ดร.อุบล เลี้ยววาริณ

เมื่อวานนี้เราได้ฝึกหัดการปฏิบัติกรรมฐานโดยได้หัดเดินจงกรม นั่งสมาธิ และกำหนดอิริยาบถ และขอให้อาจารย์ได้ปฏิบัติที่บ้านด้วย วันนี้เราจะมานาคคุยกันต่อดังผลที่จะเกิดขึ้นถ้าเรามีการปฏิบัติจริง กล่าวคือ เมื่อจิตมีสมาธิ จะเกิดอาการต่าง ๆ ที่เราเรียกว่าปิติ ซึ่งเป็นการปราบปลื้มอัมเอบใจของจิตเกิดขึ้น แบ่งออกได้เป็น 5 ประเภทได้แก่ (1) ขุททกานิติ เป็นปิติเล็กน้อย มีอาการขนลุก ขนตึง (2) ฌณิกานิติ เป็นปิติชั่วขณะ มีอาการหลายแบบเช่น เสียวแปลบ ๆ คั่น กระตุก เขม่น น้ำตาไหล เป็นต้น (3) โอกันติกานิติ เป็นปิติเป็นพัก ๆ เช่น ตัวโยก ตัวไหว ตัวเอน ตัวหมุน เป็นต้น (4) อุเพงคาปิติเป็นปิติโลดโผน กล่าวคือมีอาการ คล้ายตัวลอย (บางคนตัวลอยเหนือพื้นจริง ๆ) ตัวใหญ่ ตัวเบา เป็นต้น (5) ผรณาปิติ เป็นปิตินาน มีอาการตัวเย็น ตัวร้อน เหมือนกับไข้บางครั้งตัวโปร่ง เป็นต้น อาการปิติต่าง ๆ เหล่านี้ แต่ละคนจะไม่เหมือนกัน ฉะนั้นเวลาปฏิบัติ ใครจะเกิดหรือไม่เกิด อย่าไปเทียบเคียงกับเพื่อน เพราะจะทำให้ผลการปฏิบัติชะงักเนื่องจากความต้องการอยากมีอาการเช่นนั้น ๆ เหมือนคนอื่นบ้าง

การปฏิบัติกรรมฐาน พยายามอย่างมาก เช่น อยากนั่งได้นาน ๆ อยากได้ผลเช่นเพื่อน เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวขัดขวางการปฏิบัติ ซึ่งเราเรียกทางภาษาธรรมว่า นิวรณ์ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 5 ประเภทคือ (1) กามฉันทะ คือ อยากได้ รักใคร่ เป็นโลภะ (2) พยาบาท คือ ความรู้สึกคับแค้นใจ ที่อยากได้แต่ไม่ได้ หรือความรู้สึกพยาบาท ปองร้าย ซึ่งเป็นโทสะ (3) ถีนมิทธะ คือความรู้สึกหดหู่ เชื่องซึม ท้อแท้ เกียจคร้าน ง่วงเหงาหาวนอน ซึ่งเป็นโมหะ (4) อุทธัจจกุกกุกะ คือ ความรู้สึกฟุ้งซ่าน รำคาญใจ หงุดหงิด (5) วิจิตถนา คือ ความรู้สึกลังเลใจสงสัย ไม่มั่นใจในผลของการปฏิบัติว่ามีจริง เป็นต้น อาการทั้ง 5 นี้จะเกิดขึ้นในทุกคนที่ปฏิบัติ ซึ่งเราจะต้องแก้ไข โดยพยายาม "สร้างเหตุ" คือ

ทำโดยไม่หวังผล เมื่อสร้างเหตุเพียงพอมวลจะเกิดขึ้นเอง ทำให้จิตรวมนิ่ง เข้าสู่ความซึมซาบ ในอารมณ์ เรียกวินิต และเมื่อเราประคองอารมณ์นั้น ๆ เรียกวินิจาร ก็จะเกิดปิติ เมื่อวางเฉยก็จะเกิดสุขจากความสงบ และจิตนิ่งตั้ง เป็นอารมณ์เดียว เรียก เอกัคคตา

การปฏิบัติกรรมฐานในระยะแรก ๆ ค่อนข้างจะเป็นการทวนกระแสทางโลก อาจารย์อาจารย์อีกอีก ล้ำบากใจ แต่อาจารย์ต้องอดทน เพื่อประโยชน์แก่ตัวอาจารย์เอง ได้มีผู้ปฏิบัติจำนวนมากมาที่ได้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่งพอจะแบ่งออกได้กว้าง ๆ 2 แนวทาง คือ ประโยชน์ทางโลก กับทางธรรม สำหรับประโยชน์ทางโลกนั้น ในขั้นต้นได้ความอึดเอิบใจ ในความสำเร็จที่ตั้งใจทำ ได้ความสุขสงบจากการที่จิตตั้งอยู่ในอารมณ์เดียว นอกจากนี้ทำให้เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ มีความรอบคอบ ตัดสินใจได้รวดเร็วและถูกต้องช่วยลดความเครียด เพราะขณะนั่งสมาธิ ถ้าจิตเข้าสู่ฌานสมาธิ ระดับลมหายใจจะลดลงเหลือ 12 - 15 ครั้ง/นาที โดยปกติคนเราจะหายใจเฉลี่ย 16 - 18 ครั้งต่อนาที และคลื่นสมองยิ่งเปะปะไม่เป็นระเบียบ และถ้าจิตเข้าสู่สมาธิขั้นกลาง ลมหายใจจะเหลือเฉลี่ย 8 - 11 ครั้ง/นาที คลื่นสมองเริ่มเป็นระเบียบ เมื่อจิตเข้าสู่สมาธิขั้นสูง ลมหายใจจะเหลือ 4 - 7 ครั้ง/นาที และคลื่นสมองจะเป็นระเบียบชัดเจน ทำให้ร่างกายได้พักพิง ช่วยปรับสภาวะของร่างกายให้สมดุล ซึ่งนอกจากจะมีประโยชน์ต่อร่างกายแล้ว ยังช่วยในการรักษาโรคบางอย่างได้ เช่น พบว่ามีผู้ที่เป็นโรคไขมันอุดตันในเส้นเลือด นั่งสมาธิทุกวันประมาณ 2 เดือนได้หายจากโรค การนั่งสมาธิยังมีประโยชน์ต่อการเรียน ช่วยให้เรียนได้ดีขึ้นเพราะมีความจำดีขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้การปฏิบัติกรรมฐานยังช่วยให้จิตมีพลัง มีความเข้มแข็งที่จะต่อสู้กับความแปรผัน และอุปสรรคในชีวิต ทำให้รู้ธรรมชาติของชีวิตว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่เที่ยงแท้แน่นอน บังคับบัญชาไม่ได้ รู้คุณและโทษของการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ระลึกรู้ถึงบาปและบุญ รวมทั้งจะทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น

สำหรับประโยชน์ในทางธรรม การปฏิบัติกรรมฐานจะช่วยให้จิตมีตบะ คือ มีความเข้มแข็งไม่หวั่นไหวง่าย สามารถเผาผลาญกิเลสต่าง ๆ ได้ และในบางท่านอาจทำให้เกิดอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ที่เรียกว่า อภิญญา ได้แก่ มี หูทิพย์ ตาทิพย์ รู้วาระจิตผู้อื่น ระลึกชาติได้ เป็นต้น และที่สำคัญคือ สามารถทำตนให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

กิจกรรมที่ 6

ชื่อกิจกรรม

การวิเคราะห์บทความ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจถึงการเวียนว่ายตายเกิด โดยผ่านการอ่าน
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ และตระหนักถึงผลของการกระทำ ด้วยการวิเคราะห์ ประเมิน และอภิปราย

การจัดห้อง

ช่วงแรกนั่งตามปกติ ช่วงอภิปรายกลุ่มย่อยแบ่งผู้เข้าอบรมออกเป็นกลุ่ม
กลุ่มละประมาณ 5 - 7 คน

สื่อที่ใช้

บทความที่ตัดตอนจากหนังสือกฎแห่งกรรม ธรรมปฏิบัติของพระภิกษุญาณวชิโรดม
เรื่องที่ 1 "อดีตชาติ"

ขั้นตอนกิจกรรม

- วิทยากรแจกบทความแก่ผู้เข้ารับการอบรมโดยบทความแรกเป็นบทความเรื่อง "อดีตชาติ"
- ให้ผู้เข้ารับการอบรมอ่านบทความ
- ให้ผู้เข้ารับการอบรมแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ใน 3 ประเด็นคือ
 - (1) ประเด็นสำคัญที่นำเสนอในบทความคืออะไร หมายความว่าอะไร
 - (2) บุญกับบาป ลบล้างกันได้ไหม ยกตัวอย่างในบทความประกอบ จะมีวิธีการใดที่จะทำให้กรรมชั่วจางลงไป
 - (3) สิ่งที่ท่านจะกระทำเมื่อกลับไปโรงเรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของตัวเองในการทำงานและพัฒนาจริยธรรมคืออะไร จงเขียนเรียงลำดับตามความคิดของท่าน
- ให้ผู้เข้ารับการอบรมบันทึกผลการวิเคราะห์ของตนไว้
- แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อย ประมาณกลุ่มละ 3-5 คน และแจกใบสั่งงาน โดยใช้เวลา 20 นาที

อภิปรายสรุป

- ให้กลุ่มส่งตัวแทนเสนอผลงาน
- ให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าร่วมกลุ่มใหญ่
- วิทยากรนำผู้เข้ารับการอบรมอภิปราย สรุปผลการวิเคราะห์ของกลุ่ม

ใบงาน

ให้แต่ละกลุ่มดำเนินการดังนี้

1. ให้ผู้เข้ารับการอบรม เขียนประเด็นสำคัญต่าง ๆ
2. ให้เลือกประเด็นที่คิดว่า สำคัญที่สุดที่ผู้เขียนบทความต้องการนำเสนอ
3. ให้เขียนย่อ ๆ ลงแผ่นใส เตรียมตัวแทนเสนอผลงาน

อดีตชาติ

โดย พระภวนาวิสุทธิคุณ

เมื่อเพื่อนนักแม่นปืนได้ถามท่านพระครูว่า "การฆ่าสัตว์เป็นกัมมาที่มนุษย์นิยมโปรดขอล่านั้น จะมีบาปหรือไม่ เพราะบางลัทธิเขาบอกว่าการฆ่าสัตว์ให้ตายเพื่อนำมาปรุงอาหารนั้นเขาถือว่าอนุเคราะห์ช่วยให้สัตว์เกิดเป็นคน"

ท่านพระครูท่านตอบว่า "ทางพุทธศาสนานั้นผิดศีลข้อแรก เพราะพวกสัตว์ในป่าหากินตามสภาพของเขา เราก็ควรจะอยู่ส่วนเรา แต่เมื่อเรากลับแบบป็นเข้าป่าไปเที่ยวรุกรานรังควานเขา เบียดเบียนฆ่าสัตว์ให้ตายแล้วเราก็คิดปลอดตัวเอง เราได้รู้อย่างไรว่าสัตว์ที่เราฆ่าจะต้องเกิดมาเป็นคน เข้าใจไปคนเดียวเพราะสัตว์มันพูดไม่ได้ มนุษย์พูดได้จึงพูดข้างเดียวตามใจชอบ เช่น เมื่อหลายปีบริเวณรอบ ๆ วัดเกิดน้ำท่วมในป่าละเมาะ พวกกระต่ายป่าต่างก็แตกตื่นหนีน้ำหาที่พึ่ง เพื่อให้ชีวิตรอดตายที่สุด พวกกระต่ายเหล่านั้นก็หนีน้ำมาพึ่งอาศัยในวัดเพราะเป็นที่ดอนน้ำไม่ท่วมถึง แม้จะรู้ว่าอยู่ใกล้มนุษย์ใจโหดย่อมเป็นภัยอันตราย แต่พวกกระต่ายก็ไม่มีทางเลือกจะหนีไปหลบซ่อนในที่ปลอดภัยกว่านี้ ก็ต้องตัดสินใจเข้าหาวัดเป็นที่พึ่งแม้จะรู้ว่าเมื่อพบมนุษย์ใจชั่วเข้าจะต้องตายแต่ก็ต้องเสี่ยงเพราะดีกว่าจมน้ำตายถ้ามนุษย์เราได้ใช้ความคิดกันสักหน่อย ก็จะเห็นใจสัตว์ มีความสงสารเวทนาและแผ่เมตตาธรรมให้สัตว์เหล่านั้น เพราะที่อยู่อาศัยก็ไม่มีต้องทะเลี่ยงตากายเพื่อเอาชีวิตรอดมาพึ่งวัด กระต่ายบางตัวก็หลบหนีเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในโบสถ์ อาตมาพิจารณาแล้วก็สงสารคิดว่าสัตว์ก็กลัวตายเหมือนมนุษย์ หนีร้อนมาพึ่งเย็นจึงได้บอกประกาศให้ญาติโยมแถบใกล้ ๆ วัดนั้นว่าขออย่าได้ทำอันตรายกระต่ายเลย เพราะเท่าที่เขาเสี่ยงภัยเข้ามาอยู่ใกล้คนนี้ก็กลัวมากอยู่แล้ว ตามปกติกระต่ายก็ตื่นกลัวมนุษย์อยู่แล้ว อย่าได้ไปทำลายเขาเลย เรามาช่วยกันป้องกันให้พวกเขารอดพ้นอันตรายจากน้ำท่วมก็เป็นกุศลที่เราได้ช่วยชีวิตสัตว์ให้พ้นทุกข์เพราะเขาไม่มีทางหนีไปที่ไหนอีกแล้ว

ต่อมาชาวบ้านอยู่ข้างวัดคนหนึ่งไม่สนใจโยคีกับคำขอร้องได้ถือโอกาสแบบไปล่าเอาไปกินเป็นอาหาร อาตมารู้เข้าก็เศร้าใจเพราะคิดว่าใครทำลายกระต่ายพวกที่หนีร้อนมาพึ่งเย็นต้องรับกรรมหนักกว่าธรรมดามาก ผิดกับพวกที่ไปเที่ยวบุกยิงในป่า เพราะพวกกระต่ายยังมีที่หลบหนีได้

แต่บัดนี้ไม่มีทางหลบหนีไปทางไหนได้ เพราะจนตรอกและในเวลาต่อมาคนที่กินกระต่ายที่อาศัยวัด
หินน้ำท่วม อยู่ได้ไม่นานก็มีอาการป่วยผิดปกติ และตายอย่างทรมาน เพราะกรรมตามสนอง นี่
ก็เห็นจะเป็นเพราะสร้างกรรมหนัก ไม่เชื่อฟังอาตมา สิ่งที่คุณไม่พนัก็คือต้องชดใช้หนี้กรรม

เพื่อนผู้เป็นนักล่าได้ฟังก็รู้สึกไม่สบายใจเพราะได้ยินสัจธรรมมาก ไม่เคยสนใจถึงเรื่องบุญบาป
มาก่อน หากความสนุกสนานตามอารมณ์ของคนวัยหนุ่ม จึงถามท่านพระครูว่า "ท่านอาจารย์ครับ
ขอรับว่าเคยยิงสัตว์ป่ามาก่อน แต่ไม่คิดถึงกรรมเวรที่จะติดตามมาสนองบัดนี้รู้สึกว่าการที่ทำไป
เพราะความคะนองของคนเมื่ออยู่ในวัยขาดศีลธรรม เมื่อมารู้สึกผิดชอบเช่นนี้แล้ว มีทางใดบ้าง
ครับเพื่อจะลบล้างบาปที่เราได้ทำมาแล้วเมื่อครั้งอดีต" ท่านพระครูได้ฟังก็บอกว่า "บุญกับบาป
ลบล้างกันไม่ได้ บุญก็อยู่ส่วนบุญ บาปก็อยู่ส่วนบาป เปรียบเหมือนน้ำกับน้ำมันเท่าที่เราารู้สึกตัว
ว่าทำบาปสร้างกรรมชั่ว เมื่อคิดได้รู้บุญบาปแล้วก็เป็มนิมิตที่ดีต่อไปก็จะกลับใจสร้างแต่กรรมดี
เป็นผู้ที่ควรยกย่องนับถือกว่าบุคคลที่เห็นผิดเป็นชอบ เมื่อรู้สึกตัวว่าทำผิดแต่ก็ไม่ละเว้นการทำ
บาปชั่ว คล้ายกับตกกระไดพลอยโจนคิดว่าไหน ๆ ผิดเราก็ทำบาปทำกรรมมาแล้วก็ทำมันต่อไป
แทนที่จะสำนึกตัวได้จะกลับตัวกลับใจสร้างกุศลสร้างกรรมดีสร้างบุญกุศลให้มากแม้บุญกุศลจะไม่
สามารถลบล้างกรรมได้ดี หากกรรมชั่วบาปมีน้อยก็ยังติดตามไม่ทัน เพราะกุศลบาปมีมากกว่า
เมื่อเราสร้างบุญกุศลเป็นบาปมีมากขึ้น เราก็แบ่งส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร สร้างบุญกุศล
ครั้งใดก็อุทิศทุกครั้งไป หากกรรมชั่วเรามีน้อยไม่มากก็จะจางไป เพราะส่วนกุศลที่เราอุทิศ
ชดใช้หนี้กรรมไปในตัวแล้ว แต่เมื่อเราสร้างบุญกุศลสร้างกรรมดีมากขึ้น กรรมชั่วถึงไม่จาง
ก็ค่อยห่างออกไปยังตามไม่ทัน หากหยุดสร้างบุญกุศลและหันมาสร้างกรรมชั่วสร้างบาปต่อไป
กรรมชั่วก็จะเข้าใกล้ติดตามมาทันสนองเร็วขึ้น หากยังเป็นกรรมหนักแล้วก็ยากที่จะหลบหลีก
ให้พ้นไปได้ แม้จะพยายามสร้างกรรมดีเพียงใด แต่กรรมบาปนั้นหนักเกินกว่ากรรมดีที่กำลัง
ปฏิบัติในชาตินี้ ก็ต้องได้รับกรรมหนักชาติก่อนที่ตามมาสนองไปก่อนกว่าจะหมดเวร ส่วน
กรรมดีก็คงจะสนองภายหลังหรือชาติหน้า เมื่อใช้หนี้กุศลกรรมหมดแล้ว

เช่นเรื่องที่เกิดขึ้นมาแล้วเมื่อ 2504 ซึ่งเป็นเรื่องที่คุณได้รับเคราะห์กรรมในเวลา
นั้นเป็นผู้เลื่อมใสศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา มีจิตใจเป็นกุศลได้ร่วมงานทำบุญช่วยเหลือ

กิจการของวัดกับอาตมาหลายปี และได้สนใจศึกษาทางวิปัสสนากรรมฐานกับอาตมา บุคคลผู้นี้มีนามว่า ชลอ เกิดสุวรรณ เพราะในอดีตเคยรับราชการเป็นทหารเสนารักษ์ เป็นคนใจดี มีความเมตตาเพื่อแผ้วช่วยเหลือนชาวบ้านเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยมิได้รังเกียจ เป็นที่รักใคร่ ชาวบ้านพากันเรียกว่า "หมอชลอ" ท่านผู้นี้เดิมมีภูมิลำเนาอยู่บ้านศาลาลอย จังหวัดอยุธยา ต่อมาได้แต่งงานอยู่กับนางสาวทองใบ ซึ่งมีหลักฐานบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้านข้างวัด หมอชลอได้มาวัดศึกษานั่งสมาธิกรรมเป็นประจำ จนสามารถทำจิตให้สงบเป็นสมาธิเข้าขั้นใช้ได้

วันหนึ่งหมอชลอได้เล่าให้อาตมาฟังว่า เมื่อตอนที่หมอชลอนั่งสมาธิก็เกิดนิมิตปรากฏเป็นภาพในอดีตชาติให้เห็นอย่างชัดเจนเหมือนชีวิตเพิ่งผ่านไปไม่นานนัก

ภาพนั้นแสดงให้เห็นชีวิตก่อนเมื่อครั้งหมอชลอมีอายุอยู่ในวัย 16 - 17 ขวบ และมีเมียอยู่ผู้หนึ่ง ส่วนบิดามารดาเป็นชาวยุทธ์มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดราชบุรี อาชีพขายโอ่ง โดยนำโอ่งบรรทุกเรือขึ้นล่องไปขายตามลำน้ำ ครั้นนั้นมีเพื่อนของพี่ชายได้มาชักชวนให้หมอชลอเข้าพวกไปปล้นหมู่บ้าน "ม่องร้าย" ใกล้น้ำตกเอราวัณ เขตกาญจนบุรี ชีวิตของคนวัยรุ่นเมื่อถูกชักจูงไปทางชั่วก็เห็นเป็นของสนุกตื่นเต้น ขาดสติยับยั้งจึงตกลงร่วมไปปล้นกับพวกเขาดังเวลานี้ก็ไปกับพี่ชายพร้อมด้วยอาวุธปืน เมื่อถึงบ้านหลังหนึ่งปล้นหมู่บ้านอยู่โดดเดี่ยวก็จู่โจมเข้าไปไม่ทันให้เจ้าของบ้านรู้ตัว เมื่อชายเจ้าของบ้านตกใจเห็นการบุกเข้ามาในบ้านก็หนีรู้ว่าเป็นพวกปล้นไม่ทันจะต่อสู้ พี่ชายหมอชลอก็เอาปืนยิงชายเจ้าทรัพย์ล้มฟุบลง เพื่อนของพี่ชายทำหน้าที่ออกคำสั่งให้หมอชลอฆ่าหญิงเมียเจ้าของบ้านซึ่งกำลังนอนอยู่บนกระดานไฟ เพิ่งจะออกลูกใหม่ ๆ เพราะหญิงนั้นตกใจร้องเรียกให้คนมาช่วยจนเสียงหลง หมอชลอก็ได้ฆ่าหญิงคนนั้นตายและโยนเด็กที่คลอดใหม่ ๆ ลงในกองไฟทั้งเบาะเผาทั้งเป็น ซึ่งหมอชลอทำได้อย่างใจแข็ง คุร้าย ขาดความเมตตาถวิลต่อการทำบาป ไม่คิดสงสารสังเวชจิตใจเหี้ยมโหด ไม่สะทกสะท้านตื่นเต้น การฆ่าทั้งแม่ทั้งลูก กลับเห็นเป็นของธรรมดาได้ทำตามคำสั่งของหัวหน้าซึ่งเป็นเพื่อนของพี่ชายด้วยความเต็มใจ อดอาจและทั้งอยากแสดงถึงความกล้าหาญให้เห็นว่าเป็นคนเก่งตามนิสัยคนหนุ่มที่ไม่รู้เขารู้เขา

ส่วนเพื่อนของพี่ชายเก็บทรัพย์สินเงินทองเท่าที่ค้นได้เสร็จแล้วก็จุดไฟเผาบ้านให้ไหม้หมดทั้งหลง แล้วต่างก็พากันรีบหลบหนีไปเพราะเกรงกลัวพวกชาวบ้านจะพากันมาช่วย

เมื่อกลับถึงบ้านก็ช่วยกันปิดเรื่องปล้นไม่ให้พ่อแม่รู้ ครั้นต่อมาหมอลอกกับพ่อแม่ก็ล่องเรือ
นำโอ่งบรรทุกันไปขายตามที่เคยปฏิบัติมาแล้ว หมอลอกกำลังถือเรือขายโอ่งแล้วก็หันมิตดกลง
ไปในน้ำถึงกับความตาย

นี่เป็นกรรมในอดีตชาติซึ่งได้เกิดนิมิตขึ้นมาให้เห็นในขณะนั่งกรรมฐานหมอลอกได้เล่า
ให้อาตมาฟังอย่างถี่ถ้วน อาตมาวิเคราะห์ก็รู้ว่าอดีตกรรมนั้นหนักมากและคงตามสนองใน
อนาคต แม้ในชาติปัจจุบันจะปฏิบัติธรรมเพียงไรก็หนีกรรมในอดีตชาติไม่พ้น

อาตมาก็ให้ลืมนิทานเรื่องที่มีตลึงเลี้ยว อย่างนำมาคิดเป็นอารมณ์ ลืมภาพที่ได้เห็นนั้นเสียแล้ว
ทำใจให้ปกติและเสร็จแล้วนั่งทำสมาธิปฏิบัติกรรมฐานใหม่ อย่างนี้ถึงภพในอดีตอีกต่อไป

แม้หมอลอกจะได้พยายามนั่งใหม่ แต่ภพนิมิตก็เกิดซ้ำ ๆ กันหลายครั้งเมื่อหมอลอก
มาแล้วและถามอาตมาก็ได้แต่ปล่อยโยนให้พยายามลืมเสีย อย่าได้นึกถึงอีก แล้วพยายามทำ
บุญกวาดน้ำให้พวกเจ้ากรรมนายเวร ข้อสำคัญให้พยายามสร้างบุญ ผ่อนคลายส่วนกุศลให้มากขึ้น
เรื่องนี้อาตมาได้บันทึกไว้เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 เพื่อตรวจสอบเหตุการณ์ข้างหน้า
ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นกับหมอลอก

แต่คงจะยังไม่ทันทำอะไรเพราะบังเอิญนายเจริญ เกิดสุวรรณ ซึ่งเป็นพี่ชายของ
หมอมิเกลมีลาเนาอยู่ที่จังหวัดอยุธยา ได้เดินทางมาหา และได้ชักชวนให้หมอลอกให้ร่วมทุนไป
ค้าไม้ไผ่ที่เมืองกาญจนบุรี เวลานั้นไม้ไผ่กำลังเป็นสินค้าที่ขายส่งออกต่างประเทศมาก ผู้ค้า
ไม้ไผ่ไม่ว่าใครก็มีผู้ร่ำรวยไปตามกัน เพราะลงทุนน้อยได้กำไรมาก หมอลอกมองเห็นทางที่จะ
ร่ำรวยเหมือนผู้อื่น อยากเป็นเศรษฐีอย่างมนุษย์ปุถุชนเป็นเพราะกรรมเวรนำไป เมื่อได้
สนทนากันพอสมควรแล้วหมอลอกจึงได้อำลาจากไป และได้อพยพครอบครัวและหลาน 2 คน คือ
นางอุไร และนายเชวง เชื้อศรีแก้ว ซึ่งขอติดตามไปประกอบอาชีพที่เมืองกาญจนบุรีด้วย
ทั้งหมอลอกกำลังตื่นเตนมองเห็นความมั่งมีล่วงหน้าในอนาคต อาตมาก็ได้แต่เตือนว่าอย่าได้
ถึงทางพระเท่านั้น

เวลาได้ผ่านไปประมาณ 4 ปี ก็ยังไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น อาตมาสนใจใน
ครอบครัวนี้มากเพราะเหตุการณ์ในอดีตชาติเมื่อเวลาทำสมาธินั่งวิปัสสนานั้นเป็นกรรมที่หนัก

มาก ยิ่งมองไม่เห็นทางที่จะแบ่งเบาลงได้ นอกจากปฏิบัติทางธรรมแล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้เจ้ากรรมนายเวรเพื่อขอให้อริกรรมคงเบาลงได้บ้าง แต่ทราบว่าที่ไปอยู่เมืองกาญจนบุรีนั้น หมอชลอไม่มีเวลาว่างรกร้างทำบุญสร้างกุศลแม้แต่คิดถึงงานหาเงินอาตมาก็เศร้าใจเพียงแต่คอยฟังข่าว จากนั้นต่อมาอาตมาก็ได้รับข่าวเหตุร้ายแรงเกิดขึ้นกับครอบครัวนี้ เป็นเรื่องที่เศร้าสลดใจมาก ข่าวนี้จากญาติภรรยาของหมอชลอซึ่งไปมาหาสู่เล่าให้อาตมาฟังและกรรมหนักในอดีตชาติของหมอชลอได้ตามทันมาสนองแล้ว เมื่อมีว่าวันนั้นหมอชลอได้เดินทางไปสุระเข้าไปในเมืองกาญจนบุรีพร้อมกับบุตรและภรรยา ทางบ้านเหลือแต่พี่ชายคนเดียวเมื่อกลับมาถึงบ้านก็ได้ทราบข่าวว่าทางบ้านถูกปล้น ส่วนพี่ชายถูกพวกปล้นยิงสิ้นใจตายคาบันไดบ้าน แล้วพวกปล้นก็กวาดทรัพย์สินเงินทองไปหมด เมื่อหมอชลอพร้อมบุตรภรรยาทราบข่าวกลับถึงบ้าน เห็นเหตุการณ์ร้ายแรงก็ตกใจสิ้นสติแทบจะเป็นลม

หมอชลอรีบเดินทางไปแจ้งกับเจ้าหน้าที่ให้ทราบและให้มาชันสูตรศพพี่ชายตามระเบียบเมือง แต่เจ้าหน้าที่มาช้าปล่อยให้ศพขึ้นจนอืดแล้ว

ต่อมาพี่ชายก็กลับมาบอกหมอชลอแกมขู่ให้รีบอพยพครอบครัวออกจากตำบลนี้ไปอยู่เสียให้ไกลโดยเร็วที่สุด มิฉะนั้นก็จะตายอย่างพี่ชาย หมอชลอไม่ชอบให้คนมาขู่ มีความหึงในศักดิ์ศรีของลูกผู้ชาย ธรรมดาคนเราส่วนมากไม่ชอบให้ใครมาขู่ ยิ่งเอาอำนาจมืดความชั่วเข้ามาข่มขู่แล้ว แม้จะรู้ว่าสู้ไม่ได้ ความโกรธความแค้น ความเจ็บใจ ความพยายามทำให้ขาดสติเกิดความประมาทไม่ได้คิดหน้าคิดหลัง ยิ่งพี่ชายถูกข่มเหงถูกฆ่าตายสด ๆ ร้อน ๆ เช่นนี้ก็ยิ่งเจ็บแค้น มุมนะหากจะมาข่มเหงฆ่าฟันกันซึ่ง ๆ หน้าแล้ว ก็คิดว่าต้องมายิงกันสักหนึ่งจนกว่าจะรู้ว่าใครจะเป็นศพไป ฉะนั้น ความโกรธแค้นเจ็บใจเป็นพลัง ทำให้หมอชลอไม่ยอมหนีไม่กลัวคำขู่ ทั้งไม่ยอมไปจากถิ่นที่ได้ทำประโยชน์เป็นเงินเป็นทองขึ้นมาแล้ว ทั้งคอยระวังตัวไม่ประมาท ซ้อมยิงปืนสั้นและปืนยาว และตลอดเวลาอยู่ในบ้านปืนไม่ยอมให้ห่างตัว ขึ้นลากล้องอยู่เสมอ เมื่อฉุกเฉินหยิบฉวยใช้ยิงได้ทันที เตรียมพร้อมเพื่อต่อสู้เต็มที่อย่างลูกผู้ชาย เมื่อเข้าที่คับขันก็ได้สติ นึกถึงคำเตือนของท่านพระครูขึ้นมาได้ จึงสั่งหลานไว้ว่าหากตนได้ประสบชะตากรรมสิ้นบุญไปแล้วก็ขอให้ช่วยกันดูแลบ้านช่องต่อไปด้วย

หลังจากพี่ชายถูกยิงตายเมื่อผู้ร้ายเข้าปล้นผ่านไปเพียง 15 วัน วันนั้นเป็นเวลา กลางวัน เสียงเรือหางยาวมาจอดอยู่ที่ท่าหน้าบ้าน แล้วตะโกนร้องเรียกชื่อหมอลอที่ท่าหน้า ฝายนางทองใบ ภรรยาหมอลอได้ลงจากเรือนไปที่ท่าหน้าที่เรือหางยาวจอดอยู่ เห็นคนใน เรือประมาณ 15 คน แต่งเครื่องแบบสีทากิมีปืนพร้อมคล้ายตำรวจ ร้องตะโกนถามนางทองใบ ว่าหมอลออยู่ไหม มีเรื่องจะขอพบด่วนให้ลงมาหาที่ท่าหน้า นางทองใบรีบขึ้นบนเรือนบอกหมอ ว่า เจ้าหน้าที่เขาขอพบด่วน หมอลอนึกว่าเป็นเจ้าหน้าที่มาสอบสวนเรื่องพี่ชายถูกพวกปล้นฆ่าตายก็เกิดความประมาทเดินลงบันไดไปที่ท่าหน้า ส่วนภรรยาก็ยืนมองอยู่บนดิ่งสูงชันเพียง เห็นเขาขึ้นพูดกันแต่ก็ไม่ได้ยินว่าเขาพูดกันเรื่องอะไรเพราะอยู่ไกล ครู่หนึ่งก็เห็นหมอลอ หันหลังจะก้าวเดินกลับขึ้นบ้าน ทันใดนั้นคนหนึ่งที่อยู่ในเรือใกล้หมอลอก็ยกปืนขึ้นจ่อยิงท้ายทอย หมอลอไม่ทันรู้ตัวจึงไม่ได้ระวัง พอสิ้นเสียงปืนก็ล้มกลิ้งตกน้ำขาดใจตายทันที ภรรยาหมอ เห็นเหตุการณ์เกิดขึ้นก็ตกใจสิ้นสติเป็นลม ส่วนพวกคนร้ายที่ปลอมเป็นตำรวจนั้นหลังจากยิง หมอลอตกลงไปในน้ำแล้ว เมื่อแน่ใจว่าตายแล้วก็เร่งเครื่องเรือหางยาวหลบหนีไป เหตุเกิด ขึ้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2504

ส่วนนางทองใบภรรยาพอฝันได้สติก็ร้องไห้โศกคล้ายคนบ้า วิ่งไปที่ท่าหน้าลงไปประคอง สามีที่รัก เมื่อรู้ว่าสามีสุดที่รักหมดลมไปก่อนแล้ว ไม่มีโอกาสได้สั่งเสียบุตรภรรยา ก็กอดศพ ผัวรักไว้ให้สะอึกสะอื้นแทบจะขาดใจตายตามสามี ครึ่งจะอุ้มศพสามีขึ้นมาจากน้ำก็อุ้มไม่ไหว พวกคนงานก็ยังอยู่ในป่า เหลือแต่ลูกก็ยังช่วยอะไรไม่ได้ จำเป็นต้องหาเชือกมาผูกศพไว้กับ สะพานท่าหน้า เพราะเกรงว่าเมื่อน้ำขึ้นศพจะลอยไปไกลหรือจมห่างออกไปจากท่าหน้าจะลำบาก รีบไปแจ้งความให้ทางบ้านเมืองรีบมาชันสูตรศพตามระเบียบ

นางทองใบนั้นครั้นสามีที่รักได้สิ้นบุญไปแล้ว ทั้งต้องสูญเสียพี่ชายของสามีทั้งตัวก็เป็น หนักทำอะไรไม่ถูก มีแต่ความหวาดกลัวและเศร้าโศกเสียใจอย่างหนักยิ่งใจหายเพราะสามีต้อง มาตายลงอย่างสด ๆ ร้อน ๆ ก็มีความว่าเหวออย่างไม่เคยประสบการณ์หนักเช่นนี้มาก่อนในชีวิต จึง ไม่สามารถจะอยู่ในดงป่าตามลำพังกับลูกหลานต่อไปได้ จึงตัดสินใจนำคนสามีพร้อมกับพี่ชาย จัดการเผออย่างตามมิตามเกิดให้เสร็จสิ้นไป โดยเร็วในเขตที่กลางลานบ้าน มีเจ้าหน้าที่มา

รับรู้ในการเผาครั้งนี้ด้วย เมื่อเสร็จแล้วก็รีบจัดแจงเก็บกระดูกห่อผ้าขาวไว้ แล้วมิได้รออยู่
ข้างริบเก็บข้าวของเท่าที่มีอยู่พอจะนำติดตัวไปได้ก็พาลูก ๆ ลงแพแล้วก็ล่องแพไปตามลำน้ำแคว
เพื่อกลับภูมิลำเนาเดิม แต่เคราะห์กรรมมิได้สุดลื่นลงเพียงเท่านั้น ได้ติดตามสนองครอบครัว
ของหมอลอต่อไป

การล่องแพนั้นเป็นการเสี่ยงอันตรายมากหากไม่ชำนาญรู้งานแล้ว อาจชนหินเกาะแก่ง
ใต้น้ำทำให้แพแตกได้ แพที่นางทองใบภรรยาหมอลอก็เช่นกันคนถ่อแพคงไม่ชำนาญจึงเกิดไป
กระทบกับโขดหินใต้น้ำจนแพแตก พวกเด็ก ๆ ต้องลอยคออยู่ในน้ำ แต่เคราะห์ดีที่ได้มีชาวบ้าน
ช่วยกันไว้ทัน จึงไม่มีใครเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต เพราะพาเข้าฝั่งได้ เคราะห์กรรมมิได้หยุด
ยั้งได้ติดตามข้าเดิมบุตรภรรยาหมอลอ กว่าจะแก้ปัญหาการเดินทางกว่าจะกลับมาถึงภูมิลำเนา
เดิมที่บ้านบางลำโรง อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ก็ได้รับความลำบากยากแค้นแสนสาหัส
เลือดตาแทบกระเด็น เป็นเรื่องเศร้าสลดใจเท่าที่เคยได้ยินมา

เมื่อมาถึงบ้านลำโรงแล้วพวกญาติพี่น้องก็พากันมาเยี่ยมแสดงความเสียใจในการตาย
ของหมอลอ และความทุกข์ยากลำบากของนางทองใบและลูก ๆ ในการเดินทางต้องเผชิญ
ชีวิตแม่ ๆ ลูก ๆ พวกพี่น้องได้พร้อมใจกันกำหนดวันจัดการทำบุญกระดูกเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้
หมอลอให้กับพี่ชายเจ้าภาพได้มานิมนต์ให้อาตมาไปร่วมในงานนี้ แต่บังเอิญรับนิมนต์ที่อื่นไว้ก่อน
จึงไม่ได้ไปในงานงาน แต่อาตมาก็ได้ไปเทศน์ก่อนงานสองวัน เพื่อให้ญาติโยมทั้งหลายได้
ทราบถึงกรรมในอดีตชาตินั้นมีจริง สามารถจะกลับมาสนองในชาตินี้ได้ ไม่มีปัญหาข้อความ
ใด ๆ สงสัยอีก

ขั้นตอนกิจกรรม เรื่องที่ 2 "หญิงสองร่างนางสองชาติ"

- วิทยากรแจกบทความแก่ผู้เข้ารับการอบรมอ่าน
- ให้ผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ใน 4 ประเด็นคือ
 - (1) ประเด็นสำคัญที่นำเสนอในบทความคืออะไร
 - (2) ให้อีกตัวอย่าง ผู้ที่ทำความดี และผู้ทำกรรมชั่ว รวมทั้งผลตอบแทนที่ได้รับ

จากเนื้อหาในบทความ

- (3) ท่านเชื่อหรือไม่ เกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิด จงให้เหตุผล
- (4) ท่านเคยทำความดี แล้วได้รับผลตอบแทนในชาตินี้บ้างไหม ถ้าเคยจงยกตัวอย่าง

ประกอบ

- ให้ผู้เข้าอบรมบันทึกผลการวิเคราะห์ของตนไว้
- แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อย ประมาณกลุ่มละ 3 - 5 คน และแจกใบสั่งงาน

โดยใช้เวลา 20 นาที

- ให้กลุ่มส่งตัวแทนเสนอผลงาน

ขั้นอภิปราย สรุป

- ให้ผู้รับการอบรมเข้าร่วมกลุ่มใหญ่
- วิทยากรนำผู้เข้ารับการอบรมอภิปรายสรุปผลการวิเคราะห์ของกลุ่ม

ใบงาน

ให้แต่ละกลุ่มดำเนินการดังนี้

1. ให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคน เขียนประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่ค้นพบในบทความ ด้วยการวิเคราะห์จากเนื้อหาเป็นข้อ ๆ ในกระดาษเปล่าที่แจกให้
2. วิเคราะห์จากเนื้อหาถึงผู้ที่ทำความดี และผู้ทำกรรมชั่ว รวมทั้งผลตอบแทนที่ได้รับ
3. ท่านเชื่อเรื่องเวียนว่ายตามเกิดไหม จงให้เหตุผล
4. ท่านเคยทำความดี และได้รับผลตอบแทนในชาตินี้บ้างไหม จงยกตัวอย่างประกอบ

หญิงสองร่าง นางสองชาติ

โดย พระครูภาวนาวิสุทธิ

เรื่องมาสร้างกฎกัมมฏฐานโดยหญิงสองร่าง นางสองชาติ อาตมาเคยคิดว่ามันจะมี
อย่างไรเรื่องนรกสวรรค์ แต่มีประสบการณ์กับที่วัดเราเอง เมื่อตอนที่อาตมาอยู่ที่วัดนี้
พ.ศ. 2499 พอดี 2500 กฎกัมมฏฐานไม่มีเลย ยังไม่ได้มาเริ่ม เริ่มมาจากที่อื่น สอน
กัมมฏฐานมาเมื่อ 2495 สอนมานาน เมื่อสอนแล้วมาอยู่ที่วัดนี้ มาเป็นเจ้าของอาวาส มามี
ประสบการณ์กับหญิงสองร่าง นางสองชาติ จึงได้สร้างกฎกัมมฏฐานต่อเนื่องมาตามลำดับ
จนบัดนี้

เล่าถึงประวัติ นายปุ่น นางส้อย นายปุ่นบวช 2-3 พรรษา สวดปาติโมกข์ได้รุ่น
เก่าแก่มาแล้ว แล้วเจริญกัมมฏฐาน เมื่อสึกแล้วก็มาแต่งงานกับแม่ส้อย อยู่ด้วยกันมีลูก
2 คน ตาปุ่นเป็นคนร่ำรวยอยู่ในอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ นายปุ่นนี้จิตใจเป็น
มหากุศลสวดมนต์ไหว้พระตลอด แต่นางส้อยใจบาปหยาบช้า มีร่างกายที่เข้เขี้ยวรูปไว้
นั่งผ้าโจงกระเบน ใส่เสื้อเตี่ยว มีผมก็ทัดหู มีสร้อยใส่ไปบ้านใครต้องลักขโมยตลอดเวลา
แล้วมาวันหนึ่งนางส้อยไปช่วยงานหลานตาปุ่นบวชในพระศาสนา นางส้อยก็ลักทอง ลักสร้อย
แล้วก็ขี้ขี้ไปโทษหลานตาปุ่นที่ยากจนกว่า ตีเสียหัวร้างข้างแตก แล้วยึดเสียให้เป็นขโมย
แท้จริงตัวเป็นคนขโมยแท้ ๆ ไม่มีใครเชื่อว่านางส้อยนี้เป็นขโมย เพราะเป็นคนรวย มีจิตใจ
เป็นอกุศลเป็นอย่างนี้ ทำบาปหยาบช้าเหลือเกิน สวดมนต์ก็ไม่เป็น นางส้อยอ่านหนังสือ
ไม่ออก ตาปุ่นสวดคนเดียวแทน ตาปุ่นเป็นสามีที่ดีของศรีภรรยา ไม่มองภรรยาในแง่ร้าย
แต่ประการใด ไม่มีการนินทาลูกเมียนี้ประการหนึ่ง

ประการที่สอง เขานิยมการไปทำไร่ไถนา โฉนดไม่มี ใครอยากจะมีขยันขันแข็ง
ก็ไปถากถางเอาเอง ขุดป่า ฝาดงพไพรมีนาอยู่หลายร้อยไร่ เพราะด้วยความขยัน พ่อแม่
ของเขาทำสืบเนื่องกันมาตามลำดับ มีบ้านทรงไทย 2 หลังแฝด และเรือนหออีกหลังหนึ่ง
มีครุฑ ทุกรายการ แล้วก็ทุกปีก็ทำนาไปปลูกโรงนาอยู่กลางทุ่งกลางนา ในเมื่อเป็นเช่นนี้

เขามีลูกจ้าง 5 คน จ้างมาจากภาคอีสานคนละ 20 บาท ข้าวคงจะเกี่ยวนละ 40 หรือ 80 จำไม่ได้มันนานแล้ว เวลาไปอยู่โรงนา ตาปูนก็ต้องเฝ้าบ้านอยู่กะแม่ แต่เมียเป็นคนจัดการเสร็จไปออกไปโรงนา พอเกี่ยวข้าวเกี่ยวปลาเสร็จ แล้วเมื่อก่อนนี้มีระแทะมีเกี่ยวน เวลานวดข้าวเสร็จแล้วก็ต้องใช้ลากเอา ใช้ลมกลางทุ่ง เวลา ก่อนจะนวดก็ใช้ลูกจ้างไปลักข้าวเขาตามโน้นตามนี้มาใส่ ทุกปีลักข้าวเขามาใส่บาปมาก ไม่มีใครจับได้ เพราะเนื่องจากว่าตาปูน นางสอิ่งในหมู่บ้านตำบลนั้นเป็นนายทุนให้แก่คนอื่นอีกหลายทุนด้วยกัน สามีก็ไม่ทราบว่าการรธาเป็นขโมย

แล้วปีสุดท้ายนางสอิ่งมีทอง 2 เส้น สายสะพาย หักเส้นละ 8 บาท ปีนั้นกำลังตั้งครรรักขึ้นอีกก็ใจคอหงุดหงิดลั้งทรนในใจว่าปีนี้โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน ออกไปทำงานก็มีโรงนาปลูก ไปประจำจนเกี่ยวข้าวขายเรียบร้อย นางสอิ่งเอาทองไปฝังในโรงนา โดยที่คิดอกุศล กลัวลูกจ้างจะลัก อยู่บ้านกลัวจะไม่ปลอดภัย แล้วก็ใช้วิธีอย่างเดิมให้ลูกจ้างไปลักข้าวอีก ยังไม่ทันนวด หอติเกิดคลอดบุตรตายทั้งกลมคานา ตายแล้ว ตาปูนก็จัดงานศพ

นางสอิ่งเล่าว่ารู้หมดไปตกนรก 100 ปี เวลาถึงวันโกนวันพระ มีพระมาลัยมาโปรดสั่งสอนในวันพระ แล้วในเมืองนรกเขาให้สวดมนต์ไหว้พระ นางสอิ่งไม่เคยสวดได้เมื่อตอนอยู่ในภพมนุษย์ นางสอิ่งสวดได้หมด ทำวัตรเช้าเย็นพระมาลัยไปโปรด เทศน์เรื่องกรรมในโลกของนรกนั้น ในภพนั้นได้สวดมนต์ไหว้พระเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานเหมือนกันสอนอย่างนั้น

กล่าวถึงภพมนุษย์ ตาปูนก็คิดถึงลูกเมีย เมื่อนวดข้าวเสร็จเรียบร้อยก็ขายส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็เอาไปก่อนพระเจดีย์ทรายข้า เปลือกอุทิศส่วนกุศลให้แม่สอิ่งศรีภรรยาของตน พออุทิศส่วนกุศลให้แล้วก็ได้ความว่าในโลกเมืองนรกนั้นได้อภัยโทษ นางสอิ่งได้ทำ อุณงามความดี สวดมนต์ไหว้พระบนเมืองนคร คงจะเป็นสมบาลบอกเหตุการณ์ให้นางสอิ่งฟังว่า สามีของเธอได้เอาข้าวที่ร่วมงานกันเอามาก่อนพระเจดีย์ทรายข้าเปลือกในวัด และอุทิศส่วนกุศลมาให้เธอก็ขอให้อภัยโทษเธอ 20 ปี เหลือ 80 ปี

ต่อมานายปูน เห็นเรือนหอคิดถึงภรรยาทุกวัน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องการเอาเรือนหอไปถวายวัด เอาไปปลูกกุฏิเป็นทรงไทยต่อไปตามลำดับ สมภารเจ้าอาวาสก็เห็นด้วย . นายปูน

ก็สร้างกฎ เมื่อเสร็จแล้วก็ฉลองกันใหญ่ มีหมอลำ และมีหนังตลก 2 อย่าง ฉลองวันไหนรู้หมด ฉลองเสร็จแล้วก็ถวายเป็นการสงฆ์ให้แก่พระสงฆ์ทุกสภาริศทั้งที่มาจากทิศใดก็ตาม ถวายเป็นสังฆทานอุทิศแด่พระสงฆ์ เรียบร้อยแล้วก็อุทิศส่วนกุศลให้แก่ภรรยาของตนก็ได้ล่อภัยโทษอีก 20 ปี เหลือ 60 ปี

นายปุ่นคิดว่าลูกก็โตแล้ว พ่อจะบวชในพระศาสนา บวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ภรรยาของตนต่อไป สึกขาลาเพศแล้วก็แต่งงานใหม่ ก็ได้ปรึกษาสมาภรต สมาภรตที่ว่าไม่ต้องสวดปาติโมกข์หรือ เคยสวดปาติโมกข์ เคยสวดปาติโมกข์ได้ บอกแล้วก็ให้ถือสูตรวัตร ปฏิบัติจนชั่วเวลาเดียวอยู่ในป่าช้า เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้ภรรยาของตนต่อไป ตาปุ่นก็ได้บวชในพระศาสนาอยู่ 1 พรรษา เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานอิทธิกรรม และอุทิศส่วนกุศลให้ภรรยาที่ไม่ได้ทราบว่ภรรยาไปตกนรก หรือขึ้นสวรรค์ประการใด พอออกพรรษาก็กราบลาสมาภรตสิกขาลาเพศไป แล้วไปแต่งงานกับภรรยาใหม่ต่อไป เมื่อสึกไปแล้วก็ผลผลบุญก็ไปถึงแม่สื่อในเรือนรก

ยมบาลก็ให้อภัยโทษอีก 40 ปี บอกว่าสามีของเธอได้บวชในพระศาสนาได้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน อุทิศส่วนกุศลมาให้อภัยโทษ 40 ปี เหลือ 20 ปี ให้อภัยไม่ได้ 20 ปีนี้เพราะเธอมีโทษหนึ่ง ลักทองแล้วโยนความผิดไปให้คนอื่น สองที่บาปหนักคือ ลักข้าว ให้อภัยไม่ได้

เธอจะเอาอย่างนี้ไหม ก็เห็นว่าเธอมีคุณงามความดีสวดมนต์ไหว้พระเป็นหัวหน้าในเมืองนรก เจริญกัมมัฏฐานในที่สวด จะให้กลับไปเมืองมนุษย์ 20 ปี ไปใช้หนี้แล้วจะต้องไม่กลับมาที่นี่ แต่ให้สัญญาจะเจ้าจะต้องรักษาอุโบสถทุกวันพระ ทำได้หรือไม่ ประการที่สองจะต้องไปสร้างกุฏิกัมมัฏฐานเงิน 1 ชั่ง ไม่เกินไม่ขาดเพื่ออุทิศส่วนกุศลมิฉะนั้นจะต้องกลับมาเมืองนรกอีก อย่างนี้นางก็รับปาก

ก็มาเกิดใกล้บ้านตาปุ่นประมาณ 2 กิโลเมตร ๖ มาเกิดเป็นลูกตาแป๊ะแก่ อยู่คนเดียวแต่รู้จักกัน แป๊ะแก่ได้ภรรยามา 15 ปี ไม่มีบุตร ภรรยาสาว แต่มี 50 กว่าแล้ว แต่เกิดมาไม่มีบุตรตอน 15 ปีผ่านไป บุตรนั้นได้แก่นางสื่อเอง นางสื่อ คนเดิมรูปร่างเหมือนนางยักษะหุมขี มีฝีฝีแมลงวันเม็ดเบือเรื่อ แล้วจอนตัดทัด ใบหู คำปี นุ่งผ้าโจงกระเบน ผอมเกร็ง อาตมารู้เพราะรูปที่เขาแต่งงานกับตาปุ่น

เมื่อเป็นเช่นนี้ พอ 11 ปีผ่าน ก็รำลึกชาติได้ว่าเตี้ยหนูไม่ใช่ลูกนะ ฉะนั้นเป็นนางส อึ้ง ภรรยาตาปูน ตำบลโน้น เตี้ยก็ยังงัดกันไปปรึกษาตำบลโน้น ตำบลนี้ เอาอย่างนี้ให้มันลืม เรื่องเสียว่าจะจริงเท็จยังงไม่ทราบ ก็เอาไข่หลงรัง ไข่ที่ตายโคม ไข่ข้าวเอามาต้มให้กิน ก็ไม่ลืม

พออายุถึง 15 ปีแล้ว ให้พาไปบ้านตาปูน เตี้ยอดรหนนไม่ได้ก็พาไป อายุ 15 ปีแล้ว รูปร่างสวยขาว เพราะเป็นลูกเจ๊ก แต่วิญญาณของนางสอึ้งคนเดิม พอไปถึงบ้านตาปูน ก็ถามว่า พี่ปุ่นจำฉันได้มั๊ย ตาปูนก็อายุ 78 แล้วฉันสอึ้งยังงเเล่ ตาปูนเข้าใจผิดคิดว่าไอ้ตาแป๊ะนี่คงจะ เลี่ยมสอนลูก ให้ว่าเป็นนางสอึ้งจะมาเอาสมบัติ เพราะตาปูนแกรวย ตาแป๊ะแก่ก็ไม่ใช่คนรวย พอมีพอใช้ มีอาชีพทางแลกข้าวขายโซ่ห่วย ก็เเล่ให้ฟังตาปูนก็ไม่ยอมรับเชื่อ พี่ปุ่นจำได้มั๊ยว่า ตอนที่อยู่กับพี่ปุ่นมาตอนบวชหลาน ฉะนั้นเป็นคนลักทอง แล้วไปโทษหลานข้อเท็จจริงฉันเป็นคนเอา เพิ่งมารู้ความจริงในชาตินี้ ยังไม่เชื่ออาจเป็นการเสแสร้งแกล้งเเล่ก็ได้

เรื่องที่ 2 เเล่ต่อไปว่า "พี่ปุ่นตอนที่ฉันออกลูกตายทั้งกลมนั้น ฉันไปตกนรกอยู่ตั้ง 100 ปี พี่ปุ่นเอาข้าวไปถวายวัด ก่อพระเจดีย์ทรายข้าวเปลือก ฉันก็ได้ลดโทษมาตามลำดับ นอกเหนือจากนั้นก็เอาเรือนหอไปถวายวัด ฉันก็รู้ในวันที่เท่านั้น ได้อุทิศส่วนกุศล ยังมีหมอลำ และหนังตะลุง ในวันนั้น

เรื่องต่อไป พี่ปุ่นได้บวชในพระศาสนา ฉันก็ได้รับส่วนบุญกุศล ลดโทษไปตามอันดับ ดังที่กล่าวแล้ว นอกเหนือจากนั้นฉันมาเกิดใหม่นี้ได้ลดโทษานุโทษมาแล้ว แต่ 20 ปี ลดไม่ได้ เนื่องจากสร้างบาปลักทอง ลักข้าวให้อกษ์โทษไม่ได้ ฉะนั้นต้องกลับมาอยู่กะพี่ปุ่นต่อไป แล้วได้ สัญญากับทางนรกมาว่า ให้รักษากุโบสถทุกวันพระ สวดมนต์ไม่ขาดและต้องไปสร้างกุฏิถัมภ์ฐาน ด้วยเงินหนึ่งซึ้ง"

ตาปูนรับฟังเฉย ๆ ยังเชื่อแนไม่ไ้ แม่สอึ้งในร่างใหม่จึงถามต่อไปว่า "พี่ปุ่น ทองหมั้น ของฉันยังอยู่มั๊ย" ทองอะไร" "มีสายสะพาย 2 เส้น เส้นหนักละ 8 บาท" ตาปูนก็นึกไม่ออก ไม่ทราบว่ายังอยู่มั๊ย แต่มันไม่มีแล้วบัดนี้ จำความไม่ได้ นางสอึ้งก็เเล่ต่อไปว่า "พี่ปุ่นโรงนา ยังอยู่มั๊ย" "โรงนาไม่มีอยู่แล้วเพราะนาที่แบ่งให้ลูกเก่าหมดแล้ว มีเขยมีสะใภ้ไปหมดแล้ว"

นางสอจึงบอกว่าจำได้เลา ๆ "ต้นกระทุ่มมีมัย" "ยังอยู่" ก็พากันออกไปที่นาเดินออกไปที่นาหลายกิโล จำเขาจุดไฟที่ลุคได้สร้อยคันมา 2 เส้น หนักเส้นละ 8 บาท ตาปูนจึงยอมรับเป็นนางสอจริง ในที่สุดก็ไม่กลับไปอยู่กะเตี้ยแม่ อยู่กะตาปูนต่อไป

แม่สอจึงก็เล่าความให้อาตมาฟังว่า 3 คนด้วยกัน ภรรยาใหม่อายุ 72 สามมี 78 ก็ปรึกษาปรองดองกันว่า ฉันทรับคำมั่นสัญญาจะต้องไปสร้างกุฏิกัมมัฏฐานให้ได้ สามคนนี้ก็เดินทางไปหาทางสร้างกุฏิกัมมัฏฐาน เอาสร้อยไปด้วย ไปปากน้ำโพ ลงเรือแดงจากปากน้ำโพ มากรุงเทพฯ แสวงหาที่วัดที่ไหนมีสำนักกัมมัฏฐานก็ให้เทศาสนใจตกลงดาลสามคนนั้น ก็ลงเรือแดงมาขึ้นที่สิงห์บุรี อาตมาก็มาอยู่ที่วัดนี้ เขาก็ไปตามชาวตลาดว่า ที่ไหนเป็นสำนักวิปัสสนาวิมัย จังหวัดสิงห์บุรีนี้ เลขอุดไปเจอเอาญาติของโยมส่นหามของไปขาย เขาก็เลยเล่าว่าอาตมาได้ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสที่วัดอัมพวันแล้ว ลองเดินทางไปถามดูว่าจะสร้างกุฏิกัมมัฏฐานมัย เห็นท่านสอนกัมมัฏฐานมาช้านาน เลยสามคนก็ลงเรือเมล์ต่อจากนั้นก็มาขึ้นที่หน้าวัด ก็เดินเข้ามาหาอาตมาเล่าเหตุการณ์ให้ฟัง

อาตมาก็ตกใจข้อไหนรู้มัยว่าไปลักข้าว อาตมานี้ตัวลักข้าวมากกว่ายาสลิ่งอีก มันตกใจตอนเป็นเด็กเวลาโรงเรียนปิด อย่าลืมอาตมาไปกะยายแม่ ๆ เป็นหมอต่ายเย่า ถามว่าป้าเก็บข้าวตกได้วันละเท่าไร ได้วันละกระผีก แล้วเอ็งได้เท่าไร ผมได้วันละ 10 กว่าถัง เอ็งทำไมเก็บได้มากนักก็ย้ายไปเชื่อทำไมที่เป็นฟอนันท์ใส่กระสอบเข้าซี แล้วข้าวที่เขานวดไว้กลางทุ่งก็ใส่กระสอบเลย นี่ลักอย่างนี้ ลักมากกว่ายาสลิ่งอีก ถ้าหน้าข้าวต้องออกอย่างนี้ ตกใจแต่ไม่พูดอะไร นางสอจึงมีประโยชน์ที่โบสถ์เก่าเวลาพระทำวัตรเขา เข้าไปด้วย มาค้างหลายคืน โยโสภควา สวดมนต์ทำวัตรเข้าเย็นได้ทั้งหมดดีกว่าพระ ได้มาจากเมืองนรก ตอนนั้นอายุ 16 ปีแล้ว ตาปูน 78 อาตมายังเข้าเลย นี่สอจึงอยู่กะตาแก่ทำไมไม่อยู่กับหนุ่มดีกว่าเข้าทำกว่า เพราะรูปร่างสวย มารยาทดี เปลี่ยนแปลงตามสภาพ

ก็แม่สอจึงได้สร้างกุฏิกัมมัฏฐานข้างโบสถ์เป็นหลังแรก เขาบอกว่าสร้างแล้วต้องมีน้ำหล่อไม่ให้หมัดขึ้น อาตมาก็ทำเป็นน้ำหล่อเตี้ยนี้มาแปลงใหม่ สร้างเป็นหลังแรกของวัดนี้ สร้างเสร็จครบ 80 บาทพอดี บ้ายทาสกซื้อโยมเล็ก สุขสายพงศ์ ปีเดียวกะตาปูนอายุ 78 ต้องมานัก

บ้านนี้อาศัยข้าวบ้านนี้ทาน ตอนนั้นโรงครัวไม่มี บ้านอยู่ข้างวัดเริ่มทำกัมมัฏฐานหมดเงิน 80 บาท พอดี ไม่เกิน ไม่ขาด ในเวลาต่อมา

พอสร้างเสร็จเขาก็กลับบ้าน กลับไปแล้วอาตมาตามไปคุบ้านทองก็ได้เห็นขอจับคู่ด้วย หลังจากนั้นตาปูนเริ่มเป็นอัมพาตต้องป้อนข้าวป้อนน้ำ เช็ดกัน ก็ได้นางสอึงปรนนิบัติ เมียใหม่ก็ไม่ได้ทำอะไร อยู่คนละหลัง ก็ปฏิบัติได้อย่างดีมาก ทั้ง ๆ ที่สาวกะตาดำคนนี้ แม่สอึงอีก 4 ปี ครบ 20 ปี ตามสัญญาในเมืองมนุษย์

อาตมาก็ติดตามผลสรุปแล้วได้ความว่าพออายุ 20 ปีพอดีตาปูนยังไม่ตาย เป็นอัมพาต นางสอึงก็ปฏิบัติเรียบร้อยดีทุกอย่าง พอถึงวันนั้นทำกับข้าวไปวัด พอเสร็จแล้ว นางสอึงก็ฟูบลง ไปตายคาที่ อายุ 20 ปีบริบูรณ์ อาตมายังไปเผา

เรื่องนี้เป็นความจริงพอนางสอึงตาย ตาปูนก็ 80 กว่าปีแล้ว เผานางสอึงเรียบร้อย ก็ตายหมด บัดนี้บ้านก็แยกย้ายกันไป เมื่อเร็ว ๆ นี้อาตมาไปเทศน์ที่ตำบลท่าตะโก ยังมีคนยัง รักรู้ผู้อื่นอีกคน อายุ 91 ปี เจ้าคณะเกอเก่า พระครูนิพนธ์ธรรมคุณ ท่านเป็นเจ้าของท่านก็มีมรณภาพไปนานแล้ว

เรื่องนี้ชี้ให้เห็นได้ว่าหญิง 2 ร้าง นาง 2 ซาติ ขาปกรรมนักหนา แล้วเมืองนรก ก็มีการสดมภ์ไหว้พระ นางสอึงก็ถึงแก่ความตายตามสัญญา 20 ปี พอดี วัดนี้ได้กฐินกัมมัฏฐานของแม่สอึง อาตมาก็กลัวเกรงไปว่าขาปกรรมจะติดพันมา เดียวจะให้ภัยโทษไม่ได้เลยสร้างกฐินกัมมัฏฐานเป็นการใหญ่ สร้างเป็นห้องแถวให้ท่านพัก บอกลูกหลานไว้ด้วยว่าอย่ากัณฑ์มียขัดล้มรับรองปัญญาดีทุกคน ไม่ใช่เรื่องโกหก อาตมาไปซื้อบานประตูหน้าต่างจากกำแพงเพชร ไปเจอเด็กคนหนึ่ง บอกหลวงพ่อกุหลานคนนี้หัวไม่เอาไหนเลย สอบตกอยู่เรื่อยอยากจะเรียนหนังสือทำไฉนจะมีปัญญาบอกว่ามาบวชเณรที่นี่ บอบบวชแล้วเณรขัดล้ม บอกผมอยู่ที่บ้านไม่เคยขัดตื่น 2 โมงเช้า ใครหาข้าวให้กิน บอกแม่ ก็ขัดล้มขัดไปขัดมาก็รักความสะอาด อยู่มาได้หน่อยเล็ก แล้วไปเรียนหนังสือต่อ เรียนไปเรียนมากลายเป็นผู้มีปัญญาไปสอบได้ที่หนึ่งเลย

นี้ขัดล้ม

ภาคผนวก ค.

ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตาราง 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย คะแนนความเชื่ออำนาจในตน เมื่อพิจารณาการฝึกทาง
พฤติกรรม และการฝึกทางพุทธในกลุ่มรวม

กลุ่ม	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	2 ด้าน	ควบคุม	พุทธ
			53.91	53.93	58.50
ฝึกพฤติกรรม	19	52.16	1.75	1.77	6.34
ฝึก 2 ด้าน	22	53.91	-	0.02	4.59
ควบคุม	15	53.93		-	4.59
พุทธ	20	58.50			-

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย คะแนนทัศนคติต่อการทำงาน เมื่อพิจารณาปริมาณการฝึกทางพฤติก และการฝึกทางพุทธของครูในกลุ่มรวม

กลุ่ม	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	2 ด้าน	ควบคุม	พุทธ
			8.36	83.93	84.95
พฤติก	19	78.47	4.89 [*]	5.46 [*]	6.48 [*]
2 ด้าน	22	83.36	-	0.57	1.59
ควบคุม	15	83.93		-	1.02
พุทธ	20	84.94			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธ เมื่อพิจารณาปริมาณการฝึกทาง
พหุติฯ และการฝึกทางพุทธของครูในกลุ่มรวม

กลุ่ม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ควบคุม	พุทธ	2 ด้าน
			47.40	47.80	51.32
พหุติฯ	19	46.16	1.24	1.64	5.16 [*]
ควบคุม	15	47.40	-	0.40	3.92 [*]
พุทธ	20	47.80		-	3.52
2 ด้าน	22	51.32			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อพุทธในแนวกรรม เมื่อพิจารณาปริมาณ
การฝึกทางพหุติฯ และการฝึกทางพุทธของครูในกลุ่มรวม

กลุ่ม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	พหุติฯ	พุทธ	2 ด้าน
			99.89	100.70	104.18
ควบคุม	15	96.13	3.76	14.57	8.05 [*]
พหุติฯ	19	99.89	-	0.81	4.29
พุทธ	20	100.70		-	3.48
2 ด้าน	22	104.18			-

^{*} มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 5 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการสอน เมื่อพิจารณาปริมาณการฝึกทาง
พฤติกรรม และการฝึกทางพุทธของครูในกลุ่มรวม

กลุ่ม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	พุทธ 64.45	2 ด้าน 73.36	พฤติกรรม 75.98
ควบคุม	15	60.67	3.78	12.69 [*]	15.31 [*]
พุทธ	20	64.45	—	8.91 [*]	11.53 [*]
2 ด้าน	22	73.36		—	2.62
พฤติกรรม	19	75.98			—

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 6 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย คะแนนพฤติกรรมการอบรมจริยธรรม เมื่อพิจารณา
การฝึกทางพฤติกฯ และการฝึกทางพุทธของครูในกลุ่มรวม

กลุ่ม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	2 ด้าน	พุทธ	พฤติกฯ
			69.41	71.60	72.16
ควบคุม	15	66.67	2.74	4.93	5.49
ฝึก 2 ด้าน	22	69.41	-	2.19	2.75
ฝึกพุทธ	20	71.60		-	0.56
ฝึกพฤติกฯ	19	72.16			-

ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เลย

ตาราง 7 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ตามคะแนนสุขภาพจิต เมื่อพิจารณาปริมาณการฝึกทาง
พฤติกรรมศาสตร์ และปริมาณการฝึกทางพุทธของครูในกลุ่มรวม

กลุ่ม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ฝึกพฤติกรรม	ฝึกพุทธ	ควบคุม
			122.56	151.80	170.00
ฝึก 2 ด้าน	21	105.95	16.61	45.85 [*]	64.05 [*]
ฝึกพฤติกรรม	18	122.56	-	29.24	47.44 [*]
ฝึกพุทธ	20	151.80		-	18.20
ควบคุม	15	170.00			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 8 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า เมื่อพิจารณาปริมาณการฝึกทางพฤติกฯ และปริมาณการฝึกทางพุทธของครูในกลุ่มรวม

กลุ่ม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	พุทธ	พฤติกฯ	2 ด้าน
			156.89	172.11	187.91
ควบคุม	15	141.80	15.09	30.31 [*]	46.11 [*]
ฝึกพุทธ	19	156.89	—	15.22	31.02 [*]
ฝึกพฤติกฯ	19	172.11		—	15.80
ฝึก 2 ด้าน	22	187.91			—

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 9 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย คะแนนเหตุผลเชิงจริยธรรม เมื่อพิจารณาปริมาณการฝึกทางพฤติก และปริมาณการฝึกทางพุทธของครูในกลุ่มรวม

กลุ่ม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	พฤติก	2 ด้าน	พุทธ
			44.16	46.05	46.75
ควบคุม	15	44.07(15)	0.09	1.22	1.63
ฝึกพฤติก	19	44.16(19)	-	1.25	1.68
ฝึก 2 ด้าน	22	46.05(22)		-	0.47
ฝึกพุทธ	20	46.75(20)			-

ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เลย

ตาราง 10 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่ออำนาจในตน เมื่อพิจารณาการฝึกทางพฤติก
และการปฏิบัติทางพุทธ

ฝึกพฤติก	กลุ่ม ปฏิบัติ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	21	12	22
					54.06	56.68	58.63
ฝึก	ต่ำ	11	16	47.50	6.56 [*]	9.98 [*]	11.15 [*]
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	16	54.06	-	2.62	4.57
ฝึก	สูง	12	25	56.68		-	1.95
ไม่ฝึก	สูง	22	19	58.63			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทัศนคติต่องาน เมื่อพิจารณาการฝึกพฤติกรรม และการปฏิบัติทางพุทธ

ฝึกพฤติกรรม	กลุ่ม		จำนวน	ค่าเฉลี่ย	21	12	22
	ปฏิบัติ	รหัส			81.69	84.72	86.89
ฝึก	ต่ำ	11	16	75.44	6.25	9.28 [*]	11.45 [*]
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	16	81.69	-	3.03	5.20
ฝึก	สูง	12	25	84.72		-	2.17
ไม่ฝึก	สูง	22	19	86.89			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 12 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธ เมื่อพิจารณาการฝึกปฏิบัติ และอายุ

ฝึกปฏิบัติ	กลุ่มเปรียบเทียบ				11	22	12
	อายุ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	45.74	49.95	53.00
ไม่ฝึก	น้อย	21	15	44.53	1.21	5.42 [*]	8.47 [*]
ฝึก	น้อย	11	23	45.74	-	4.21 [*]	7.26 [*]
ไม่ฝึก	มาก	22	20	49.95		-	3.05
ฝึก	มาก	12	18	53.00			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 13 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธ เมื่อพิจารณาการฝึกปฏิบัติ และ ความเชื่อทางพุทธเดิม

ฝึกปฏิบัติ	กลุ่ม		จำนวน	ค่าเฉลี่ย	11	22	12
	ความเชื่อ	รหัส			44.84	51.71	52.45
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	18	43.78	1.06	7.93 [*]	58.67 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	19	44.84	-	7.09 [*]	7.61 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	17	51.71		-	0.74
ฝึก	สูง	12	22	52.45			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 14 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย คะแนนความเชื่อทางพุทธเมื่อพิจารณาการฝึกทางพฤษ
และการปฏิบัติทางพุทธ

ฝึกพฤษ	กลุ่ม		จำนวน	ค่าเฉลี่ย	11	22	12
	การปฏิบัติ	รหัส			44.38	51.00	51.84
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	16	43.63	0.75	7.37 [*]	8.21 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	16	44.38	-	6.62 [*]	7.46 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	19	51.00		-	0.84
ฝึก	สูง	12	25	51.84			-

^{*} มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 15 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธ เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ
และวิถีชีวิตทางพุทธ

ฝึกพุทธ	กลุ่ม วิถีชีวิต	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	11	12	22
					47.35	50.43	52.78
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	17	42.18	5.17 [*]	8.25 [*]	10.60 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	20	47.35	-	3.08	5.43 [*]
ฝึก	สูง	12	21	50.43		-	2.35
ไม่ฝึก	สูง	22	18	52.78			-

^{*} มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 16 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมทำงานรายงานโดยหัวหน้า เมื่อพิจารณา
การฝึกทางพฤติกรรมและอายุ

ฝึกพฤติกรรม	กลุ่ม	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	21	11	12
	อายุ				155.79	170.13	193.94
ไม่ฝึก	มาก	22	20	146.35	9.44	23.78	47.59 [*]
ไม่ฝึก	น้อย	21	14	155.79	-	14.34	38.15 [*]
ฝึก	น้อย	11	23	170.13		-	23.81
ฝึก	มาก	12	18	193.94			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 17 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย พฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า เมื่อพิจารณา
การฝึกทางพฤติกรรม และงานตรงอุปนิสัย

กลุ่มเปรียบเทียบ					21	12	11
ฝึกพฤติกรรม	งานตรงๆ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	157.08	179.86	181.35
ไม่ฝึก	มาก	22	21	146.00	11.08	33.86 [*]	35.35 [*]
ไม่ฝึก	น้อย	21	13	157.08	-	22.78	24.27
ฝึก	มาก	12	21	179.86		-	1.49
ฝึก	น้อย	11	20	181.35			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 18 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า เมื่อพิจารณา
การฝึกทางพฤติกรรม และความเชื่อทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					22	11	12
ฝึกพฤติกรรม	ความเชื่อทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	150.94	180.58	180.59
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	18	149.61	1.33	30.97 [*]	30.98 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	16	150.94	-	29.64	29.65
ฝึก	ต่ำ	11	19	180.58		-	0.01
ฝึก	สูง	12	22	180.59			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 19 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย คะแนนพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า เมื่อ
พิจารณาพฤติกรรม และการปฏิบัติทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					22	12	11
ฝึกพฤติกรรม	การปฏิบัติทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	156.39	178.96	183.13
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	16	143.31	13.08	35.65 [*]	39.82 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	18	156.39	-	22.57	26.74
ฝึก	สูง	12	25	178.96		-	4.17
ฝึก	ต่ำ	11	16	183.13			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 20 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย คะแนนพฤติกรรมการทำงานรายงานโดยหัวหน้า เมื่อ
พิจารณาพฤติกรรม และวิถีชีวิตทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					22	11	12
ฝึกพฤติกรรม	วิถีชีวิตทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	151	173.40	187.43
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	17	149.47	1.53	23.93	37.96 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	17	151.00	-	22.40	36.43 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	20	173.40		-	14.03
ฝึก	สูง	12	21	187.43			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 21 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการสอน เมื่อพิจารณาการฝึกทางพฤติกรรม และอายุ

กลุ่ม					22	12	11
ฝึกพฤติกรรม	อายุ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	62.85	72.28	76.35
ไม่ฝึก	น้อย	21	15	62.80	0.05	9.48 [*]	13.55 [*]
ไม่ฝึก	มาก	22	20	62.85	-	9.43 [*]	13.50 [*]
ฝึก	มาก	12	18	72.28		-	4.07
ฝึก	น้อย	11	23	76.35			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 22 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย คะแนนพฤติกรรมการสอน เมื่อพิจารณาการฝึกทางพฤติก
และงานตรงอุปนิสัย

กลุ่ม					21	11	12
ฝึกพฤติก	งานตรง	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	62.85	71.30	77.67
ไม่ฝึก	มาก	22	22	62.82	0.03	8.48 [*]	14.85 [*]
ไม่ฝึก	น้อย	21	13	62.85	-	8.45 [*]	14.82 [*]
ฝึก	น้อย	11	20	71.30		-	5.82 [*]
ฝึก	มาก	12	21	77.67			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 23 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการสอน เมื่อพิจารณาการฝึกปฏิบัติ และ
ความเชื่อทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					22	11	12
ฝึกปฏิบัติ	ความเชื่อทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	66.94	72.32	76.50
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	18	58.94	8.00	13.38 [*]	17.56 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	17	66.94	-	5.38	9.56 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	19	72.32		-	4.18
ฝึก	สูง	12	22	76.50			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 24 เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมการสอน เมื่อพิจารณาพฤติกรรม และการปฏิบัติทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					22	12	11
ฝึกพฤติกรรม	การปฏิบัติทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	67.53	74.40	74.81
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	16	57.25	10.28 [*]	17.15 [*]	17.56 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	19	67.53	-	6.87	7.28
ฝึก	สูง	12	25	74.40		-	0.41
ฝึก	ต่ำ	11	16	74.81			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 25 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการสอน เมื่อพิจารณาตามเพศ
และวิถีชีวิตทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					22	11	12
ฝึกพฤติกรรม	วิถีชีวิตทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	66.78	73.10	75.95
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	17	58.65	8.13	14.45 [*]	17.30 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	18	66.78	—	6.32	9.17 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	20	73.10		—	2.85
ฝึก	สูง	12	21	75.95			—

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 26 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมอบรมจริยธรรม เมื่อพิจารณาพฤติกรรม และการปฏิบัติทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	12
ฝึกพฤติกรรม	การปฏิบัติทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	66.31	73.42	73.48
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	16	64.81	1.50	8.61 [*]	8.67 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	16	66.31	-	7.11 [*]	7.17 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	19	73.42		-	0.06
ฝึก	สูง	12	25	73.48			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 27 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาพจิต เมื่อพิจารณาการฝึกทางพฤติกรรม และอายุ

กลุ่ม					11	21	22
ฝึกพฤติกรรม	อายุ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	123.35	140.13	174.20
ฝึก	มาก	12	18	105.11	18.24	35.02	69.09 [*]
ฝึก	น้อย	11	23	123.35	-	16.78	50.85 [*]
ไม่ฝึก	น้อย	21	15	140.13		-	34.07
ไม่ฝึก	มาก	22	20	174.20			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

(คะแนนเฉลี่ยต่ำ = สุขภาพจิตดี)

ตาราง 28 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาพจิต เมื่อพิจารณาการฝึกทางพฤติกรรม
และงานตรงอุปนิสัย

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	21
ฝึกพฤติกรรม	งานตรงๆ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	127.60	153.50	169.92
ฝึก	มาก	12	21	103.67	73.93 [*]	49.83 [*]	66.25 [*]
ฝึก	น้อย	11	20	127.60	-	25.90	42.30
ไม่ฝึก	มาก	22	22	153.50		-	16.42
ไม่ฝึก	น้อย	21	13	169.92			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 29 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาพจิต เมื่อพิจารณาการฝึกพฤติกรรม และความเชื่อทางพุทธเดิม

กลุ่มเปรียบเทียบ					12	22	21
ฝึกพฤติกรรม	ความเชื่อ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	113.77	153.12	165.72
ฝึก	ต่ำ	11	19	113.68	3.09	39.44	52.04 [*]
ฝึก	สูง	12	22	116.77	-	36.35	48.95 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	17	153.12		-	12.60
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	18	165.72			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 30 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาพจิต เมื่อพิจารณาการฝึกทางพฤติกรรม และการปฏิบัติทางพุทธ

กลุ่ม					11	22	21
ฝึกพฤติกรรม	การปฏิบัติ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	119.56	154.32	165.88
ฝึก	สูง	12	25	112.64	6.92	41.68 [*]	53.24 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	16	119.56	-	34.76	46.32 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	19	154.32		-	11.56
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	16	165.88			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 31 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาพจิต เมื่อพิจารณาการฝึกทางพฤติกรรม และ
วิถีชีวิตทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					12	21	22
ฝึกพฤติกรรม	การปฏิบัติ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	116.24	157.71	161.39
ฝึก	ต่ำ	11	20	114.40	1.84	43.31 [*]	46.99 [*]
ฝึก	สูง	12	21	116.24	-	41.47	45.15 [*]
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	17	157.71		-	3.68
ไม่ฝึก	สูง	22	18	161.39			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 32 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อเรื่องกรรม เมื่อพิจารณาการฝึกปฏิบัติ และความเชื่อทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	12
ฝึกปฏิบัติ	ความเชื่อทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	96.05	105.76	107.50
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	18	92.11	3.94	13.65 [*]	15.39 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	19	96.05	-	9.71 [*]	11.45 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	17	105.76		-	1.74
ฝึก	สูง	12	22	107.50			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 33 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อเรื่องกรรม เมื่อพิจารณาพฤติกรรม และ การปฏิบัติทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					21	22	12
ฝึกพฤติกรรม	การปฏิบัติทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	94.06	102.68	108.00
ฝึก	ต่ำ	11	16	93.13	0.93	9.55 [*]	14.87 [*]
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	16	94.06	-	8.62 [*]	13.94 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	19	102.68		-	5.32
ฝึก	สูง	12	25	108.00			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 34 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อเรื่องกรรม เมื่อพิจารณาพฤติกรรม และ
วิถีชีวิตทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	12
ฝึกพฤติกรรม	วิถีชีวิตทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	98.30	105.28	105.90
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	17	91.82	6.48	13.46 [*]	14.08 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	20	98.30	-	6.98	7.60 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	18	105.28		-	0.62
ฝึก	สูง	12	21	105.90			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 35 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่ออำนาจในตน เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธเดิม

กลุ่มเปรียบเทียบ					22	21	12
ฝึกพฤติกรรม	ความเชื่อ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	52.24	53.65	60.27
ฝึก	ต่ำ	11	20	51.50	0.74	2.15	8.77 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	17	52.24	-	1.41	0.03
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	17	53.65		-	6.62
ฝึก	สูง	12	22	60.27			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 36 การเปรียบเทียบคะแนนความเชื่ออำนาจในตน เมื่อพิจารณาการฝึกพุทธ และการปฏิบัติทางศาสนา

กลุ่มเปรียบเทียบ					21	22	12
ฝึกพุทธ	การปฏิบัติ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	51.21	54.15	60.33
ฝึก	ต่ำ	11	18	50.44	0.77	3.71	9.89 [*]
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	14	51.21	-	2.94	9.12 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	20	54.15		-	6.18
ฝึก	สูง	12	24	60.33			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 37 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทัศนคติต่องาน เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					21	22	12
ฝึกพฤติกรรม	การปฏิบัติ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	79.00	82.20	88.54
ฝึก	ต่ำ	11	18	78.22	0.78	3.98	10.32 [*]
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	14	79.00	-	3.2	9.54 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	20	82.20		-	6.34
ฝึก	สูง	12	24	88.54			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 38 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธ เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ และอายุ

กลุ่มเปรียบเทียบ					21	22	12
ฝึกพุทธฯ	อายุ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	45.58	49.40	52.11
ฝึก	น้อย	11	14	44.71	0.87	4.69	7.40 [*]
ไม่ฝึก	น้อย	21	24	45.58	—	3.82	6.53 [*]
ไม่ฝึก	มาก	22	10	49.40		—	2.71
ฝึก	มาก	12	28	52.11			—

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 39 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธ เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธเดิม

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	12
ฝึกพุทธฯ	ความเชื่อฯ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	46.60	51.76	52.41
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	17	41.95	4.95 [*]	10.11 [*]	10.76 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	20	46.60	-	5.16 [*]	5.81 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	17	51.76		-	0.65
ฝึก	สูง	12	22	52.41			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 40 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธ เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	12
ฝึกปกติฯ	ความเชื่อฯ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	46.60	51.76	52.41
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	14	43.93	0.13	4.72 [*]	9.90 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	18	44.06	—	4.59	9.77 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	20	48.65		—	5.18
ฝึก	สูง	12	24	53.83			—

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 41 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธ เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ และวิถีชีวิตทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	12
ฝึกพุทธ	วิถีชีวิต	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	45.57	48.94	53.71
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	16	44.19	1.38	1.86	3.91 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	21	45.57	-	1.57	3.59 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	18	48.94		-	8.14 [*]
ฝึก	สูง	12	21	53.71			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 42 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อเรื่องกรรม เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	12
ฝึกปฏิบัติ	ความเชื่อทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	97.30	106.06	107.27
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	17	90.41	6.89	15.65 [*]	16.86 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	20	97.30	-	8.76 [*]	9.97 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	17	106.06		-	1.21
ฝึก	สูง	12	22	107.27			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 43 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อเรื่องกรรม เมื่อพิจารณาการฝึกพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	12
ฝึกปฏิบัติ	การปฏิบัติทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	95.72	103.40	107.63
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	14	90.86	4.86	12.54 [*]	16.77 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	18	95.72	-	7.68 [*]	11.91 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	20	103.40		-	4.23
ฝึก	สูง	12	24	107.63			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 44 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อเรื่องกรรม เพื่อพิจารณาการฝึกพุทธ
และวิถีชีวิตทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	12
ฝึกปฏิบัติ	วิถีชีวิตทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	97.48	103.33	107.57
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	16	92.50	4.98	10.83 [*]	15.07 [*]
ฝึก	ต่ำ	11	21	97.48	-	5.85	10.09 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	18	103.33		-	4.24
ฝึก	สูง	12	21	107.57			-

^{*} มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 45 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการสอน เมื่อพิจารณาการฝึกพุทธ และความเชื่อทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					21	22	12
ฝึกปฏิบัติ	ความเชื่อทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	68.06	70.35	73.86
ฝึก	ต่ำ	11	20	63.90	4.16	6.45	9.96 [*]
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	17	68.06	-	2.29	5.80
ไม่ฝึก	สูง	22	17	70.35		-	3.51
ฝึก	สูง	12	22	73.86			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 46 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการอบรมจริยธรรม เมื่อพิจารณาการฝึกพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					21	22	12
ฝึกพฤติกรรม	การปฏิบัติทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	66.14	72.25	74.46
ฝึก	ต่ำ	11	18	65.11	1.03	7.14 [*]	9.35 [*]
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	14	66.14	-	6.11 [*]	8.32 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	20	72.25		-	2.21
ฝึก	สูง	12	24	74.46			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 47 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการอบรมจริยธรรม เมื่อพิจารณาการฝึก
พุทธ และวิถีชีวิตชาวพุทธ

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	12
ฝึกปฏิบัติ	วิถีชีวิตทางพุทธ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	67.71	72.11	73.19
ไม่ฝึก	ต่ำ	21	16	67.06	0.65	5.05	6.13
ฝึก	ต่ำ	11	21	67.71	-	4.4	5.48 [*]
ไม่ฝึก	สูง	22	18	72.11		-	1.08
ฝึก	สูง	12	21	73.19			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 48 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนเหตุผลเชิงจริยธรรม เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ
และงานตรงอุปนิสัย

กลุ่มเปรียบเทียบ					21	11	12
ฝึกปฏิบัติ	งานตรงๆ	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	44.93	45.63	47.00
ไม่ฝึก	มาก	22	20	43.55	1.38	2.08	3.45 [*]
ไม่ฝึก	น้อย	21	14	44.93	-	0.70	2.07 [*]
ฝึก	น้อย	11	19	45.63		-	1.37
ฝึก	มาก	12	23	47.00			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 48 ข การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติต่องาน เมื่อพิจารณาการฝึกทางนฤทธีกรรมศาสตร์ งานตรงอุปนิสัย และเวลาในกลุ่มรวม

กลุ่ม		(112) (212) (211) (122) (222) (221) (121)										
ฝึกปฏิบัติ	งานตรงอุปนิสัย	เวลาวัด	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	(112)	(212)	(211)	(122)	(222)	(221)	(121)
ฝึก	ต่ำ	วัดก่อน	111	20	73.80	1	2.35	9.51	13.3*	15.66*	18.06*	20.49*
ฝึก	ต่ำ	วัดหลัง	112	20	74.80	-	1.35	8.51	12.3*	14.66*	17.06*	19.49*
ไม่ฝึก	ต่ำ	วัดหลัง	212	13	76.15			7.16	10.95	13.31	15.71*	18.14*
ไม่ฝึก	ต่ำ	วัดก่อน	211	13	83.31				3.79	6.15	8.55	10.98
ฝึก	สูง	วัดหลัง	122	21	87.10					2.36	4.76	7.19
ไม่ฝึก	สูง	วัดหลัง	222	22	89.46						2.40	4.83
ไม่ฝึก	สูง	วัดก่อน	221	22	91.86							2.43
ฝึก	สูง	วัดก่อน	121	21	94.29							

* ค่าเฉลี่ยทัศนคติทางสถิติระดับ .05

ตาราง 49 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ
และเวลาในกลุ่มรวม

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	12
ฝึกพุทธ	เวลาวัด	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	46.68	47.63	48.93
ไม่ฝึก	วัดก่อน	21	35	46.14	0.54	1.49 [*]	2.79 [*]
ฝึก	วัดก่อน	11	41	46.68	-	0.95	2.25 [*]
ไม่ฝึก	วัดหลัง	22	35	47.63		-	1.30 [*]
ฝึก	วัดหลัง	12	41	48.93			-

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 49 ข การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยอันดับต่อเนื่องา เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และเวลาในกลุ่มรวม

กลุ่ม		(212)	(211)	(222)	(111)	(122)	(221)	(121)				
ฝึกปฏิบัติทางพุทธ	เวลาวัด	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	79.00	79.71	82.20	82.72	88.54	88.55	91.00	
ฝึก	ต่ำ	วัดหลัง	112	18	78.22	0.78	0.71	3.98	4.50	10.32*	10.33*	12.78*
ไม่ฝึก	ต่ำ	วัดหลัง	212	14	79.00	-	0.71	3.20	3.72	9.54*	9.55*	12.00*
ไม่ฝึก	ต่ำ	วัดก่อน	211	14	79.71			2.49	3.01	8.83	8.84	11.29*
ไม่ฝึก	สูง	วัดหลัง	222	20	82.20				0.52	6.34	6.35	8.80*
ฝึก	ต่ำ	วัดก่อน	111	18	82.72					5.82	5.83	8.28*
ฝึก	สูง	วัดหลัง	122	24	88.54						0.01	2.46
ไม่ฝึก	สูง	วัดก่อน	221	20	88.55							2.45
ฝึก	สูง	วัดก่อน	121	24	91.00							

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 50 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเชื่ออำนาจในตนเองเมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ
และเวลาในกลุ่มรวม

กลุ่มเปรียบเทียบ					21	21	22
ฝึกพุทธ	เวลาวัด	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	52.91	53.09	56.54
ฝึก	วัดก่อน	11	41	50.95	1.96	2.14 [*]	5.59 [*]
ไม่ฝึก	วัดก่อน	21	35	52.91	-	0.99	3.63 [*]
ฝึก	วัดหลัง	12	41	53.09		-	3.45 [*]
ไม่ฝึก	วัดหลัง	22	25	56.54			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 51 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสุขภาพจิต เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ และ เวลา
ในกลุ่มรวม

กลุ่มเปรียบเทียบ					21	11	22
ฝึกพุทธ	เวลาวัด	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	124.69	130.80	159.60
ฝึก	วัดหลัง	12	39	113.62	11.07	17.18	45.98*
ไม่ฝึก	วัดก่อน	21	35	124.69	-	6.11	34.91
ฝึก	วัดก่อน	11	39	130.80		-	28.80
ไม่ฝึก	วัดหลัง	22	35	159.60			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

(คะแนนต่ำ = สุขภาพจิตดีมาก)

ตาราง 52 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเหตุผลเชิงจริยธรรม เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ
และเวลาในกลุ่มรวม

กลุ่มเปรียบเทียบ					21	22	12
ฝึกพุทธ	เวลาวัด	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	44.40	45.17	45.60
ฝึก	วัดก่อน	11	41	44.00	0.40	1.17	1.60
ไม่ฝึก	วัดก่อน	21	35	44.40	-	0.77	1.20
ฝึก	วัดหลัง	12	41	45.17		-	0.40
ไม่ฝึก	วัดหลัง	22	35	45.60			-

ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเลย

ตาราง 53 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ
และเวลาในกลุ่มรวม

กลุ่มเปรียบเทียบ					22	21	12
ฝึกปฏิบัติ	เวลาวัด	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	46.71	47.03	49.64
ฝึก	วัดก่อน	11	42	45.95	0.76	1.08	3.69*
ไม่ฝึก	วัดหลัง	22	34	46.71	-	0.32	2.93
ไม่ฝึก	วัดก่อน	21	34	47.03		-	2.61
ฝึก	วัดหลัง	12	42	49.64			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 54 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเชื่ออำนาจในตน เมื่อพิจารณาการฝึกพุทธ และ เวลาในกลุ่ม

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	22	12
ฝึกพุทธฯ	เวลาวัด	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	52.31	52.94	56.09
ไม่ฝึก	วัดก่อน	21	34	51.29	1.02	1.65	4.80 [*]
ฝึก	วัดก่อน	11	42	52.31	-	0.63	3.78 [*]
ไม่ฝึก	วัดหลัง	22	34	52.94		-	3.15 [*]
ฝึก	วัดหลัง	12	42	56.09			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 55 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสุขภาพจิต เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธและเวลา
ในกลุ่มรวม

กลุ่มเปรียบเทียบ					12	21	22
ฝึกปฏิบัติ	เวลาวัด	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	128.32	132.58	144.12
ฝึก	วัดก่อน	11	41	124.15	4.17	8.43	19.97 [*]
ฝึก	วัดหลัง	12	41	128.32	-	4.26	15.80 [*]
ไม่ฝึก	วัดก่อน	21	33	132.58		-	11.54 [*]
ไม่ฝึก	วัดหลัง	22	33	144.12			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

(คะแนนต่ำ = มีสุขภาพจิตดีมาก)

ตาราง 56 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเหตุผลเชิงจริยธรรม เมื่อพิจารณาการฝึกทางพุทธ
และเวลาในกลุ่มรวม

กลุ่มเปรียบเทียบ					11	21	12
ฝึกปฏิบัติ	เวลาวัด	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	44.17	44.21	46.38
ไม่ฝึก	วัดหลัง	22	34	44.12	0.05	0.09	2.26 [*]
ฝึก	วัดก่อน	11	42	44.17	-	0.04	2.21 [*]
ไม่ฝึก	วัดก่อน	21	34	44.21		-	2.17
ฝึก	วัดหลัง	12	42	46.38			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางอ้อมเดือน สดมณี

เกิดวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2494

สถานที่เกิด กรุงเทพมหานคร

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 44/10 ซอยราษฎร์พัฒนา ถนนสุขาภิบาล 3 ตำบลสะพานสูง
เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ 10240

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์

สถานที่ทำงานปัจจุบัน สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
สุขุมวิท 23 เขตพระโขนง กรุงเทพฯ 10110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2513	เตรียมอุดม (แผนกศิลปะ) จากโรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์
พ.ศ. 2517	สม.บ. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2523	สค.ม. (สังคมวิทยา) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2536	กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร